

Departementet.

[1.] 1. **Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli.** I avslutning till vad jag anfört under punkten 1 i det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ecklesiastikdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli anvisa på *tilläggsstat* för år 1919

för beredande av avlöning åt en extra byråchef under tiden den 1 juli —den 31 december 1919	kronor 3.900: —
» beredande av avlöning åt en extra andre kanslisekreterare under samma tid	» 1,950: —
» beredande av avlöning åt en extra vaktmästare under samma tid	» 775: —
till förstärkning av det å departementets ordinarie stat uppförda anslaget till amanuenser, extra biträden och vikariatsersättningar	» 1,500: —
Summa kronor 8,125: —	

att utgå såsom gemensamt förslagsanslag å högst sistnämnda belopp.

Arkiv, bibliotek och museer.

Bibliotek.

S:te Genevièvebiblioteket i Paris.

1. Skandinaviska bibliotekarien vid S:te Genevièvebiblioteket i Paris. Med hänvisning till vad jag förut denna dag anfört under punkten 16 av bilagan åttonde huvudtiteln till årets statsverksproposition hemställer jag om förslag till riksdagen

att till ökat bidrag till avlöning åt en skandinavisk bibliotekarie vid nordiska avdelningen av S:te Genevièvebiblioteket i Paris, anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 400 kronor.

[2.]

Skandina-
viska biblio-
tekarien vid
S:te Gene-
vièvebiblio-
teket i Paris

Museer.

Nationalmuseum.

2. Förstärkande av två å nationalmuseets ordinarie stat uppförda anslag. I skrivelse den 22 augusti 1918 har överintendenten och chefen för nationalmuseum hemställt om beredande för åren 1919 och 1920 av ökade tillgångar å två anslagsposter på museets ordinarie stat. I skrivelsen yttrar överintendenten till en början i fråga om behovet av förstärkning av den ena av dessa anslagsposter:

[3.]

Förstärkande
av två å na-
tionalmuseets
ordinarie stat
uppförda
anslag.

Enligt gällande avlöningsstat för nationalmuseum utgår till bestridande av kostnader för tjänstedräkter åt vaktmästare ett årligt anslag av kronor 1,400: —

År 1913, då denna stat för första gången kom till användning, utgjorde priset för hel tjänstedräkt kronor 80, för benkläder till sådan kronor 25, för städningsrock kronor 9 och för mössa till tjänstedräkten kronor 8 å 9: 75.

I regel har vaktmästare med daglig tjänstgöring erhållit vart annat år hel tjänstedräkt och vart annat år endast benkläder samt vaktmästare med tjänstgöring tre dagar i veckan vart annat år omväxlande hel tjänstedräkt eller endast benkläder. I sådana fall, där arbetets beskaffenhet vallat starkare slitning, har dräktens förnyande på kortare tid beviljats. Extra vaktmästare med tillfällig tjänstgöring hava burit mössa som tjänstetecken men för övrigt egna kläder.

Antalet vaktmästare med daglig tjänstgöring är 12 och med tre dagars tjänstgöring 4. Den årliga åtgången kan därför i medeltal beräknas till minst 7 hela tjänstedräkter och därutöver minst 14 stycken benkläder, motsvarande enligt 1913 års priser ett minimum av kronor 770, vartill komma utgifterna för städningsrockar, mössor och reparationer.

[3.]

Utgifterna på anslaget ha under de senare åren utgjort: 1913 kronor 1,153:25, 1914 kronor 1,041:50, 1915 kronor 1,250:50, 1916 kronor 1,336:76, 1917 kronor 863:92.

Med år 1918 hava emellertid prislägen uppkommit, som lämna alla föregående bakom sig. En tjänstedräkt av kvalitet någorlunda motsvarande de hittills använda kostar nu kronor 195 och benkläder till sådan kronor 50. Städningssrockarna betinga numera ett pris av kronor 26 och mössorna 10 à 12 kronor. Dock möter det stora svårigheter att anskaffa lika goda tygkvaliteter, och hållbarheten kan därför ej beräknas vara densamma som förut. Däremot kan man på goda skäl befara en alltför jämt fortgående prisstegring på klädespersedlar så länge som kriget varar.

En följd av prisstegringen är att räkningarna för året å redan utfört arbete uppgå till kronor 686 utöver tillgängliga medel, som utgöras av dels anslagets belopp, dels av Kungl. Maj:t jämlikt nådigt brev till statskontoret beviljade kronor 288:25 till täckande av intill den 18 mars 1918 uppkommen brist.

Härav framgår, att en väsentlig ökning av ifrågavarande anslag är av omständigheterna för närvarande påkallad, och torde anslaget, även med hänsyn till den efter den 18 mars 1918 uppkomna bristen å 1918 års anslag, böra för vartdera av åren 1919 och 1920 ökas från kronor 1,400 till kronor 3,000 årligen.

Överintendenten kommer härefter till den andra av de båda anslagsposter, som han anser behövs ökas.

Om beklädnadsanslaget, säger överintendenten, ända till år 1918 visat sig vara tillräckligt, så har däremot anslaget å gällande stat till underhåll av golv, fönster och föreläsningssmaterial samt för renhållning, kronor 3,000, ända från och med år 1913 måst till sista öret utnyttjas utan att dock kunna täcka alla hithörande utgifter, varför jämlikt museistadgan föreläsningssmedlen år från år måst belastas med en del av desamma. Om detta redan hittills erbjudit svårigheter, med hänsyn till de anspråk som från olika håll ställts på dessa medel, så blir det omöjligt, då som nu en häftig prisstegring inträtt på såväl material som arbetskostnader. Sålunda uppgå kostnaderna för golvens underhåll — de enda som för närvarande kunna exakt beräknas för 1918 — till kronor 1,872:40, mot kronor 938:35 under 1916 och kronor 1,393:91 under 1917. Utgifterna för fönstrens underhåll och för renhållning uppgingo 1917 till respektive kronor 532:65 och kronor 1,334:48. Det måste i år räknas med en merkostnad å dessa av respektive kronor 100 och kronor 400. De sammanlagda utgifterna å ovannämnda tre poster uppgå sålunda till ett belopp av kronor 4,239:53, följaktligen uppstår å dem en brist av kronor 1,239:53. Härtill komma kostnaderna för underhåll av utställningsmaterielen. Dessa ställa sig numera vida högre än tidigare, beroende dels på ökad slitning och förbrukning under de fortgående omhållnings- och omflyttningsarbetena och de ofta förekommande tillfälliga utställningarna, dels på de betydligt stegrade arbets- och materialkostnaderna. Lågt räknat erfordras till detta ändamål minst 800 kronor årligen. På grund härav anser jag efter vunnen erfarenhet en förhöjning av anslaget från kronor 3,000 till kronor 5,000 vara för närvarande erforderlig.

På grund av vad sålunda anförts har överintendenten anhållit, att framställning måtte göras till riksdagen om beviljande för vartdera av åren 1919 och 1920 av tillfälliga tillägg å respektive 1,600 kronor och 2,000 kronor till omförmälda båda ordinarie anslag.

Överintendentens begäran om tilläggsanslag för år 1920 anser jag mig åtminstone för närvarande ej böra understödja. Därtill torde, vad den begärda posten å 2,000 kronor angår, nu så mycket mindre finnas skäl, som jag i annat sammanhang föreslagit en ökning av det ordinarie anslaget för nationalmuseet, som kan tillgodokomma det med nämnda anslagsäskande för år 1920 avsedda behovet.

För år 1919 åter torde de båda begärda anslagen böra äskas å tilläggsstat. Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen

att på *tilläggsstat* för år 1919 anvisa såsom särskilda förslagsanslag

dels till förstärkande av det på nationalmuseets ordinarie stat uppförda anslaget till bestridande av kostnader för tjänstedräkter åt vaktmästare ett belopp av högst 1,600 kronor,

dels ock till förstärkande av det på samma stat uppförda anslaget till underhåll av golv, fönster och föreläsningssmaterieell samt för renhållning ett belopp av högst 2,000 kronor.

3. Inredning av bibliotek m. m. På därom av Kungl. Maj:st gjord framställning anvisade 1918 års riksdag till inredning av bibliotek i nationalmuseibyggnaden på extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 17,672 kronor. På sätt framgår av det vid statsverkspropositionen till 1918 års riksdag fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden, punkten 21, hade överintendenten och chefen för nationalmuseum, efter inhämtande av sakkunnigs utlåtande, låtit hos aktiebolaget nordiska kompaniet utarbete ritningar till en enligt den moderna teknikens fordringar utförd biblioteksinredning samt inhämtat kostnadsförslag å denna inredning. Kostnadsförslaget, som var i augusti 1917 avgivet utan förbindelse för framtiden, löd å nyss anförda belopp, 17,672 kronor.

I skrivelse den 1 augusti 1918 meddelade överintendenten, att, då ifrågavarande inredningsarbete vore av synnerligen brådskande natur, han, så snart berörda anslag beviljats, vänt sig till aktiebolaget nordiska kompaniet för att få arbetet omedelbart igångsatt. Därvid hade emellertid befunnits, att sagda kostnadsförslag på grund av höjda prislägen å materialier och arbetslöner icke då kunde vidhållas. På överintendentens begäran hade bolaget avgivit ett nytt kostnadsförslag, avseende ifrågavarande inredningsarbete med vissa nödvändiga ändringar. Detta förslag utvisade en merkostnad av 6,110 kronor. Bolaget hade utfäst sig att vid arbetets utförande under år 1918 icke vidtaga någon förhöjning i det sålunda till

[4.]

Inredning av
bibliotek
m. m.

[4.] 23,782 kronor uppgående priset. För att arbetet skulle kunna medhinnas under år 1918 hade det emellertid varit nödvändigt, att detsamma genast beställdes.

På grund härav och då överintendenten efter samråd med sakkunniga personer erfarit, att inga utsikter funnes, att prisläget inom en snar framtid skulle bliva bättre, hade överintendenten beslutit att trots prisförhöjningen utan dröjsmål beställa inredningen i fråga.

Enligt beslut den 2 augusti 1918 fann Kungl. Maj:t skäligt godkänna den av överintendenten i sistnämnda hänseende vidtagna åtgärden.

Nu har överintendenten i skrivelse den 23 augusti 1918 anhållit, det Kungl. Maj:t täcktes till 1919 års riksdag avlåta proposition angående beviljande av ett anslag å 6.110 kronor till täckande av den uppkomna bristen i ovanberörda av 1918 års riksdag beviljade anslag.

I samband därmed har överintendenten i sistnämnda skrivelse åskat medel för ett annat av ifrågavarande inredningsarbete betingat ändamål. Överintendenten har nämligen anhållit om ett anslag å 2,000 kronor till anställande av lämplig bibliotekskunnig person att i samarbete med tjänsteman vid museet verkställa uppställning av museets boksamling i den för densamma nyinredda lokalen samt katalogisering av boksamlingen ävensom till anskaffande av nödigt material för katalogiseringen.

I sistnämnda avseende anför överintendenten följande:

Sedan inredningsfrågan vunnit sin lösning, återstår bibliotekets överförande från nuvarande lokaler inom museet samt dess ordnande i den nya lokalen och dess biblioteksmässiga katalogisering efter moderna principer. Då stor vikt ligger därpå, att boksamlingen i sin nya lokal från början blir ordnad i enlighet med vår tids sakkunskap och sålunda på ett sätt, som kan för framtiden antagas vara fullt betryggande, anser jag högeligen önskvärt, att uppställningen får ske under medverkan av tillfälligt anställd lämplig person med full sakkunskap i biblioteksfacket och att densamme får i samarbete med en museitjänsteman verkställa katalogisering av redan befintligt bokbestånd efter principer, som kunna allt framgent iakttagas. En sådan rationell katalogisering från grunden, med användande i den mån det låter sig göra av redan befintlig lappkatalog, kan ännu jämförelsevis lätt verkställas men blir med bokbeståndets tillväxt år ifrån år allt vidlyftigare, på samma gång som allt mera behöfvlig. Vad som nu kan undångöras är alltså en vinst för framtiden. När denna katalogisering nått fram till att omfatta det befintliga bokbeståndet eller åtminstone en väsentlig del därav, kan arbetet på fortsatt katalogisering givetvis anförtros åt lämplig tjänsteman vid nationalmuseum.

I vanliga fall skulle medel till anställande av sålunda behöfvligt extra biträde tagas ur anslaget till avlönande av extra ordinarie tjänstemän, vikariatsersättningar m. m., men som detta är till sista öret utnyttjat och någon minskning av utgifterna å detsamma icke kan för de närmaste åren beräknas, är beviljandet av ett särskilt belopp för ändamålet av omständigheterna påkallat. Till denna omkostnad bör även läggas det för anskaffning av katalogiseringsmaterial (lador och lappar — s. k. cards, m. m.) nödvändiga beloppet, beräknat till 1.000 kronor, och anser jag efter samråd med förste bibliotekarien Adde vid kungl. biblioteket det för ordnande och katalogiserande av boksamlingen nödiga beloppet böra i sin helhet bestämmas till 2,000 kronor att utgå såsom förslagsanslag.

[4.]

Departementschefen.

Då jag den 14 januari 1918 anmälde frågan om anslag till biblioteksinredning i nationalmuseibyggnaden, påpekade jag, att det då framlagda kostnadsförslaget å 17,672 kronor avgivits utan förbindelse. Då museichefen emellertid — framhöll jag vid samma tillfälle vidare — begränsat sitt anslagsäskande till det i nyssnämnda förslag angivna beloppet, syntes hans mening vara, att kostnaderna under alla omständigheter skulle kunna hållas inom den sålunda beräknade ramen. Vid tanken på det stora gagn, som förverkligandet av ifrågavarande förslag syntes vara ägnat att medföra för arbetet inom nationalmuseum och för den konstvetenskapliga forskningen, ansåg jag mig emellertid i vart fall böra tillstyrka framställningen, varjämte jag även förklarade mig finna det fördelaktigt, att de ifrågasatta ändringsarbetena vidtoges i sammanhang med pågående ändringsarbeten inom nationalmuseum.

Då det visade sig, att den angivna kostnadsberäkningen icke kunde vidhållas, och då jag alltjämt hyste den uppfattningen, att förevarande ändringsarbeten borde ske i samband med övriga ändringsarbeten inom museet samt prisen alltjämt visade en oavbruten stegring, tillstyrkte jag godkännande av den utav överintendenten vidtagna åtgärden i avseende å arbetenas kontrakterande till högre pris än ursprungligen var avsett. Jag anser mig nu i anslutning härtill böra förorda hans hemställan om äskande hos riksdagen av det överskjutande beloppet, 6,110 kronor.

Den andra punkten, beträffande vilken ävenledes medel erfordras, avser bibliotekets ordnande och uppställning. Det är givetvis av betydelse, att boksamlingen blir väl ordnad för att den skall kunna fylla sitt ändamål, och synes mig detta lämpligen böra ske i samband med dess överflyttning till den nyinredda lokalen. Då vederbörlig sakkunskap på biblioteksområdet ej är tillfinnandes bland nationalmusei tjänstemän, torde överintendentens förslag även i detta avseende förtjäna att bifallas. Det för ändamålet erforderliga anslaget synes emellertid böra erhålla karaktären av reservationsanslag.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att på *tilläggsstat* för år 1919 anvisa:

dels till inredning av bibliotek i nationalmuseibyggnaden, utöver av riksdagen år 1918 för ändamålet anvisat belopp av 17,672 kronor, ett reservationsanslag av 6,110 kronor,

dels ock till uppställning av biblioteket i den för detsamma nyinredda lokalen samt katalogisering av detsamma ävensom till anskaffande av nödigt material för

[5.]

Ändringsar-
beten inom
nationalmu-
seibyggnaden.

4. **Ändringsarbeten inom nationalmuseibyggnaden.** Uti underdånig skrivelse av den 27 september 1918 har byggnadsstyrelsen hos Kungl. Maj:t anhängit, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta proposition om anvisande å tilläggsstat för år 1919 av ett extra anslag å 126,500 kronor för fullbordande av ändringsarbetena inom nationalmuseibyggnaden.

Till stöd för denna sin hemställan har byggnadsstyrelsen anført:

Sedan arbetsplan uppgjorts och övriga förarbeten verkställets i samråd med överintendenten och chefen för nationalmuseum, igångsattes arbetena i december 1913 och hava sedan dess fortgått med de avbrott, som de förflutna årens många och långvariga stridigheter inom de olika yrkena samt övriga med kristiden förenade svårigheter till följd av materialbrist och dylikt förorsakat inom detta såväl som inom övriga samtidigt pågående byggnadsarbeten inom landet.

En särskild anledning till svårigheter vid ifrågavarande arbetes bedrivande har legat däri, att detsamma måste utföras i en byggnad, som under det arbetet pågår användes för sina museala ändamål och som, själv en av de dyrbaraste i landet, innesluter stora kulturella och ekonomiska värden, vilka kräva omfattande och dyrbara säkerhetsåtgärder såväl mot eldfara och vattenskador som mot inbrott och annan åverkan. Till följd härav hava de till ombyggnad avsedda lokalerna endast successivt kunnat åtkommas i den mån de genom omflyttningar och magasinering av samlingarna blivit lediga, och i medeltal har endast en ny överljussal om året kunnat färdigställas, enär arbetet med glastaken icke kunnat bedrivas annat än under den vackra årstiden. Av samma skäl hava även endast vissa delar av arbetena såsom anordnande av lanterniner, värmeledning, elektrisk belysning, personhiss och vissa målningsarbeten kunnat utföras på entreprenad. De övriga arbetena hava mest utföras på räkning genom styrelsens enligt fastställda tariffer antagna hantverksmästare.

Emellertid hava arbetena framskridit så långt, att italienska och moderna franska avdelningarna, den så kallade kupolsalen, övre vestibulen, nya södra överljussalen, nya gravyrsalen, båda svenska salarna och holländska salen äro fullt färdiga, varjämte nya gustavianska salen och trapphusen äro i det närmaste färdiga och personhissen uppsatt.

Vad som återstår att utföra är således nya norra överljussalen, invändiga ändringar av taket i gamla svenska salen samt en del smärre detaljarbeten i olika delar av byggnaden.

Sedan det av 1918 års riksdag anvisade tilläggsanslaget beräknades inom förutvarande överintendentsämbetet i september 1917, hava, som bekant, stegringar i arbetslöner och materialpriser inträffat, som högst väsentligt ökat de beräknade byggnadskostnaderna, varför byggnadsstyrelsen sett sig nöd-akad att föranstalta ny utredning angående de återstående kostnaderna för arbetets verkställande.

Enligt en sålunda inom styrelsen verkställd utredning har befunnits, att för arbetenas färdigställande med för närvarande gällande löner och materialpriser erfordras följande belopp:

Gustavianska salen, återstående likvider	kronor 10 500:—
Franska, »	» 3 500:—
Nedre vestibulen.....	» 10 000:—
Nya norra salen	» 74 500:—
Trapphusen, återstående likvider	» 16 600:—

Transport kronor 115,100:—

Transport kronor 115,100:—

Diverse kostnader, hissar m. m. enligt kontrakt	
och avgivna räkningar	» 34.000:—
Ritningar	» 5.000:—
Arbetsledning	» 5.000:—
Oförutsedda utgifter	» 15.900:—

Summa kronor 175,000:—

För byggnadsföretaget har, såsom ovan erinrats, av riksdagen anvisats tillhoppa 407,000 kronor, varjämte finnes disponibelt ett belopp av 3,000 kronor för försäld skrot med mera. Då hittills utbetalts en summa av 361.490 kronor 90 öre, återstår alltså tillgängligt 48,509 kronor 10 öre. Drages detta belopp från summan för de beräknade återstående utgifterna 175,000 kronor, erhålles en återstod av 126.490 kronor 90 öre, som alltså motsvarar det belopp, som ytterligare erfordras för att bringa arbetena till fullbordan.

På grund av nådiga remisser hava underdåniga utlåtanden i ämnet avgivits dels den 2 november 1918 av överintendenten och chefen för nationalmuseum, dels ock den 5 november 1918 av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, och har den gjorda framställningen därvid av de båda hörda myndigheterna förordats.

Till utförande av ändringsarbeten inom nationalmuseibyggnaden i huvudsaklig enlighet med av sakkunniga framlagt förslag beviljade 1913 års riksdag 350,000 kronor och anvisade därav på extra stat för år 1914 112,000 kronor, varefter av det beviljade anslaget anvisades på extra stat för år 1915 ett belopp av 164,000 kronor och för år 1916 återstoden, 74,000 kronor. Vidare har 1918 års riksdag till fullbordande av ifrågakvarande ändringsarbeten på tilläggsstat för år 1918 anvisat ett reservationsanslag av 57,000 kronor; och har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 22 juli 1918 ställt detta anslag till byggnadsstyrelsens förfogande att, efter samråd med chefen för nationalmuseum, användas för därmed avsett ändamål.

Departementschefen.

Ändringsarbetena hava icke, som avsett varit, kunnat avslutas under loppet av år 1918. De torde emellertid av flera skäl, särskilt risken för ytterligare ökade kostnader, såsom nu avsetts ofördrojligen böra fortsättas under år 1919. Härför saknas dock erforderliga medel. Anledningen till att så är förhållandet, trots det att tilläggsanslag för byggnadsarbetets fullbordande redan beviljats, framgår av byggnadsstyrelsens framställning. Mot byggnadsstyrelsens beräkningar rörande det ytterligare erforderliga anslagsbeloppet har jag ej funnit anledning till erinran.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till fullbordande av beslutade ändringsarbeten i nationalmuseibyggnaden anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 126,500 kronor.

[6.]

Anordnande
av tavelskär-
mar.

5. **Anordnande av tavelskärmar.** Överintendenten och chefen för nationalmuseum har i skrivelse den 31 augusti 1918 gjort en framställning av följande innehåll:

Det ligger i de moderna konstmuseernas natur att, till följd av den ständiga och för museets liv nödvändiga tillväxten av samlingarna, med vilken utrymmets ökande omöjligen kan hålla jämna steg, tid efter annan utgallringar ur samlingarna måste ske. Samtidigt som härigenom den konstnärliga nivån å de utställda föremålen ständigt höjes har å andra sidan småningom tillkommit en allt värdefullare andra-planssamling, som dels utvecklingshistoriskt utgör ett betydelsefullt komplement till huvudsamlingen, dels gömmer ett ovärderligt depositionsmaterial för riktande av våra landsortsmuseer och andra offentliga konstsamlingar.

För att fullt kunna utnyttjas i dessa olika syften fordras det emellertid att de å vindarna lagrade tavlorna äro överskådligt och lättillgängligt ordnade.

I min berättelse över statens konstsamlingars tillväxt och förvaltning för år 1917 omnämner jag, att jag å en av tavelvindarna låtit upp-åtta 16 vridbara skärmar för målningar enligt ett nytt, synnerligen praktiskt system, som jag låtit utexperimentera på nationalmuseum. Dessa skärmar tillåta ett mångdubbelt större antal målningar i magasinet, och samtidigt medge de ett mycket bekvämare handskande med tavlorna. Dessa ha hittills stått packade i travar till stort men för sitt bevarande, då de genom gnidning ofta i betydlig grad skadat varandra. Särskilt bar risken varit stor, då travarna, som mycket ofta varit fallet, måste rubbas för att tjänstemän eller vaktmästare skulle få fram än det ena, än det andra konstverket.

I tavelrummet å nordvästra vinden är nu detta tidigare olidliga tillstånd helt förändrat, sedan de nya skärmväggarna därstädes uppsatts. Dessa ha under det år som gått visat sig funktionera utomordentligt bra. Tavlorna, vilka alla ordnats kronologiskt, finnas genast utan sökande. På varje skärm finnes för övrigt en förteckning på de å skärmen förvarade målningarna. Tavlorna kunna nu dels studeras på platsen, dels utan någon som helst risk eller svårighet nedtagas för att överföras till annan avdelning.

Jag framhöll även i nyssnämnda berättelse, att det var min avsikt att så fort medel därtill kunde beredas låta i tur och ordning uppsätta dylika skärmar även å övriga tavelvindar. Dessa skärmar äro nu, då depositionsverksamheten tagit ny fart, sedan den för museets utvidgade propagandaverksamhet tillsatte nye intendenten börjat sitt arbete, i högre grad än någonsin av behovet påkallade. Det gäller då närmast upp-åttandet av 20 sådana vridbara skärmar å nordvästra tavelvinden. Jag skall till en början söka nöja mig med detta antal men förutser, att antalet kan behöva något om också obetydligt ökas. De tidigare skärmarna kunde jag, med hjälp av en besparing jag gjorde vid inordningstallandet av den nya utställningssalen, låta utföra synnerligen billigt av arbetare, anställda vid museets ombyggnadsarbeten, vilka då och då använde fritiden därtill. Även nu skall jag, trots betydligt ökade priser för material

och arbete, genom anlitande av samma arbetskraft kunna erhålla dylika skärmar till relativt billigt pris eller, efter lämnat kostnadsförslag, cirka 60 kronor per skärm.

I samband med skärmanordningarna måste emellertid en del andra omändringar å vinden göras, till vilka jag saknar medel och vilka jag beräknar till cirka 450 kronor.

På grund av vad jag här anfört och med framhållande av ärendets synnerligen brådskande natur får jag härmed anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t av instundande riksdag för anordnande av tavelskärmar å nordvästra vinden å nationalmuseum äska ett extra anslag å 1,650 kronor.

Ur olika, av överintendenten framhållna synpunkter är det i hans skrivelse framställda anslagskravet förtjänt att beaktas. Framför allt ur den synpunkten, att målningarnas lättåtkomlighet och bättre förvarande därigenom befordras, synes den ifrågavarande anordningen vara fördelaktig. Det begärda anslagsbeloppet synes böra uppföras å tilläggsstat för år 1919. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för anordnande av tavelskärmar å nationalmuseets nordvästra vind anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 1,650 kronor.

Departementschefen.

Naturhistoriska riksmuseet.

6. Magasinering av riksmuseets etnografiska samlingar m. m.

[7.]

Då jag under förevarande punkt går att anmäla ett anslagskrav, som avser beviljande av medel för magasinering m. m. av etnografiska avdelningens vid naturhistoriska riksmuseet samlingar, anhåller jag att först få redogöra för hur nämnda avdelnings lokalfråga under de senare åren gestaltat sig.

Magasinering av riksmuseets etnografiska samlingar m. m.

Sina egentliga lokaler har avdelningen haft inom kvarteret Grönlandet södra i Stockholm, men dessa lokaler hava en längre tid varit allt för små för avdelningens behov. Med anledning härav upplät dåvarande överintendentsämbetet, efter anhållan av föreståndaren för ifrågavarande avdelning professorn C. V. Hartman och enligt Kungl. Maj:ts den 20 oktober 1916 lämnade medgivande, för avdelningens samlingar vissa lokaler inom fastigheten nr 5 i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm.

Sedan medel av 1918 års riksdag anvisats för utförande av vissa reparations- och påbyggnadsarbeten å de inom sistnämnda kvarter befintliga, kronan tillhöriga byggnaderna, anmodade byggnadsstyrelsen den 11 juni 1918 vetenskapsakademien att bereda sig att fullständigt avflytta från fastigheten före den 1 april 1919, varvid jämväl åsyftades akademiens etnografiska avdelning.

[7.] Med anledning härav avlät akademien den 12 juli 1918 till Kungl. Maj:t en skrivelse, däri akademien anförde huvudsakligen:

Då akademien den 7 juni 1916 avgivit utlåtande över professor Hartmans framställning till överintendentensämbetet om upplåtelse av lokaler inom kvarteret Grönlandet norra, hade akademien förordat nämnda framställning under den förutsättningen, att redan då sådana åtgärder vidtoges, att andra lokaler till de etnografiska samlingarnas uppställning eller magasinering funnes disponibla, då de begärda rummen ånyo måste utrymmas. Samtidigt hade akademien understrukit de dryga kostnader, avflyttningen från lokalerna i en snar framtid skulle komma att medföra.

Särskilda av akademiens förvaltningsutskott utsedda kommitterade hade nu verkställt och till akademien ingivit en akademiens skrivelse bilagd, av kostnadsförslag åtföljd utredning, huru avdelningens samlingar lämpligast skulle kunna förvaras på ett mot deras skadande eller förstöring betryggande sätt. De kommitterade hade därvid framhållit, att de under museihyggnaden i kvarteret Grönlandet södra belägna källarna till följd av förskjutningar i grunden, uppkomna vid grundgrävningsarbetena till det närbelägna Fenixpalatset, blivit så utsatta för fukt, att de icke längre kunde användas som förvaringsrum för ömtåligare etnografiska föremål, att de massor av föremål, som förvarades å stora vinden över f. d. valmuseet, likaledes i Grönlandet södra, befunnits i hög grad lida av därstädes med årstiderna inträdande starka temperaturväxlingar, samt att även en del smärre och ömtåligare saker, som vore inhysta i kronprinsens f. d. stall, med nödvändighet måste överföras till uppvärmd lokal, därest de icke skulle taga skada eller rent av hemfalla åt förstörelse. För att åtminstone under den närmaste tiden råda bot för nu påpekade missförhållanden hade kommitterade föreslagit, att allt tillgängligt utrymme i såväl utställningslokalerna som f. d. valmuseet i kvarteret Grönlandet södra apterades och till det yttersta toges i anspråk för magasineringsändamål, ehuru detta beklagligtvis med nödvändighet medförde museilokalernas stängande för allmänheten, samt att för den återstående del av samlingarna, som icke kunde inrymmas i dessa lokaler och för vilken enligt meddelande av byggnadsstyrelsens chef hyresfri lokal i någon annan av statens byggnader icke heller torde vara att påräkna, måtte genom statsverkets försorg förhyras en ljus och uppvärmd lokal, låt vara — till kostnadernas nedbringande — i någon av stadens utkanter.

Enligt det av kommitterade ingivna kostnadsförslaget, vilket uppgjorts med tillhjälp av en arkitekt, som av byggnadsstyrelsen ställts till förfogande, beräknades samtliga inpackningsarbeten, lådor, material etc. komma att kräva en summa av minst 21,000 kronor. Den nya magasineringslokalen åter, vars erforderliga golvyta ej kunde sättas lägre än till 1,000 kvm., torde komma att draga en hyra av 8.000–10.000 kr. per år. Härtill borde ytterligare läggas kostnaderna för föremålens transporterande, om vilka kommitterade emellertid ännu icke sett sig i stånd att lämna några uppgifter, varjämte splittringen av samlingarna och deras delvisa förvarande i avlägsna lokaler säkerligen i sin mån komme att vålla utgifter, som först framdeles kunde närmare beräknas.

För att emellertid kostnaderna icke ytterligare skulle uppdrivas, vore det makt-påliggande, att ett avgörande träffades med det första möjliga, enär eljes fara inträdde, att såväl arbetskostnader som materialpris skulle stegras, såsom tydligast framginge av den omständigheten, att för det närslutna entreprenadanbudet ej kunnat utverkas längre giltighetstid än högst två månader.

Vetenskapsakademien, som funne kommitterades förslag vara väl grundat och

[7.]

under nuvarande omständigheter innebära nära nog den enda möjligheten att på ett fullt betryggande sätt härbergiera de stora delar av de etnografiska samlingarna, för vilka eljes inom få månader varje utrymme komme att saknas, ville för sin del på det livligaste förorda detsamma och hemställde alltså att Kungl. Maj:t, i betraktande av de stora och delvis oersättliga värden, som här stode på spel, ville dels snarast möjligt ställa till vetenskapsakademiens förfogande ett belopp av 21,000 kronor, avsett att enligt bifogade entreprenadanbud täcka omkostnaderna för ifrågavarande etnografiska samlingars inpackning, anskaffande av därtill erforderliga lådor, materialier, m. m., dels giva akademien i uppdrag att framdeles, och så snart sig göra läte, inkomma med närmare specificerad uppgift på de kostnader, som kunde förutses bli nödvändiga för förhyrande av en lämplig lokal, samlingarnas transporterande till denna samt möjligen övriga därmed i sammanhang stående utgifter.

Nyssberörda kostnadsförslag är av följande innehåll:

Kostnadsberäkningar för etnografiska museets temporära magasinering.

I. *Samlingarna i nya utställningslokalen (Grönlandet norra).*

130 st. lådor à 30 kr. st.	kronor 3,900:—
Trissor till vissa lådor	» 340:—
226 st. lösa hyllor och lister till skåp	» 2,350:—
Väggfasta hyllfack samt upppackningsbord.....	» 1,500:—
Packning	» 1,800:—
Packningsmateriel, spån, papper och bindgarn	» 800:—
Söndertagning och sammansättning av 9 st. skåp ..	» 180:—
Söndertagning av ett japanskt tehus	» 80:—
» av en processionsstaty och en större tempelmodell	» 120:—
Ett skjul till båten från Nya Guinea	» 400:—
Transportering av föremål och skåp från Grönlandet norra till södra samt dessas magasinering	» 2,000:— kronor 13,470:—

II. *Samlingarna i magasinshuset i Grönlandet norra, å vindar och källare i Grönlandet södra.*

70 st. lådor à 30 kr. st.....	kronor 2,100:—
Packning	» 1,200:—
Materiel för packning	» 600:— kronor 3,900:—

Enär entreprenörernas anbud gäller så kort tid, och man så gott som med visshet kan förutse prisstegringar på flera områden ävensom att vid så omfattande arbeten en del oförutsedda utgifter skola tillkomma, torde ovan angivna summa behöva ökas med omkring 20 % eller

» 3,630:—
Summa kronor 21,000:—

Sedan tillstyrkande utlåtanden över denna framställning avgivits den

- [7.] 17 september 1918 av statskontoret och den 5 oktober 1918 av byggnadsstyrelsen, bemyndigade Kungl. Maj:t enligt beslut den 18 oktober 1918 vetenskapsakademien att på grundval av den i ärendet framlagda kostnadsberäkningen träffa avtal om tillverkning av de för de etnografiska samlingarnas tillämnade magasinering erforderliga lådor, hyllor m. m. samt att i övrigt gå i författning om anskaffande av nödig materiel för inpackning och vidtaga för den tillämnade flyttningens utförande för närvarande avsedda åtgärder, och anvisades för ifrågavarande arbetens och åtgärders igångsättande 10,000 kronor av för Kungl. Maj:t tillgängliga medel. I sammanhang härmed anbefalldes vetenskapsakademien att så snart ske kunde inkomma med närmare specificerad uppgift på de kostnader, som kunde förutses bli nödvändiga för förhyrande av en lämplig lokal — därvid dock borde tagas i övervägande, huruvida ej större eller mindre del av de härvid ifrågakommande samlingarna kunde tills vidare inhysas i naturhistoriska riksmuseets byggnader vid Frescati — samt för dessa samlingars transporterande och andra i samband härmed stående utgifter.

Till åttlydnad härav har akademien den 4 december 1918 till Kungl. Maj:t avlåtit en skrivelse, däri anmälts, att akademien efter underhandling med vederbörande intendenten för riksmuseets avdelningar vid Frescati funnit, att ett vindsutrymme av omkring 1,000 kvadratmeter samt ett uppvärmt tornrum av ungefär 120 kvadratmeters golvyta tills vidare skulle kunna upplåtas till magasinering av i lådor inpackade etnografiska samlingar, samt att den härigenom disponibla golvytan vore fullt tillräcklig för inrymmande av de samlingar, som återstode, sedan samtliga till etnografiska avdelningen upplåtna lokaler i kvarteret Grönlandet södra blivit för liknande ändamål tagna i anspråk. Akademien har därvid tillika överlämnat ett av professor Hartman avgivet yttrande, vari anförts:

Den utverkade tillåtelsen att på vindarna i riksmuseets byggnader vid Frescati inrymma de etnografiska samlingar, för vilka plats ej kan beredas i kvarteret Grönlandet södra, måste av etnografiska avdelningen med tacksamhet mottagas. Den allra väsentligaste utgiften i det förra förslaget, nämligen de stora årliga utgifterna för lokalhyra, bortfaller därigenom helt och hållet.

Då emellertid endast en ringa del av dessa vindar kan uppvärmas och deras belysning är otillräcklig, under det att akademien i sin skrivelse till Kungl. Maj:t juli 1918 hade förordat, att för dessa samlingars förvarande uppvärmda och ljusa lokaler måtte förhyras, blir foljden den, att detta magasineringsförslag för tillfället medför en annan, ehuru mindre utgift, som annars ej behöft ifrågakomma. Vid Frescati kunna nämligen i huvudsak, då endast ett med värmeledning försett större rum kan få disponeras, blott magasineras föremål, som ej taga skada av den av den starka vinterkölden förorsakade temperaturväxlingen, medan alla övriga måste stanna kvar i de uppvärmda lokalerna i staden. Till denna senare kategori höra metallföremål, av järn, koppar, mässing, brons och silver, lädersaker, stränginstrument, lackerade samt med vatten- eller jord-

[7.]

färger målade träsaker, lagade porslins- och lerkärl, födoämnen m. m. Likaså måste inom kvarteret Grönlandet södra kvarstanna textilier, päls- och fjädersaker, vilka till skydd mot mal årligen måste underkastas en noggrann granskning och konservering, ett arbete, som kräver ljusa och uppvärmda lokaler och ej effektivt kan utföras å vindarna med deras bristfälliga belysning. Huvudmassan av föremålen, som förvaras i packlådor, kan sålunda ej utan vidare överföras till de nya magasineringslokalerna, utan måste samtliga samlingar därför genomgå, fördelas och sorteras. Då föremålen äro inslagna i paket, blir detta nu ett extra, tidsödande arbete. Enär denna nödttvunga uppdelning av föremålen, på grund av att lokalerna i kvarteret Grönlandet norra, inom en viss tid skola vara utrymda, måste kraftigt forceras, kan museets egen ringa personal ej ensam hinna genomgå massor av lådor utan måste extra arbetshjälp, vana packkarlar, i stor utsträckning anlitas. Sådan arbetskraft finnes numera ej tillgänglig under 20 kr. per man och dag, och kostnaden för denna sortering har därför beräknats till 4,000 kr., i vilken summa emellertid även ingår kostnader för en del extra lådor, då ju ett större antal sådana behövs på grund av denna uppdelning, genom vilken föremål skiljas åt, som annars skulle ligga tillsammans i en och samma låda.

Beträffande själva överförandet av samlingarna till Frescati har från transportkompaniet inkommit anbud, vari det åtager sig denna transport för en kostnad av 5,700 kr. Samtidigt har vaktmästaren vid etnografiska avdelningen, A. Törnblom, inlämnat anbud å samma arbete, som han erbjuder sig utföra för 5,000 kr. Som Törnblom år 1909 på ett i allo tillfredsställande sätt fullgjorde den stora flyttningen av de asiatiska samlingarna från Kungsgatan 30, får jag vördsamt tillstyrka, att akademien måtte antaga hans anbud.

Departementsschefen.

Med åberopande av Hartmans yttrande och med förordande av det utav Törnblom avgivna anbudet å transporten av samlingarna till Frescati har akademien hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes för ifrågavarande samlingars inpackning, sortering, magasinering och transport till de nya lokalerna vid Frescati, utöver redan anvisade 10,000 kronor, av riksdagen äska dels av det belopp, akademien i sin skrivelse den 12 juli 1918 begärt, återstoden 11,000 kronor, dels för omsortering och ompackning 4,000 kronor, dels ock för transport till Frescati 5,000 kronor.

Etnografiska avdelningens nuvarande trångmål kan sägas hava sin ursprungliga orsak i att densamma, på grund av vederbörande intendents invändningar i fråga om lämpligheten av avdelningens utflyttning till Frescati, ej kom att medfölja naturhistoriska riksmuseets övriga avdelningar dit. Vidriga omständigheter hava sedan tillstött och etnografiska avdelningens lokalfråga har nu råkat i ett högst beklagligt läge.

Emellertid synas mig andra utvägar än dem man nu tillgripit icke hava stått till buds och den anordning, som nu avses, torde vara den under förhandenvarande förhållanden minst ogynnsamma. Det kan ej nekas att de hyresplaner, som voro å bane, beträffande dessa dyrbara, delvis sannolikt oersättliga samlingar, föreföllo mindre välbetänkta.

Det nu föreliggande anslagsäskandet går ut på en summa av 20,000 kronor, uppkommen genom sammanläggning av tre poster å respektive 11,000 kronor, 4,000 kronor och 5,000 kronor. Jag finner mig ej kunna göra någon erinran beträffande dessa poster och vill alltså föreslå, att nyssnämnda summa 20,000 kronor äskas hos riksdagen. Med hänsyn till sakens brådskande beskaffenhet bör anslag begäras å tilläggsstat för år 1919. Anslaget torde böra erhålla karaktären av förslagsanslag, högst.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att för inpackning, sortering, magasinering och transport till Frescati av vissa till etnografiska avdelningen av naturhistoriska riksmuseet hörande samlingar bevilja på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 20,000 kronor.

[8.]

Täckande av
brist i vissa
anslag för na-
turhistoriska
riksmuseet
m. m.

7. Täckande av brist i vissa anslag för naturhistoriska riksmuseet m. m. I den år 1914 fastställda staten för naturhistoriska riksmuseet uppfördes för avdelningarna vid Frescati ett anslag av 40,000 kronor till expenser samt för etnografiska avdelningen ett anslag av 8,200 kronor till expenser samt till vård, underhåll och förkovran av sagda avdelning. Sedan förstnämnda belopp visat sig otillräckligt för det med anslaget avsedda ändamålet samt i följd härav under senare år brist uppkommit i samma anslag, har riksdagen på extra stat för år 1918 samt på tilläggsstat för samma år anvisat särskilda anslag till täckande av bristen under vart och ett av åren 1915—1917. På nämnda tilläggsstat anvisades därjämte ett belopp av 29,800 kronor till förstärkning av omförmälda, i museets stat för år 1918 för avdelningarna vid Frescati uppförda anslag.

Nu har vetenskapsakademien i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse meddelat, att trots sistberörda förstärkningsanslag en brist i 1918 års expensanslag för avdelningarna vid Frescati vore att motse till belopp av 20,200 kronor samt att till förstärkning av expensanslaget för år 1919 ett belopp av 57,160 kronor beräknades bliva erforderligt; och har akademien anhållit, att sagda båda belopp, tillhopa 77,360 kronor, måtte utverkas hos riksdagen.

I sammanhang därmed har vetenskapsakademien äskat vissa anslag för riksmuseets etnografiska avdelning. Anslaget till expenser m. m. för denna avdelning har nämligen under år 1918 likaledes rönt en sådan inverkan av rådande dytid, att brist å anslaget uppkommit. Till täckande av denna brist har akademien begärt ett extra anslag av 5,500 kronor.

Vidare har akademien ifrågasatt ett särskilt anslag å 4,000 kronor till förstärkande av nu förevarande expensanslag för år 1919.

Samtliga ovan angivna anslagskrav befinna sig ännu ej i så utrett skick, att jag för närvarande kan taga bestämd ståndpunkt till desamma. För den händelse, de gjorda framställningarna skulle befinnas väl grundade, böra de emellertid givetvis föreläggas 1919 års riksdag och de erforderliga medlen uppföras på tilläggsstat för samma år. För att bereda möjlighet härtill torde framställning böra göras hos riksdagen att på tilläggsstaten beräkna anslag för ifrågavarande ändamål med de av akademien åskade beloppen.

Jag hemställer därför om avlåtande av förslag till riksdagen

att, i avbidan på proposition angående tackande av brist i vissa anslag för naturhistoriska riksmuseet m. m., beräkna på *tilläggsstat* för år 1919 såsom särskilda förslagsanslag, högst:

dels till tackande av den brist, som under år 1918 må hava uppkommit i det å naturhistoriska riksmuseets stat för avdelningarna vid Frescati upptagna anslaget till expenser, ett belopp av 20,200 kronor,

dels till förstärkande av omförmälda, i museets stat för år 1919 för nämnda avdelningar uppförda anslag ett belopp av 57,160 kronor,

dels till tackande av den brist, som under år 1918 må hava uppkommit i det å naturhistoriska riksmuseets stat för etnografiska avdelningen upptagna anslaget till expenser ett belopp av 5,500 kronor,

dels ock till vård, underhåll och förkovran av etnografiska avdelningen, till förstärkande av omförmälda, i museets stat för år 1919 för sagda avdelning uppförda anslag ett belopp av 4,000 kronor.

Kulturhistoriska museet i Lund.

8. **Kulturhistoriska museet i Lund.** Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under riksstatsens åttonde huvudtitel för år 1920, punkten 36, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[9.]

Kulturhistoriska museet i Lund.

att till kulturhistoriska museet i Lund anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor, att utgå till styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige till stödjande av föreningens ekonomi under år 1919, under villkor att detsamma icke användes till samlingarnas ökande utan endast till redan befintliga samlingars underhåll och vård.

Svenska skolmuseet.

[10.]
Svenska
skolmuseet.

9. **Svenska skolmuseet.** Under åberopande av vad jag anført under punkten 38 i årets statsverksproposition hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till svenska skolmuseet anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor, att på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott bestämma, utgå till centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarförening för museets ändamål.

Akademier m. m.

Musikaliska akademien.

1. **Ökade kostnader för uppvärmning av musikaliska akademiens lokaler.** I skrivelse den 25 september 1918 har musikaliska akademien anført:

[11.]

Ökade kostnader för uppvärmning av musikaliska akademiens lokaler.

I kungörelse av den 13 juni 1908 angående ny stat för musikaliska akademien upptages till expenser m. m. ett anslag av 5,735 kronor. Av detta anslag bestrides, förutom utgifter för rengöring, instrumenters inköp och underhåll, lyse, skrivmaterialier m. m., kostnaden för uppvärmning av akademiens och det under dess inseeende ställda konservatoriets lokaler.

Under de senare krigsåren hava utgifterna för bränsle på grund av stegrade kol- och vedpris blivit synnerligen betungande. Till jämförelse må nämnas, att under det dessa utgifter under år 1913 uppgingo till kronor 2,163:54 och år 1914 till kronor 2,020:75, de under år 1915 stego till 2,639:25, 1916 till 5,745:35 och 1917 till 6,972:25. För arbetsåret 1918—1919 kan med visshet beräknas, att ifrågavarande utgifter komma att stegras till omkring 13,800 kronor, och även under återstående delen av 1919 torde den inträdda prisstegringen komma att väsentligen fortfara.

Då de medel, som vid sidan av statsanslaget stå akademien till buds, icke, med hänsyn till de utgifter som av desamma måste bestridas, kunna i den omfattning, som härvidlag skulle tarvas, tagas i anspråk för ifrågavarande statsutgift, får akademien hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vidtagna sådana åtgärder, att för bestridande av ökade kostnader för uppvärmning av akademiens lokaler under år 1919 ett belopp av 7,000 kronor utöver det i akademiens stat upptagna anslag till expenser m. m. må ställas till akademiens förfogande.

Till ytterligare utredning rörande berörda anslagskrav har av vederbörande tjänsteman hos akademien lämnats följande meddelande:

Akademien har av bränslekommissionen erhållit tillåtelse att från slutet av september 1918 intill den 1 juni 1919 inköpa och använda den för akademien beräknade bränslemängden av 1,250 hl. koks, dock att 20 % därav eller 290 hl. utbytas mot 100 kbm. ved. Med nuvarande pris av 11:10 pr hl. äro akademiens utgifter för 960 hl. koks 10,656 kronor och för 100 kbm. barrved à 31:50 3,150 kronor, tillsammans 13,806 kronor. År 1917 voro utgifterna för 1,100 hl. koks, 7 hl. antracit och 10.5 famnar ved 6,972:25 kronor, vilket med 6,833:75 kronor understiger de för 1918—1919 beräknade bränsleutgifterna av 13,806 kronor. Då till denna summa kommer utgift för sågning och huggning av veden, har akademien ansett sig böra beräkna stegringen av dess bränslekostnader till 7,000 kronor och därpå grundat sin hemställan om ökat anslag.

[11.] Vad i ärendet förekommit torde innebära fullt fog för akademien omförmälda anslagsäskande. Jag tillstyrker därför, att Eders Kungl. Maj:ts Departementchefen. tacktes föreslå riksdagen

att till bestridande av ökade kostnader för uppvärmning av musikaliska akademien lokaler anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 7,000 kronor.

Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.

Universitetskanslersexpeditionen.

1. **Uppehållande av arbetet å universitetskanslersexpeditionen.** Under åberopande av vad jag under punkten 59 anført i det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[12.]

Uppehållande
av arbetet å
universitets-
kanslersexpe-
ditionen.

att, i avbidan på proposition angående ny stat för universitetskanslersexpeditionen, till uppehållande av arbetet å kanslersexpeditionen under år 1919 beräkna på *tilläggsstat* för samma år ett belopp av 10,000 kronor.

Uppsala universitet.

2. **Materiell m. m. för hygieniska institutionen.** Under åberopande av vad jag anført under punkten 66 i det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[13.]

Materiell
m. m. för
hygieniska
institutionen.

att till ytterligare kostnader för materiell m. m. för hygieniska institutionen vid universitetet i Uppsala anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 500 kronor.

3. **Psykologiska laboratoriet.** Under åberopande av vad jag förut denna dag anført till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under riksstatsens åttonde huvudtitel för år 1920, punkten 77, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[14.]

Psykologiska
laboratoriet.

att till ytterligare kostnader för psykologiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 såsom reservationsanslag ett belopp av 400 kronor.

[15.]

Driftkostnader för Klubbans biologiska station.

4. Driftkostnader för Klubbans biologiska station. Under åberopande av vad jag anfört under punkten 83 i bilagan: åttonde huvudtiteln av årets statsverksproposition hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till bestridande av driftkostnader vid den universitetet i Uppsala tillhöriga Klubbans biologiska station anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 1,400 kronor.

[16.]

Förstärkande av materiellanslagen till vissa inrättningar

5. Förstärkande av materiellanslagen till vissa inrättningar.

I skrivelser till kanslern för rikets universitet har det större akademiska konsistoriet vid universitetet i Uppsala begärt kanslerns medverkan för beredande av extra anslag för åren 1919 och 1920 till åtskilliga av universitetets inrättningar, nämligen dels medicinska poliklinikerna, fysiologiska institutionen och institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi, dels alla till universitetets matematisk-naturvetenskapliga sektion hörande institutioner med undantag av geografiska institutionen. Kanslern har därefter i två skrivelser den 15 augusti 1918 hemställt om avlåtande av förslag till riksdagen angående beviljande av ifrågavarande anslag.

Det större konsistoriets berörda krav på ökade medel grunda sig såvitt angår de tre förstnämnda, till medicinska fakulteten hörande inrättningarna på framställningar av denna fakultet samt beträffande de övriga institutionerna på särskilda av vederbörande institutionsföreståndare och föreståndaren för fysikaliskt-kemiska avdelningen av institutionen för allmän och analytisk kemi gjorda anslagsäskanden, som tillstyrkts av matematisk-naturvetenskapliga sektionen. Till stöd för framställningarna hava åberopats huvudsakligen de av nu rådande dyrtid föranledda prisstegringarna å bränsle och flertalet andra förnödenheter.

Jag anser det ännu vara för tidigt att till närmare prövning upptaga frågan om en på dyrtiden grundad förstärkning av respektive materiellanslag för år 1920. Däremot synas mig de gjorda framställningarna, såvitt de avse anslag för år 1919, förtjäna att tagas i övervägande. Jag anhaller därför att nu få redogöra för de beträffande de olika inrättningarna framkomna anslagsäskandena för år 1919.

Medicinska poliklinikerna åtnjuta ett å universitetets ordinarie stat uppfört anslag å 1,000 kronor jämte 12 famnar ved, beräknade till ett värde av 180 kronor. Härtill komma vissa andra inkomster, nämligen anslag från Uppsala läns landsting och Uppsala stad samt avgifter från patienter för förband m. m. Enligt vad som framgår av medicinska fa-

kultetens protokoll den 4 april 1918 utgör landstingets bidrag 750 kronor, anslaget från staden 400 kronor samt patientavgifterna vanligen 500—600 kronor årligen. Det av större konsistoriet och universitetskanslern begärda tilläggsanslaget för år 1919 uppgår till 850 kronor, varav beräknats 510 kronor till täckande av redan år 1918 inträffad prisstegring å förbrukningsartiklar, 200 kronor till ersättande av förbrukad materiell och till täckande av motsedd ytterligare prisstegring å förbrukningsartiklar samt 140 kronor till löneförbättring åt den vid poliklinikerna anställda sköterskan.

Av nyssberörda protokoll inhämtas, att poliklinikernas inkomster under senare år varit otillräckliga. Räkenskaperna för år 1917 hade företett en brist av 835 kronor 44 öre. Den på kristiden beroende ökningen i utgifterna för förbrukningsartiklar (gas, ved, tvål, kemikalier, förbandsartiklar, medicin m. m.) hade år 1917 utgjort 514 kronor 24 öre. En huvudsakligen av kristiden betingad löneförbättring för sjuksköterskan hade under samma år medfört en rätt avsevärd merkostnad i förhållande till år 1914.

Det vore emellertid att förutse, att under vartdera av åren 1918 och 1919 komme att uppstå en väsentligt större brist än under år 1917. En del erforderliga kompletteringar och ersättning av försliten materiell hade nämligen sistnämnda år uppskjutits men sedermera visat sig nödvändiga. Därjämte hade prisen å förbrukningsartiklar ytterligare stigit. Av dessa anledningar erfordrades för år 1919 utöver det belopp av 514 kronor 24 öre, som motsvarade den redan år 1917 inträffade kostnadsökningen å förbrukningsartiklar, ytterligare ett belopp av minst 200 kronor. Vad anginge sköterskans lön måste denna höjas till 1,200 kronor jämte ett krigstidstillägg å 300 kronor, eller tillhopa 1,500 kronor, en summa som med 540 kronor överstege hennes kontanta löneförmåner före dyrtiden. På grund härav hemställde fakulteten om ett tilläggsanslag för år 1919 å 1,254 kronor 24 öre eller i runt tal 1,250 kronor.

Som jag redan nämnt avser det till Kungl. Maj:t framburna extra anslagskravet beträffande poliklinikerna under år 1919 ett belopp av allenast 850 kronor. Anledningen till den av det större konsistoriet och universitetskanslern sålunda gjorda nedsättningen i fakultetens anslagsäskande är, att enligt vad upplyst blivit ifrågavarande sköterska från och med år 1918 åtnjuter krigstidstillägg å sin numera till 1,200 kronor uppgående kontanta avlöning, till följd varav den på henne belöpande delen, 540 kronor, av det utav fakulteten begärda tilläggsanslaget ansetts böra nedsättas till 140 kronor.

[16.]

Fysiologiska institutionen uppbär, förutom ett årligt anslag å 200 kronor för vård av instrument och djur samt 10 famnar ved, i värde beräknade till 150 kronor, ett ordinarie materiellanslag av 4,800 kronor, vartill komma vissa extra inkomster, laborationsavgifter m. m. För denna institution har begärts ett tilläggsanslag för år 1919 å 1,000 kronor. Medicinska fakulteten har meddelat, att de extra inkomsterna år 1917 belöpt sig till 907 kronor 25 öre och att hela den kontanta inkomstsumman för institutionen sålunda utgjort 5,907 kronor 25 öre. Utgifterna under samma år hade, trots att all sparsamhet iakttagits samt nyanskaffning av instrument och dylikt inskränkts till det minsta möjliga, stigit till 6,938 kronor 33 öre, varav 2,760 kronor 30 öre belöpt på bränsle. Bristen för år 1917 hade alltså utgjort 1,031 kronor 8 öre. Fakulteten har vidare förklarat, att denna brist uteslutande är förorsakad av de under kristiden inträdda prisstegringarna. Utan skada för arbetet kunde inga ytterligare inskränkningar å institutionen vidtagas.

Institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi. Denna institution förfogar över ett ordinarie anslag till materiell m. m. å 3,600 kronor jämte 9 famnar ved till ett beräknat värde av 135 kronor. Till höjning för särskilt ändamål av nämnda materiellanslag har riksdagen sedan åtskilliga år anvisat på extra stat ett belopp av 1,000 kronor årligen. Medicinska fakulteten har hemställt om ett ytterligare tilläggsanslag för år 1919 å 1,000 kronor. Storleken av detta anslag har beräknats med hänsyn till det förhållande, att bokslutet för år 1916 visat en behållning av 416 kronor 74 öre och bokslutet för år 1917 en brist av 583 kronor 35 öre. Fakulteten har förklarat, att ökningen av utgifterna under år 1917 varit beroende uteslutande av dyrtiden. Inköpen för institutionen hade nämligen varit mindre än vanligt, alldenstund vissa utensilier ej stått att uppbära. Det för år 1919 behövlige tilläggsanslaget kunde ej föreslås till lägre belopp än 1,000 kronor.

Institutionen för allmän och analytisk kemi. Denna institution har till sitt förfogande ett kontant statsanslag å 10,800 kronor till materiell och uppvärmning ävensom ränta å Svanbergiska fonden, 1,278 kronor 66 öre, samt 23 famnar ved i värde beräknade till sammanlagt 345 kronor. Av statsanslaget har under åren 1910—1917 använts ett belopp av i medeltal 1,700 kronor årligen till inköp av fysikaliskt-kemiska instrument. Enligt vad den tillförordnade föreståndaren för institutionen meddelat, voro dylika utgifter i sådan omfattning icke beräknade, då institutionens inkomststat uppgjordes. En del poster å denna stat hade emellertid varit så pass stora, att de med förut gällande priser möjliggjort besparingar,

som kunnat komma institutionens fysikalisk-kemiska avdelning till godo. Under år 1917 hade dessa förhållanden ändrats så, att utgifterna med ett avsevärt belopp överstigit inkomsterna.

[16.]

Den av dyrtiden betingade ökningen i institutionens utgifter för materiella behov har av den tillförordnade institutionsföreståndaren beräknats på följande sätt:

för kemiska utensilier och apparater.....	kronor	850: —
» kemikalier	»	1,525: —
» denaturerad sprit	»	775: —
» bränsle	»	1,490: —
» arbetslöner.....	»	750: —
Summa kronor		5,390: —

Det tilläggsanslag, som begärts för år 1919, understiger emellertid rätt avsevärt nämnda summa. Den tillförordnade institutionsföreståndaren har nämligen uttalat, att sedan materiellanslaget visat sig otillräckligt för sitt egentliga ändamål, institutionen icke längre borde vidkännas kostnaderna för inköp av fysikalisk-kemiska instrument; det belopp av i medeltal 1,700 kronor om året, som pläгат användas för sagda ändamål, har nu i stället ansetts böra i främsta rummet tagas i anspråk för att täcka en del av den ovannämnda utgiftsökningen av 5,390 kronor. På grund härav har den tillförordnade institutionsföreståndaren begränsat sitt äskande om ett särskilt tilläggsanslag till att avse ett belopp av allenast 3,690 kronor eller, avrundat, 3,700 kronor.

Beträffande den fysikalisk-kemiska avdelningens anslagsbehov föreligger emellertid en särskild framställning. Åt avdelningen tillhandahåller kemiska institutionen lokaler med värme, ljus, vatten, gas, elektrisk ström m. m. samt kemikalier med undantag av mera speciella sådana. För inköp av instrument och vissa kemikalier har emellertid avdelningen behov av särskilda medel. Sådana hava hittills erhållits dels, såsom förut angivits, från kemiska institutionens ordinarie materiellanslag, dels ur Svanbergsska fonden, som en gång uppvisat ett stort överskott, vilket dock enligt uppgift numera till stor del förbrukats. Avdelningens utgifter för nyssberörda inköp hava — enligt vad som meddelats av professorn T. Svedberg, vilken det åligger att leda de vetenskapliga specialarbetena i fysikalisk kemi och att hålla föreläsningar i detta ämne — under vart och ett av åren 1910—1917 uppgått till i medeltal omkring 2,950 kronor årligen, därav för instrument 2,600 kronor och för speciella kemikalier omkring 350 kronor.

[16.] Såsom förklaring till att så jämförelsevis stora årliga inköp varit nödvändiga har Svedberg framhållit, bland annat, att ett fysikaliskt-kemiskt laboratorium för att kunna med framgång fylla sitt ändamål måste vara i besittning av möjligast fullständiga såväl fysikaliska som kemiska hjälpmedel, men att nu ifrågavarande fysikalisk-kemiska avdelning såsom nyinrättad icke erhållit någon tillnärmelsevis fullständig instrumentell utrustning; en sådan hade måst under årens lopp hopbringas stycke för stycke, och den lämnade alltjämt mycket övrigt att önska.

På grund av prisstegringarna beträffande instrument och kemikalier har Svedberg beräknat, att avdelningens medelsbehov ökats med minst omkring 90 procent. Med utgående härifrån har han uppskattat avdelningens särskilda behov av anslag till 5,000 kronor om året och har han förklarat, att om forskningen och undervisningen i fysikalisk kemi skulle kunna upprätthållas i sin hittillsvarande omfattning, någon nedprutning av nämnda summa icke vore möjlig.

Det större konsistoriet och universitetskanslern hava icke haft något att erinra mot storleken av det utav Svedberg ifrågasatta årliga anslaget men förordat, att detsamma skulle sammanslås med det för kemiska institutionen i övrigt begärda tilläggsanslaget, 3,700 kronor. För denna institution i dess helhet kräves alltså ett belopp av 8,700 kronor.

Mineralogisk-geologiska institutionen. För denna institution finnes i universitetets utgiftsstat uppfört ett kontant anslag av 2,700 kronor ävensom ränta å institutionens besparingsfond, 85 kronor, samt 18 famnar ved, beräknade till ett värde av 270 kronor. Institutionsföreståndaren har meddelat, att materiellanslaget, som redan under de före världskriget rådande förhållandena till fullo tagits i anspråk för löpande utgifter och de allra nödvändigaste nyanskaffningarna, nu blivit alldeles otillräckligt. Genom största möjliga inskränkningar och uppskjutande av eljest önskvärda inköp av böcker, undervisningsmateriell m. m. hade det visserligen varit möjligt att hittills nödtorftigt hålla institutionen i gång utan väsentligt överskridande av årsanslaget. Om också en sådan inskränkning utan allt för stora olägenheter kunde göras under ett eller annat år, kunde dock tydligen detta icke fortgå under längre tid utan att undervisningen och det vetenskapliga arbetet bleve lidande därav. Även vore det tydligt, att dylika inskränkningar, sedan de fortgått en tid, måste leda till ökade anslagsbehov för att åter bringa institutionen i ett tillfredsställande skick.

Vad angår den uppkomna kostnadsökningen meddelar institutionsföreståndaren, att bränslekostnaderna, trots förmånen av de i det ordinarie

[16.]

anslaget ingående 18 famnarna ved, mer än fördubblats. Vedåtgången anslås till 34 famnar, och för de 16 famnar, som måste inköpas, beräknas en kostnad av 800 kronor. Härtill komma ökade kostnader för vedhuggning och eldning, för lyse, städning, skurning och andra arbeten samt för bokbindning, reparationer och de flesta förbrukningsartiklar, såsom slipmateriell, ritmateriell och kemikalier. Institutionsföreståndaren har begärt ett anslag av 1,500 kronor såsom nödtorftigt motsvarande kristidens inverkan på den ordinarie utgiftsstaten.

Fysiska institutionens inkomster utgöras av dels ett ordinarie materiellanslag å 7,590 kronor, dels vissa räntemedel å tillhopa 90 kronor, nämligen ränta av institutionen tillkommande andel av avlöst avkomsträtt från Mälby säteri, 26 kronor 25 öre, och ränta å institutionens besparingsfond, 63 kronor 75 öre, dels ock laborationsavgifter till växlande belopp. Institutionens föreståndare har hemställt om ett tilläggsanslag å 3,800 kronor. På grundval av en utredning rörande institutionens utgifter under åren 1911—1917 har han nämligen beräknat, att år 1919 skulle komma att uppstå en brist i materiellanslaget till sagda belopp. Inkomsterna hava därvid upptagits till 8,800 kronor, i vilken summa ingå förutom statsanslaget, 7,500 kronor, laborationsavgifter och andra inkomster med tillhopa 1,300 kronor. Utgifterna hava sammanförts i följande tre poster:

för inköp och lagning av instrument, nykon-	
struktioner m. m.	kronor 4,500: —
› värme	» 5,000: —
› förbrukningsmateriell m. m.	› 3.100: —
	Summa kronor 12,600: —

Beträffande utgifterna för inköp och lagning av instrument, nykonstruktioner m. m., vilka utgifter under åren 1911—1915 utgjort i medeltal 3,852 kronor för år, har institutionsföreståndaren förklarat sig anse, att för närvarande inga andra instrument böra inköpas eller konstrueras än sådana, som äro absolut nödvändiga för att hålla laborationsövningarna och de vetenskapliga arbetena i gång. Utgifterna för värme uppvisa den största stegringen; de utgjorde nämligen före kriget knappt 2,000 kronor. Av hela det begärda tilläggsanslaget, 3,800 kronor, belöper således 3,000 kronor ensamt på denna post. Institutionsföreståndaren har meddelat, att han för att minska utgifterna för uppvärmningen under de senare åren sammanfört såväl övningslaboranter som specialister i så få rum som möjligt. Härigenom hade vunnits, att omkring en fjärdedel av institu-

- [16.] tionens lokaler kunnat stå oeldade. Under posten »förbrukningsmaterialier m. m.» hava medräknats dels rena förbrukningsmaterialier, dels de mera konstanta utgifterna för prenumeration av årsskrifter, inbindning av böcker, underhåll av institutionens tillhörigheter utom instrument ävensom rengöring m. m. Det för ifrågavarande utgifter för år 1919 beräknade beloppet är detsamma, som i medeltal utgått under vart och ett av åren 1911—1917.

Astronomiska institutionen. Årsanslaget till materiell m. m. för denna institution utgör 2,500 kronor jämte en famn ved, beräknad till ett värde av 15 kronor. Enligt vad institutionsföreståndaren upplyst, hava de verkliga utgifterna under senare år belöpt sig till vida högre belopp, nämligen:

år 1914		kronor 4,161: 03
» 1915		» 3,944: 65
» 1916		» 4,066: 52
» 1917		» 5,430: 65

Orsaken till att en anslagsförhöjning icke tidigare begärts har uppgivits vara den, att merutgifterna bestritts från en vid 1914 års början förefintlig fond av besparingar. Denna fond, som vid nyssnämnda tidpunkt utgjort 6,271 kronor 83 öre, hade emellertid vid 1918 års ingång helt och hållet förbrukats; i stället förelåg då en brist i anslaget av omkring 1,300 kronor. Institutionsföreståndaren har vidare meddelat, att utgifternas ökning till stor del berott på den allmänna prisstegringen å all materiell men även haft sin grund däri, att astronomiska observatoriet för att kunna något så när följa med den nutida utvecklingen av det astronomiska observationsarbetet måst allt mer omlägga sin vetenskapliga verksamhet jämte undervisningen till en tillämpning av de astrofotografiska metoderna, vilka ock voro de för våra klimatförhållanden bäst lämpade. Vad anginge kostnaderna för institutionens lyse och uppvärmning, hade desamma vid den tid, då det nuvarande årsanslaget bestämts, uppgått till en ren obetydlighet; numera, sedan arbetslokalerna utvidgats och bränslepriserna stegrats, slukade ifrågavarande kostnader nära hälften av det lilla årsanslaget. Den särskilt stora utgiftsökningen under år 1917 vore till väsentlig del att tillskriva den enorma stegringen i prisen på instrumentmakeriarbeten: underhållet av observatoriets instrumentförråd hörde naturligen till de viktigaste utgiftsposterna. Ehuru en höjning av institutionens årsanslag vore en trängande nödvändighet, borde enligt föreståndarens mening ett definitivt fastställande av anslagets belopp icke ske

under nuvarande förhållanden. För år 1919 har han emellertid begärt ett extra anslag av 4,300 kronor till täckande av dels ovannämnda vid 1918 års början förefintliga brist å 1,300 kronor, dels ock den brist, som beräknades uppstå under åren 1918 och 1919. Sistnämnda brist skulle enligt föreståndarens åsikt kunna hållas inom ett belopp av sammanlagt 3,000 kronor, därest under sagda båda år nyanskaffning av instrument inställdes och endast nödtorftiga underhållsåtgärder vidtoges.

Meteorologiska institutionen har tillgång till ett ordinarie materiellanslag av 3,500 kronor jämte 8 famnar ved, i värde beräknade till 120 kronor. Institutionsföreståndaren har lämnat en utförlig redogörelse för de kostnadsökningar, som genom dyrtiden drabbat institutionen. För år 1919 beräknas merutgifterna i förhållande till tiden före kriget komma att ställa sig sålunda:

för uppvärmning	kronor	200: —
» hyra av lokal för vindinstrument	»	30: —
» kemikalier	»	40: —
» papper till registreringsapparater	»	160: —
» bokbindning	»	150: —
» räknebiträde	»	220: —
» tryckningskostnader	»	1,927: —

Summa kronor 2,727: —

Nämnda tryckningskostnader avse årgången för år 1918 av den utav institutionen utgivna "Bulletin mensuel". Institutionsföreståndaren har emellertid meddelat, att även en del av kostnaderna för 1917 års årgång, vilken färdigtryckts år 1918, ännu återstå oguldna, enär materiellanslaget för sistnämnda år icke lämnat tillgång till deras bestridande. Denna post utgör 1,419 kronor, med vilket belopp alltså ovannämnda summa av 2,727 kronor bör ökas för att utvisa institutionens extra anslagsbehov för år 1919. Detta uppgår således till 4,146 kronor. Härutöver har emellertid äskats ett särskilt anslag av 200 kronor för institutionens seismologiska avdelning. Denna begäran har motiverats med ökningen i priset på sprit. Avdelningen hade behov av omkring 60 liter denaturerad 96 å 97-procentig sprit årligen. Kostnaderna härför hade, fränsett denatureringskostnaderna, före kriget utgjort 42 kronor men hösten 1917 stigit till 241 kronor.

Botaniska institutionen. För denna institution i dess helhet finnes å universitetets stat uppfört dels ränta å Regnells botaniska fond. 1,700

- [16.] kronor, dels 68 famnar ved med beräknat värde av 1,020 kronor. Dessutom äro för de särskilda avdelningarna av institutionen följande belopp upptagna:

för botaniska museet	kronor	1,000: —
» botaniska trädgården	»	10,000: —
» botaniska laboratoriet	»	500: —

För botaniska museets och botaniska trädgårdens räkning har institutionsföreståndaren påyrkat särskilda tilläggsanslag.

Beträffande *botaniska museet* har upplysts, att utgifterna under senare år något överskridit årsanslaget, så att museet våren 1918 häftade i en skuld till universitetet av 232 kronor 31 öre. Med hänvisning till de ökade kostnaderna för uppvärmning, belysning och rengöring samt för inköp av vissa förnödenheter, såsom papper, växtetiketter m. m., har institutionsföreståndaren förklarat ett fortsatt överskridande av anslaget vara att förutse. Han har ansett, att ett tilläggsanslag av 700 kronor skulle för denna gång vara tillräckligt.

Vad angår *botaniska trädgården* är dennas ekonomiska ställning betydligt sämre. Institutionsföreståndaren meddelar, att enär statsanslaget under en längre följd av år visat sig otillräckligt, trädgården häftade i skuld till universitetet med ett belopp överstigande 23,000 kronor. År 1917 hade en minskning i arbetena i trädgården genomförts, i det antalet dagsverken, som år 1916 uppgått till 3,526, nedsatts till 3,134. Härigenom hade det likväl ej lyckats att nedbringa arbetskostnaderna, emedan arbetarnas dagspenningar under året undergått förhöjning. Under år 1918 hade arbetslönerna ytterligare ökats. Att hålla utgifterna inom gränsen av anslaget vore därför icke möjligt, även om arbetet i trädgården än vidare inskränktes; institutionsföreståndaren hade emellertid för avsikt att försöka en dylik inskränkning, vilken dock måste ske på bekostnad av trädgårdens snygghet. För att täcka den ökning i kostnaderna för år 1919, som berodde på ökade arbetslöner, borde beräknas ett tilläggsanslag av 4,000 kronor.

Vidkommande övriga utgifter för trädgården har upplysts, att desamma plägat växla mellan omkring 2,300 kronor och 4,000 kronor. De flesta av de poster, som ingå i dessa utgiftssummor — säger institutionsföreståndaren — hänföra sig till förnödenheter, som på senare tiden stigit i pris, delvis till flerdubbelt mot vad de kostade för ett par år sedan. Som exempel har nämnts körning, som ännu år 1915 kostat 6 kronor

per dag men sedan februari 1918 betingat ett pris av 22 kronor 50 öre för dag. Till bestridande av nu ifrågavarande utgiftsökningar har påkallats ett extra anslag av 1,000 kronor.

Sammanlagda beloppet av det för botaniska trädgården äskade tilläggsanslaget utgör alltså 5,000 kronor.

Växtbiologiska institutionen, vars tillkomst grundar sig på en donation av grosshandlaren Frans Kempe, förfogar över ett å ordinarie stat uppfört materiellanslag av 1,000 kronor, vartill kommer ett årligt belopp av 500 kronor från Kempeska fonden. För denna institution har av dess föreståndare begärts ett tilläggsanslag av 2,000 kronor. Detta äskande grundar sig på följande beräkning av utgifterna under år 1919:

för bränsle	kronor 1,500:—
» lyse, rengöring m. m.	» 800:—
» samlingar, instrument, böcker m. m.	» 1,200:—
Summa kronor 3,500:—	

Institutionsföreståndaren har anfört, att förestående beräkning uppgjorts under förutsättning att den största sparsamhet iakttoges. Det förtydjar emellertid att anmärkas, att den uppkomna kostnadsökningen icke i sin helhet är betingad enbart av dyrtiden. Enligt vad upplyst blivit har nämligen institutionen och dess verksamhet under de senaste åren högst betydligt utvidgats, och redan på denna grund har det ursprungligen beräknade materiellanslaget blivit otillräckligt. De uppkomna bristerna i anslaget hava hittills ersatts av institutionsföreståndaren. Denne har emellertid nu förklarat sig anse det rimligt, att han befrias från dylika utgifter.

Zoologiska institutionens årsanslag utgör 10,100 kronor jämte ränta å Regnells zoologiska fond, 463 kronor 92 öre, samt 30 famnar ved till beräknat värde av 450 kronor. Alltsedan år 1916 har anslaget årligen överskridits med betydande belopp. Enligt en av institutionsföreståndaren lämnad redogörelse utgjorde den uppkomna bristen år 1916 948 kronor 33 öre och år 1917 7,330 kronor 23 öre. Av sistnämnda summa belöpte på institutionens uppvärmning 3,387 kronor 50 öre, på renhållning 156 kronor 33 öre, på sprit 2,807 kronor 39 öre samt på kemikalier, glasvaror och andra förbrukningsartiklar m. m. 979 kronor 1 öre. I april 1918, då institutionsföreståndaren gjorde den framställning om ett tilläggsanslag för år 1919, som jag strax skall omnämna, beräknades bristen för år 1918 komma att uppgå till 8,280 kronor 23 öre och således med

- [16.] 950 kronor överstiga 1917 års brist. Största delen, 800 kronor, av merkostnaderna i förhållande till år 1917 grundades på ytterligare ökning av priset å sprit, av vilken vara erfordrades minst 1,200 liter årligen för samlingarnas nödtorftiga bevarande samt för undervisningens och de vetenskapliga arbetenas bedrivande å institutionen; 150 kronor hade avsetts till ersättning för det ökade arbete, som under senare delen av år 1918 förorsakades av värmeledningens eldande med ved i stället för med koks. Institutionsföreståndarens nyssberörda framställning innefattar anhållan om ett extra anslag för år 1919 av 8,530 kronor, motsvarande beloppet av den motsedda bristen för år 1918, i jämnt krontal 8,280 kronor, med tillägg av ett belopp å 250 kronor, varmed skulle bestridas den särskilda kostnaden för vedeldningsarbetet under årets fem första månader.

Jag skall nu göra en sammanfattning av de utav universitetskanslern tillstyrkta äskandena om tilläggsmedel till de särskilda inrättningarna. Enligt dessa äskanden skulle till dem utgå följande belopp:

Medicinska poliklinikerna	kronor	850: —
Fysiologiska institutionen	»	1,000: —
Institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi	»	1,000: —
Institutionen för allmän och analytisk kemi	»	8,700: —
Mineralogisk-geologiska institutionen	»	1,500: —
Fysiska institutionen	»	3,800: —
Astronomiska institutionen	»	4,300: —
Meteorologiska institutionen	»	4,346: —
Botaniska institutionen:		
botaniska museet	»	700: —
» trädgården	»	5,000: —
Växtbiologiska institutionen	»	2,000: —
Zoologiska institutionen	»	8,530: —

Tillhopa kronor 41,726: —

Departementschefen.

Tvivelsutan bör staten ej undandraga sig att träda emellan till lättande av de ekonomiska svårigheter för Uppsala universitets institutioner, varom den föregående framställningen bär vittne. Jag finner mig dock hava anledning att ifrågasätta, det staten ej påtager sig att täcka hela det belopp, vartill de ifrågasvarande bristerna i institutionernas tillgångar beräknats uppgå.

Jag vill nämligen erinra, att Uppsala universitet, i jämförelse med Lunds universitet, som framställt anspråk, liknande de nu omförmälda

för sin ekonomi har ett ganska starkt stöd i sin reservfond. Vid 1918 års ingång uppgick denna, enligt mig från universitetet lämnade upplysningar, till något över 260,000 kronor. Efter avdrag för fondens under år 1918 redan bestridda utgifter och för motsedda påkänningar å densamma under sagda år — nämnda upplysningar gävos i medlet av december 1918 och fullt exakta siffror kunde ej lämnas — antogs fondens nämnda behållning vid slutet av år 1918 hava nedgått till närmare 50,000 kronor. Rörande dess inkomster under år 1918 kunde ej några meddelanden lämnas, men för år 1917 upplystes de hava utgjort något över 250,000 kronor. I betraktande av dessa sifferuppgifter synes det emellertid med skäl kunna förväntas, att universitetets reservfond skall kunna till någon del bidra att täcka de behov av ökade anslag för år 1919, som de ovannämnda framställningarna utvisa. I själva verket har fonden under gångna år, för övrigt i enlighet med sin uppgift, stått institutionerna bi vid ekonomiska trångmål. För att emellertid iakttaga nödig varsamhet vill jag ifrågasätta, att fonden antages kunna svara huvudsakligen för ökade kostnader för bränsle. Universitetet har såsom bekant stora skogsområden, och en mycket betydande del av till reservfonden inflytande medel härröra från överskott å inkomst av skogarna utöver det i universitetets inkomststat härför beräknade beloppet, 7,000 kronor. Det visar sig ock, att bland reservfondens utgifter under år 1918, sådana de angivits i de ovannämnda upplysningarna, upptagits tillskott till universitetets institutioner för bestridande av utgifter för bränsle.

Ser jag alltså på de ifrågavarande institutionernas krav, med särskilt avseende fäst å vad i vissa av framställningarna uppgivits rörande bränslekostnaderna och i övrigt med någon avrundning av beloppen, finner jag mig böra för de olika institutionerna föreslå följande statsbidrag:

Medicinska poliklinikerna	kronor	850: —
Institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi	»	1,000: —
Institutionen för allmän och analytisk kemi	»	7,200: —
Mineralogisk-geologiska institutionen	»	700: —
Fysiska institutionen	»	800: —
Astronomiska institutionen	»	3,000: —
Meteorologiska institutionen	»	4,100: —
Botaniska institutionen:		
botaniska museet	»	500: —
botaniska trädgården	»	5,000: —
Växtbiologiska institutionen	»	1,000: —
Zoologiska institutionen	»	6 000: —

Tillhopa kronor 30,150: —

Som synes har jag ej uppfört något belopp för fysiologiska institutionen. Vad växtbiologiska institutionen angår har jag trott mig eventuellt kunna räkna på något tillskott från Kempeska donationsröntans överskottsmedel. (Jämför punkten 85 i bilagan åttonde huvudtiteln till årets statsverksproposition.)

Åberopande vad jag nu anført hemställer jag om förslag till riksdagen att till förstärkande av ordinarie anslagen till materiell m. m. för de av mig under denna punkt angivna institutionerna och inrättningarna och med av mig tillstyrkta belopp, utgående såsom särskilda reservationsanslag, anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 tillhopa 30,150 kronor.

[17.]

Förstärkning
av universi-
tetsbibliote-
kets mate-
riellanslag.

6. Förstärkning av universitetsbibliotekets materiellanslag.

Under avdelningen B) Till materiell m. m., i utgiftsstaten för universitetet i Uppsala finnes under rubriken Biblioteket upptaget ett anslag å 50,000 kronor. Från detta anslag bestridas, utom kostnader för materiell, jämväl kostnader för inköp av böcker, handskrifter, kartor och planscher, inbindning samt vattenförbrukning ävensom för uppvärmning och belysning, i den mån ett härför i staten särskilt uppfört anslag å 8,200 kronor ej förslår.

På grund av de dyra uppvärmningskostnaderna har nyssnämnda anslag å 8,200 kronor icke varit tillräckligt för sitt ändamål, och även materiellanslaget har av samma anledning hotats av brist, ehuru man alltsedan år 1908 haft att till dess förstärkning för bokinköp tillgå ett år efter år beviljat extra anslag å 10,000 kronor.

De stegrade kostnaderna för bibliotekets uppvärmning ävensom yppade behov av medel till vissa andra utgifter för biblioteket hava föranlett en framställning om anslag på tilläggsstat för år 1919, vilken jag anhåller att nu få anmäla.

Denna av kanslern för rikets universitet med utlatande den 15 augusti 1918 till Kungl. Maj:t överlämnade framställning är gjord av det större akademiska konsistoriet, som däri anhållit om beredande av ett anslag å 25,000 kronor för år 1919 till fyllnad av materiellanslaget för nämnda år, nämligen för uppvärmning och belysning 12,800 kronor, för bindning av böcker 10,000 kronor och för diverse utgifter 2,200 kronor.

Konsistoriets framställning grundar sig på en av dåvarande t. f. överbibliotekarien J. M. Hulth till konsistoriet avlåten skrivelse, däri till en början anføres:

I enlighet med drätselnämndens anmodan får undertecknad härmed vördsamt inlämna uppgift å öfverkrav på anslag från riksdagen å extra stat för år 1919, som kan erfordras till fyllnad i bibliotekets materialanslag för sagda år.

Det viktigaste anslagskravet är det för uppvärmning och belysning. För dessa bägge poster beviljade 1916 års riksdag ett anslag å 8,200 kronor. Detta belopp räcker under nuvarande förhållanden naturligtvis icke till. För bibliotekets uppvärmning torde erfordras 350 famnar eller i runt tal 1,320 kubikmeter ved, som efter 15 kronor kubikmetern betingar en summa av kronor 19,800: —
Belysningen beräknas till » 1.200: —

Summa kronor 21,000: —

Efter avdrag av statsanslaget, 8,200 kronor, återstår således att fylla med extra anslag 12,800 kronor.

Tjänstförrättande överbibliotekarien påkallar härafter anslag å 10,000 kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaden för inbindning av böcker. Detta anslagsäskande torde emellertid vid den starka konkurrensen mellan mångahanda olika anslagskrav för närvarande få stå tillbaka.

Vidare yttrar Hulth:

Övriga expenser, såsom skrivmaterial, emballage för våra stora bytesdistributioner och läneförsändelser samt till inläggning av tidningar, tryck, inventarier, extra arbets-hjälp för ännu pågående omflyttningar m. m. ha också fördyrats i hög grad. Så t. ex. kostade det omslagspapper, vi begagna till våra paket, före kriget kronor 3: 90 per rulle, nu kostar det 12: 90. Snören, förut 1: 10, nu 4: 50 per nystan. Lack, förut 2: 40, nu 8 kronor per kg.

Jag har sökt göra en beräkning på merkostnaden för följande poster:

skrivmaterial	c:a kronor 170: —
emballage (papp, papper, snören, lack)	» 635: —
tryck	» 200: —
inventarier	» 400: —
arbetshjälpen	» 720: —
tvål och såpa	» 75: —

Summa kronor 2,200: —

Jag får således anhålla om utverkande av ett extra anslag för diverse utgifter å 2,200 kronor.

De kända förhållandena under den nuvarande dyrtiden utgöra tillräckligt talande skäl för Hulths krav på tilläggsanslag till uppvärmning och belysning samt till diverse utgifter, och mot de av honom begärda beloppen har jag ej anledning till erinran. Hans anslagsbegäran gäller år 1919, och medlen böra uppföras å tilläggsstat för sagda år. Därvid torde ett för de avsedda ändamålen gemensamt anslag böra äskas till förstärkning av bibliotekets materiellanslag.

Departementschefen.

Åttonde huvudtiteln: 1919 års tilläggsstat.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till förstärkande av det under avdelningen B) Till materiell m. m., i utgiftsstaten för universitetet i Uppsala under rubriken Biblioteket upptagna anslag å 50,000 kronor anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor.

[18.]

Höjning av
anslaget till
respenningar
för fogden.

7. **Höjning av anslaget till respenningar för akademifogden.** Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehoven under riksstatsens åttonde huvudtitel för år 1920, punkten 94, hemställer jag att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till höjning av det i utgiftsstaten för universitetet i Uppsala uppförda anslaget till respenningar för akademifogden anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor.

Lunds universitet.

[19.]

Utgivande av
universitetets
årsskrift.

8. **Utgivande av universitetets årsskrift.** Med hänvisning till vad jag under punkten 126 i bilagan åttonde huvudtiteln till årets statsverksproposition anfört i fråga om anslag till utgivande av Lunds universitets årsskrift hemställer jag om förslag till riksdagen

att för utgivande av Lunds universitets årsskrift anvisa, utöver för detta ändamål på extra stat för år 1919 beviljat belopp, på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 8,000 kronor.

[20.]

Förstärkande
av materiell-
anslagen till
vissa institu-
tioner m. m.

9. **Förstärkande av materiellanslagen till vissa institutioner m. m.** På grund av den rådande dyrtidens inverkan å prisen för den materiell, som erfordrades för upprätthållande av verksamheten vid Lunds universitets institutioner, hemställde åtskilliga institutionsföreståndare under år 1917 om ökning av vederbörande institutioners materiellanslag. Dessa krav framfördes av det större akademiska konsistoriet till kanslern för rikets universitet, som underställde dem Kungl. Maj:ts prövning och därvid i enlighet med konsistoriets begäran tillstyrkte proposition till riksdagen om beviljande av 79,524 kronor, därav 35,925 kronor skulle erfordras för år 1918 och 43,599 kronor för år 1919.

Då jag den 14 januari 1918 inför Kungl. Maj:t anmälde detta ärende, uttalade jag mig emot att till behandling upptaga de anslagskrav, som gällde år 1919. Jag yttrade därvid:

Att jag på nämnda sätt begränsat den framställning jag ämnar göra under denna punkt beror på svårigheten att under nuvarande förhållanden med ens approximativ säkerhet bedöma vederbörande universitetsinstitutioners behov annat än för den närmaste tiden. Ovissheten i prisförhållandena gäller icke blott bränsle. Även flerahanda andra för institutionerna erforderliga förnödenheter kunna antagas bli underkastade avsevärda och hastiga växlingar i pris. Om man nu ville söka fastställa för år 1919 lämpliga extra anslagsbelopp för ifrågavarande institutioner, komme man att, i händelse av kraftiga prisstegringar, nödgas anvisa medel på tilläggsstat för sagda år. Då, såsom i några fall nu äger rum, en institution utöver sitt ordinarie anslag plägar förfoga över ett extra anslag — detta bör ju fortfarande begäras för år 1919 — skulle under nyssnämnda förutsättningar institutionen för sina materiellbehov under år 1919 hava att röra sig med ej mindre än fyra särskilda anslag. Detta synes mig ej lämpligt.

I enlighet med mitt förslag inskränktes därför Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen till begäran att på tilläggsstat för år 1918 måtte uppföras ett till 32,635 kronor nedsatt anslag. Riksdagen biföll denna Kungl. Maj:ts framställning.

Riktigheten av att begränsa sig till begäran om anslag å tilläggsstat bekräftas vid betraktande av den begäran om anslagskrav å tilläggsstat för år 1919, som nu föreligger, avseende förstärkning för nämnda år av vederbörande materiellanslag. Det belopp, som år 1917 av universitetet ansågs behöfligt för ändamålet, utgjorde som nämnt 43,599 kronor. Summan av de anslagsökningar, som nu ifrågasättas för år 1919, utgör ett belopp av 134,593 kronor 82 öre, av kanslern utjämnat till 135,000 kronor — som man ser en högst väsentlig stegring. Därvid är likväl att märka, att tre poster tillkommit, för vilka motsvarighet saknas år 1918 och att i summan för år 1919 ingå åtskilliga belopp, beräknade såsom brister å vederbörande anslag vid 1918 års slut.

Liksom förra gången grundar sig detta anslagsäskande på beräkningar och till det större akademiska konsistoriet gjorda framställningar av vederbörande institutionsföreståndare, med vilka i olika fall medicinska fakulteten eller matematisk-naturvetenskapliga sektionen instämt. I ett flertal fall har universitetets räntmästare tagit initiativet och verkställt nödiga undersökningar. Jämväl i likhet med vad förra gången ägde rum hava utsedda kommitterade granskat framställningarna om anslagens förstärkande. I sitt avgivna utlåtande hava de kommitterade anfört:

De för de olika institutionerna behöfliga anslagen, vilka samtliga begärts å extra stat för år 1919, utgöra, såsom av institutionsföreståndarnas redogörelser närmare framgår, i de allra flesta fall dels en beräknad brist i institutionens budget för år 1918, dels ock de belopp, som för år 1919 beräknats bli oundgängligen behöfliga utöver de till institutionerna enligt universitetets stat eller i vissa fall sedan flera år å extra stat utgående anslagen.

Då det visat sig, att institutionernas för år 1918 nödvändiga utgifter icke i något

[20.] fall understigit, men väl i de allra flesta högst väsentligt överstigit de under år 1917 beräknade och det tydligen är omöjligt att på förhand med någon säkerhet bestämma den stegring utöver normala priser, som för år 1919 kan råda, men det å andra sidan torde vara tämligen visst, att utgifterna för år 1919 komma att ställa sig minst lika höga som år 1918, hava vi, då institutionsföreståndarna äro de, som närmast kunna bedöma och överblicka inrättningarnas behov, ansett oss böra godtaga de av föreståndarna lämnade uppgifterna, även då dessa, såsom i ett par fall ägt rum, icke stödja sig på närmare utredning.

Det större akademiska konsistoriet har hänvänt sig till kanslern med begäran om hans bistånd till utverkande av anslag, och kanslern har i skrivelse den 15 augusti 1918 förklarat de ifrågavarande anslagsaskandena vara föranledda av den allmänna prisstegringen och de begärda anslagen således nödvändiga. Kanslern har därför hemställt om proposition till riksdagen, avseende beviljande av nyss omnämda belopp, 135,000 kronor.

Med hänvisning i övrigt till de gjorda framställningarna samt till vad jag i frågan om vissa motsvarande institutioners anslagsbehov å tilläggsstat för år 1918 anförde, ber jag nu få lämna en kort redogörelse för vederbörandes särskilda beräkningar och yrkanden om anslagens förstärkande. Där annat ej säges har jag ej något att erinra mot de begärda beloppen. Efter redogörelsen skall jag göra en sammanställning av de anslagsbelopp, som begärts och som jag anser böra utverkas, vilken sammanfattning även skall innehålla uppgifter om motsvarande på 1918 års tilläggsstat beviljade anslag samt om de ordinarie och extra anslag, som i varje särskilt fall utgå.

Vad då först angår *anatomisk-histologiska institutionen* har av vederbörande begärts en anslagsökning av 6,550 kronor, med följande fördelning å särskilda poster:

A. Anslag till framställande av embryonala rekonstruktioner	kronor 1,200: —
B. Anslag till ökade gravsättningskostnader	» 300: —
C. Ökad avlöning till städerskor	» 250: —
D. Material till komparativt-anatomiska dissektionskurser	» 300: —
E. Allmän utökning med omkring 25 % av det år 1900 för institutionen beräknade och såsom erforderligt ansedda anslagsbeloppet, 7,500 kronor	» 1,900: —
F. Anslag till bränsle utöver de 400 kronor för bränsle, som ingå under E.	» 2,600: —
Summa kronor 6,550: —	

Det under A. omnämda beloppet har hittills utgått ur de till Kungl. Maj:ts disposition å universitetets stat ställda medlen. Så torde tills vidare

kunna ske. Posten D. är ej av beskaffenhet att böra upptagas å tilläggsstat. Båda dessa poster kunna alltså bortfalla. Under E. omförmäles ett »beräknat belopp» av 7,500 kronor. Anslaget till institutionen sattes av riksdagen till 6,500 kronor. Skillnaden ansågs kunna täckas med dissektionsavgifter. Då dessa ej böra ökas, torde posten kunna godkännas. För bränsle begäres samma belopp, som beräknades och erhöles för år 1918. Anslagsökningen synes alltså böra sättas till 5,050 kronor. Den utgjorde för år 1918 3,000 kronor.

För *fysiologiska institutionen*, för vilken å 1918 års tilläggsstat beviljades ett belopp av 1,500 kronor, begäres ett tilläggsanslag av 3,500 kronor. Beloppet anges ej på långt när motsvara den procentuella prisstegringen på de varor, apparater, kemikalier m. m., som normalt bekostas genom institutionens årsanslag. Det har kunnat begränsas endast genom kalkylering av ganska betydande inskränkningar i åtgången. Det upplyses, att utgifterna redan i maj 1918 med omkring 1,000 kronor överstigit institutionens årsanslag och influtna laborationsavgifter.

Medicinsk-kemiska institutionens föreståndare hänvisar till en tablå, enligt vilken för år 1918 beräknas en brist av 5,277 kronor 27 öre. Med antagande att inkomsterna under år 1919 komma att uppgå till 5,148 kronor 41 öre — motsvarande de i tablåen upptagna regelmässiga inkomsterna under år 1918 — samt att utgifterna under år 1919 skola utgöra samma belopp som det för år 1918 beräknade, 13,788 kronor 73 öre, anges i tablåen ett särskilt anslag av 8,511 kronor 46 öre vara behöfligt för 1919. Med användande av nämnda siffror för inkomster och utgifter under år 1919 skulle behovet för detta år rätteligen vara 8,640 kronor 32 öre. Detta belopp och ovannämnda belopp av 5,277 kronor 27 öre, utgöra tillhopa 13,917 kronor 59 öre. Jag anser anslaget böra sättas till 13,900 kronor. Motsvarande anslag för år 1918 utgjorde 3,000 kronor.

I vederbörandes framställning om tilläggsanslag för *patologisk-anatomiska institutionen* erinras, att till grund för beräkningen av det institutionen på tilläggsstat för år 1918 beviljade anslaget, 3,500 kronor, lågo antaganden om huru institutionens ekonomi komme att ställa sig vid 1917 års slut. I verkligheten blev bristen för år 1917 så stor, att man med samma beräkningsgrund skulle för år 1918 ha behövt ett tillskott av över 4,000 kronor. För övrigt borde tillskottet för år 1918 hava satts ännu högre; ur räkenskaperna visas exempel på under år 1918 inträffade prisstegringar å materialkostnader, vilka göra, att man anser sig med säkerhet

[20.] kunna angiva en brist i materiellanslaget under år 1918 — trots ovan nämnda beviljade tillskott — av minst 2,000 kronor. Detta trots att all sparsamhet iakttages, att några nyanskaffningar ej göras samt att institutionen tär på gamla förråd av färgämnen, vilkas förnyande för närvarande är omöjligt.

Vad angår det extra anslagsbehovet för år 1919 beräknas detsamma med ledning av förhållandena under år 1918 till 5,500 kronor, det vill säga 2,000 kronor utöver de 3,500 kronor, som beviljades på tilläggsstat för år 1918. Inalles skulle således för täckande av väntad brist under år 1918 och mötande av ökade utgifter under år 1919 på tilläggsstat för sistnämnda år krävas 7,500 kronor.

Astronomiska observatoriet. Med hänsyn till de inkomster, som stå observatoriet till buds under år 1918, 6,200 kronor, samt med åberopande att utgifterna i slutet av maj 1918 uppgått till 8,000 kronor och att återstående utgifter under år 1918 kunde beräknas till, i lågt tal, 1,200 kronor anför astronomiska institutionens föreståndare, att för år 1918 en brist av 3,000 kronor vore att emotse. Minst samma brist kunde beräknas för år 1919. I ovannämnda inkomster för år 1918 ingår ett å tilläggsstat för samma år uppfört belopp av 1,200 kronor. Detta föranleder institutionsföreståndaren att med ett belopp av 1,500 kronor eller till 4,500 kronor höja det belopp han önskar erhålla för att undgå den förväntade bristen under år 1919. Han begär alltså ett belopp av 7,500 kronor, innefattande ovannämnda belopp av 3,000 kronor och 4,500 kronor.

Jag anser, att man å tilläggsstat för år 1919 bör bereda observatoriet ett anslag av 7,200 kronor.

För den *botaniska institutionens systematiska avdelning* har begärts ett tilläggsanslag av 11,255 kronor 9 öre. I denna summa ingår ett belopp av omkring 3,000 kronor, som, enligt vad vederbörandes framställning ger vid handen, måste beräknas såsom underskott i 1918 års budget för avdelningen, beroende på oväntade ökningar i bränslepris och dagsverkskostnader. För år 1919 räknar avdelningens föreståndare med utgiftsökningar för bränsle och dagsverken å tillhopa omkring 7,600 kronor. Med beräkande, på sätt även föreståndaren gör, att liksom för år 1919 ett belopp av 700 kronor kommer att såsom hyresinkomst tillflyta avdelningen, anser jag, att för densamma bör å tilläggsstat för 1919 uppföras ett avrundat belopp av 11,000 kronor. Motsvarande belopp å 1918 års tilläggsstat utgjorde 4,400 kronor.

Vad den *botaniska institutionens fysiologiska avdelning* beträffar har nu för densamma begärts en summa av 7,500 kronor. Däri ingår ett belopp av 2,500 kronor, motsvarande förväntad brist för år 1918. Med hänsyn till beskaffenheten av vissa av de poster, som lagts till grund för beräkning av bristen för år 1918, anser jag denna i nu förevarande sammanhang kunna antagas till 2,000 kronor. Jag finner, att för avdelningen bör å tilläggsstat för år 1919 upptagas ett belopp av 7,000 kronor. Å tilläggsstat för år 1918 anvisades för avdelningen 1,400 kronor.

Tillförordnade föreståndaren för *fysiska institutionen* har beräknat, att för år 1918 en brist kommer att uppstå av 6,000 kronor, ett belopp som med begagnande av de siffror, som ligga till grund för beräkningen, borde ökats till 7,000 kronor. För år 1919 beräknar den tillförordnade föreståndaren en brist av 8,000 kronor.

Bland de faktorer, som samverkat till det framställda kravet på ett tilläggsanslag av 14,000 kronor (6,000+8,000), upptagas även förhållanden av annan art än den rådande dyrtiden. Trots att inga andra utbetalningar gjorts än som varit nödvändiga för de pågående examensarbetena hade redan under vårterminen 1918 institutionens utgifter, 9,000 kronor, med omkring 1,000 kronor överstigit summan av de statsanslag, som för år 1918 tilldelats institutionen. Med hänsyn till institutionens ekonomiska trångmål vill jag ej ifrågasätta någon nedsättning av det begärda tilläggsanslaget. Institutionen åtnjöt på tilläggsstat för år 1918 ett anslag av 1,500 kronor.

Geologisk-mineralogiska institutionen. För denna institution har dess föreståndare beräknat ett tilläggsanslag av 3,200 kronor, därav brist för år 1918 850 kronor. Behovet av tilläggsanslag beror så gott som uteslutande på ökade bränslekostnader.

Den *kemiska institutionens* föreståndare uppvisar med siffror antagligheten att för år 1918, trots det å tilläggsstat för sagda år beviljade anslaget, 2,000 kronor, kommer att å institutionens materiellanslag uppstå en brist av 3,500 kronor, väsentligen förorsakad av stegrade bränslepris. Under antagande av att institutionens ordinarie inkomster under år 1919 komma att visa samma summor som för år 1918 och med anmärkning att institutionens utgifter under år 1919 ej kunna förväntas ställa sig lägre än under år 1918 anger institutionsföreståndaren ett belopp av 5,500 kronor vara erforderligt till förstärkning av materiellanslaget under år 1919. Med

- 20.] inberäkande av ovannämnda för år 1918 såsom brist antagna belopp å 3,500 kronor påkallar föreståndaren ett tilläggsanslag av 9,000 kronor.

För *zoologiska institutionen* kan, enligt vad dess föreståndare uppvisat, årskostnaden för bränsle beräknas till över 12,000 kronor, detta trots vidtagna inskränkningar i uppvärmningen. Då under år 1919, lika litet som under år 1918, institutionens materiellanslag mäktar bestrida de dryga uppvärmningskostnaderna, hemställer institutionsföreståndaren om ett tilläggsanslag för år 1919 av 12,000 kronor. För år 1918 hade å tilläggsstat för institutionen beviljats 8,000 kronor.

Beträffande *musikkapellet* meddelar kapellmästaren, att för år 1918 synes kunna beräknas uppkomma en brist i materiellanslaget å nära 200 kronor. Såsom tillgång har därvid beräknats det å tilläggsstat för år 1918 för musikkapellet uppförda beloppet, 85 kronor. För år 1919 anger kapellmästaren, att utgifterna böra med sannolikhet beräknas uppgå till 1.500 kronor, det vill säga 500 kronor utöver årsanslaget. På tilläggsstat för år 1919 borde således för musikkapellet uppföras ett belopp av 700 kronor.

I fråga om *inrättningen för gymnastik och fäktkonst* har den tillförordnade läraren i dessa ämnen uppgjort tablåer, med stöd av vilka han för år 1918 beräknar en brist av 940 kronor, därvid hänsyn tagits till ett förväntat tilläggsanslag av 750 kronor, för år 1919 en brist av 2.200 kronor, tillhoppa 3,140 kronor. Vid beräkningarna för år 1919 har han utgått från en prisstegring av i det närmaste 20 %. Bränslekostnaden ingår i beräkningarna för båda åren såsom en mycket betydande faktor. Jag anser, att ett tilläggsanslag å 3,000 kronor bör för år 1919 beredas nämnda inrättning.

Institutionen för ärftlighetsforskning. För denna institution är å allmänna indragningsstaten uppfört ett materiellanslag av 1,000 kronor. För år 1918 har institutionen till materiell m. m. uppburit ett tilläggsanslag av 500 kronor, upptaget under åttonde huvudtiteln.

Institutionen började sin verksamhet den 1 januari 1918. Dess föreståndare har därför vid sin i maj 1918 uppgjorda beräkning av institutionens anslagsbehov under år 1919 ej kunnat stödja sig på någon längre tids erfarenhet. Under återopande av penningvärdets fall har han emellertid ansett sig böra för år 1919 begära ett tilläggsanslag till dubbla beloppet av det för år 1918 beviljade. Av angivet skäl i saknad av närmare utredning finner jag mig böra föreslå ett tilläggsanslag av 750 kronor.

Samtliga nu omförmälda inrättningar hava, såsom i det föregående framhållits, varit i åtnjutande av anslag å 191 8års tilläggsstat till förstärkande av vederbörande materiellanslag. Nu återstår att omnämna ovan i förbigående omtalade tre tillkomna poster. [20.]

Den första av dem avser *farmakologiska institutionen*. Denna institutions ordinarie anslag till materiell utgör 1,000 kronor. Institutionsföreståndaren har i en under maj 1918 till större konsistoriet avlåten skrivelse meddelat, att utgifterna för eldning under vintern 1917—1918 starkt ökats och utgjort något över 700 kronor i stället för omkring 150 kronor, såsom förut varit vanligt. Han påkallar därför beredande av ett anslag å 500 kronor för år 1919 till förstärkande av institutionens ordinarie anslag till materiell m. m.

Beträffande de två återstående nytillkomna posterna torde jag böra yttra mig något utförligare. Dels äro de nämligen större än flertalet redan omnämnda anslagskrav — ett par av dessa kunna mäta sig med det ena av de båda nya — dels äro i fråga om dessa båda åtskilliga särskilda förhållanden att märka. Det torde vara lämpligt att återgiva det väsentliga av innehållet i de framställningar, som nu äro i fråga.

Det ena av dem gäller *biblioteket*. Överbibliotekariens till det större akademiska konsistoriet avlåtna skrivelse i ämnet innehåller:

Universitetsbibliotekets beräknade inkomster och utgifter för år 1918 utvisas av nedanstående tablå:

Debet.

Behållning från år 1917 kronor 16,371: 52

Inkomster:

Statsanslag, ordinare och extra.....	kronor 60.000: —	
Intressemedel	» 3 000: —	
Extra inkomster.....	» 1.000: —	» 64.000: —
Summa kronor 80,371: 52		

Kredit.

Utgifter:

Bokinköp (normalt 45,000).....	kronor 36,000: —	(1917: 33,391: —)
Inlösen av årskriften	» 800: —	
Bokbinderi (normalt 10,000).....	» 15,000: —	(» 14,714: —)
Skrivmaterialier och tryck	» 1,200: —	(» 1,162: —)
Uppvärmning (normalt c:a 3,100)	» 16,600: —	(» 10,468: —)
Elektrisk belysning och kraft ...	» 650: —	(» 595: —)
Frakt och transport.....	» 1,100: —	(» 1,053: —)
Telefon	» 130: —	

[20.] Renhållning.....	»	650:—	(»	576:—)
Parkens underhåll	»	600:—	(»	445:—)
Inventarier	»	16.371: 52		
Diverse	»	1 000:—		kronor 90.101: 52
Brist.....				» 9 730:—
Summa kronor 80,371: 52				

Rörande behållningen från 1917 och dess användning till anskaffande av inventarier torde böra nämnas, att denna behållning uppkom genom de starkt reducerade bokinköpen efter krigsutbrottet 1914 samt under 1915. Om användningen därav yttrade förutvarande överbibliotekarien af Petersens i bibliotekets årsberättelse för 1915: »De besparingar, vilka sålunda föranledas av under kriget minskade bokinköp, komma emellertid synnerligen väl till pass, enär de göra det möjligt att påskynda anskaffandet av åtskilliga kostsamma och högst behövlige inventarier, för vilkas bekostande nybyggnadsanslaget ej räckte till och vilkas anskaffande således eljest, därest icke särskilt statsanslag kunnat därför åvägbringas, hade måst utsträckas över en längre följd av år än som med hänsyn till samlingarnas bevarande och verksamheten inom institutionen kunnat anses gagneligt. Man ser sig alltså nu i stånd att förse parterrvåningen med hyllor för tidningssamlingen ävensom att anskaffa nödiga skåp för kart- och planschsamlingen samt en bättre inredning för låneexpeditionen än den hittills varande provisoriska. En annan angelägen och betydande utgiftspost, som man tänker sig att ävenledes med besparade medel framdeles kunna bestrida, är anskaffandet av ett större antal (10- å 12,000) kapslar för broschyrer och småtryck, vilkas förvaringssätt för närvarande lämnar mycket övrigt att önska.» Jag vill tillägga, att dessa inventarieanskaffningar, som fördröjts i 11 år, icke kunna tala ytterligare uppskov. Storleken av det belopp, som för ändamålet erfordras, kan icke för närvarande tillförlitligt uppgivas, men att hela behållningen därvid kommer att konsumeras är säkert. Då för övrigt för denna extra post ersättning för pristegring icke lämpligen kan ifrågasättas i detta sammanhang har det synts lämpligt att här uppföra den till samma belopp som behållningen.

Till posterna för bokbinderi, bokinköp och uppvärmning torde några kompletterande upplysningar vara erforderliga. I sin skrivelse av den 31 maj 1917 till rektorsämbetet yttrar överbibliotekarien af Petersens: »Det förhåller sig visserligen så att kostnaden för bränsle under de båda sista vintrarna och särskilt under den senaste varit mycket betungande och att vissa slag av bokbinderiarbete, skrivmaterialier och nästan allt annat, som behöver för biblioteket inköpas, med undantag av böcker, betingar högre priser än före världskrigets utbrott; men denna olägenhet har hittills uppvägs av minskning i kostnaderna för bokinköp dels därav, att den litterära produktionen i de krigförande länderna varit mindre livlig än eljest, dels även av de för bokinköp i utlandet synnerligen gynnsamma kursförhållandena.» För senare hälften av 1917 tillkom en annan faktor, som bidrager till att förklara den ovanligt låga siffran för detta års bokinköp, nämligen den ökade svårigheten att erhålla böcker från andra utomskandinaviska länder än Tyskland, Österrike, Holland och Schweiz. Denna faktor består fortfarande. Likaledes fortfar den årliga litterära produktionen i de krigförande länderna att vara reducerad. Däremot äro kursförhållandena nu långt mindre gynnsamma, och den fördel de ännu erbjuda motväges till största delen av den betydliga stegring i priserna även på tidigare utgivna arbeten, som i de flesta länder genomförts. Då beloppet för bokinköp beräknats så lågt som till 36,000 kronor, har detta skett särskilt med hänsyn till svårigheten att göra större antikvariska inköp i England och övriga ententeländer.

I fråga om bokbinderiet är att särskilt märka den i april 1918 inträdda prisstegringen, varigenom priset på band med skinnrygg höjdes med 60 % och priset på klotband med 50 % i förhållande till tariffen av år 1912. Den här beräknade summan avser en något minskad inbindning jämfört med 1917 års.

[20.]

Bränslekostnaden är beräknad på följande sätt:

För under januari—april 1918 konsumerat bränsle har utbetalts.....	kronor 10,156:—
Då detta utgör kostnaden för förra halvårets 130 eldningsdagar, beräknas senare halvårets 100 eldningsdagar komma att kosta ...	» 7,812:—
Summa för hela året	kronor 17,968:—
Häriifrån avgår kostnad, som enligt avtal skall gäldas av svenska akademien för dess i biblioteksbyggnaden förhyrda lokaler.....	» 2,218:—
Rest	kronor 15,750:—
Tillkommer eldarens avlöning	» 850:—
Summa	kronor 16,600:—

Vad budgeten för 1919 beträffar så torde ingen nedsättning i utgiftsposterna — med undantag för inventarierna, som här utgå — vara att antaga. Då säkra hållpunkter för eventuella stegringar saknas, synes det riktiga vara att låta siffrorna för 1918 års budget — med undantag för posterna »behållning» och »inventarier», vilka utgå — gälla även för 1919 års. Bristen på denna senare blir då lika med den för 1918 eller kronor 9,730:—. Den sammanlagda bristen för båda åren således kronor 19,460:—.

Skrivelsen slutar med begäran om utverkande av sistnämnda belopp att ställas till universitetsbibliotekets förfogande under år 1919.

Den andra av ovannämnda båda framställningar avser att bereda ett statsanslag av 14,000 kronor för år 1919 såsom tillskott till bestridande av kostnaderna under sagda år för uppvärmning av universitetshuset och gamla bibliotekshuset.

Frågan härom blev vid drätselnämndens sammanträde den 13 mars 1918 framlagd av universitetets räntmästare, som yttrade:

I universitetets stat finnes upptaget ett anslag till extra utgifter, vilket anslag från och med år 1914 utgår med 16,000 kronor. Härmed skola bestridas, bland annat, utgifter för uppvärmning av universitetshuset och gamla bibliotekshuset, vilken kostnad, såsom av vad nedan lämnade uppgifter framgår, utgör en mycket väsentlig del av dessa utgifter.

Utgifterna hava under åren 1914—1917 utgjort:

	sammanlagt	för bränsle
år 1914.....	kronor 20,679: 72	5,364: 54
» 1915.....	» 20,159: 55	6,815: 47
» 1916.....	» 22 708: 35	4,996: 33
» 1917.....	» 33,202: 23	14,896: 08

[20.]

Till dessa utgifters bestridande hava använts, förutom ovannämnda årsanslag å 16.000 kronor, dels årliga utdelningen från Skånska städernas brandföräkringsinrättning å äldre brandföräkringsbrev med kronor 1,737:85, dels i sammanhang med utarrendering av »S:t Petri kyrkogård» betingad årlig avgift — ständig gatuskatt — kronor 27:66, dels inkomst av försäljning av studiehandböcker och akademiska program m. m., i medeltal för nämnda år uppgående till kronor 267:80, dels ock tillfälliga inkomster, utgörande för samtliga ifrågakvarande år kronor 251:26.

Då emellertid inkomsterna å kontot visat sig otillräckliga, hava, efter medgivande av kanslersämbetet, bidrag lämnats från reservfonden med följande belopp, nämligen: år 1914 kronor 3.000:—, år 1915 kronor 2,500:—, år 1916 kronor 8,000:— samt år 1917 kronor 12,200:—.

Under den gångna tiden av år 1918 hava utgifterna å detta konto uppgått till kronor 21.052:—, därav för bränsle kronor 17,289:89, vadan för året måste beräknas ett avsevärt tillskott från reservfonden.

Då denna fond, vars disponerade behållning för närvarande uppgår till kronor 95,612:54, emellertid under år 1918 kommer att synnerligen hårt anlitas för bestridande av kostnader i sammanhang med firandet av universitetets 250-årsjubileum ävensom för att betäcka de brister, som med nuvarande stegrade priser på så gott som alla förnödenheter med säkerhet uppkomma i de enskilda institutionernas konton, detta även om för desamma kunde påräknas begärda statsanslag för år 1918, finner jag det oundgängligen nödvändigt, att medel från annat håll beredas såsom tillskott till ifrågakvarande konto under år 1919.

Jag förutsätter nämligen, att ett sådant tillskott kommer att erfordras. Även om världskriget dessförinnan upphör, torde de av desamma förorsakade höga priserna fortfarande åtskilliga år framåt.

Emellertid anser jag mig, med hänsyn till otillförlitligheten av kalkyler under kristid, icke böra ifrågasätta någon höjning av anslaget, utan vill i stället föreslå en framställning om ett extra statsanslag för år 1919 till bestridande av merkostnaden för bränsle till universitetshuset och gamla biblioteksbuset.

Beträffande beloppet av ett sådant extra anslag föreslår jag på följande grunder, att desamma bliver 14,000 kronor. Jag räknar nämligen med att bränslekostnaderna år 1919 komma att blive ungefär lika stora som år 1918; och torde 1918 års kostnader i detta avseende icke komma att understiga 20 000 kronor. För ändamålet har redan utbetalts tillsammans kronor 17,289:89, varför således återstående utgifter för året beräknats till allenast kronor 2,710:11. Att denna senare summa av mig kunnat sättas så låg beror därpå, att det nu förefintliga bränslet torde räcka in på nästa eldningsperiod.

Vidare utgår jag från en medelkostnad för bränsle till ifrågakvarande byggnader vid tiden före världskriget av 6.000 kronor för år, vilken summa emellertid snarare är för hög än för låg. Skillnaden mellan denna sista summa och den beräknade kostnaden för år 1919 utgör det av mig föreslagna beloppet 14,000 kronor. Att dessa beräkningar med nödvändighet måste vara i hög grad approximativa säger sig självt, beroende som de äro av sadana ovissa faktorer som varupris, eldningsperiodens temperaturförhållanden ävensom bränslets slag, koks eller ved o. s. v.

Vid beloppets bestämmande har jag, som antytts, tagit hänsyn endast till den sannolika merkostnaden för bränsle under år 1919 i jämförelse med motsvarande kostnad vid tiden före världskriget. Då således icke tagits i betraktande de högst väsentliga merkostnaderna å andra poster å ifrågakvarande konto, och då tidigare statsanslag för

ändamålet icke ifrågasatts, synes framställningen skälig och det föreslagna beloppet icke för stort.

[20.]

På grund av räntmästarens utredning beslöt drätselnämnden att söka utverka det av honom ifrågasatta anslagsbeloppet.

I avseende å universitetsbibliotekets ovan angivna anslagsbehov har jag i det hela intet att invända mot de till grund för detsamma liggande beräkningarna och uttalandena. Emellertid synes mig statsbidraget till biblioteket för nu omförmälda ändamål kunna sättas till 9,000 kronor för vardera året och således begränsas till ett belopp av 18,000 kronor på tilläggsstat för år 1919.

Vad angår det begärda tillskottet till uppvärmning av universitetshuset och gamla bibliotekshuset har ett uttalande av akademiräntmästaren föranlett mig att överväga, huruvida något dylikt statsbidrag bör utgå eller, om så bör ske, huruvida det är välbetänkt att nu tillstyrka utverkande hos riksdagen av statsanslag till hela de belopp, som i det föregående av mig ifrågasatts. När akademiräntmästaren vill ådagalägga, huruledes universitetets reservfond, uppgående till omkring 95,600 kronor, ej kan lämna sedvanligt tillskott till anslaget till extra utgifter, åberopar han, bland annat, att fonden behövde tagas i anspråk för att täcka de brister, »som med nuvarande stegrade priser på så gott som alla förnödenheter med säkerhet uppkomma i de enskilda institutionernas konton, detta även om för desamma kunna påräknas begärda statsanslag för år 1918». I mycket stor utsträckning äro dessa brister tagna i betraktande vid beräkning av de förut under denna punkt angivna belopp, som jag funnit böra äskas å tilläggsstat för år 1919; det sammanlagda beloppet av sagda brister utgör omkring 36,000 kronor.

Det synes mig emellertid högst antagligt, att akademiräntmästaren vid den tidpunkt, då han framlade sitt förslag, ej räknat med så stora brister, som institutionsföreståndarna sedermera vid sina anslagskrav måst gå ut från. Ehuru således reservfonden befriats från täckande av ovannämnda brister, anser jag mig ej böra alldeles underkänna yrkandet på tillskott å 1919 års tilläggsstat till täckande av nu ifrågavarande kostnader. Jag tar därvid hänsyn till att reservfonden av känd anledning måst under år 1918 vidkännas stora omkostnader. I Lund är i övrigt reservfondens ställning jämförelsevis svagare än reservfondens i Uppsala. Jag finner mig emellertid kunna inskränka mig till att föreslå äskande av anslag å ett till 5,000 kronor nedsatt belopp.

Jag har genomgått samtliga ifrågavarande anslagsäskanden och skall nu lämna en av mig i det föregående omförmäld

[20.]

Sammanställning av de begärda anslagsbeloppen m. m.

	Ord. anslag kronor	Extra anslag kronor	Anslag å 1918 års tilläggs- stat kronor	Begärt anslag kronor	Till- styrkt belopp kronor
Anatomisk-histologiska institutionen	6,050		3,000	6,550	5,050
Fysiologiska »	4,500		1,500	3 500	3,500
Medicinsk-kemiska »	3,450	500	3 000	13,788: 73	13,900
Patologisk-anatomiska »	3,500		3,500	7,500	7,500
Astronomiska observatoriet	5,000		1,200	7,500	7,200
Botaniska institutionens systematiska avdel- ning	7,000		4,400	11,255: 09	11,000
Botaniska institutionens fysiologiska avdel- ning	3,500		1,400	7,500	7,000
Fysiska institutionen	5 000	1,500	1,500	14,000	14 000
Geologisk-mineralogiska institutionen	2,600	1,000	1,800	3,200	3,200
Kemiska »	4,000		2,000	9,000	9,000
Zoologiska »	7,700		8,000	12,000	12,000
Musikkapellet	1,000		85	700	700
Inrättningen för gymnastik- och fäktkonst..	500	500	750	3,140	3,000
Institutionen för ärförlighetsforskning	1,000		500	1,000	750
Farmakologiska institutionen	1,000			500	500
Universitetsbiblioteket	50,000	10,000		19,460	18,000
Uppvärmning av universitetshuset och gamla biblioteksbyggnaden	16,000 ¹ (anslaget till extra utgifter, som skall bestrida även andra omkost- nader)			14,000	5,000

De belopp, som jag ansett mig böra tillstyrka, utgöra alltså tillhoppa 121,300 kronor. Vid jämförelse mellan denna summa och vad som beviljades på tilläggsstat för år 1918 bör man erinra sig, att såsom av det föregående inhäntas i summan 121,300 kronor ingår ett belopp av omkring 36,000 kronor, avsett att täcka brister för år 1918.

Under återopande av vad jag anfört, tillstyrker jag förslag till riksdagen att till förstärkande av de ordinarie materiellanslagen för vissa institutioner vid universitetet i Lund m. m.,

¹ Till anslaget hava förts vissa inkomster jämte bidrag ur reservfonden.

i enlighet med av mig under denna punkt framställt förslag och med därvid angivna belopp, utgående såsom särskilda reservationsanslag, anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 tillhoppa 121,300 kronor.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

10. Utvidgning av lärarkollegiets sammanträdesrum m. m.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet har i skrivelse av den 24 maj 1918 hos kanslern för rikets universitet gjort framställning om beredande av ett anslag å 12,325 kronor dels till utvidgning av det utav kollegiet till sammanträdeslokal disponerade rummet i den för anatomiska institutionen vid institutet uppförda byggnaden, dels ock till komplettering av nämnda rums möblering.

Lärarkollegiet har därvid anfört bland annat följande:

Karolinska institutet, som småningom utvecklat sig till en högskola av ganska betydande storlek, och som för närvarande räknar ett 50-tal lärare och mer än 500 studerande, har alltid varit synnerligen vanlottat i avseende på sådana lokaler, vilka vid en högskola pläga vara avsedda för administrativa och kamerala ändamål ävensom för lärarnas sammanträden och till samlingsrum för lärjungarna. Vid planläggningen av institutets byggnader har aldrig någon sal blivit avsedd för professorernas sammanträden; vid institutet finnes icke någon högtids-sal, som rymmer ett större antal av lärjungarna, och där t. ex. doktorspromotioner skulle kunna äga rum, och ej heller några rum, avsedda för institutets sekreterare och kamrerare.

Professorernas sammankomster hava under större delen av institutets tillvaro hållits i olika rum, som varit avsedda till museirum eller till biblioteksrum och även samtidigt använda för sådana ändamål. Sedan mitten av 1880-talet har lärarkollegiet dock för sina sammanträden till sitt eget förfogande haft ett rum, som egentligen varit avsett att tillhöra den anatomiska institutionens museilokaler. Detta rum är alltför litet för sitt ändamål, 8 meter långt och något mera än 5 meter brett, och har sålunda en golvyta av något mer än 40 kvadratmeter. Rummet användes tillika som rektors mottagningsrum, som sekreterarens skrivrum och som examensrum.

Lärarkollegiet sammanträder under terminerna minst en, ofta två, tre eller fyra gånger i månaden, ibland ändå oftare. På grund av det stora antal ärenden, som i regel förekomma vid sammanträdena, och dessa ärendens vidlyftighet upptaga sammanträdena en tid av två å tre, ofta fyra timmar. På institutets stat finnes för närvarande 25 professurer; den 1 januari 1919 indrages den e. o. professuren i kemi, och antalet professurer blir då 24.

I sammanträdesrummet finnes ett långsträckt bord med plats för rektor vid bordets ända och med 12 platser vid bordets långsidor. Dessa 13 ha bekväma sittplatser vid bordet med var sin låda för skrivmaterial och med möjlighet att skriva under sammanträdena. De återstående 12 (11) professorerna hava sina platser längs ena väggen tätt bakom en del av kamraternas stolar. De längs väggen sittande hava

[21.]

Utvidgning
av lärar-
kollegiets
samman-
trädesrum
m. m.

[21.]

således synnerligen obekväma platser; ifall de behöva skriva något under sammanträdena, måste de för tillfället låna någon av sina bättre lottade kamraters platser.

Ikke nog härmed. På grund av det stora antalet deltagande (även sekreteraren är närvarande) i sammanträdena, vilka pågå timtals i det förhållandevis lilla rummet, blir luften odrägligt dålig och förskämd.

Förhållandena hava blivit allt olidligare, ju mera professorernas antal ökats, och ju längre sammanträdena blivit.

Redan år 1907 gjordes ett försök att råda bot på dessa missförhållanden. Man föreslog att utvidga kollegiets rum (nr 67) på så sätt, att med detsamma skulle förernas dels två intill rummets östra långvägg belägna mörka rum (skrubbar), dels det öster om skrubbarna belägna rummet nr 69 (professorns i anatomi arbetsrum). På så sätt skulle kollegiets rum hava blivit betydligt utvidgat och särdeles lämpligt för sitt ändamål. Emellertid skulle detta förslag vållat betydande kostnader; den anatomiska institutionen skulle hava fått ersättning för sitt förlorade utrymme genom att i bottenvåningen få rum, som då voro tillgängliga. Det uppgjorda kostnadsförslaget slutade på 26.050 kronor, och på grund av denna betydande kostnad blev förslaget aldrig framlagt för vederbörande myndigheter.

Lärarkollegiet ser sig nu nödsakat att söka få någon förbättring i de svåra förhållandena. Emellertid är det omöjligt att nu återgå till 1907 års förslag, emedan professorn i anatomi numera icke kan avstå från sitt arbetsrum, då han ej kan få ersättning för detsamma på annat håll. Lärarkollegiet har därför intet annat att föreslå än att kollegiets rum utvidgas med de ovan nämnda mörka rummen 68 och 70. Vad man skulle vinna härigenom vore *dels* att golvytan ökades från 40 till 64 kvadratmeter och en med hänsyn till antalet deltagare i lärarkollegiets sammanträden väl behövlig ökning vunnes i rummets kubikinnehåll, *dels* att plats kunde beredas för ytterligare ett bord, som kunde placeras parallellt med det nu befintliga och vid vars långsidor plats kunde beredas för 12 stolar, så att sålunda alla institutets nuvarande professorer skulle kunna få platser vid bord och tillfälle till skrivning under överläggningarna.

Det skulle visserligen bli mycket trångt i rummet, vilket så gott som helt och hållet bleve upptaget av bord och stolar med blott smala gångvägar längs rummets båda långsidor och i rummets mitt mellan de båda borden; men lärarkollegiet, som ej är i stånd att finna någon annan utväg, anser likväl, att genomförandet av ovan omförmälda förslag skulle innebära en betydande förbättring.

Innan jag går vidare, vill jag nämna, att vid skrivelsen fanns fogad en inom byggnadsstyrelsen uppgjord kostnadsberäkning, upptagande följande poster:

	Kronor.
Nedrivning av tegelmur mot nr 68 och 70.....	700: —
Nedrivning av väggar och bjälklag i nr 68	300: —
Borttagning av spiraltrappa och komplettering av bjälklag i nr 70	400: —
6 st. järnbalkar 1 N. P. 28 = 2,530 kg. à 0: 80	2.024: —
Inläggning av järnbalkar jämte bilnings- och uppstötningsarbeten	1,500: —
Balkarna kringklädas med rabitz	800: —
Igenmurning av 2 dörrhål	200: —

Borthuggning av taklist och anbringande av ny hålkäl, jämte övrig kom- plettering av puts	900: —
64 m ² inläggning av nytt golv à 14: —	896: —
Komplettering av snickeri	350: —
Målningsarbeten	900: —
Elektrisk belysnings- och ringledning	300: —
Oförutsedda utgifter	1.730: —
Summa 11,000: —	

[21.]

Kostnadsberäkningen är avgiven under reservation för möjligheten att anskaffa de däri omnämnda järnbalkarna. I avseende härå har lärarkollegiet i sin berörda skrivelse meddelat, att dylika balkar vid tiden för framställningens avlåtande, d. v. s. i maj 1918, funnits att få inom landet, men att det enligt uppgift från byggnadsstyrelsen vore synnerligen osäkert, huruvida så skulle vara fallet några månader därefter. Kollegiet har därför ansett det vara i högsta grad önskvärt, att de för ändamålet erforderliga medlen ställdes till förfogande redan år 1918.

Lärarkollegiet har vidare föreslagit, att i sammanhang med den ifrågasatta lokalutvidgningen skulle anskaffas två nya bord, avsedda det ena för rektor och det andra, på sätt förut angivits, för tolv ledamöter av kollegiet. Dessa bord skulle jämlikt av kollegiet inhämtade upplysningar betinga ett pris av sammanlagt 1,325 kronor.

Kanslern för rikets universitet, som med eget utlåtande den 17 juli 1918 till Kungl. Maj:t överlämnat lärarkollegiets berörda skrivelse, har därvid förklarat sig finna den gjorda framställningen grundad på mycket goda skäl.

Byggnadsstyrelsen har uti infortrat, den 3 september 1918 dagtecknat yttrande likaledes tillstyrkt bifall till lärarkollegiets framställning.

Det synes icke lida något tvivel, att de föreslagna ändringsarbetena beträffande lärarkollegiets sammanträdesrum äro i hög grad av behovet påkallade. Byggnadsstyrelsen hade i sitt nyssberörda yttrande framhållit, att de till styrelsens förfogande ställda anslagen till byggnader och reparationer för år 1918 så strängt anlitats, att de icke lämnade tillgång till gäldande av kostnaderna för nämnda arbeten. På förfrågan hos vederbörande inom styrelsen har jag jämväl inhämtat, att man icke kunde uttala sig om huruvida motsvarande på 1919 års stat uppförda anslag — även om det på sätt begärts bleve förstärkt — kunde bliva tillräckligt för att bekosta nu ifrågavarande ändringsarbeten. Med hänsyn härtill förordar jag, att framställning i ämnet göres hos riksdagen. Därvid bör lämpligen samtidigt med det belopp av 11,000 kronor, som beräknats för själva ut-

Departementschefen.

vidgningen av sammanträdesrummet, äskas den summa, 1,325 kronor, som på sätt lärarkollegiet meddelat kräves för anskaffandet av två nya bord till det utökade rummet. På grund av ärendets brådskande natur böra de erforderliga medlen uppföras på tilläggsstat för år 1919.

Jag hemställer alltså om avlåtande av förslag till riksdagen

att till utvidgning av det utav lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet till sammanträdeslokal disponerade rummet i den för institutets anatomiska institution m. m. uppförda byggnaden ävensom till anskaffande av två nya bord i nämnda rum anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 12,325 kronor.

[22.]

Täckande av
brist i all-
männa mate-
riellanslaget.

11. Täckande av brist i allmänna materiellanslaget. Till täckande av vid 1916 års slut förefintlig brist i det för karolinska mediko-kirurgiska institutet uppförda ordinarie anslaget till institutets materiell i allmänhet anvisade 1917 års riksdag på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 25,500 kronor.

I det anslagskrav, som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, hade bristen vid början av år 1917 beräknats utgöra 26,000 kronor och väntades under år 1917 komma att ytterligare ökas med 10,000 kronor. Med anledning härav hade vederbörande också till täckande av såväl bristen under år 1916 som en eventuellt uppkommande brist under år 1917 begärt ett belopp av 36,000 kronor.

Föredragande departementschefen ansåg emellertid, att någon åtgärd icke för det dåvarande borde vidtagas för att täcka en väntad brist under år 1917, samt fann på skäl, som närmare angivits i bilaga till 1917 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkten 125, anslagsbeloppet till täckande av 1916 års brist kunna nedsättas till 25,500 kronor.

Kanslern för rikets universitet har nu med utlåtande av den 16 augusti 1918 till Kungl. Maj:t överlämnat en av lärarkollegiet vid ovan-nämnda institut hos kanslern gjord framställning om beredande av anslag till ett belopp av 10,923 kronor till täckande av den brist, som uppkommit å nämnda materiellanslag under år 1917.

Kollegiet, som erinrat om den tidigare gjorda framställningen om täckande av denna brist, har vidare anfört följande:

Det har sålunda varit förutsett, att under år 1917 brist skulle uppstå å det ordinarie anslaget till institutets materiell i allmänhet, och det har vid avslutandet av räkenskaperna för nämnda år visat sig, att så blivit fallet och att bristen den 31 december 1917 uppgått till 10,923 kronor 8 öre.

Kollegiets skrivelse slutar med begäran om kanslerns medverkan till tackande av berörda brist.

Enligt vad jag från kammarrätten inhämtat har vid granskning därstädes av 1917 års räkenskaper för karolinska institutet någon anmärkning beträffande ifrågavarande anslag icke framställts.

Till tackande av den numera fastställda bristen i allmänna materiell- anslaget under år 1917 läser anslag böra begäras hos riksdagen. Det för ändamålet erforderliga beloppet torde med fränfallande av öretalet böra anvisas å tilläggsstat för år 1919.

Departementschefen.

Jag får alltså hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att till tackande av vid 1917 års slut förefintlig brist i det för karolinska mediko-kirurgiska institutets stat uppförda ordinarie anslaget till institutets materiell i allmänhet anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 10,923 kronor.

12. **Pediatrisk klinik vid allmänna barnhuset.** Åberopande vad jag anført enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av protokollet över ecklesiastikärenden hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

[23.]

Pediatrisk klinik vid allmänna barnhuset.

att i avvidan på proposition angående anslag till en pediatrisk klinik vid allmänna barnhuset i Stockholm för ändamålet beräkna på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

Serafimerlasarettet.

13. **Brist i serafimerlasarettets räkenskaper.** Till tackande av en vid serafimerlasarettets verksamhet år 1915 uppkommen brist beviljade 1917 års riksdag på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 9,523 kronor, och på tilläggsstat för år 1918 anvisade riksdagen dels till tackande av under år 1916 uppkommen brist i serafimerlasarettets räkenskaper ett förslagsanslag, högst 98,520 kronor, dels ock till tackande av år 1917 uppkommen samt för år 1918 motsedd brist i samma räkenskaper ett förslagsanslag, högst 468,097 kronor.

[24.]

Brist i serafimerlasarettets räkenskaper.

Av sistnämnda förslagsanslag avsågs — på sätt framgår av det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 291 till 1918 års riksdag fogade utdrag av

- [24.] statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 5 april 1918, punkten 5 — till tackande av den för år 1918 motsedda bristen i omförmälda räkenskaper ett belopp av 200,000 kronor. Denna brist har emellertid nu visat sig betydligt överstiga nämnda belopp, och direktionen över serafimerlasarettet har i underdånig skrivelse den 1 oktober 1918 gjort framställning dels om ett ytterligare anslag å 350,000 kronor för år 1918, dels ock om beviljande på tilläggsstat för år 1919 av ett förslagsanslag, högst 550,000 kronor till bestridande av utgifter för lasarettets drift under sist-nämnda år. Direktionen anför därvid:

De under den hittills gångna delen av året i oerhört hög grad — i vissa fall till mera än dubbla beloppet jämfört med år 1917 — stegrade omkostnaderna i fråga om nästan alla för lasarettet erforderliga förnödenheter hava medfört, att bristen i lasarettets räkenskaper för år 1918, i den mån den för närvarande kan beräknas, kommer att uppgå ända till 550,000 kronor. Beträffande den till grund för nämnda uppgift liggande utredning hänvisar direktionen till en direktionens skrivelse bifogad, av lasarettets kamrerare upprättad promemoria.

Till tackande av denna brist står till direktionens förfogande det av riksdagen för ändamålet beviljade anslaget å 200,000 kronor, vilket belopp emellertid av direktionen redan måst rekvireras för gäldande av löpande utgifter under de senaste månaderna. För tackande av den återstående delen av den beräknade bristen erfordras sålunda ett belopp av 350,000 kronor. Som inga medel härtill finnas att tillgå, ser sig direktionen nödsakad att hos Kungl. Maj:t anhålla om utverkande av ett ytterligare extra anslag å nämnda belopp, varav lasarettet är i oundgängligt behov för erhållande av kassaförstärkning under de återstående månaderna av år 1918.

Det är emellertid ej blott till tackande av bristen för år 1918, som serafimerlasarettet är i behov av extra anslag. Det framstår nämligen med full tydlighet för direktionen, att lasarettet på grund av rådande dyrtid även under år 1919 måste ådraga sig utgifter, som väsentligen komma att överstiga under året inflytande inkomster. Huru stor brist, som sålunda kommer att uppstå under år 1919, är för närvarande omöjligt att bestämt förutsäga. Det torde emellertid saknas anledning förmoda, att bristen kommer att understiga den för år 1918 beräknade eller 550,000 kronor. För att erhålla medel till tackande av denna motsedda brist ävensom nödigt rörelsekapital under år 1919 står ingen annan möjlighet direktionen till buds än att söka genom Kungl. Maj:t utverka ett extra anslag för år 1919 å nämnda belopp av riksdagen.

Vid direktionens skrivelse har fogats, förutom nyssnämnda promemoria, avskrift av en tablå över inkomster och utgifter för åren 1917 och 1918 vid serafimerlasarettet.

På grund av nådig remiss har statskontoret den 21 oktober 1918 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anför:

De anslag av statsmedel, som av direktionen över serafimerlasarettet i föreliggande framställning begärts för tackande av beräknad ytterligare brist i lasarettets räkenskaper för år 1918 samt till mötande av väntad brist i sagda räkenskaper för

år 1919, belöpa sig till inalles 900,000 kronor. Det är således ett synnerligen stort extra krav, som från direktionens sida ånyo ställes på statskassan, men då det torde få anses ofrånkomligt, att staten nu liksom vid föregående tillfällen träder emellan för avhjälpande av de betydande svårigheter i ekonomiskt hänseende, med vilka lasarettet för närvarande har och även under den närmaste framtiden torde få att kämpa, finner sig statskontoret icke böra framställa någon erinran mot att de begärda medlen ställas till direktionens förfogande.

Vidkommande sättet för anvisande av berörda medel, lär det belopp av 550,000 kronor, som beräknats för mötande av bristen för år 1919, böra av nämnda års riksdag äskas såsom förslagsanslag, högst, å tilläggsstat till riksstaten för samma år.

Besträffande åter det belopp, som avsetts för täckande av 1918 års ytterligare brist eller 350,000 kronor, vilket belopp, enligt vad direktionen framhållit, snarast möjligt måste ställas till direktionens disposition, vill det synas statskontoret, som om detsamma med hänsyn till utgiftens brådskande art och storlek borde anvisas att utgå av det av 1918 års lagtima riksdag å tilläggsstat till riksstaten för samma år beviljade anslaget till oförutsedda utgifter.

Redan innan statskontorets utlåtande inkommit, hade direktören för serafimerlasarettet, professorn I. Holmgren den 14 november 1918 till ecklesiastikdepartementet avlåtit en skrivelse, vari framhållits nödvändigheten av att anslaget å 350,000 kronor snarast möjligt ställdes till lasarettets förfogande för uppehållande av driften, intill dess under år 1919 medel hunne inflyta.

Serafimerlasarettet står nu, yttrar Holmgren i nämnda skrivelse, inför situationen att nödgas stoppa sin verksamhet, så vida medel ej kunna anskaffas för driftens fortsättande. Ett inställande av lasarettets verksamhet skulle vara en mycket allvarsam sak, dels ur sjukvårdens synpunkt, i det talrika sjuka från hela landet hitsändas för speciell undersökning och behandling, dels ur undervisningens synpunkt, i det samtidigt med lasarettet en stor del av karolinska institutets kliniska undervisning måste stoppa. Om staten ej träder hjälpande emellan, har lasarettet ingen annan möjlighet att skaffa driftkapital än genom försäljning av sina obligationer, vilket, såsom för närvarande mycket förlustbringande, näppeligen synes böra ifrågasättas.

I enlighet med vad statskontoret hemställt anvisades genom nådigt beslut den 15 november 1918 det av direktionen begärda anslaget å 350,000 kronor att utgå från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Nu återstår alltså att bereda det för år 1919 äskade tilläggsanslaget. Jag anser lämpligt, att detta anslag upptages till ett belopp, motsvarande vad för år 1918 visat sig erforderligt.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 550,000 kronor, till täckande av motsedd brist i serafimerlasarettets räkenskaper för år 1919.

Gemensamma universitetsändamål.

[25.]
Statsbidrag
till tryckning
av doktorsav-
handlingar.

14. **Statsbidrag till tryckning av doktorsavhandlingar.** I anslutning till vad jag enligt av det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.

att, i avbidan på proposition angående statsbidrag till tryckning av doktorsavhandlingar, för ändamålet beräkna på *tilläggsstat* för år 1919 ett belopp av 40,000 kronor.

[26.]
Kurser i
skyddskopp-
ympning.

15. **Kurser i skyddskoppympning.** I anslutning till vad jag i annat sammanhang beträffande kurser i skyddskoppympning anført i fråga om utökning av nuvarande kurser hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på proposition angående kurser i skyddskoppympning beräkna å *tilläggsstat* för år 1919 ett belopp av 250 kronor.

Farmaceutiska institutet.

[27.]
Farmaceu-
tiska in-
stitutet.

16. **Farmaceutiska institutet.** I den genom nådigt brev den 22 juni 1911 fastställda staten för farmaceutiska institutet finnas uppförda, bland andra, följande anslagsposter: materialier, instrument, böcker och samlingar 7,500 kronor, uppvärmning, belysning och vattenförbrukning m. m. dylikt 3,500 kronor samt egendomens underhåll, renhållning och diverse 3,000 kronor. Till institutets förfogande för inköp av materialier m. m. stå, utom nyss omförmälda anslag å 7,500 kronor, vissa av institutets styrelse till beloppet bestända övningsavgifter, vilka de studerande jämlikt § 31 av Kungl. Maj:ts nådiga stadga för farmaceutiska institutet den 22 november 1901 ha att erlægga såsom ersättning för materialier m. m., som av de studerande förbrukas.

Sedan det visat sig, att vissa av de i staten uppförda anslagen under senare år icke varit tillräckliga utan måst överskridas med större eller mindre belopp, samt institutets styrelse med anledning härav i skrivelse den 8 september 1917 åskat ökade medel till institutet, beslöt 1918 års riksdag på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning att på tilläggsstat för år 1918 anvisa

dels till tackande av under år 1916 uppkommen brist i farmaceutiska institutets stat såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 1,275 kronor;

dels till ersättande av ett utav statskontoret på grund av Kungl. Maj:ts brev den 26 oktober 1917 lämnat förskott och till täckande av det underskott, som därutöver kunde hava under år 1917 vid institutet uppkommit i de tre anslagen till materialier m. m., till uppvärmning m. m. och till egendomens underhåll m. m., såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 6,000 kronor;

dels ock till förstärkande av nyssnämnda tre i institutets stat förekommande anslagsposter för år 1918 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 6,000 kronor.

Nu föreligger en den 12 september 1918 dagtecknad skrivelse, däri farmaceutiska institutets styrelse anhållit om förslag till riksdagen rörande vissa ytterligare extra anslag till institutet.

I denna skrivelse yttras bland annat:

Styrelsen tillåter sig erinra om sin år 1917 gjorda framställning om inrättande på ordinarie stat av ännu en vaktmästarbefattning vid institutet utöver de båda, som finnas upptagna i nu gällande stat, och vidhåller denna framställning. Under avvaktan på den utredning av frågan, som ställts i utsikt i Kungl. Maj:ts proposition till 1918 års riksdag, och då styrelsen redan framhållit, att en sådan befattning behövdes från 1 januari 1919, får styrelsen hemställa om ett extra anslag å 2,000 kronor, för att styrelsen må bliva i tillfälle att för institutet redan under år 1919 betjäna sig av extra vaktmästarhjälp. Fara föreligger nämligen eljest, att institutets drift icke skall kunna på tillfredsställande sätt uppehållas.

Vidare meddelar styrelsen, att det anslag å 6,000 kronor, som av riksdagen beviljats till förstärkande för år 1918 av de tre i institutets stat förekommande anslagsposterna till materialier m. m., till uppvärmning m. m. och till egendomens underhåll m. m., visat sig vara för lågt beräknat. Styrelsen säger härom:

Vid utgången av augusti 1918 hade förbrukningen å de nämnda anslagsposterna uppgått

för materialier m. m.	till kronor	11,371: —	
» uppvärmning m. m.	»	7,039: —	
» egendomens underhåll m. m.	»	2,338: —	kronor 20,748: —

Utgifterna å dessa anslagsposter för årets återstående fyra månader kunna beräknas

för materialier m. m.	till cirka kronor	5,600: —	
» uppvärmning m. m.	»	3,500: —	
» egendomens underhåll m. m.	»	1,200: —	kronor 10,300: —
		Summa kronor	31,048: —

Till bestridande av utgifterna å ovannämnda anslagsposter beräknas att finnas tillgängligt:

27.]

För materialier, instrument, böcker och samlingar.

Anslag på ordinarie stat.....	kronor 7,500:—	
Övningsavgifter å 25 kronor för cirka 55 apotekselever	» 1,375:—	
Do å 40 , för cirka 45 farm. kandidater	» 1,800:—	
Restitution å spritskatt cirka	» 300:—	kronor 10,975:—

För uppvärmning, belysning och vattenförbrukning.

Anslag å ordinarie stat	kronor 3,500:—	
Restitution å gas cirka	» 27:—	kronor 3,527:—

För egendomens underhåll, renhållning och diverse.

Anslag å ordinarie stat	» 3,000:—	
	Summa kronor 17,502:—	

Då sålunda en beräknad brist å 13,546 kronor för år 1918 å dessa tre anslagsposter kommer att uppstå, till vars täckande endast finnes det av 1918 års riksdag beviljade förslagsanslaget å högst 6,000 kronor, torde detta anslag komma att överskridas med minst 7,546 kronor. Att bristen i verkligheten kan komma att bli än större anser styrelsen icke otänkbart, då ytterligare prisstegringar kunna inträda så har exempelvis en avsevärd förhöjning av gaspriset redan ställts i utsikt. Styrelsen har därför för avsikt att, så snart bristens storlek blir med säkerhet känd, inkomma till Kungl. Maj:t med uppgift härom.

Den av styrelsen sålunda i utsikt ställda uppgiften har numera inkommit. Med skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 november 1918 har nämligen överlämnats en av tillförordnade föreståndaren för institutet, professorn T. Ekecrantz upprättad tablå av följande utseende:

*Materialier, instrument, böcker och samlingar.**Brist.*

Anslag på ordinarie stat	kronor 7,500:—	
» » tilläggsstat för 1918...	» 1,000:—	
Övningsavgifter	» 3,060:—	
Restitution av brännvinskatt	» 310:94	
Ersättning för värnpliktskurs	» 166:—	kronor 12,036:94
Betalda räkningar ^{1/1—30/11} 1918...	» 10,795:96	
Inkomma obetalda räkningar ^{25/11} 1918	» 5,802:88	
Utgifter för tiden ^{25/11—31/12} 1918 cirka	» 1,038:10	kronor 17,636:94 kronor 5,600:—

Uppvärmning, belysning och vattenförbrukning m. m. dylikt.

[27.]

Anslag på ordinarie stat	kronor	3,500:—		
» » tilläggsstat för 1918 ..	»	4,000:—		
Rabatt å gasförbrukning	»	27: 27		
Ersättning för nykterhetskurs.....	»	100:—	kronor	7,627: 27
Betalda räkningar $\frac{1}{1}$ — $\frac{80}{11}$ 1918	»	7,205: 27		
Inkomna obetalda räkningar $\frac{25}{11}$ 1918	»	2,076: 20		
Kostnader för koks november—december 1918 cirka	»	1,392: 60		
Kostnader för gas 4:de kvartalet 1918 cirka	»	1,500:—		
Kostnader för elektrisk ström 4:de kvartalet cirka	»	450:—		
Diverse utgifter under tiden $\frac{25}{11}$ — $\frac{81}{12}$ 1918 cirka.....	»	103: 20	kronor	12,727: 27 kronor 5,100:—

Egendomens underhåll, renhållning och diverse.

Anslag på ordinarie stat	kronor	3,000:—		
» » tilläggsstat för 1918 ..	»	1,000:—	kronor	4,000:—
Betalda räkningar $\frac{1}{1}$ — $\frac{80}{11}$ 1918	»	3,615: 96		
Inkomna obetalda räkningar $\frac{25}{11}$ 1918	»	1,790: 17		
Diverse utgifter under tiden $\frac{25}{11}$ — $\frac{81}{12}$ 1918 cirka	»	393: 87	kronor	5,800:— kronor 1,800:—
			Summa kronor 12,500:—	

På grund av innehållet i denna tablå har styrelsen i sin sist omnämnda skrivelse hemställt, att för tackande av den för år 1918 motsedda bristen i nu ifrågavarande tre ordinarie anslagsposter måtte, utöver det för ändamålet förut beviljade anslaget å 6,000 kronor, beredas ett ytterligare belopp av 12,500 kronor.

Vidkommande institutets behov av extra anslag för ifrågavarande ändamål under år 1919 har detsamma i skrivelsen av den 12 september 1918, med ledning av det belopp, som då ansetts erforderligt för sistnämnda år, beräknats till minst 15,000 kronor, och har styrelsen hemställt, att anslag till detta belopp måtte äskas på tilläggsstat för år 1919.

Enahanda anslag, 15,000 kronor, har begärts jämväl för år 1920.

Såsom farmaceutiska institutets styrelse erinrat, gjordes år 1917 framställning om uppförande på institutets ordinarie avlöningsstat av en ny

Departementschefen.

vaktmästarbefattning. Samtidigt ifrågasattes vissa jämkningar i avlöningsstaten, avseende förbättrade avlöningsförmåner för de vid institutet anställda professorerna och vaktmästarna. Alla dessa förslag äro remitterade till löneregleringskommittén för avgivande av yttrande. Då den av styrelsen nu gjorda framställningen om ett anslag å 2,000 kronor till extra vaktmästarhjälp under år 1919 står i nära samband med de till nämnda kommitté hänskjutna frågorna, anser jag mig i avvaktan på kommitténs yttrande icke nu kunna tillstyrka berörda framställning.

Vad angår styrelsens övriga nu förevarande anslagsäskanden, avse dessa beredande av medel till tackande av redan uppkomna eller under åren 1919 och 1920 motsedda brister i institutets stat. Lika litet som i andra liknande fall torde några åtgärder nu böra vidtagas beträffande det underskott, som kan väntas uppkomma under år 1920. Däremot tillstyrker jag, att på tilläggsstat för år 1919 äskas medel dels till tackande av den brist, som under år 1918 må hava uppkommit i de tre ordinarie anslagsposter å institutets stat, varom nu är fråga, dels ock till förstärkande av dessa anslagsposter för år 1919. Vidkommande de av styrelsen i sådant avseende begärda beloppen, respektive 12,500 kronor och 15,000 kronor, äro dessa uppenbarligen väl av behovet påkallade.

På grund av det anförda och under hänvisning i övrigt till den utredning, som förbragts under punkten 132 av bilagan åttonde huvudtiteln till 1918 års statsverksproposition, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på *tilläggsstat* för år 1919 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa

dels till tackande av det underskott, som under år 1918 kan hava uppkommit i de tre uti farmaceutiska institutets stat förekommande anslagsposterna till materialier m. m., till uppvärmning m. m. och till egendomens underhåll m. m., ett belopp av 12,500 kronor,

dels ock till förstärkande av nyssnämnda tre ordinarie anslagsposter för år 1919 ett belopp av 15,000 kronor.

Undervisningsanstalter för barnmorskor.

[28.] 17. **Fortbildningskurser för barnmorskor.** Med hänvisning till vad jag i annat sammanhang i fråga om fortbildningskurser för barnmorskor anført i fråga om anslag till fortbildningskurser för barnmorskor, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Fortbildningskurser för barnmorskor.

att till anordnande i Stockholm, Göteborg och Lund av fortbildningskurser för barnmorskor samt till understöd åt deltagarinnor däri anvisa, utöver för dylika kurser m. m. på extra stat för år 1919 beviljat belopp, på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor.

18. Allmänna barnbördshuset. Jag har förut denna dag anmält en av direktionen över allmänna barnbördshuset i Stockholm gjord framställning om anvisande av medel på extra stat till uppehållande av barnbördshusets verksamhet under år 1920. I sammanhang därmed erinrade jag, att riksdagen för motsvarande ändamål under år 1919 anvisat ett anslag av 123,100 kronor, samt tillkännagav, att framställning gjorts om beredande av ytterligare medel för sistnämnda år. Jag återkommer nu till detta anslagskrav, vilket framställdes i en av direktionen den 30 november 1918 till Kungl. Maj:t avläten skrivelse.

[29.]
Allmänna
barnbörds-
huset.

I sagda skrivelse erinrar direktionen till en början, att de framställningar om förstärkande av de till barnbördshusets förfogande ställda medel, som under senare år måst göras, blivit till Kungl. Maj:t ingivna först efter det under ett löpande år de för året tillgängliga medlen till större delen tagits i anspråk. På grund av den utav 1918 års riksdag beslutade avvecklingen av det hittills tillämpade förskotts-förfarandet hade direktionen emellertid ansett sig böra redan under år 1918 verkställa undersökning, i vad mån de för år 1919 tillgängliga medlen för barnbördshusets verksamhet kunde beräknas bli för sitt ändamål otillräckliga.

I avseende å de beräkningar rörande barnbördshusets anslagsbehov under år 1919, som framlagts i den skrivelse av den 27 augusti 1917, vilken låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till 1918 års riksdag, yttrar direktionen:

I skrivelsen den 27 augusti 1917 beräknades utgifterna för år 1919 efter 1917 års utgifter, sådana de framträdde i ett provisoriskt bokslut per den 30 juni 1917. Av detta framgick, att utgifterna för första halvåret 1917 uppgått till 81,512 kronor 11 öre. Då det kunde antagas, att utgifterna under andra halvåret bleve minst lika stora som under det första och man kunde förutsätta, att utgifterna för år 1919 icke skulle understiga 1917 års utgifter, beräknade direktionen utgifterna för år 1919 till 163,024 kronor 22 öre.

De inkomster, som med bortseende från statsanslag kunde antagas vara under år 1919 disponibla, ansåg direktionen böra upptagas till samma belopp som de för år 1917 beräknade eller till 15,378 kronor 39 öre. Skillnaden emellan å ena sidan 163,024 kronor 22 öre och å den andra 15,378 kronor 39 öre, eller 147,645 kronor 83 öre, borde fördenskull täckas genom statsanslag, och anhöll fördenskull direktionen att utöver det till barnbördshuset utgående ordinarie anslaget å 24,853 kronor måtte för år 1919 beviljas ett anslag på extra stat å i utjämnat tal 122,800 kronor. Sådant

[29.] xtra anslag beviljades sedermera — med hänsyn jämväl till ålderstillägg 300 kronor ill sysslomannen — med 123,100 kronor.

Härefter fortsätter direktionen:

Sedan berörda framställning gjordes, ha barnbördshusets utgifter varit i ständigt stigande, huvudsakligen till följd av dels de ofantligt stegrade priserna på bränsle och livsmedel samt dels nödvändiga dyrtidstillägg åt personalen. Beräkningen av 1919 års utgifter efter förhållandena år 1917 är fördenskull i hög grad missvisande.

För vinnande av en tillförlitligare grund har direktionen låtit provisoriskt avsluta 1918 års räkenskaper per den 30 september 1918. Utgifterna under årets tre första kvartal framgå av följande tablå:

Fastighetens underhåll	kronor	6,559: 04
Inventarier.....	»	3,992: 63
Avlöningar.....	»	27,868: 14
Livräntor	»	150: —
Utspisning	»	71,064: 86
Tvätt och renhållning	»	9,367: 75
Uppvärmning och belysning	»	57,608: 63
Läkemedel, gas, bomull m, m.	»	6,848: 48
Instrumenter och undervisningsmateriell	»	1,105: 54
Näringspreparat m. m.	»	235: 30
Skrivmateriell, tryckningskostnader och dylikt	»	1,515: 32
Diverse utgifter	»	2,649: 10
		kronor 188,964: 79

Då direktionen måste antaga, att det fjärde kvartalet icke ställer sig billigare än de övriga, kunna utgifterna för hela år 1918 icke beräknas understiga 251,953 kronor 5 öre. Direktionen vågar icke antaga, att de största utgiftsposterna — utspisning samt uppvärmning och belysning — under år 1919 skola bliva mindre än år 1918, och måste dessutom för år 1919 i likhet med Stockholms stads sjukvårdsinrättningar utbetala rätt avsevärt högre belopp i dyrtidstillägg åt personalen än år 1918. På grund härav och med hänsyn jämväl därtill, att utgifterna för fastighetens underhåll och förslitna persedlars ersättande med nya med visshet komma att ökas, anser sig direktionen icke kunna beräkna utgifterna för år 1919 lägre än till det belopp, som visat sig åtgå för år 1918.

De i förslaget till stat för år 1919 förutom anslagen upptagna inkomsterna, tillsammans 15,378 kronor 39 öre, kunna enligt direktionens mening icke vid den förnyade beräkningen ökas.

Då för barnbördshusets verksamhet under år 1919 således bliva tillgängliga på ordinarie stat beviljat anslag 24,853 kronor, på extra stat för år 1919 anvisade 123,100 kronor och övriga inkomster 15,378 kronor 39 öre, eller tillhopa 163,331 kronor 39 öre, men utgifterna enligt vad ovan framhållits kunna beräknas uppgå till 251,953 kronor 5 öre, erfordras alltså för ändamålet ytterligare anslag å 88,621 kronor 66 öre.

Skrivelsen slutar med en hemställan, att sistnämnda belopp, avrundat till 89,000 kronor, måtte anvisas såsom tilläggsanslag för år 1919.

Då det redan nu med visshet kan förutses, att de medel, som under år 1919 stå till förfogande för uppehållande av allmänna barnbördshusets verksamhet, komma att visa sig otillräckliga, torde erforderligt fyllnadsanslag böra hos riksdagen äskas på tilläggsstat för samma år. Mot storleken av det utav direktionen i sådant avseende ifrågasatta beloppet har jag ej funnit anledning till erinran.

[29.]
Departement-
schefen

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset i Stockholm — utöver till barnbördshuset nu utgående ordinarie anslag å 24,853 kronor samt av riksdagen år 1918 för ändamålet anvisat extra anslag av högst 123,100 kronor — anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 89,000 kronor.

Allmänna skolväsendet.

Det högre skolväsendet.

Högre lärarinneseminariet.

- [30.] 1. **Expenser och inredning av lokal för hushållsskolan.** Under åberopande av vad jag anfört enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen: att för högre lärarinneseminariet anvisa på *tilläggsstat* för år 1919: till förstärkande av det på extra stat för år 1919 till expenser anvisade anslaget kronor 3,000: — till inredning av lokal för en vid seminariets hushållsskola anordnad kurs för utbildande av husmödrar » 1,620: —
Summa kronor 4,620: —

att utgå såsom ett gemensamt förslagsanslag å högst sistnämnda belopp.

Statens läroverk.

- [31.] 2. **Förstärkning av läroverksöverstyrelsens anslag för tillfällig adjunktion, vikariatsersättning, expenser m. m.** Under åberopande av vad jag enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående en gemensam skolöverstyrelse, beräkna på *tilläggsstat* för år 1919 ett belopp av 7,300 kronor till förstärkning i det av läroverksöverstyrelsens stat uppförda anslaget för tillfällig adjunktion, vikariatsersättning, expenser m. m.

[32.]

Statsbidrag
till de all-
männa läro-
verkens ljus-
och ved-
kassor.

3. Bidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor.

De under de senaste åren starkt stegrade bränsleprisen hava, såsom allmänt känt är, på många håll vållat stora svårigheter för institutioner av olika slag, och riksdagen har i betydande omfattning haft att pröva framställningar om höjning av statsanslag, föranledda av nyss angivna omständighet. Ej minst landets läroanstalter hava känt tyngden av den kostnadsökning, som bränslefördyringen medfört.

Vad de allmänna läroverken beträffar, har den oundvikliga följden av förhållandena på bränslemarknaden blivit, att en betydande höjning av avgifterna till den kassa, ljus- och vedkassan, som jämlikt § 218 i läroverksstadgan har att bestrida kostnaderna för vederbörande läroverks uppvärmning, varit oundviklig, därest läroverken själva skulle nödgas sörja för nämnda kostnaders täckande. Så mycket kännbarare skulle uppvärmningskostnadernas starka stegring blivit för nämnda kassa, som densamma har att svara för åtskilliga andra avsevärda utgifter. Enligt nyssnämnda § 218 i läroverksstadgan skall nämligen av ljus- och vedkassan bestridas kostnaderna för belysning, uppvärmning och renhållning av de för läroverkets ändamål avsedda eller upplåtna lokaler ävensom för tillfälliga anordningar i dessa eller likartade avseenden samt dessutom för arvode åt läroverkets läkare enligt bestämmelse i läroverksstadgans § 160 ävensom avlöning åt vaktmästare, eldare och övrig betjäning. Jag ber här få erinra om att ljus- och vedkassans inkomster äro — förutom en avgift av 4 kronor 50 öre av varje lärjunge, som inskrives vid läroverket, och avkastning av donationer, avsedda för sådana behov, som skola fyllas av denna kassa — en terminlig avgift, som av vederbörande skolmyndighet i mån av behov till lika belopp ålägges varje lärjunge vid läroverket. I motsats till vad förhållandet är i fråga om vissa andra avgifter vid läroverken kan befrielse från eller nedsättning i avgifterna till ljus- och vedkassan ej meddelas av vederbörande terminsavgiftsnämnd.

De svårigheter, vari läroverken av nu berörd anledning råkat, samt de olägenheter, som en av omständigheterna framtvingen, stark höjning av terminsavgifterna till nämnda kassa skulle medföra för läroverkens lärjungar, föranledde Kungl. Maj:t att, efter framställning av läroverksöverstyrelsen, till 1918 års riksdag avlåta proposition att för täckande, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av utgifter, som under år 1918 skulle bestridas av ljus- och vedkassan vid vederbörande allmänna läroverk men som ej kunde utgöras av denna kassas medel, därest ej terminsavgifterna till densamma sattes till högre belopp än 15 kronor, anvisa på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 300,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag bifölls ej oförändrat av riksdagen. I sin skrift *Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)*

- [32.] velse den 22 juni 1918 angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 åttonde huvudtitel anförde riksdagen, att flera olika sätt för lösande av frågan om avhjälpande av nu angivna svåra förhållanden hade påtänkts men att den av Kungl. Maj:t föreslagna utvägen att begränsa lärjungeavgifterna till sagda kassor till visst lämpligt belopp och låta staten tillskjuta de medel, som därutöver behövdes för täckande av kassornas utgifter, syntes riksdagen vara den bäst funna, och att riksdagen ansåge en sådan åtgärd böra vidtagas.

Vidare anförde riksdagen:

Mot Kungl. Maj:ts förslag i vad det avsåge storleken av de sålunda begränsade terminsavgifterna till kassorna hade riksdagen intet haft att erinra. Vad anginge förslaget i övrigt, ginge detta ut på beredande av anslag för ifrågavaranda ändamål för båda lästerminerna under år 1918. Enär emellertid vårterminen dämera vore avslutad och avgifterna till respektive ljus- och vedkassor för terminen redan inbetalda, funne riksdagen det icke lämpligt att, därest vid något läroverk högre avgift utgått för vårterminen 1918 än 15 kronor, återbetalning till de avgiftspliktiga av det överskjutande beloppet ägde rum. Med hänsyn härtill hade riksdagen ansett, att det begärda anslaget kunde minskas med hälften till 150,000 kronor.

Riksdagen hade bemärkt departementschefens uttalande vid föredragningen inför Kungl. Maj:t av frågan om avlåtande till riksdagen av ifrågavarande framställning, att, då anslag för här förevarande ändamål sannolikt bleve erforderligt även under år 1919, en liknande framställning som den förevarande torde komma att av Kungl. Maj:t göras till 1919 års riksdag.

Riksdagen anslöte sig till departementschefens mening om lämpligaste sättet för dessa medels utdelande till de olika läroverken. I detta sammanhang ville riksdagen göra den erinran, att i de fall, där staten och kommun eller enskild hade gemensam skollokal eller lokaler med gemensam uppvärmning och lyshållning m. m., det därvid borde tillses, att fördelningen av de gemensamma kostnaderna mellan staten och kommunen eller den enskilde komme att ske i noggrann överensstämmelse med vad som för varje läroverk i verkligheten i berörda avseenden erfordrats.

Riksdagen anvisade således, såsom jag nyss anförde, ett förslagsanslag av 150,000 kronor för täckande, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av utgifter, som under år 1918 skulle bestridas av ljus- och vedkassan vid vederbörande allmänna läroverk, men som ej kunde utgöras av denna kassas medel, därest ej terminsavgifterna till densamma för höstterminen sattes till högre belopp än 15 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 22 juli 1918 anbefallt läroverksöverstyrelsen att före den 15 augusti 1918 inkomma med förslag till de föreskrifter rörande omförmålda anslags användning, som kunde böra meddelas av Kungl. Maj:t, samt överstyrelsen inkommit med dylikt förslag, lämnade Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 13 september 1918 föreskrifter i ämnet.

Kungl. Maj:t förordnade därvid, *dels* att bidrag från ifrågavarande anslag finge efter Kungl. Maj:ts beprövande tillkomma allmänt läroverk, vid vilket avgiften till ljus- och vedkassan för höstterminen 1918 skulle utan sådant bidrag uppgå till högre belopp än 15 kronor, *dels ock* att ansökan om bidrag skulle av vederbörande rektor efter kollegiets hörande ingivas till överstyrelsen före den 1 oktober 1918, varvid uppgifter skulle meddelas angående antalet vid läroverket närvarande lärjungar höstterminen 1918, storleken av den för sagda termin — oavsett bidrag av statsmedel — erforderliga avgiften till läroverkets ljus- och vedkassa, ljus- och vedkassans ställning vid början av höstterminen 1918, denna kassas beräknade inkomster och utgifter under återstående delen av året samt den summa, som ansåges erforderlig, för att avgiften till ljus- och vedkassan ej skulle behöva sättas till högre belopp än 15 kronor för varje närvarande lärjunge. Därjämte föreskrevs, att i de fall, där staten och kommun eller enskild hade gemensam skollokal eller lokaler med gemensam uppvärmning och lyshållning m. m., vid beräkning av ljus- och vedkassornas inkomster och utgifter skulle tillses, att fördelningen av de gemensamma kostnaderna mellan staten och kommunen eller den enskilde komme att ske i noggrann överensstämmelse med vad som för varje särskilt läroverk i verkligheten i berörda avseenden erfordrats.

Med skrivelse den 7 oktober 1918 överlämnade läroverksöverstyrelsen, jämte från rektorerna vid de allmänna läroverken till överstyrelsen inkomna ansökningar om statsbidrag med därtill hörande uppgifter, av överstyrelsen uppgjort förslag till fördelning av ifrågavarande anslag.

Av de uppgifter, som av rektorerna lämnats i fråga om ljus- och vedkassornas behov av anslag för undvikande av terminsavgiftens höjning utöver 15 kronor för lärjunge och som sammanfattats å en överstyrelsens skrivelse bilagd tablå, framgick, att nämnda kassors ställning i ett stort antal fall var mycket svag och att behovet av understöd var starkt. Vid flertalet läroverk visade enligt rektorernas uppgifter ljus- och vedkassan vid början av höstterminen 1918 en brist, som växlade mellan 17,937 kronor 70 öre och 105 kronor 50 öre, medan vid övriga läroverk den beräknade behållningen angivits växla mellan 3,200 kronor och 166 kronor 8 öre. Härvid är att märka, att i de flesta fall, där behållning uppgivits föreligga, de för den återstående delen av höstterminen 1918 beräknade utgifterna för nämnda kassa överstigit de för samma tid beräknade inkomsterna, varför det är att antaga, att de uppgivna behållningarna vid slutet av år 1918 väsentligt minskats.

Angående det sätt, varpå läroverksöverstyrelsen utfört beräkningen av

[32.] de för ändamålet för år 1918 behövliga tillskotten av statsmedel, har överstyrelsen i sin förenämnda skrivelse den 7 oktober 1918 anfört följande:

Statsbidraget i sin helhet för varje läroverk hade beräknats så, att för varje under höstterminen 1918 närvarande lärjunge beräknats ett bidrag av statsmedel, motsvarande det belopp, varmed den av kollegiet bestämda terminsavgiften överskridit 15 kronor. I flertalet fall hade rektorerna förfarit på detta sätt och beräknat det begärda bidraget efter denna grund, och i alla sådana fall hade överstyrelsen ansett, att det begärda beloppet borde beviljas. I några fall hade vederbörande rektorer begärt ett mindre belopp, än denna beräkning givit vid handen, och i dessa fall hade överstyrelsen ansett, att det mindre beloppet, nämligen det av rektor begärda, borde utgå. Slutligen hade några rektorer begärt ett högre belopp, än som motsvarade den ovan angivna beräkningsgrunden. Överstyrelsen hade i sådana fall minskat det begärda beloppet till en summa, motsvarande nyssnämnda beräkningsgrund.

Beträffande de läroverk, som äro förenade med kommunala gymnasier, hade överstyrelsen noga tillsett, att endast realskolans lärjungar medtagits i de gjorda beräkningarna.

De belopp, som sålunda av rektorerna begärts och vilkas beviljande tillstyrkts av överstyrelsen, uppgingo till sammanlagt 287,559 kronor.

Genom nådigt beslut den 25 oktober 1918 fördelade Kungl. Maj:t ifrågavarande understöd, därvid följande det av överstyrelsen framlagda förslaget, och anvisade således tillhopa 287,559 kronor.

I skrivelse den 7 november 1918 har nu överstyrelsen upptagit frågan om beredande av statsanslag för nu berörda ändamål för år 1919. Överstyrelsen erinrar därvid om Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut och om det belopp, som därvid fördelats, och yttrar i sistnämnda hänseende följande:

Att denna summa, som avser statsbidrag endast för höstterminen 1918, så väsentligt närmar sig den av överstyrelsen för hela året 1918 beräknade summan eller 300.000 kronor, beror dels därpå, att ett flertal läroverk, som beräknat att få statsbidrag även för vårterminen 1918, vilket på förut angivna grunder uteblev, bestämt vårterminens avgift till ljus- och vedkassan till ett lägre belopp, än som sedermera under de förändrade förhållandena visade sig erforderligt. dels därpå, att överstyrelsens förra året gjorda beräkningar utgingo från terminsavgifterna för höstterminen 1917 till läroverkens ljus- och vedkassor. Under sistförflutna år hava emellertid denna kassas så gott som alla utgiftsposter högst väsentligt stigit, och på grund härav hava terminsavgifterna ytterligare ökats. Det är ej blott stegringen av priset på lyse och bränle utan även de höjda omkostnaderna för arbetskrafter och förbrukningsartiklar för renhållning och städning m. m., som förorsakat den högst avsevärda höjningen av fjolårets beräknade statsbidrag.

Överstyrelsen framhåller därefter, att genom de av Kungl. Maj:t anvisade bidragen ljus- och vedkassornas ställning i många fall torde hava väsentligt förbättrats vid de olika läroverken.

I fråga om behovet av anslag även för år 1919 samt beräkningen av detta anslags storlek anför överstyrelsen: [32.]

Då det är av synnerlig vikt, att de för alla lärjungarna obligatoriska terminsavgifterna till ljus- och vedkassan ej sättas för högt, har överstyrelsen ansett lämpligt att vidtaga åtgärder i avsikt att bidrag av statsmedel måtte beredas även för år 1919 till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor.

Av den förut omnämnda tablå, som överstyrelsen bifogat sin framställning om statsbidrag för höstterminen 1918 för ifrågavarande ändamål, framgår beträffande de högre allmänna läroverken, att vid tre läroverk ifrågavarande avgift bestämts till högst 15 kronor och vid de övriga till ett belopp, varierande mellan 17 och 40 kronor, beträffande realskolorna, att vid fyra avgiften bestämts till högst 15 kronor och vid de övriga till ett belopp, varierande mellan 17 och 41 kronor, och beträffande samskolorna, att vid fyra nämnda avgift ej satts högre än till 15 kronor, vid Haparanda och Södertälje till respektive 86 och 74 kronor samt vid de övriga till ett belopp, varierande mellan 19 och 32 kronor.

Av samma översikt framgår därjämte, buru stort tillskott, för år räknat, skulle åtgå för fyllande av ljus- och vedkassornas vid de olika läroverken behov, om avgiften till dessa kassor nedsattes till 15 kronor för termin eller 30 kronor för år räknat. Det totala tillskottet skulle efter denna beräkning för ett år uppgå till två gånger 287,559 kronor eller till 575.118 kronor.

Nämnda beräkningar torde även kunna läggas till grund för bedömande av det behov i förevarande avseende, som kan anses förefinnas under år 1919. Härvid bör emellertid beaktas, att ljus- och vedkassornas ställning vid de allmänna läroverken genom statsbidraget för höstterminen 1918 blivit avsevärt förbättrad, och att vid en del skolor nämnda bidrag täckt bristen i ljus- och vedkassorna. Av ovannämnda från rektorerna inkomna uppgifter kan beräknas, att vid de högre allmänna läroverken nämnda brist minskats med ett sammanlagt belopp av 73,282 kronor, vid realskolorna med 7,990 kronor och vid samskolorna med 15,778 kronor eller tillsammans med 97,050 kronor. Med denna summa borde sålunda det för vårterminen 1919 erforderliga statsbidraget understiga det för höstterminen 1918 beviljade beloppet, 287,559 kronor, och skulle alltså uppgå till 190,509 kronor. Emellertid kvarstår ännu vid vissa läroverk en brist, beroende dels därpå, att terminsavgifterna för vårterminen 1918 vid dessa läroverk sattes för lågt, dels därpå, att de uppgifter, som lämnats om ljus- och vedkassornas ställning vid början av höstterminen 1918, ej grundade sig på ett verkligt bokslut utan på mera osäkra beräkningar. Denna kvarstående brist, som behöver täckas, uppgår vid de allmänna läroverken till 32.197 kronor, vid realskolorna till 6,036 kronor och vid samskolorna till 43 kronor eller tillsammans till 38.276 kronor, vartill kommer, att bristen vid några läroverk under höstterminen 1918 ytterligare ökats, nämligen med 6,900 kronor vid de högre allmänna läroverken och med 3,300 kronor vid realskolorna eller tillsammans med 10,200 kronor. Lägges denna summa till den beräknade kvarstående bristen — 38,276 kronor — erhålles 48,476 kronor, som torde utgöra den för närvarande befintliga bristen i läroverkens ljus- och vedkassor. Sannolikt komma de allmänna läroverk, vilkas ljus- och vedkassor vid årets slut utvisa en brist, att begära ett så stort statsbidrag, att bristen blir betäckt. Ovannämnda för vårterminen 1919 beräknade statsbidrag 190,509 kronor skulle i följd härav böra ökas med 48,476 kronor och sålunda belöpa sig till 238,985 kronor, för att terminsavgifterna

[32.] till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor ej skulle behöva sättas till högre belopp än 15 kronor.

Utgår man därifrån, att genom nämnda statsbidrag för vårterminen 1919 ljus- och vedkassornas vid de allmänna läroverken brister bliva betäckta, skulle för höstterminen 1919 en minskning av 48,476 kronor kunna göras i det för vårterminen 1919 beräknade beloppet. För höstterminen 1919 skulle alltså erfordras ett statsbidrag, som med 48,476 kronor understiger den förut beräknade summan 238,985 kronor och således utgör 190 509 kronor. För hela året 1919 skulle alltså erfordras ett sammanlagt belopp av 429,494 kronor eller i runt tal 430,000 kronor.

Överstyrelsen har därför hemställt, att för ifrågavarande ändamål ett förslagsanslag å 430,000 kronor måtte beviljas för år 1919.

Departementschefen.

Då jag tillstyrkte Kungl. Maj:t att till 1918 års lagtima riksdag avlåta proposition om beviljande av anslag för understödjande av ljus- och vedkassorna vid de allmänna läroverken under år 1918, framhöll jag, såsom jag redan i det föregående erinrat, att anslag för här ifrågavarande ändamål sannolikt bleve erforderligt även under år 1919. Min förmodan i detta hänseende har också besannats; därom bär läroverksöverstyrelsens nyss återgivna framställning vittne. Om anledningen härtill torde jag ej behöva mycket orda — det är ju allt för väl känt, att de svårigheter, som vid tiden för avlåtagandet av nämnda proposition förelågo och som föranledde densamma, sedan dess ökats. Behovet av statsunderstöd i nu förevarande syfte måste alltså nu vara ännu mer framträdande än då var fallet, och de skäl, som då anfördes till förmån för anslags beviljande, synas nu hava vunnit ökad styrka.

Innan jag emellertid närmare ingår på frågan om det för år 1919 behövlige anslaget storlek, anser jag mig böra något beröra det beslut, varigenom anslaget för år 1918 fördelades. Jag har redan erinrat om att 1918 års riksdag för ändamålet anvisat ett förslagsanslag av 150,000 kronor, medan behovet av understöd, då framställning därom senare gjordes, visade sig långt överstiga nämnda belopp. Om anledningarna härtill ber jag få hänvisa till vad läroverksöverstyrelsen anfört, varvid jag särskilt torde böra framhålla den utan tvivel starkt bidragande anledning till understödsbehovets ökning, som låg däri, att läroverkskollegierna vid många läroverk i förhoppning om understöd redan under vårterminen 1918 fastställde en lägre terminsavgift för nämnda termin än eljest varit nödvändigt. Därigenom ökades givetvis betydligt den brist, som måhända under alla omständigheter i regeln varit oundviklig. Detta å sin sida gjorde det uppenbarligen än mera nödvändigt att för höstterminen 1918 höja avgiften till ljus- och vedkassan och medförde således ett större behov av

statsunderstöd. Det var under sådana omständigheter av största vikt att lämna läroverken en så effektiv hjälp som möjligt, och Kungl. Maj:t fann sig därför böra i enlighet med läroverksöverstyrelsens förslag tillmötesgå de framställningar, som gjordes av läroverksrektorerna. Överstyrelsen har ju också vitsordat, att ljus- och vedkassornas ställning nu är väsentligt förbättrad.

Det ligger i sakens natur, att de uppgifter om ljus- och vedkassornas ställning vid början av höstterminen 1918, som avgåvos av vederbörande rektorer och som bildade grundvalen för Kungl. Maj:ts ifrågavarande beslut, i många fall voro allenast approximativa, då ju intet regelrätt bokslut kunde ligga till grund för desamma.

Dylika svårigheter föreligga i viss mån även nu, då det gäller att fixera det för år 1919 behövliga anslagets storlek. Man har nämligen i brist på slutgiltiga siffror angående ljus- och vedkassornas ställning varit nödsakad att utgå från nyssnämnda delvis approximativa beräkning. För att vid en ny fördelning av dylika understöd undvika den osäkerhet, som i någon mån förefanns hos de lämnade uppgifterna, har jag vidtagit den åtgärden, att jag låtit anmoda vederbörande rektorer att i sinom tid inkomma med uppgifter i fråga om ljus- och vedkassornas ställning vid slutet av år 1918. Dessa uppgifter böra tydligen bliva fullt exakta, då de erhållas i samband med det bokslut, som vid årets början skall upprättas vid de allmänna läroverken.

Det av läroverksöverstyrelsen föreslagna anslagsbeloppet för år 1919 är beräknat med utgående från det antagandet, att samma totalbelopp är behövt för vårterminen 1919 som det under höstterminen 1918 av Kungl. Maj:t fördelade, dock å ena sidan minskat med det belopp, varmed den vid sagda hösttermens början befintliga bristen kan beräknas hava under samma termin blivit nedbringad, samt å andra sidan ökat med den ännu kvarstående delen av nämnda brist och med det ytterligare underskott, som på sina håll uppkommit under höstterminen. Det torde visserligen kunna förutses, att den något längre uppvärmningsperioden under vårterminen kan komma att medföra större behov av medel än under höstterminen. Å andra sidan kan det antagas, att i flera fall bränsle under höstterminen uppköpes i större omfattning än som åtgår under nämnda termin. I det hela torde emellertid avvikelserna från överstyrelsens beräkningar icke behöva bliva av någon större betydelse. Godtager man överstyrelsens utgångspunkt torde man, enligt vad verkställd kontrollundersökning visat, kunna säga, att det av överstyrelsen begärda beloppet, 430,000 kronor för hela år 1919, i stort sett motsvarar det förefintliga behovet, och jag har därför ansett mig kunna instämma i överstyrelsens

nu gjorda framställning. Anslaget bör givetvis i likhet med det för höstterminen 1918 beviljade hava karaktären av förslagsanslag och uppföras å tilläggsstat för år 1919.

Liksom för år 1918 bör det ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av från läroverken inkomna ansökningar besluta om fördelande av det nu ifrågasatta anslaget på vederbörande läroverk dels för vårterminen 1919, dels för höstterminen samma år. Vid ansökningarna torde i enlighet med föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas, böra fogas uppgjorda förslag till inkomst- och utgiftsstater samt uppgifter om ljus- och vedkassornas ställning. I övrigt erforderliga närmare föreskrifter torde även meddelas av Kungl. Maj:t.

I vad mån anslag för nu ifrågavarande ändamål kan vara erforderligt även under år 1920, lär knappast nu kunna med bestämdhet förutsägas, utan torde man böra avvakta, hur förhållandena på bränslemarknaden under innevarande år utveckla sig.

Under åberopande av vad nu anförts, hemställer jag om förslag till riksdagen

att för täckande, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av utgifter, som under år 1920 skola bestridas av ljus- och vedkassan vid vederbörande allmänna läroverk men som ej kunna utgöras av denna kassas medel, därest ej terminsavgifterna till densamma sättas till högre belopp än 15 kronor, anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag av 430,000 kronor.

[33.]

Bidrag
till nya
elementar-
skolans
skolkassa.

4. **Bidrag till nya elementarskolans skolkassa.** Den framställning, jag under näst föregående punkt gjort beträffande statsbidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor, berör ej statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, som i vissa hänseenden intager en särställning bland de allmänna läroverken. Vid nämnda skola finnes nämligen ej någon särskild ljus- och vedkassa, utan skolans så kallade skolkassa motsvarar till sitt ändamål såväl denna kassa som biblioteks- och materiellkassan vid de övriga allmänna läroverken. Jämte skolkassan har nya elementarskolan ytterligare en kassa, byggnadskassan.

Avgifterna till dessa kassor hava plägat bestämmas genom särskilda kungliga brev. Enligt nu gällande, den 31 december 1912 meddelade föreskrifter utgöra terminsavgifterna under ett år tillhopa 60 kronor, därav för vårterminen erlägges 35 kronor och för höstterminen 25 kronor. Av nämnda belopp, 60 kronor, skola 27 kronor 50 öre tillfalla byggnads-

kassan och 32 kronor 50 öre skolkassan. Av byggnadskassans 27 kronor 50 öre utgöras 15 kronor för vårterminen och 12 kronor 50 öre för höstterminen; av skolkassans 32 kronor 50 öre falla 20 kronor på vårterminen och 12 kronor 50 öre på höstterminen.

Det är naturligt, att kristidens starka prisstegringar främst å bränsle men även å behövliga utensilier och erforderlig arbetskraft varit synnerligen betungande även för nu ifrågavarande läroanstalt och närmast för den kassa, som har att bestrida kostnaderna i nyss angivna avseenden. Framställningar hava också gjorts om rätt att höja de till sagda kassa utgående terminsavgifterna. Genom beslut den 29 juni 1917 medgav Kungl. Maj:t, att under nämnda års hösttermin den för terminen bestämda avgiften, 25 kronor, finge höjas med 7 kronor 50 öre, eller till 32 kronor 50 öre. Samtidigt föreskrev Kungl. Maj:t, att sagda tillskott skulle tillföras läroverkets skolkassa.

Då det emellertid visade sig, att skolkassans ställning trots denna hjälp blev allt sämre och att en betydlig brist uppstod, begärde läroverkets rektor hos Kungl. Maj:t dels anslag till bristens tackande, dels tillstånd att för vårterminen 1918 höja avgifterna till skolans kassor till 52 kronor 50 öre, varav 37 kronor 50 öre skulle tillfalla skolkassan. Det belopp, 17 kronor 50 öre, varmed avgiften sålunda skulle höjas, skulle icke uttagas av dem, som av vederbörande terminsavgiftsnämnd befriats från den ordinarie avgiften till skolkassan.

Kungl. Maj:t, som, på sätt jag förut i dag omnämnt, ansåg särskild åtgärd nödvändig för understödjande av de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor, beslöt i anledning av sagda framställning göra hemställan hos riksdagen även beträffande nya elementarskolans och föreslog alltså 1918 års riksdag att anvisa på tilläggsstat för år 1918 såsom särskilda förslagsanslag dels för tackande av i nya elementarskolans räkenskaper vid 1917 års slut bokförd brist i skolkassan högst 3,227 kronor, dels till förstärkande av de skolkassan vid nämnda skola under år 1918 till buds stående medel högst 2,429 kronor, dels ock för tackande av de utgifter, som under år 1918 skulle bestridas av nya elementarskolans skolkassa men som ej kunde utgöras medelst terminsavgifter å sammanlagt 44 kronor av varje betalande lärjunge, ett belopp av 11,000 kronor.

Riksdagen biföll de två första punkterna i nyssnämnda framställning i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Vad beträffar anslaget till möjliggörande av nedsättning i terminsavgifterna till skolkassan, yttrade riksdagen i den skrivelse av den 22 juni 1918, varmed riksdagen anmälde sitt beslut i frågan, att riksdagen funnit det billigt, att en sådan lindring i dessa avgifter, som föreslagits, bereddades lärjungarna vid nya elemen-

[33.] tarskolan. Vad riksdagen i fråga om statsbidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor uttalat angående olämpligheten av att återbetalning av någon del av för vårterminen 1918 redan erlagda terminsavgifter ägde rum, gällde givetvis även i detta fall, och då riksdagen ansåge, att på grund därav det här begärda anslaget borde kunna reduceras till hälften, hade riksdagen för nu ifrågavarande ändamål beviljat ett anslag av endast 5,500 kronor och hade således för täckande av de utgifter, som under år 1918 skulle bestridas av nya elementarskolans skolkassa men som ej kunde utgöras medelst terminsavgift för höstterminen 1918 å högst 22 kronor av varje betalande lärjunge, anvisat ett förslagsanslag å nämnda belopp, 5,500 kronor.

Vid anmälan av berörda riksdagsskrivelse beslöt Kungl. Maj:t den 22 juli 1918 dels anbefalla läroverksöverstyrelsen att före den 15 augusti 1918 inkomma med förslag till de föreskrifter rörande användning av sistnämnda anslag, som kunde böra av Kungl. Maj:t meddelas. Därjämte ställdes de två övriga av riksdagen beviljade anslagen till förfogande för därmed avsedda ändamål. Efter det överstyrelsen inkommit med dylikt förslag, lämnade Kungl. Maj:t genom beslut den 13 september 1918 föreskrifter i ämnet.

Kungl. Maj:t förordnade därvid bland annat, att rektor vid nya elementarskolan skulle före den 1 oktober 1918 till läroverksöverstyrelsen inkomma med uppgifter rörande antalet vid läroverket närvarande lärjungar höstterminen 1918, storleken av den för sagda termin — oavsett bidrag av statsmedel — erforderliga avgiften till skolkassan, skolkassans ställning vid början av höstterminen 1918, denna kassas beräknade inkomster och utgifter under återstående delen av året samt det bidrag, som ansåges erforderligt, för att avgiften till skolkassan ej skulle sättas till högre belopp än 22 kronor för varje närvarande lärjunge.

Med skrivelse den 11 oktober 1918 överlämnade läroverksöverstyrelsen från rektor inkommen ansökning om statsbidrag med därtill hörande uppgifter. Av ansökningen framgick, att det belopp, som vore erforderligt för att fylla skolkassans behov, därest terminsavgiften ej skulle överstiga 22 kronor för lärjunge, uppgick till 12,486 kronor 90 öre, således väsentligt mer än det av riksdagen beviljade förslagsanslaget. Beträffande sättet för beräkning av nyssnämnda belopp anförde överstyrelsen bland annat:

Vid början av höstterminen 1918 utvisade skolkassan en brist av 11,742 kronor 90 öre. Från denna summa borde man draga de av 1918 års riksdag beviljade men först i mitten av september utanordnade anslagen dels å 3,227 kronor, dels å 2,429 kronor, tillsammans 5,656 kronor, varigenom kassans skuld nedbringades till 6,086 kronor 90 öre. Denna brist hade uppstått på följande sätt. Skolans rektor hade i

skrivelse den 18 januari 1918 begärt en förhöjning i terminsavgifterna till skolkassan med 17 kronor 50 öre för varje betalande lärjunge, men Kungl. Maj:t hade ej funnit gott bifalla en större höjning än 2 kronor för varje sådan lärjunge. Skillnaden mellan den begärda och den medgivna avgiften utgjorde 15 kronor 50 öre. Då antalet betalande lärjungar vårterminen 1918 utgjorde 430, skulle alltså en merinkomst av 6,665 kronor tillförts kassan genom den högre avgiften. Då denna ej beviljades, hade, såsom ovan nämnts, uppstått en brist av 6,086 kronor 90 öre.

Beträffande åter skolkassans inkomster och utgifter till årets slut vore de i rektors skrivelse så beräknade, att inkomsterna uppginge till 11,600 kronor och utgifterna till 18,000 kronor, vadan vid årets slut ytterligare en brist av 6,400 kronor måste uppstå. Höstterminens beräknade brist komme att uppstå av samma anledning som vårterminens, nämligen en för låg terminsavgift. Då antalet betalande lärjungar höstterminen 1918 utgjorde 450, uppginge nämligen terminsuppbörden med en avgift av 22 kronor för lärjunge endast till 9,900 kronor.

Lades bristen vid början av höstterminen 1918, utgörande 6,086 kronor 90 öre, till den beräknade ytterligare bristen vid årets slut, utgörande 6,400 kronor, komme totalskulden att uppgå till 12,486 kronor 90 öre.

Om anledningen till överskridandet har läroverksöverstyrelsen i sin omförmälda skrivelse den 11 oktober 1918 anført:

Då under det sistförflutna året skolkassans så gott som alla utgiftsposter högst väsentligt stigit i pris, gäller denna prisstegring ej allenast lyse och bränsle samt omkostnaderna för arbetskrafter och förbrukningsartiklar för renhållning och städning m. m., utan den gäller också alla de utgifter, som vid de övriga allmänna läroverken åligga biblioteks- och materiellkassan, såsom trycknings- och papperskostnader för årsredogörelse, kataloger, arbetsordning, betygs- och andra blanketter ävensom alla utgifter för bokinköp, undervisnings- och förbrukningsmateriell av alla slag.

Då nya elementarskolan för täckande av sina utgifter är hänvisad uteslutande till lärjungarnas terminsavgifter till skolkassan, vilka bestämmas av Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t ej funnit gott medgiva en så stor höjning av dessa avgifter, som skolans rektor föreslagit, återstår endast, att den uppkomna bristen täckes med bidrag av allmänna medel, på sätt läroverkets rektor ifrågasatt.

Genom beslut den 25 oktober 1918 anvisade Kungl. Maj:t det begärda beloppet, 12,486 kronor 90 öre.

Jag har i det föregående omnämnt, att rektor vid nya elementarskolan i samband med framställning om medel för täckande av skolkassans brist anhöll om rätt att för vårterminen 1918 höja avgiften till sagda kassa. Framställningen upprepades sedermera i syfte att erhålla tillstånd att under nämnda termin upptaga en extra terminsavgift till skolkassan av två kronor av varje lärjunge, som icke i vederbörlig ordning befriats från avgift till samma kassa för terminen. I anledning härav medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 31 maj 1918, att vid nya elementarskolan finge, utöver den av Kungl. Maj:t den 31 december 1912 för nämnda läroanstalt för vårtermin fastställda terminsavgiften, 35 kronor, under vår-

- [33.] terminen 1918 av en var av de vid skolan inskrivna lärjungar, vilka icke blivit av terminsavgiftsnämnden befriade från avgift till skolkassan, uttagas en särskild tilläggsavgift å två kronor att tillföras sagda kassa.

Rektor vid nya elementarskolan har nu i en av läroverksöverstyrelsen med utlåtande den 12 december 1918 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse hemställt om beviljande av statsbidrag för omförmälda syfte även för år 1919. Rektors skrivelse är av följande lydelse:

För höstterminen 1918 har genom Kungl. Maj:ts brev den 25 oktober 1918 utanordnats 12,486 kronor 90 öre såsom bidrag till statens provskolas, nya elementarskolans i Stockholm, skolkassa. I sammanhang härmed har under höstterminen 1918 upptagits en terminsavgift till skolkassan av 22 kronor.

Huruvida under kalenderåret 1919 någon prissänkning kommer att inträffa av sådan betydelse, att den kan komma att väsentligen minska läroverkets ekonomiska behov, är i denna stund ovisst. För närvarande kan någon sådan prissänkning knappast förspörjas. Tvärtom visar sig ännu en uppåtående tendens och detta i fråga om till exempel bränsle och arbetskostnader, som för skolans budget spelar den största rollen. Det torde till exempel bliva nödvändigt att höja avlöningen för skolans vaktmästare och övriga betjante. Under sådana omständigheter synes det säkert, att nya elementarskolans behov av statsbidrag till sin skolkassa under år 1919 kommer att bliva minst lika stort som under år 1918.

Rektor har därför anhållit dels om proposition till 1919 års riksdag om beviljande av ett statsbidrag till elementarskolans skolkassa för år 1919 å 12,500 kronor, dels ock om tillstånd att för vardera terminen under år 1919 upptaga en avgift till skolkassan av 22 kronor av varje lärjunge, som icke av terminsavgiftsnämnden därifrån i vanlig ordning befriats.

Läroverksöverstyrelsen har i sin omförmälda skrivelse den 12 december 1918 tillstyrkt rektors hemställan och yttrar om densamma bland annat:

Säkerligen torde 1918 års varupris komma att även under år 1919 göra sig gällande. Läroverkets rektor erinrar i sin skrivelse, att allt fortfarande visar sig en uppåtående tendens och detta särskilt i fråga om till exempel bränsle och arbetskostnader, som för nya elementarskolan spela den största rollen. Under sådana omständigheter synes det säkert, att nya elementarskolans behov av statsbidrag till sin skolkassa under år 1919 kommer att bliva minst lika stort som under 1918. Denna beräkning grundar sig på den förutsättningen, att Kungl. Maj:t i överensstämmelse med rektors i nämnda skrivelse gjorda anhållan medgiver, att terminsavgiften till nya elementarskolans skolkassa får bestämmas till samma belopp som under 1918 eller till 22 kronor för varje lärjunge, som icke av terminsavgiftsnämnden därifrån i vederbörlig ordning befriats.

Departement-
schefen.

Att behov av statsbidrag till nya elementarskolans skolkassa skulle komma att visa sig erforderligt även för år 1919, kunde väntas, då ju

sådant behov visat sig för de flesta andra allmänna läroverk i riket och förhållandena i avseende å pris, arbetslöner och dylikt innevarande år åtminstone ej äro gynnsammare än år 1918. Under sådana omständigheter har anslaget av rektor och läroverksöverstyrelsen föreslagits till samma belopp som det av Kungl. Maj:t för år 1918 beviljade. Jag anser mig ej kunna göra någon erinran häremot utan tillstyrker framställning till riksdagen i enlighet härmed.

Då, såsom jag förut omnämnt, den ordinarie avgiften till skolkassan utgår med 20 kronor för vårtermin och 12 kronor 50 öre för hösttermin, behöver denna avgift höjas för båda terminerna av år 1919 för att avgiften skall nå det belopp, 22 kronor för termin, som år 1918 ansågs böra och kunna uttagas av lärjungarna. I överensstämmelse med rektors och läroverksöverstyrelsens förut omförmälda framställning härom har Kungl. Maj:t — såsom jag anhåller få bringa i erinran — den 31 december 1918 medgivit, att de genom Kungl. Maj:ts brev den 31 december 1912 för nämnda skola fastställda terminsavgifterna finge under år 1919 för var och en av de vid skolan inskrivna lärjungar, vilka icke blivit av terminsavgiftsnämnden befriade från avgift till skolkassan, höjas med sammanlagt 11 kronor 50 öre, varjämte föreskrivits, att härigenom inflytande medel skulle tillföras sagda kassa.

I fråga om prövning av anslagsbehovet för år 1919, anslagets beviljande m. m. anhåller jag få hänvisa till vad jag i sådant hänseende yttrat vid anmälan av ärendet angående statsbidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor. Anslaget bör givetvis hava förslagsanslags natur och bör uppföras på tilläggsstat för år 1919.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till tackande av de utgifter, som under år 1919 skola bestridas av nya elementarskolans skolkassa men som ej kunna utgöras medelst avgifter å sammanlagt 44 kronor av varje betalande lärjunge, anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag å 12,500 kronor.

5. **Extra arvoden åt teckningslärare.** Med hänvisning till vad jag anfört enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[34.]

Extra arvoden åt teckningslärare.

att till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken, utöver förut för samma ändamål för år 1919 anvisat anslag, bevilja på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 15,700 kronor.

Folkundervisningen.

Skolöverstyrelsen.

[35.]

Bestridande
av ökade ar-
voden åt se-
mestervika-
rier för skol-
överstyrelsens
medlemmar.

6. **Bestridande av ökade arvoden åt semestervikarier för skolöverstyrelsens medlemmar.** Under åberopande av vad jag i annat sammanhang beträffande fråga om en gemensam skolöverstyrelse anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående en gemensam skolöverstyrelse, till bestridande under år 1919 av ökade arvoden åt semestervikarier för skolöverstyrelsens medlemmar beräkna på *tilläggsstat* för nämnda år ett förslagsanslag, högst 3,240 kronor.

Lärarutbildning.

Folkskoleseminarier.

[36.]

Omläggning
av folkskole-
seminariets i
Kalmar lek-
och idrotts-
plan.

7. **Omläggning av folkskoleseminariets i Kalmar lek- och idrottsplan.** Med anledning av en utav rektorn vid folkskoleseminariet i Kalmar hos folkskolöverstyrelsen gjord framställning har överstyrelsen i skrivelse den 22 april 1918 hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes till omläggning av lekplanen vid folkskoleseminariet i Kalmar i enlighet med av byggnadsstyrelsen avgivet förslag av tillgängliga medel anvisa ett anslag av 10,990 kronor.

Angående den nuvarande lekplanens beskaffenhet och behov av förbättring har seminariets rektor i sin nyssberörda framställning yttrat följande:

Såsom i senaste årsredogörelse för härvarande folkskoleseminarium av seminariets läkare påpekades, är seminariets lekplan, som i flera år varit mycket otillfredsställande, i allra största behov av en grundlig förbättring. Denna plan är nämligen genomgående av så lös beskaffenhet, att den å ena sidan under höst och vår blir till den grad upplöst, att största delen därav under långa tider ej går att använda för lek och idrott, och å andra sidan vid torr väderlek visar sig till större delen bestå av så fint stoft, att vid varje användning hela moln av damm virvla upp och blandas med den luft, som måste inandas under lek och idrottsövningar. Då dessutom elevantalet i såväl seminariet som övningsskolan ej obetydligt ökats, sedan denna plan först ordnades, är det också av behovet påkallat, att den i någon mån förstoras, om den skall kunna lämna önskvärt utrymme för de idrottsövningar, som numera äro föreskrivna för seminariets elever.

Rektors skrivelse var åtföljd av en kartsbild över ifrågavarande lekplan samt följande av grundläggaren A. Andersson och byggmästaren N.

J. Anderson i Kalmar upprättade kostnadsförslag för omläggningen av nämnda lekplan: [36.]

Planen enligt bifogad skiss innehåller 1,576 m². Det gamla gruset bortschaktas till 0,3 m. djup. Av det översta gruslagret påfylles vid uthusen till erforderlig höjd. Dräneringsdike lägges av 75 mm. tegelrör till järnvägsdiket.

Efter avjämning av bottenytan lägges ett 10 cm. lag av små fältsten, därpå lägges makadam, ett lag 10 cm. tjockt, varpå sedan lägges 5 cm. lerblandad sandlag och överst ett lag 5 cm. av stenkrossgrus, eller grovt Vassmolösa grus väl harpat. Makadam och gruslager packas väl. Gamla rännstenen vid seminariebyggnaden mot lekplanen justeras, och lägges granitnubbsten på båda sidor till 1 m. bredd. Rännstenen vid gymnastikhuset, som gränsar intill lekplanen, lägges av huggna kalkstensrännor med granitnubbsten å båda sidor till 1 m. bredd.

Bortschaktning och transport.....	kronor 2,680: —
ett lag små fältsten å 10 cm.	» 1,576: —
» » makadam	» 3,152: —
» » lerblandad sand och stenkrossgrus eller harpad, grov Vassmolösagräs 10 cm.	» 2,128: —
100 m ¹ dräneringsdike med 75 mm. tegelrör	» 200: —
41 » rännsten av huggna kalkstensrännor med granitnubbsten å båda sidor till 1 m. bredd	» 654: —
40 m. justering av gamla rännstenen och granitnubbsten på båda sidor till 1 m. bredd	» 540: —
Påfyllnad av gammalt grus å planen vid uthusen	» 60: —
Kronor 10,990: —	

Över detta förslag har folkskolöverstyrelsen inhämtat utlåtande av byggnadsstyrelsen, som i sin ordning infordrat yttrande från civilingenjören Fritz Söderbergh. Den sistnämnde har lämnat följande omdöme och ändringsförslag beträffande de föreslagna åtgärderna till lekplanens förbättring:

Åtgärderna synas mig välbetänkta, dock förefaller det föreslagna lerblandade gruslagret vara väl knappt tilltaget. Då detta har till uppgift att bilda ett tätt fast lager, som skall hindra ytgrusets nedträngande i makadamlagret, anser jag det böra givas en tjocklek av 10 cm. i stället för föreslagna 5 cm. Möjligen kan makadamlagrets tjocklek minskas med 2 å 3 cm., så att kostnaden ej behöver stiga. Vad ytbetäckningen beträffar, bör det föreslagna naturliga gruset användas och stenkrossgrus ej tillåtas, då detta dels dammar mer, dels genom sin skarpkantighet vållar en större nöting av skodon och kan vid fall under lek åstadkomma elakartade skrubbsår. Efter påförandet av det lerblandade sandlagret bör före ytgrusets påläggning planen vältas med möjligaste tunga vält.

Byggnadsstyrelsen har därefter i skrivelse till folkskolöverstyrelsen den 9 april 1918 meddelat, att arbetet borde enligt styrelsens mening utföras i enlighet med vad Söderbergh föreslagit samt att det till styrelsens disposition ställda anslaget till byggnader och reparationer icke lämnade tillgång till täckande av de på grund av förslagens utförande uppkommande

[36.] kostnaderna, varför styrelsen ville ifrågasätta, huruvida icke för ändamålet kunde tagas i anspråk medel av reservationsanslaget till folkskoleseminarierna.

Folkskolöverstyrelsen har i sin ovan berörda skrivelse förklarat sig anse omläggningen av lekplanen nödvändig, enär de anmärkta missförhållandena tydligen försvårade dess användning samt dess areal med nuvarande fordringar på en ändamålsenlig lek- och idrottsplan behövde utökas. Överstyrelsen hade icke haft något att erinra mot byggnadsstyrelsens ovannämnda förslag.

Slutligen har statskontoret på grund av remiss avgivit utlåtande i ärendet den 12 juni 1918 och därvid anfört:

Enär å reservationsanslaget till folkskoleseminarierna icke finnes någon besparing, som kan användas för det i förevarande framställning angivna ändamål, lär annan utväg icke återstå än ett hänvändande till riksdagen. Statskontoret får alltså hemställa, det tacktes Kungl. Maj:t hos riksdagen å 1920 års riksstat, eller, om saken anses brådskande, å tilläggsstat för år 1919, åska ett förslagsanslag, högst 10,990 kronor för omläggning av folkskoleseminariets i Kalmar lek- och idrottsplan.

Departement-
schefen.

En förbättring av ifrågavarande lek- och idrottsplan synes mig vara av behovet påkallad och böra utföras i överensstämmelse med den av byggnadsstyrelsen anvisade planen. I fråga om de beräknade kostnaderna för arbetets utförande har jag intet att erinra. Då varken det till byggnadsstyrelsens disposition ställda anslaget till byggnader och reparationer eller reservationsanslaget till folkskoleseminarierna lämnar tillgång till täckande av kostnaderna i fråga, lär det vara nödvändigt att hos riksdagen åska det för ändamålet erforderliga beloppet, 10,990 kronor. Då de anmärkta olägenheterna av lekplanens nuvarande beskaffenhet snarast möjligt böra avhjälpas, synes mig nämnda belopp böra uppföras på tilläggsstat för år 1919. Det bör tydligen få karaktären av förslagsanslag, högst sagda belopp.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för omläggning av folkskoleseminariets i Kalmar lekplan anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 10,990 kronor.

8. **Ytterligare anslag till nybyggnads- och ändringsarbeten vid folkskoleseminariet i Luleå.** Under åberopande av vad jag anført enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdrag ur statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[37.]

Ytterligare anslag till nybyggnads- och ändringsarbeten vid folkskoleseminariet i Luleå.

att — under förutsättning av bifall till Kungl. Maj:ts under nämnda punkt i årets statsverksproposition framställda förslag om beviljande av ett ytterligare belopp av 105,500 kronor till utförande av nybyggnads- och ändringsarbeten för folkskoleseminariets i Luleå utvidgning till dubbelseminarium — utöver de anslag å sammanlagt 622,000 kronor, som av 1916 och 1918 årens riksdagar för ändamålet beviljats, av förstnämnda nu åskade anslag anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 såsom reservationsanslag ett belopp av 55,500 kronor.

9. **Ordnandet av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Luleå.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1916 års riksdag att, bland annat, dels antaga av stadsfullmäktige i Luleå gjort erbjudande om upplåtelse av ett område av 16,090,14 kvadratmeter för utvidgning av folkskoleseminariets i sagda stad tomtområde, dels till utförande i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten G. Hermansson upprättade ritningar av erforderliga nybyggnads- och omändringsarbeten för ifrågasättande seminariums utvidgning till dubbelseminarium bevilja ett anslag av 248,460 kronor och därav anvisa på extra stat för år 1917 ett belopp av 123,000 kronor. Återstående beloppet, 125,460 kronor, har på Kungl. Maj:ts förslag av 1917 års riksdag anvisats på extra stat för år 1918. Sedermera har 1918 års riksdag, likaledes i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, för berörda nybyggnads- och ändringsarbetens utförande beviljat ett tilläggsanslag av 373,540 kronor och därav på extra stat för år 1919 anvisat ett belopp av 300,000 kronor. I annat sammanhang har jag hemställt om förslag till riksdagen att på extra stat för år 1920 anvisa återstoden av sistnämnda anslag, 73,540 kronor, samt vidare anhållit om förslag till riksdagen att för samma ändamål bevilja ytterligare ett tilläggsanslag av 105,500 kronor och därav anvisa på tilläggsstat för år 1919 55,500 kronor och på extra stat för år 1920 50,000 kronor.

[38.]

Ordnandet av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Luleå.

Sedan Kungl. Maj:t den 30 juni 1916 beslutat att, i överensstämmelse med 1916 års riksdags förutnämnda beslut, antaga det av stadsfullmäktige i Luleå gjorda erbjudandet om upplåtelse av omförmälda

tomtområde, har ifrågavarande område på föranstaltande av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län enligt av Kungl. Maj:t meddelat uppdrag överlämnats åt statsverket. Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1918 anhållit om beredande av medel för ordnande av det utvidgade tomtområdet vid ifrågavarande seminarium och därvid överlämnat ett av stadsingenjören i Luleå E. Kinnman och läraren i trädgårdsskötsel vid seminariet, filosofie doktor A. Ulander utarbetat förslag till tomtområdets ordnande, åtföljt av karta och kostnadsberäkning. Sagda kostnadsberäkning slutade på ett belopp av 34,000 kronor.

Ärendet har emellertid remitterats till byggnadsstyrelsen för ytterligare utredning. Byggnadsstyrelsen har ännu icke inkommit med yttrande i ämnet, men har styrelsen under hand meddelat, att den i maj 1918 beräknade summan, 34,000 kronor, nu på grund av sedan dess inträffade prisstegringar är för för låg, och att ett belopp av omkring 40,000 kronor i stället bör tagas i beräkning för det angivna ändamålet.

Givetvis böra arbetena med nämnda tomtområdes ordnande komma till utförande, och då de sannolikt behöva påbörjas redan under år 1919 torde medel för ändamålet göras tillgängliga under sagda år, varför sådana medel böra äskas hos riksdagen på tilläggsstat för år 1919. Då emellertid, såsom nämnts, ärendet kräver ytterligare beredning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Luleå, beräkna för ändamålet på *tilläggsstat* för år 1919 ett belopp av 40,000 kronor.

[39.]

Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier.

10. **Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier.** Under återopande av vad jag anført enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för studentkurser vid folkskoleseminarierna i Strängnäs, Växjö, Stockholm och Kalmar samt för parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna i Linköping, Karlstad och Umeå och för preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 21,810 kronor.

11. **Förstärkande av de i folkskoleseminariernas stater upptagna anslag till materiell m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen anvisat på extra stat för vardera av åren 1917 och 1918 ett förslagsanslag å högst 30,000 kronor och på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag å högst 90,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas, anslaget för år 1917 till täckande av sådan brist i de särskilda folkskoleseminariernas stater, som till följd av stegrade kostnader för uppvärmning, belysning och renhållning m. m. hade uppkommit eller kunde uppkomma under åren 1915 och 1916, anslaget å extra stat för år 1918 till täckande av sådan brist i de särskilda folkskoleseminariernas stater, som av samma anledning kunde uppkomma under år 1917, samt anslaget å tilläggsstat för år 1918 till täckande av sådan brist i de särskilda folkskoleseminariernas stater, som av dylik anledning kunde uppkomma under år 1918.

[40.]

Förstärkande av de i folkskoleseminariernas stater upptagna anslag till materiell m. m.

Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1918 hemställt, att av 1919 års riksdag måtte utverkas anslag till mötande av liknande behov med avseende på år 1919. Överstyrelsen yttrar därvid inledningsvis:

För att möjliggöra en uppskattning av storleken av det belopp, som för berörda ändamål kan bli erforderligt, har överstyrelsen från folkskoleseminariernas rektorer införskaffat närmare upplysningar såväl rörande storleken av den brist i anvisade anslag, vilken kan antagas förefinnas vid 1918 års slut, som ock angående de kostnadsökningar, som på grund av nu rådande förhållanden äro att motse under år 1919.

I fråga om beräkningen av det anslag, som för här ifrågavarande behov skulle bli erforderligt för år 1918, anförde överstyrelsen i sin framställning den 31 augusti 1917, att från år 1916 kvarstode en brist av omkring 8,000 kronor och att de brister, som kunde väntas uppstå under år 1917, kunde beräknas uppgå till sammanlagt 62,000 kronor, tillsammans alltså omkring 70,000 kronor, samt att, därest å reservationsanslaget till folkskoleseminarierna icke skulle förefinnas så stor behållning, att den försloge till det belopp, som komme att överskjuta det för bristens täckande beviljade anslaget, den del därav, som komme att kvarstå, måste överföras till 1918 års räkenskaper och tagas i beräkning vid äskande av anslag för sagda år.

Genom brev till statskontoret den 7 december 1917 har Kungl. Maj:t till täckande av dels återstående brist för år 1916, 17,683 kronor 7 öre, dels ock 85 procent av den för år 1917 beräknade bristen av 62,000 kronor anvisat tillhopa 60,383 kronor 7 öre att utbetalas till vederbörande rektorer med 30,383 kronor 7 öre från reservationsanslaget till folkskoleseminarierna och med 30,000 kronor förskottsvis av tillgängliga medel, som efter ingången av år 1918 skulle gottgöras statskontoret av det för förenämnda ändamål av riksdagen på extra stat för år 1918 beviljade anslaget. Enär alltså minst 15 procent av den beräknade bristen för år 1917 måste överföras till år 1918 och då den ytterligt starka stegringen av bränslepriserna, som ägt rum under år

[40.]

1917, kunde förväntas komma att ytterligare ökas under år 1918, ansåg överstyrelsen försiktigast att för år 1918 räkna med ett avsevärt högre belopp för täckande av de brister, som kunde uppkomma under sagda år, än det, som då kunde förutses i fråga om bristen för år 1917. Överstyrelsen antog därför, att bristen för år 1918 komme att uppgå till åtminstone 90,000 kronor. Föredragande departementschefen uttalade i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1918 i fråga om 1918 års tilläggsstat, att vad utöver förenämnda belopp av 60,383 kronor 7 öre kunde erfordras till täckande av den verkliga bristen för år 1917 torde kunna bestridas av reservationsanslaget till folkskoleseminarierna, varför han ansåge det icke vara erforderligt att i framställningen till riksdagen beräkna medel till täckande av annan brist än den, som kunde väntas uppkomma under år 1918. På grund härav förordade departementschefen i överensstämmelse med överstyrelsens beräkning, att ett förslagsanslag, högst 90,000 kronor, skulle äskas på tilläggsstat för år 1918 att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till täckande av brist i folkskoleseminariernas stater, som kunde uppkomma under år 1918. Kungl. Maj:t fattade beslut i överensstämmelse härmed och riksdagen har, såsom redan nämnts, enligt skrivelse den 6 juni 1918 godkänt den på grund därav gjorda framställningen.

Angående det anslag, som är behöfligt för mötande av den brist i folkskoleseminariernas stater, vilken väntas uppkomma under år 1919, anför överstyrelsen:

Av de nu från seminarierna meddelade uppgifterna inhämtas, att en brist av 16,862 kronor 32 öre i räkenskaperna för år 1917 kvarstod obetäckt vid 1918 års början, att bristen för år 1918 beräknas uppgå till sammanlagt omkring 100,000 kronor och att bristen för år 1919 torde kunna beräknas till ungefärligen samma belopp som för år 1918.

Den allmänna prisstegringen, som under kristiden alltjämt fortgått och som i synnerhet gjort sig gällande med avseende på bränslekostnader och arbetslöner, har uppnått en höjd, som överstiger de beräkningar, som i förväg gjorts beträffande året 1918. Fastän de nu beräknade bristerna för nämnda år med ungefär 10 procent överstiga den beräkning, som skedde under år 1917, måste man befara, att bristen under sista delen av året skall bliva ytterligare förhöjd, och att året 1919 skall med avseende på kostnader för seminarierna ställa sig lika ogynnsamt som år 1918, om icke ändå ogynnsammare. Då här till kommer, att de inskränkningar med avseende på uppvärmning och belysning samt inköp av undervisningsmateriell och böcker, som under de sist förflutna åren i besparingssyfte gjorts vid seminarierna, otvivelaktigt i flera avseenden utövat ett ogynnsamt inflytande på dessa läroanstalters verksamhet och därför icke lämpligen kunna under en längre följd av år fortgå, synes det överstyrelsen oundgängligt, att seminariernas stater erhålla en sådan tillökning, att de utan större olägenhet kunna möta den oundvikliga kostnadsstegringen. För vart och ett av åren 1916, 1917 och 1918 hava de extra anslagen till seminarierna för uppvärmning, belysning, renhållning m. m. måst ökas med omkring 30,000 kronor i förhållande till närmast föregående år, och det synes av förhållandena påkallat, att en sådan ökning måste ske även för år 1919 och ifrågakvarande tilläggsanslag alltså bestämmas till 120,000 kronor.

I fråga om seminariernas ekonomiska förvaltning anser sig överstyrelsen liksom föregående år böra vitsorda, att den, så vitt överstyrelsen förmår bedöma, handhafts

med all den omsikt och sparsamhet, som under rådande svåra förhållanden varit möjliga. De inskränkningar, som efter överstyrelsens anvisningar vidtagits beträffande lokalernas användning för att minska uppvärmnings- och belysningskostnaderna, hava iakttagits även under innevarande år. Inköpen av böcker hava även under år 1918 ytterligare inskränkts. Beträffande undervisningsmateriell har visserligen sammanlagda inköpskostnaden ökats från 12,000 kronor år 1917 till 16,000 kronor år 1918, men då priserna å dylik materiell under senaste tiden i mycket hög grad stegrats, i många fall flerdubblats, hava i själva verket även i fråga om inköp av materiell väsentliga inskränkningar vidtagits. Att alltför mycket inskränka anskaffningen av böcker och materiell synes likväl icke rådligt, därest icke undervisningsarbetets resultat skola äventyras. I jämförelse med bränslekostnaderna spela för övrigt alla andra utgiftsposter en jämförelsevis underordnad roll, och såsom förut anmärkts härleda sig bristerna i seminariernas stater framför allt från sagda kostnaders starka stegring.

Slutligen hemställer överstyrelsen, att ifrågavarande anslag måtte i riksstaten uppföras under en titel, som mera överensstämmer med anslagets uppgift, och anför i sådant avseende:

Det anslagsbehov, varom här är fråga, torde, såsom överstyrelsen i sin denna dag afgivna framställning rörande anslagsbehov för folkundervisningen m. m. under budgetåret 1920 framhållit, numera kunna anses vara av den natur, att en avsevärd förhöjning av de i seminariernas ordinarie stater upptagna anslagen till expenser rätteligen borde ske. Då det emellertid med hänsyn till den rådande ovissheten i fråga om penningvärdets framtida utveckling synes rådligast att ännu något år låta anstå med regleringen av nämnda ordinarie anslag och tillgodose behovet av ökade medel genom anslag å extra stat, anser överstyrelsen riktigast, att det här ifrågavarande anslaget, vars syfte nu med det så väsentligt ökade beloppet måste anses vara i viss mån ett annat än då det först beviljades, icke längre bör betecknas såsom avsett att täcka brist i seminariernas stater utan såsom åsyftande att bereda förstärkning av seminariernas ordinarie anslag till driftkostnader, därvid givetvis även kostnader för materialier till slöjdundervisning samt för seminarieträdgårdarnas skötsel och underhåll m. m. böra komma i betraktande.

För att folkskoleseminariernas arbete skall kunna fortgå ostört under år 1919 synes mig nödvändigt, att ett anslag för nu angivna ändamål upptages på tilläggsstat för nämnda år. Såsom redan nämnts, är ett motsvarande anslag av 90,000 kronor uppfört på tilläggsstat för år 1918. Med hänsyn till de ytterligare prisstegringar, som inträffat, sedan sistnämnda anslag av riksdagen beviljades, torde det anslagsbelopp, 120,000 kronor, som överstyrelsen föreslagit för år 1919, icke böra anses vara för högt tilltaget. Huruvida anslaget uppföres under den förutvarande titeln eller under den, som överstyrelsen nu föreslagit, är enligt min mening en underordnad fråga, men då den senare titeln i någon mån bättre motsvarar syftet med anslaget, har jag intet att invända mot överstyrelsens förslag i denna del.

Departementschefen.

Anslaget torde böra uppföras såsom förslagsanslag, högst det ifrågasvarande beloppet 120,000 kronor. Beslut om dess fördelning mellan de olika seminarierna torde böra fattas av Kungl. Maj:t.

På grund av det anförda hemställer jag, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 120,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till förstärkande av de i folkskoleseminariernas stater upptagna anslagen till materiell samt ljus och ved m. m., till seminarieträdgårdarnas underhåll och skötsel, till materialier till undervisningen i slöjd och husligt arbete, till idrottsmateriellens underhåll m. m.

[41.]

Hyresbidrag
till rektor
vid folkskole-
seminariet i
Skara.

12. Hyresbidrag till rektor vid folkskoleseminariet i Skara. I anslutning till vad jag anfört i det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till beredande av ytterligare medel för bestridande av hyresbidrag till rektor vid folkskoleseminariet i Skara anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 50 kronor.

Anordningar för lärares fortbildning.

[42.]

Fortbild-
ningskurser
för lärare vid
egentliga
folkskolor
och små-
skolor.

13. Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor. Under återopandé av vad jag anfört enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden hemställer jag, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att till bestridande av ytterligare kostnader för fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 såsom särskilda reservationsanslag:

till fortbildningskurser i allmänhet ett belopp av 4,600 kronor,

till särskilda fortbildningskurser i gymnastik ett belopp av 3,340 kronor,
till särskilda fortbildningskurser i skolträdgårds-
skötsel ett belopp av 1,700 kronor samt
till särskilda kurser i simning och livräddning ett belopp av 250 kronor,
eller sammanlagt 9,890 kronor.

Folkskolor.

14. **Svensk undervisning för svenska barn i utlandet.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen under de senare åren beviljat anslag för upprätthållande av svensk undervisning för svenska barn i utlandet. Sålunda anvisades på extra stat för vart och ett av åren 1914—1919 till dylik undervisning i Berlin 1,800 kronor, i London 2,000 kronor och i Hamburg 1,600 kronor samt för år 1915 till liknande undervisning i Paris 1,700 kronor, samtliga belopp att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva. Beträffande sistnämnda anslag har — med anledning av undervisningens inställande under läsåren 1914—1915 och 1915—1916 — genom särskilda beslut av 1915 och 1916 årens riksdagar medgivits, att anslaget finge för enahanda ändamål användas under det nästföljande läsåret.

[43.] Svensk undervisning för svenska barn i utlandet.

Genom beslut den 22 juli 1918 förordnade Kungl. Maj:t, att de för år 1919 beviljade anslagen till omförmälda undervisning i Berlin, London och Hamburg skulle utgå för därmed avsedda ändamål, under villkor att belopp, motsvarande minst hälften av ifrågavarande anslag, för samma ändamål anskaffades i Berlin genom kyrkorådets i svenska Victoriaförsamlingen därstädes försorg, i London genom styrelsens för svenska föreläsningss- och skolföreningen därstädes försorg och i Hamburg genom styrelsens för svenska skol- och föreläsningssföreningen därstädes försorg, att undervisningen fortginge minst 8 månader av läsåret 1918—1919 samt att de lärarinnor, som av respektive styrelser förordnades att bestrida undervisningen, härför erhöle en årlig ersättning av minst 2,300 kronor i Berlin, 2,500 kronor i London och 2,000 kronor i Hamburg.

Med skrivelse den 31 augusti 1918 har från utrikesdepartementet till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnats och med förord beled-

- [43.] sagats en av skolrådet i svenska Victoriaförsamlingen i Berlin gjord ansökning, det Kungl. Maj:t ville till 1919 års riksdag avlåta proposition om statsanslag av 1,800 kronor till beredande av svensk undervisning åt svenska barn i Berlin under tiden den 1 september 1919—den 1 september 1920.

Vid ansökningen fanns fogad en av vederbörande lärarinna avgiven berättelse över skolarbetet under läsåret 1917—1918, av vilken framgår, bland annat, att skolan varit i verksamhet under tiden den 1 oktober—den 22 december 1917 samt den 7 januari—den 21 juni 1918 ävensom att lärjungantalet varit under hela läsåret 66.

I London.

Vidare har från utrikesdepartementet med skrivelse den 4 november 1918 till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnats en av svenske ministern i London översänd och förordad ansökning från svenska föreläsnings- och skolföreningen därstädes, att proposition måtte avlåtas till 1919 års riksdag om ett anslag till därvarande svenska skola å 3,800 kronor, motsvarande två tredjedelar av det samfällda belopp, lärarinnorna ägde att i lön uppbära för läsåret 1919—1920.

Till stöd för den begärda höjningen av anslagsbeloppet har föreningen anfört, att den från och med år 1915 utvidgat sin verksamhet, så att den numera omfattade en folkskol- och en elementaravdelning. Denna utvidgning hade nödvändiggjort anställandet av en andra lärarinna med en årslön av 2,000 kronor. Vidare hade styrelsen funnit nödigt att, på grund av ökat arbete och de med kriget följande ökade levnadskostnaderna, öka den ena lärarinnans årslön med 700 kronor, vadan alltså de två lärarinnorna numera erhöles i lön tillsammans 5,700 kronor. Slutligen hade skolans kassa vid början av höstterminen 1918 uppvisat en brist av 58.1.0. Sedan väntat statsbidrag och terminsavgifter avdragits, beräknades denna brist hava vid 1918 års slut stigit till £ 75, och det torde vara tvivel underkastat, huruvida en dylik summa kunde erhållas genom frivilliga bidrag från medlemmar inom kolonien utöver vad de redan från årets början hade bidragit.

Vid ansökningen voro fogade styrelsens berättelse för år 1917 ävensom en utav lärarinnorna avgiven redogörelse för skolans verksamhet under läsåret 1917—1918. Den förra innehåller, bland annat, ett sammandrag av skolans räkenskaper för år 1917. Av den senare framgår, att undervisningen i skolan pågått under tiden den 17 september—den 22 december 1917 samt den 14 januari—den 29 juni 1918. Elementaravdelningen

avser att förbereda elever till inträde i en av de första klasserna vid svenskt allmänt läroverk. Elevernas antal var i folkskolavdelningen 44 och i elementaravdelningen 8. De till folkskolavdelningen hörande barnen hava i regel besökt skolan endast en dag i veckan.

Likaledes har från utrikesdepartementet med skrivelse den 30 augusti 1918 överlämnats en från styrelsen för svenska skol- och föreläsningsföreningen i Hamburg översänd ansökning, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen göra framställning om ett statsanslag å 1,600 kronor till svenska skolverksamheten i Hamburg för läsåret 1918—1919.

Hamburg.

Vid ansökningen hade fogats en av vederbörande lärarinna avgiven redogörelse för den ifrågakvarande skolans verksamhet under läsåret 1917—1918, vari bland annat meddelats, att undervisningen pågått under tiden den 3 september—den 15 december 1917 samt den 14 januari—den 16 juni 1917, att antalet elever under höstterminen varit 31 och under vårterminen 34 och att de regelbundet infunnit sig till lektionerna.

Över samtliga nu nämnda ansökningar har folkskolöverstyrelsen respektive den 18 september och den 19 december 1918 avgivit infordrade utlåtanden. Överstyrelsen har tillstyrkt bifall till framställningarna rörande skolorna i Berlin och Hamburg.

Angående den svenska skolan i London yttrar överstyrelsen bland annat:

I nu föreliggande ansökning har svenska föreläsnings- och skolföreningen i London anhållit om anslag till svenska skolan därstädes med 3,800 kronor eller 1,800 kronor mera än hittills beviljats. Sistnämnda belopp utgör $\frac{2}{3}$ av den lön, som utgår till den vid den s. k. elementaravdelningen sedan början av år 1915 anställda lärarinnan, samt av den löneförhöjning å 700 kronor, som tilldelats den ena av de båda lärarinnorna, vilkendera har i ansökningen icke angivits.

Under vartdera av åren 1915, 1916 och 1917 har föreningen gjort framställning om ett anslag av 3.333 kronor till skolverksamheten i fråga. Över dessa framställningar har överstyrelsen den 7 december 1915, den 1 november 1916 och den 19 december 1917 avgivit utlåtanden, därvid överstyrelsen icke funnit sig kunna tillstyrka bifall till den begärda anslagsökningen.

Då det i den föreliggande ansökningen icke angivits, vilken av de båda lärarinnorna erhållit den ovan omnämnda löneförhöjningen å 700 kronor, och det således icke av ansökningen framgår, vilkendera skolavdelningens verksamhet denna utgiftsökning skulle komma till godo, och då för övrigt icke några skäl utöver vad som tidigare anförts till stöd för föreningens begäran om anslagsökning syvas hava tillkommit, anser sig överstyrelsen böra uttala sig för att föreningen fortfarande endast måtte erhålla anslag till den förut statsunderstödda skolverksamheten, samt, då det ej visats, att utgifterna för denna ökats, att anslaget för läsåret 1919—1920 måtte utgå med samma belopp som för vart och ett av de föregående år, under vilka anslag erhållits.

Paris.

Från den svenska skolan i Paris har intet meddelande inkommit.

Departement-
schefen.

Av de redogörelser för de svenska skolornas i Berlin och Hamburg verksamhet under läsåret 1917—1918, som av vederbörande lärarinnor avgivits, synes framgå, att dessa skolor fortfarande på ett erkännansvärt sätt sökt fylla sin uppgift. Till nämnda skolor torde böra utgå understöd för läsåret 1918—1919 med oförändrade belopp.

Vad den svenska skolan i London beträffar instämmer jag i vad folkskolöverstyrelsen anfört och kan således icke heller nu förorda den ifrågasatta höjningen av statsunderstödet, utan torde även detta understöd böra för läsåret 1918—1919 utgå med samma belopp som hittills.

Då samtliga förberörda understöd kunna komma att redan under år 1919 tagas i anspråk, torde det för ändamålet erforderliga anslaget böra uppföras på tilläggsstat för år 1919.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att bevilja på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 5,400 kronor att utgå till upprätthållande under läsåret 1919—1920 av svensk undervisning åt svenska barn: i Berlin med högst 1,800 kronor, i London med högst 2,000 kronor och i Hamburg med högst 1,600 kronor, samtliga belopp att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

[44.]

Tillfällig av-
löningsför-
bättring åt
lärare i man-
lig slöjd.

15. Tillfällig avlöningsförbättring åt lärare i manlig slöjd. På sätt framgår av det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden hemställde jag om förslag till riksdagen angående ändrade grunder för utgående av statsbidrag från och med år 1920 för undervisning i slöjd. Enligt detta förslag skulle sådant statsbidrag beräknas efter 90 öre för slöjdtimme och utgå med högst 122 kronor 40 öre för kalenderår, under villkor, bland annat, att arvudet åt läraren utgått med minst 1 krona för varje undervisningstimme.

I skrivelse den 31 augusti 1918 har folkskolöverstyrelsen gjort framställning rörande tillfällig avlöningsförbättring för år 1919 åt de lärare, som meddela undervisning i manlig slöjd uti folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, för vilken skoldistrikt åtnjuter bidrag av statsmedel enligt de i kungörelsen 16 juni 1906 (nr 49, sid. 7) angående statsbidrag för undervisning i slöjd angivna grunder.

Efter att hava erinrat om vad överstyrelsen i sin skrivelse samma dag angående anslag till folkundervisningen m. m. under budgetåret 1920 anfört rörande det synnerligen tillbakasatta läge, vari nämnda lärare befinna sig med avseende på sina löneförhållanden, och om behovet av en snar löneförbättring för dessa lärare, yttrar överstyrelsen beträffande storleken av den avlöningsförbättring för år 1919, som överstyrelsen ifrågasätter:

Vad nu särskilt lärarna i manlig slöjd vid folkskolorna angår, vill överstyrelsen ånyo erinra därom, att det för dessa lärare nu utgående minimiarvodet är bestämt till 60 öre för timme och högst 81 kronor för år och slöjdavdelning. Till jämförelse må anföras, att sedan från och med år 1919 årsarvodet för extra ordinarie folkskollärare utgår med 1,700 kronor, motsvarande omkring 1 krona 70 öre för timme, utgör minimiavlöningen för den manliga slöjden föga mer än en tredjedel av nämnda arvode. I sin framställning rörande ett mera fullständigt ordnande av ifrågavarande lärares löner har överstyrelsen föreslagit, att minimiarvodet för dem skulle bestämmas till 1 krona 50 öre för timme. Då emellertid här ifrågasättes endast en tillfällig löneförbättring, har överstyrelsen funnit sig böra stanna vid att såsom en lämplig övergång från det nu utgående minimiarvodet till det i överstyrelsens nämnda framställning angivna föreslå, att minimiarvodet för timme måtte under år 1919 utgå med samma belopp, 1 krona 25 öre, som 1917 års riksdag beslutat skola tills vidare, under avvakten på närmare utredning i ärendet, utgå för undervisning i slöjd vid fortsättningskolorna. Det belopp, som från statens sida garanterats såsom minimiavlöning för undervisning i manlig slöjd, skulle sålunda höjas från 60 öre för undervisningstimme eller högst 81 kronor för år och slöjdavdelning till 1 krona 25 öre för timme eller högst 168 kronor 75 öre för år och slöjdavdelning. Efter en sådan höjning av arvodet skulle minimiavlöningen för år till en slöjdlärare, vars tjänstgöring omfattade sju slöjdavdelningar, vardera med fyra timmars undervisning i veckan, alltså sammanlagt 28 veckotimmar, ökas från nuvarande 567 kronor till 1,181 kronor 25 öre.

Departementschefen

Vid anmälan förut denna dag under oförmälda punkt av frågan om ökat statsbidrag för undervisning i slöjd i egentlig folkskola, mindre folkskola och särskild slöjdskola uttalade jag såsom min mening, att avlöningen för ifrågavarande undervisning borde, på grund av dess otillräcklighet under nuvarande förhållanden, snarast möjligt höjas. Sådan höjning synes mig böra inträda redan med år 1919.

För år 1920 har jag föreslagit ett avlöningsbelopp av 1 krona för varje undervisningstimme. Motsvarande belopp torde även böra beräknas för år 1919.

Sagda förslag innebär en förhöjning med 40 öre av den nu med 60 öre utgående timavlöningen. Då det av riksdagen beviljade ordinarie förslagsanslaget till undervisning i manlig slöjd för år 1919 är bestämt till 500,000 kronor, skulle för en sådan förhöjning erfordras ett anslag på

tilläggsstat för år 1919 uppgående till $\frac{40}{60}$ av det ordinarie anslaget, således 333,333 kronor eller i runt tal 335,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels besluta, att till lärare, som meddelar undervisning i manlig slöjd uti egentlig folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, för vilken skoldistrikt åtnjuter bidrag av statsmedel enligt de i kungörelsen den 16 juni 1906 (nr 49, sid. 7) angående statsbidrag för undervisning i slöjd angivna grunder, må under år 1919 utgå tillfällig avlöningsförbättring med ett belopp av 40 öre för slöjdtimme, dock med högst 54 kronor för varje slöjdavdelning;

dels ock för beredande av tillgång härtill anvisa å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 335,000 kronor.

[45.]

16. Tillfällig avlöningsförbättring at lärare i kvinnlig slöjd.

Tillfällig avlöningsförbättring åt lärare i kvinnlig slöjd.

Folkskolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1918 gjort framställning om tillfällig avlöningsförbättring för år 1919 jämväl åt de lärare, som meddela undervisning i kvinnlig slöjd vid folkskola, mindre folkskola och särskild slöjdskola. Beträffande behovet av sådan avlöningsförbättring anför överstyrelsen bland annat:

Vad särskilt beträffar behovet av avlöningsförbättring, kan detta med skäl sägas vara om möjligt ännu mera framträdande i avseende på lärarinnorna i kvinnlig slöjd än för lärarna i den manliga slöjden, enär statsbidraget till avlöningen för timme för undervisningen i kvinnlig slöjd satts till endast hälften av arvodel för undervisningen i manlig slöjd eller till 30 öre för slöjdtimme och högst 40 kronor 50 för år och slöjdavdelning. Sedan från och med år 1919 årsarvodel för extra ordinarie folkskollärarinna utgår med minst 1,500 kronor eller omkring 1 krona 50 för undervisningstimme, utgör minimiavlöningen för den kvinnliga slöjden endast en femtedel av nämnda arvode. Den av staten garanterade minimilönen för en lärarinna i kvinnlig slöjd med en tjänstgöring, omfattande sju slöjdavdelningar med fyra timmars undervisning i veckan, alltså sammanlagt 28 veckotimmar, utgör för närvarande 283 kronor 50 öre, ett belopp som tydligen utgör en allt för ringa ersättning för det krävande arbetet och för liten hjälp åt skoldistriktet för att uppmuntra till ett allmännare införande i skolorna av denna slöjdart.

Vad angår storleken av den avlöningsförbättring, som enligt överstyrelsens mening nu bör komma i fråga, yttrar överstyrelsen: . . .

Överstyrelsen finner icke skäl föreligga att sätta det belopp, med vilket tillfällig löneförbättring till lärare i kvinnlig slöjd skulle utgå, lägre än motsvarande belopp för de manliga slöjdlärarna nämligen 65 öre för slöjdtimme. Överstyrelsen får alltså föreslå, att utöver det belopp, som för närvarande utgår till undervisning i kvinnlig slöjd, måtte för år 1919 utgå ett särskilt bidrag för samma ändamål å 65 öre för timme, varigenom minimiavlöningen komme att höjas från 30 öre till 95 öre för undervisningstimme eller från 40 kronor 50 öre till 128 kronor 25 öre för slöjddavdelning för år. För lärarinna med tjänstgöring upp till 28 timmar i veckan skulle årsarvodet då komma att uppgå till minst 897 kronor 75 öre.

Departementsschefen.

I likhet med folkskolöverstyrelsen anser jag tillfällig avlöningsförbättring för år 1919 vara i hög grad behöfvlig även för lärarna i kvinnlig slöjd. Även denna avlöningsförbättring torde böra utgå med 40 öre för undervisningstimme.

Då anslaget till undervisning i kvinnlig slöjd i riksstaten för år 1919 är uppfört med ett belopp av 370,000 kronor, skulle den föreslagna höjningen i lärararvodet föranleda en kostnadsökning av $\frac{40}{30}$ av nu utgående anslag. För dess bestridande behöves ett belopp av 493,333 kronor eller i runt tal 495,000 kronor, vilket tydligen bör anvisas på tilläggsstat för år 1919.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels besluta, att till lärare, som meddelar undervisning i kvinnlig slöjd uti folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, för vilken skoldistrikt åtnjuter bidrag av statsmedel enligt de i kungörelsen den 16 juni 1906 (nr 49, sid. 7) angående statsbidrag för undervisning i slöjd angivna grunder, må under år 1919 utgå tillfällig avlöningsförbättring med ett belopp av 40 öre för slöjdtimme, dock med högst 54 kronor för slöjddavdelning;

dels ock för beredande av tillgång härtill anvisa å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 495,000 kronor.

[46.]

Tillfällig av-
löningsför-
bättring åt
lärarinnor i
huslig eko-
nomi.

17. Tillfällig avlöningsförbättring åt lärarinnor i huslig ekonomi.

På sätt framgår av det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden anhöll jag om förslag till riksdagen angående ändrade grunder för utgående av statsbidrag från och med år 1920 för undervisning i hushållsgöromål vid folkskola. Enligt detta förslag skulle sådant statsbidrag utgå med högst 229 kronor 50 öre för varje kurs, som innefattade 34 arbetsdagar med minst 5 timmars undervisning om dagen, under villkor, bland annat, att arvodet åt lärarinnan utginge med minst 7 kronor 50 öre för arbetsdag eller 255 kronor för kurs. Vidare föreslog jag, att statsbidrag för undervisning i hushållsgöromål vid högre folkskola och vid folkhögskola från och med år 1920 icke skulle utgå från det hittills gemensamma anslaget till anordnande av undervisning i huslig ekonomi vid folkskola, högre folkskola och folkhögskola utan från andra anslag. För år 1919 utgår emellertid statsbidrag för undervisning i huslig ekonomi vid samtliga tre nämnda läroanstalter enligt riksdagens beslut från berörda gemensamma anslag.

Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1918 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes avlåta förslag till riksdagen angående tillfällig avlöningsförbättring för år 1919 för lärarinna, som meddelar undervisning i huslig ekonomi vid folkskola, högre folkskola eller folkhögskola, för vilken undervisning statsbidrag utgår av statsmedel enligt de grunder, som äro angivna i kungörelsen den 16 juni 1906 (n:r 49, sid. 9) angående statsbidrag för undervisning i huslig ekonomi.

I fråga om behovet av sådan löneförbättring yttrar överstyrelsen bland annat:

Statsbidraget till dessa lärarinnors arvode har icke blivit ökat, sedan det för tolv år sedan fastställdes. Nämnda bidrag utgår med ett belopp av 75 kronor för varje kurs om minst 30 arbetsdagar. Därjämte lämnas för varje kurs 25 kronor såsom bidrag till bestridande av vissa löpande utgifter. Då statsbidrag kan utgå till högst 6 kurser anordnade i samma skolkök under ett kalenderår, blir det årliga statsbidraget till lärarinnans avlöning för en undervisning av nämnda omfattning 450 kronor. Även där kommunerna därutöver lämna något tillskott, är skolkökslärarinnornas avlöning dock mycket låg och deras ekonomiska ställning, särskilt under nu rådande dyrtid särdeles bekymmersam.

Vid sådant förhållande och jämväl med tanke på nödvändigheten av att skoldistriktet erhålla kraftigare hjälp från statens sida i sin strävan att i skolorna införa undervisning i hushållsgöromål, finner överstyrelsen en ökning av statsunderstödet för denna undervisning vara av synnerligt behov påkallad.

Beträffande det belopp, varmed den tillfälliga avlöningsförbättringen för sagda lärarinnor borde utgå, anför överstyrelsen:

Det torde vara lämpligt, att beloppet för den tillfälliga avlöningsförbättringen bestämmes så, att skolkökslärarinnas årsavlöning, motsvarande sammanlagda arvudet för sex skolkökskurser, kommer att uppgå till ungefär samma belopp, som av överstyrelsen föreslagits i fråga om lärarinna i kvinnlig slöjd, alltså i runt tal 900 kronor. För var och en av de sex kurserna skulle sålunda till lärarinnans arvode utgå ett statsbidrag å 150 kronor i stället för det nuvarande å 75 kronor. Till åstadkommande av en sådan avlöningsförbättring behöves alltså ett tilläggsarvode av 75 kronor för skolköskurs, vilket innebär en fördubbling av det statsbidrag, som för närvarande utgår till lärarinnearvode för varje dylik kurs. Skolkökslärarinnornas minimiavlöning för år skulle därmed, under förutsättning att undervisningen omfattar sex skolkökskurser, höjas från nuvarande 450 kronor till 900 kronor.

Vidare har centralstyrelsen för svenska skolkökslärarinnornas förening i skrivelse den 31 augusti 1918 under framhållande av ifrågavarande lärarinnors tryckta ekonomiska ställning och deras av nuvarande livsmedelsförhållanden ytterligare försvårade arbete hemställt, att Kungl. Majt täcktes till instundande riksdag avgiva proposition om ett kristidstillägg å 600 kronor att utgå åt skolkökslärarinnor med full tjänstgöring vid folkskolor, högre folkskolor, folkhögskolor och vandrande skolkök under år 1919.

Departement-
schefen.

Att även lärarinnorna i huslig ekonomi äro i stort behov av förbättrade avlöningsförhållanden redan under år 1919 lider intet tvivel, och enligt min mening bör staten i sådant avseende komma dem hjälp.

Centralstyrelsen för svenska skolkökslärarinnornas förening har anhållit, att ett kristidstillägg av 600 kronor måtte för år 1919 beviljas de lärarinnor vid ifrågavarande skolor, som hava full tjänstgöring, och av deras förutnämnda skrivelse framgår, att de med full tjänstgöring avse en tjänstgöring av 30 veckotimmar. Folkskolöverstyrelsen har föreslagit, att den tillfälliga avlöningsförbättring för år 1919, som av överstyrelsen ifrågasatts, skulle utgå med ett belopp av 75 kronor för varje kurs till samtliga lärarinnor i huslig ekonomi vid berörda skolor. För en lärarinna, som tjänstgör vid 6 kurser under året, skulle detta innebära ett tillägg av 450 kronor för året och en årsavlöning av minst 900 kronor. Då ett stort antal lärarinnor kunna beräknas tjänstgöra vid ett mindre antal kurser än 6 och således erhålla en ringa årsavlöning, finner jag det obilligt att utesluta dessa från delaktighet i avlöningsförbättringen, vilket skulle bliva fallet i händelse av bifall till det av centralstyrelsen för svenska skolkökslärarinnornas förening framställda förslaget. Beträffande det belopp, med vilket sagda avlöningsförbättring bör utgå, ansluter jag mig till folkskolöverstyrelsens förslag.

För år 1919 är anslaget till undervisning i huslig ekonomi i riksstaten upptaget till 140,000 kronor, varav $\frac{3}{4}$ eller 105,000 kronor torde tagas i anspråk för skolkökslärarinnornas avlöning. För bestridande av den av mig förordade tillfälliga avlöningsförbättringen skulle på tilläggsstat för år 1919 erfordras ett belopp lika stort som detta senare eller 105,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels besluta, att till lärarinna, som meddelar undervisning i huslig ekonomi vid folkskola, högre folkskola eller folkhögskola, för vilken undervisning bidrag utgår av statsmedel enligt de i kungörelsen den 16 juni 1906 (nr 49, sid. 9) angående statsbidrag för undervisning i huslig ekonomi angivna grunder, må under år 1919 utgå tillfällig avlöningsförbättring med ett belopp av 75 kronor för varje kurs om minst 30 arbetsdagar,

dels ock för beredande av tillgång härtill å *tilläggsstat* för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av 105,000 kronor.

[47.]

Sextonde
allmänna
svenska folk-
skollärarmö-
tet i Göteborg.

18. **Sextonde allmänna svenska folkskollärarmötet i Göteborg.**

Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för anordnande av allmänna svenska folkskollärarmöten, vilka anordnas vart femte år, har Kungl. Maj:t sedan lång tid tillbaka anvisat medel. Dessa bidrag, som tidigare i regel utgått av allmänna besparingarna å anslagen under riksstatens åttonde huvudtitel, utgjorde för vart och ett av de under åren 1903 och 1908 hållna mötena 3,000 kronor. På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1913 års riksdag på extra stat för år 1914 ett belopp av 3,000 kronor till bestridande av kostnaderna för det femtonde allmänna svenska folkskollärarmötet, som hölls i Lund år 1913. Vidare anvisade 1918 års lagtima riksdag på förslag av Kungl. Maj:t på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor, såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för det sextonde allmänna svenska folkskollärarmötet, som vore avsett att hållas i Göteborg under år 1918. Genom beslut den 22 juli 1918 anbefalldes statskontoret att till centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarförening på rekvisition i mån av behov utbetala sistnämnda anslag.

Nu har berörda centralstyrelse i skrivelse den 6 december 1918 anmält, att det tilltänkta allmänna svenska folkskollärarmötet på grund av rådande tidsförhållanden icke kunnat äga rum under år 1918 och att det för mötets hållande beviljade statsbidraget till följd därav icke heller kommit till användning. Vidare har centralstyrelsen i sagda skrivelse meddelat, att det vore centralstyrelsens mening, att mötet skulle äga rum, så snart förhållandena det medgäve. Givetvis kunde det, säger centralstyrelsen, för det dåvarande icke beräknas, när denna tidpunkt komme att

inträffa, men utsikter syntes vara för handen, att mötet, för vilket åtskilliga förberedande arbeten redan blivit av mötesbestyrelsen undangjorda, skulle kunna hållas under loppet av år 1919. En förutsättning för att mötet skulle kunna komma till stånd vore emellertid allt fortfarande, att för detsamma kunde erhållas erforderligt statsunderstöd. Centralstyrelsen hemställer därför om askande hos 1919 års riksdag av ett anslag å 6,000 kronor för bestridande av en del av de kostnader, som bliva förenade med hållandet av ifrågavarande möte.

I fråga om behovet av sådant understöd hänvisar centralstyrelsen till sin framställning i ärendet den 24 november 1917. Vad centralstyrelsen i sådant avseende anført i sagda framställning återfinnes i det vid Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under åttonde huvudtiteln på tilläggsstat för år 1918 fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1918, punkten 29.

Uti infordrat, den 23 december 1918 dagtecknat utlåtande har folkskolöverstyrelsen tillstyrkt bifall till ansökningen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva, att det på *tilläggsstat* för år 1918 anvisade förslagsanslag, högst 6,000 kronor, såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för det sextonde allmänna svenska folkskollärarmötet, som varit avsett att hållas i Göteborg under år 1918, må för enahanda ändamål användas under år 1919.

Folkbildningsåtgärder i övrigt.

Populärvetenskapliga föreläsningar.

[48.] 1. **Populärvetenskapliga föreläsningar.** Under åberopande av vad jag anfört enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för beredande av ytterligare understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 8,700 kronor, att användas till understöd åt den verksamhet, som bedrivs av föreläsningsbyråerna i Stockholm, Lund och Göteborg.

dels ock såsom bidrag för uppehållande av arbetarnas bildningsförbunds föreläsningsverksamhet under arbetsåret 1918—1919 bevilja på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 5,000 kronor, att utgå enligt de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Abnormundervisningen.

1. Införande av elektrisk belysning vid vissa av institutets och förskolans för blindas å Tomtebodas lokaler. I skrivelse den 5 april 1918 har direktionen över institutet och förskolan för blindas å Tomteboda hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes medgiva införande av elektrisk belysning redan under år 1918 vid institutet och förskolan för blindas å Tomteboda och för detta ändamål ställa till direktionens förfogande av tillgängliga medel ett belopp av 22,800 kronor.

[49.]

Införande av elektrisk belysning vid vissa av institutets och förskolans för blindas å Tomtebodas lokaler.

Till stöd för denna sin hemställan har direktionen anfört bland annat:

Belysningsförhållandena vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas dahlava under den nu tilländagångna vintern varit mycket svåra. Till följd av nödvändigheten att inleda gas på en del ställen, där sådan förut saknades, t. ex. vid vårdarinnornas syplatser, som förut belysts med fotogen, och att förstärka lågorna i andra rum, som förut delvis belysts med lampa, ha en del lågor i korridorer, sovrum och dagrum måst avstängas — Stockholms gasverk tillåter nämligen icke, att mer än ett visst antal lågor brännas.

Värst ha olägenheterna varit i de åt lärarpersonalen och betjäningen upplåtna bostadslägenheterna, som — med undantag av kök och tamburer — sakna gas. Lärarpersonalen har varit hänvisad till att tillbringa sina eftermiddagar i det gemensamma samlingsrummet. Svårigheterna med avseende på disciplin och undervisning, som följt med inskränkningen i belysningen, hava jämväl varit synnerligen stora. Tjänstfolket, som, sedan fotogenen på hösten tog slut, har varit hänvisad till lysen av växlande art, dock varken bra eller billiga, har, med sina arbeten förlagda till olika delar av austalten, haft stora besvärligheter att kämpa med, och kvällarna hava för tjänarna blivit så mycket otrevligare, som de ej hava något samlingsrum.

Det är under sådana förhållanden, som direktionen över institutet och förskolan för blindas å Tomteboda ansett sig böra undersöka möjligheten av införande av elektrisk belysning vid läroanstalten. På uppdrag har ingenjören John Blomqvist i sådant avseende utarbetat en plan för institutbyggnadernas belysning medels elektricitet och därvid enligt av honom upprättade kostnadsförslag påvisat, att en fullständig belysning kräver omkring 400 glödlampor för 25 å 32 normalljus, dragande en anläggningskostnad av approximativt 33,800 kronor men att — med bibehållande av nuvarande gaslångor — det är möjligt att inskränka anläggningen till 200 lampor, varvid dock förordats omedelbart utförande av huvudledningen för 400 lampor i och för framtida utvidgning till fullständig elektrisk belysning. Kostnaden enligt det senare alternativet beräknas stanna vid 22,800 kronor.

I fråga om erhållande av elektrisk energi för belysningen har järnvägsstyrelsen, på sätt skrivelse den 18 mars 1918 till rektor Åstrand angiver, lämnat medgivande om levererande av sådan till blindinstitutet.

Genom utförande av åtminstone det mindre omfattande förslaget skulle lärarbostäderna, bostäderna för betjäningen, tvättstugan, stallet och en del smärre lokaler få sitt belysningsbehov tillfredsställt.

[49.]

Direktionen anser det alldeles oundgängligt, att åtgärder vidtagas för att så vitt möjligt tillfredsställande ordna belysningsförhållandena vid blindläroanstalten icke endast för att skaffa lyse i bostäderna åt de många, som på grund av sin tjänst äro skyldiga att bo vid anstalten, utan lika mycket med hänsyn till de stora svårigheter, nuvarande belysningsförhållanden medföra för ett behörigt uppehållande av disciplin och undervisning samt för ett ordentligt utförande av alla de olika sysslor, som äro förbundna med upprätthållandet av det stora internatet.

Vid ansökningsvoren voro fogade dels en av institutets förutvarande rektor P. Kerfstedt utarbetad redogörelse för blindinstitutets byggnader å Tomtebodas jämte översikt av blindundervisningen i Sverige, dels ett av ingenjören Blomqvist uppgjort approximativt kostnadsförslag å elektrisk belysningsanläggning inom nämnda institut, upprättat i tvenne alternativ, A. och B., av vilka det förre, som avser en fullständig installation med 400 lampor, beräknas draga en kostnad av 33,800 kronor, medan det senare, som omfattar en installation för 200 lampor men med huvudledning för 400 lampor, så att sedermera, om så önskas, en komplettering av anläggningen kan utföras i enlighet med det större förslaget, slutar på en kostnadssumma av 22,800 kronor, här dock ej inberäknade eventuellt erforderliga efterlagningar med därtill hörande målning, dels ock en skrivelse från järnvägsstyrelsen av den 18 mars 1918, innehållande de villkor, på vilka järnvägsstyrelsen är villig leverera elektrisk energi till blindinstitutet vid Tomteboda.

På grund av remisser hava folkskolöverstyrelsen, byggnadsstyrelsen och statskontoret respektive den 29 april, den 6 juni och den 4 oktober 1918 avgivit utlåtanden i ärendet.

Folkskolöverstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t tacktes av tillgängliga medel anvisa 33,800 kronor till anordnande under år 1918 av elektrisk belysning i byggnaderna för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda. Till stöd för denna hemställan anför överstyrelsen följande:

Vid den tid åren 1885—1889, då byggnaderna för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda blevo uppförda, förekommo icke elektriska belysningsanläggningar av någon större omfattning i vårt land, och då anslutning till Stockholms stads gasledningar kunde för anstalten erhållas, var det naturligt, att gasbelysning där blev införd. I lärarnas och betjäningens bostadslägenheter blev dock icke, med undantag för kök och tambur, gas inledd, enär fotogenbelysning föredrogs framför gas. Även vid utförandet av vissa arbeten, som ålåg betjäningen, ansågs fotogenbelysning fördelaktigare. Under nuvarande inskränkningar av gasbelysningen och brist på fotogen hava belysningsförhållandena å anstalten blivit förenade med stora olägenheter såväl för lärarpersonalen, vilken icke kunnat erhålla ljus i sina bostäder, som för betjäningen, vilken under den mörka delen av dygnet måst utföra sina sysslor med hjälp av ganska kostsamma men till sin beskaffenhet mindre tillfredsställande lysen och saknat lyse under sina lediga timmar. Inskränkningen av belysningen har ock medfört svårigheter, som lätt kunna inses, för disciplin och undervisning.

Under dessa förhållanden har direktionen över blindanstalten ansett åtgärder böra vidtagas för införande av elektrisk belysning å anstalten och föranstaltat om uppgörande av plan och kostnadsberäkning för anordnande av sådan belysning. Av bifogade förslag framgår, att fullständig elektrisk belysning skulle kräva omkring 400 glödlampor för 25—32 normalljus, dragande en anläggningskostnad av approximativt 33,800 kronor, men att med bibehållande av nuvarande gaslägor anläggningen skulle kunna inskränkas till 200 lampor, varvid dock förordas omedelbart utförande av huvudledningen för 400 lampor för framtida utvidgning till fullständig elektrisk belysning. Kostnaden för nämnda alternativ beräknas till 22,800 kronor. Kraft för anläggningens drivande skulle, intill dess direkt anslutning till Stockholms elektricitetsverk eller annan strömleverantör kan erhållas, lämnas till blindinstitutet från servispunkten i statens järnvägars lokomotivstall vid Tomtebodas enligt skriftligt medgivande av järnvägsstyrelsen.

Direktionen har nu gjort framställning om medgivande att redan under innevarande år enligt det mindre omfattande förslaget införa elektrisk belysning i lärarbostäderna, bostäderna för betjäningen, tvättstugan, stallet och en del smärre lokaler samt hemställt om ett anslag för ändamålet av 22,800 kronor att av tillgängliga medel ställas till direktionens förfogande. Kostnaden för levererad kraft skulle betalas enligt Stockholms elektricitetsverks taxa av institutets på staten upptagna anslag för värme och lyshållning med avdrag av den ersättning för lyse, som påföres lärarpersonalen.

Därest anläggningen å Tomteboda uppförts under senaste tiotalet år, lider det intet tvivel, att elektrisk belysning varit det enda lyse, som kommit i fråga till användning inom ifrågavarande byggnader. Under nuvarande förhållanden och sannolikt även under framtiden ställer sig gasbelysning avsevärt dyrare än elektrisk belysning. Med de för närvarande gällande inskränkningar av gasens användning och och omöjligheten att anskaffa fotogen föranleda nu rådande belysningsförhållanden svåra obehag för lärarpersonalen och betjäningen ävensom hinder för utförande av de olika sysslor, som äro förbundna med det stora internatet å Tomteboda. För överstyrelsen gäller såsom det tyngst vägande skälet för nödvändigheten av en förbättring av belysningsförhållandena å anstalten, att upprätthållandet av disciplinen och undervisningen därstädes måste vara förenat med stora svårigheter, så länge de brister äro rådande, som av direktionen framhållits. Överstyrelsen anser ock övervägande skäl tala för att redan från början fullständig elektrisk belysningsanläggning för 400 glödlampor införas. Den anläggning av mindre omfattning, som alternativt föreslagits, kräver nämligen en jämförelsevis högre kostnad, och det är icke troligt, att prisen på material och arbete under de närmaste åren komma att nedgå så mycket, att eventuellt fullbordan av anläggningen icke skulle draga en kostnad, som betydligt överstege skillnaden mellan nu beräknad kostnad för fullständig anläggning och beräknad kostnad för den mindre omfattande anläggningen.

Byggnadsstyrelsen gör följande uttalande:

Med hänsyn därtill att direktionen förklarar en anläggning enligt det förordade alternativ B tills vidare tillgodose förefintliga behov av belysning samt anläggningen enligt detsamma möjliggör en framtida utvidgning, utan särskilt ökade kostnader, får byggnadsstyrelsen — under förutsättning att fotogen för belysning icke kan tillhandahållas anstalten — tillstyrka den gjorda framställningen. Styrelsen anser sig emellertid böra framhålla, att det för anläggningens utförande erforderliga anslaget torde med hänsyn till behöfliga efterlagningar böra beräknas till 26,000 kronor.

[49.]

Statskontoret har anslutit sig till det av byggnadsstyrelsen framförda förslaget om beviljande för ändamålet av ett belopp av 26,000 kronor och därvid anfört följande:

Vad angår sättet för anvisande av berörda belopp lär, vid det förhållande att expensutgifter för omförmälda institut och förskola för blinda icke bestridas från åttonde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., den utgift, varom nu är fråga, icke böra av nämnda anslag gäldas. Icke heller torde sagda utgift kunna anses vara av sådan natur, att för densammas bestridande anslaget till oförutsedda utgifter bör tagas i anspråk, utan synes utgiften i fråga vara av sådan beskaffenhet, att för densamma erforderliga medel böra äskas av riksdagen.

I följd härav lär någon ändring i belysningsförhållandena vid Tomtebodas icke kunna komma till stånd redan instundande vinter; och institutets rektor har vid besök i statskontoret förklarat, att institutet kunde, om ock med svårighet, under innevarande läsår åtnöjas med nuvarande anordningar, om blott förändringen bleve genomförd före nästa läsårs början.

Under återopande av vad sålunda blivit anfört, får statskontoret alltså i underdånighet hemställa, det tacktes Kungl. Maj:t i nåder föreslå riksdagen att å tilläggsstat till riksstaten för år 1919 uppföra ett reservationsanslag å 26,000 kronor till införande av elektrisk belysning inom vissa av institutets och förskolans för blinda å Tomtebodas lokaler.

Departementschefen

Av vad direktionen över ifrågavarande läroanstalt i ämnet anfört framgår otvetydigt, att belysningsförhållandena vid nämnda institut och förskola för närvarande äro synnerligen otillfredsställande och oundgängligen tarva en förbättring, icke minst med hänsyn till undervisningens och disciplinens behöriga uppehållande. Jämväl med hänsyn till den minskade eldfaran efter införande av elektrisk belysning finner jag mig böra understödja det väckta förslaget om förbättrande av belysningsförhållandena vid anstalten. Jag anser följaktligen, att medel böra beredas för de anmärkta olägenheternas avhjälpande och att framställning i sådant avseende bör göras hos riksdagen.

I enlighet med den gjorda kostnadsberäkningen alternativ B, mot vilken beräkning jag intet har att erinra, har direktionen hemställt, att ett anslag av 22,800 kronor måtte för ändamålet beviljas. Med hänsyn till behövliga efterlagningar har byggnadsstyrelsen ansett, att anslaget borde beräknas till 26,000 kronor, och häri har statskontoret instämt. Då detta anslag skulle i det närmaste täcka kostnaderna för tillgodoseende av institutets och förskolans nuvarande behov av belysning och möjlighet dessutom finnes att utan särskilt ökade kostnader framdeles utveckla den sålunda gjorda anläggningen, finner jag mig böra biträda byggnadsstyrelsens av statskontoret förordade förslag.

Anslaget synes böra erhålla karaktären av reservationsanslag. Då det ligger vikt på att de ifrågasatta arbetena bliva snarast möjligt utförda, torde det böra uppföras på tilläggsstat för år 1919.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag å 26,000 kronor till införande av elektrisk belysning inom vissa lokaler av de för institutet och förskolan för blindas uppförda byggnaderna vid Tomtebodas.

2. Förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blindas å Tomteboda. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade riksdagen på tilläggsstat för år 1918 såsom särskilda förslagsanslag, högst, dels 16,420 kronor till täckande av under år 1916 uppkommen brist i staten för institutet och förskolan för blindas å Tomteboda, dels 35,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till täckande av sådan brist i staten för omförmälda anstalt, som till följd av stegrade kostnader för mathållning, beklädnad, värme och lyshållning, vårdare och tjänstepersonal m. m. uppkommit för år 1917, dels ock 35,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till förstärkande av det ordinarie anslaget till nämnda institut och förskola för år 1918. De två förstnämnda anslagen ställdes av Kungl. Maj:t till vederbörandes förfogande genom beslut den 20 juni 1918 och det sistnämnda genom beslut den 20 augusti 1918

[50.]

Förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blindas å Tomteboda.

I särskilda skrivelser den 5 april och den 14 oktober 1918 anmälde direktionen över institutet och förskolan, att på grund av prisstegringar särskilt i fråga om livsmedel, beklädnadspersedlar och bränsle i staten för anstalten under år 1917 uppstått en brist, som med 21,429 kronor 98 öre överstege vad riksdagen beviljat till täckande av brist för sagda år, och att den brist i berörda stat, som i oktober 1918 beräknades uppkomma under sistnämnda år, utgjorde 75,000 kronor mer än riksdagen beviljat för år 1918 till förstärkande av anslagen åt anstalten, varjämte direktionen anhöll om en kassaförstärkning av 96,000 kronor till bestridande av anstaltens utgifter under år 1919. Med anledning härav anvisade Kungl. Maj:t genom beslut den 27 november 1918 för täckande av återstående brist i institutets och förskolans stat för år 1917 och för uppehållande av institutets och förskolans verksamhet under år 1918 ett belopp av högst 96,000 kronor, att i mån av behov till direktionen på rekvisition utbetalas från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

I skrivelse den 6 november 1918 har nu direktionen, bland annat, framlagt förslag till ny ordinarie stat för anstalten att gälla från och med år 1919. Folkskolöverstyrelsen har i fråga härom såsom sin mening ut-

talat, att med den nödiga omregleringen av anstaltens omkostnadsstat borde anstå, tills något stabilare förhållanden inträtt, och således funnit riktigast, att erforderligt anslag för år 1919 till förstärkande av det ordinarie anslaget nu äskas på tilläggsstat för sagda år. Vid beräkningen av detta anslags storlek har överstyrelsen kommit till ett belopp av 83,700 kronor.

Beträffande sättet för beredande av behövliga medel till uppehållande av anstaltens verksamhet under år 1919 delar jag överstyrelsens uppfattning, och jag har intet att erinra mot den av överstyrelsen gjorda beräkningen rörande anslagets storlek. Ärendet tarvar dock ytterligare beredning, varför jag torde framdeles få ånyo anmäla detsamma.

För närvarande hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas, beräkna för ändamålet på tilläggsstat för år 1919 ett belopp av 83,700 kronor.

[51.]

3. Täckande av brist i staten för förskolan för blindas i Växjö m. m.

Täckande av
brist i staten
för förskolan
för blindas i
Växjö m. m.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade riksdagen på tilläggsstat för år 1918 såsom särskilda förslagsanslag, högst, dels ett belopp av 5,000 kronor till ersättande av det belopp, som statskontoret på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 26 oktober 1917 kunde hava förskottsvis utbetalt till täckande av sådan brist i staten för förskolan för blindas i Växjö, som till följd av stegrade kostnader för mathållning, beklädnad, värme och lyshållning, vårdare och tjänstepersonal m. m. uppkommit för år 1917, dels ock ett belopp av 5,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för år 1918. Det förstnämnda anslaget ställdes av Kungl. Maj:t till vederbörandes förfogande genom beslut den 20 juni och det sistnämnda genom beslut den 18 september 1918.

I skrivelse den 31 augusti 1918 har folkskolöverstyrelsen anmält, att i förskolans stat under år 1917 uppstått en brist, som med 157 kronor 26 öre överstege vad riksdagen beviljat till täckande av brist för sagda år, och att den brist i berörda stat, som i augusti 1918 beräknades uppkomma under år 1918, utgjorde omkring 2,500 kronor mer än riksdagen beviljat för sistnämnda år till förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan. Vidare har överstyrelsen antagit, att utgifterna för skolans

verksamhet under år 1919 näppeligen kunde väntas bliva mindre än under år 1918, och därför ansett, att ett belopp av minst 7,500 kronor borde för år 1919 avses till bestridande av de ökade kostnaderna under detta år. Enligt överstyrelsens beräkning skulle sålunda erfordras dels ett anslag av 2,650 kronor till täckande av den brist i skolans stat, som vid 1918 års utgång stode kvar, dels ock ett anslag å 7,500 kronor till förstärkande av skolans ordinarie anslag för år 1919.

Jag anser, att framställning bör göras hos riksdagen om anslag för nu nämnda ändamål, men då ärendet tarvar ytterligare beredning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående täckande av brist i staten för åren 1917 och 1918 för förskolan för blinda i Växjö samt förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för år 1919, beräkna för ändamålet på tilläggsstat för år 1919 ett belopp av 10,150 kronor.

4. Förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda. Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1918 års lagtima riksdag till förstärkande av det å hantverksskolans i Kristinehamn för blinda ordinarie stat uppförda reservationsanslaget på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor.

[52.]

Förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

Enär betydande prisstegringar till följd av den rådande kristiden gjort sig gällande på olika områden, sedan styrelsen för nämnda skola uppgjorde sitt statförslag för år 1919, har samma styrelse i en av folkskolöverstyrelsen med eget utlåtande den 31 augusti 1918 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse anhållit om beredande av ytterligare ett anslag å 4,150 kronor till förstärkande av skolans ordinarie anslag för år 1919. Folkskolöverstyrelsen har tillstyrkt bifall till berörda framställning.

Då skolan synes mig vara i behov av medel utöver de redan beviljade till täckande av driftkostnaderna för sistnämnda år men ärendet fordrar ytterligare beredning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda, beräkna för ändamålet på tilläggsstat för år 1919 ett belopp av 4,150 kronor.

[53.]

Täckande av
brist i staten
för år 1918
för den med
drottning So-
fias stiftelse
förenade vård-
anstalten m. m.

5. **Täckande av brist i staten för år 1918 för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten m. m.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1918 års lagtima riksdag till täckande av den brist, som uppkommit i 1917 års stat för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blindade dövstumma och blindade sinnesslöa m. fl., ävensom för täckande av motsedd brist i 1918 års stat för samma anstalt på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 49,500 kronor.

Genom beslut den 20 juni 1918 ställde Kungl. Maj:t sagda anslag till förfogande mot redovisningsskyldighet av styrelsen för nämnda stiftelse att användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

Nu har folkskolöverstyrelsen med eget utlåtande den 2 december 1918 till Kungl. Maj:t överlämnat av sagda styrelse gjorda framställningar om beviljande av bidrag utav allmänna medel till täckande av beräknad brist i anstaltens stat. Enligt av anstaltens styrelse gjorda beräkningar skulle det ifrågavarande anslagsbehovet uppgå dels för år 1919 till 129,000 kronor, därav 116,000 kronor för sagda år och 13,000 kronor för år 1918, dels ock för år 1920 till 138,000 kronor.

På grund av den senaste tidens prisstegringar är anstalten tydligen i behov av ökade bidrag till uppehållande av sin verksamhet. Sådana bidrag torde nu böra beredas av statsmedel till täckande av den för år 1918 beräknade bristen samt till förstärkande av anslagen åt anstalten för år 1919. Däremot anser jag, att med frågan om medel till ökande av anstaltens inkomster för år 1920 bör tills vidare anstå.

Folkskolöverstyrelsen har tillstyrkt bifall till styrelsens hemställan om beviljande av ett anslag å 13,000 kronor till täckande av den beräknade bristen för år 1918. Vad beträffar frågan om förstärkande av anslagen åt anstalten för år 1919 har överstyrelsen på anförda skäl ifrågasatt en nedprutning av det begärda beloppet, 116,000 kronor, till 90,000 kronor.

Ärendet fordrar emellertid ytterligare beredning, varför jag nu hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition angående täckande av brist i staten för år 1918 för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blindade dövstumma och blindade sinnesslöa m. fl. samt förstärkande av anslagen till nämnda anstalt för år 1919, beräkna för ändamålet på *tilläggsstat* för år 1919 ett belopp av 103,000 kronor.

6. Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn. Under åberopande av vad jag anført enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[54.]

Uppfostrings-
anstalter för
vanartade och
i sedligt av-
seende för-
summade
barn.

att, i avvidan på proposition angående uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, beräkna för ändamålet på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag av 104,000 kronor.

Den tekniska undervisningen m. m.

Den tekniska undervisningen.

[55.]

Ökade medel
till utgifter
för samlingar
och labora-
tioner samt
till utgifter
för bränsle,
lyshållning
m. m. vid
tekniska hög-
skolan.

1. **Ökade medel till utgifter för samlingar och laborationer samt till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan.** Under återopande av vad jag anfört enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för tekniska högskolan på *tilläggsstat* för år 1919 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa *dels* till ytterligare kostnader för samlingar och laborationer ett belopp av 25,000 kronor; *dels ock* till ytterligare kostnader för diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. ett belopp av 190,000 kronor.

[56.]

Laboratorie-
byggnad m. m.
för tekniska
högskolans
fackskola för
kemisk
teknologi.

2. **Laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi.** Under återopande av vad jag anfört enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att — därest riksdagen till uppförande av laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi, utöver för ändamålet riksdagen tidigare beviljat anslag å 1,128,000 kronor, ytterligare beviljar ett belopp av 2,333,000 kronor — av sistnämnda belopp anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av 1,100,000 kronor.

[57.]

Ökade medel
till utgifter
för uppvärm-
ning, belys-
ning och di-
verse utgifter
vid Chalmers
tekniska in-
stitut.

3. **Ökade medel till utgifter för uppvärmning, belysning och diverse utgifter vid Chalmers tekniska institut.** Vid anmälan av de anslagsbehov, som jag ansett böra föreläggas 1919 års riksdag och till vilkas täckande medel skulle utgå å 1920 års stat, erinrade jag om en av styrelsen för Chalmers tekniska institut gjord framställning angående medel till förstärkning av det å ordinarie stat för institutet uppförda anslaget å 12,000

kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter. Under åberopande av vad jag vid omförmälda tillfälle i sagda hänseende anfört, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 såsom särskilda förslagsanslag, högst,

dels till täckande av beräknad brist vid 1918 års utgång i det i staten för Chalmers tekniska institut upptagna ordinarie anslaget till uppvärmning, belysning och diverse utgifter ett belopp av 22,000 kronor,

dels ock till ytterligare utgifter under år 1919 till uppvärmning, belysning och diverse utgifter för Chalmers tekniska institut ett belopp av 20,000 kronor.

4. Täckande av brist i de för tekniska skolan i Stockholm anslagna medel till uppvärmning m. m. I anledning av därom utav Kungl. Maj:t gjord framställning har 1918 års riksdag på tilläggsstat för samma år såsom särskilda förslagsanslag högst anvisat *dels* till täckande av under åren 1916 och 1917 uppkomna brister i de för tekniska skolan i Stockholm anslagna medel till uppvärmning 17,916 kronor, *dels* till gottgörande av ränta å ett för uppehållande av läroanstaltens verksamhet av dess styrelse upptaget lån 550 kronor, *dels ock* till förstärkande av de för år 1918 läroanstalten till buds stående medel till uppvärmning 15.000 kronor.

[58.]

Täckande av
brist i de för
tekniska
skolan i
Stockholm
anslagna me-
del till upp-
värmning
m. m

På sätt framgår av det Kungl. Maj:ts berörda framställning (nr 291. punkten 13) bifogade utdrag av protokoll över ecklesiastikärenden den 5 april 1918, redogjorde jag vid anmälan av omförmälda frågor i korthet för de ekonomiska grundvalar, på vilka tekniska skolan i Stockholm bygger sin verksamhet. Skolan understödes till övervägande del medelst statsmedel, endast vissa smärre bidrag äro av Stockholms stad anslagna till uppehållande av dess verksamhet.

Enligt gällande stat för skolan är för dess uppvärmning beräknat ett årligt belopp av 5,000 kronor. Detta belopp har under nu rådande förhållanden självfallet visat sig otillräckligt, och till förstärkande av detdetsamma för år 1918 har, på sätt nämnts, särskilda medel måst av riksdagen äskas och jämväl av riksdagen beviljats. Det har emellertid nu befunnits, att ej ens det av riksdagen för år 1918 beviljade förstärkningsanslaget räckt till, varigenom en beräknad brist väntas uppstå å ifrågavaande utgiftspost.

I skrivelse den 16 september 1918 har styrelsen hemställt om utver-

[58.] kande av medel såväl till täckande av nämnda brist som till förstärkning av det ordinarie anslaget för år 1919. Styrelsen anför i sagda hänseenden följande:

Vid beräkandet av det belopp, som enligt 1918 års riksdags beslut anslagits till förstärkande av skolans värmeanslag för år 1918, har såsom grund för beräkningen av beloppets storlek lagts ett antaget pris av 25 à 28 kronor per kubikmeter barrved. I enlighet med denna beräkning och de av kassaförvaltaren lämnade uppgifterna angående den förmodade åtgången av bränsle under tiden oktober—december 1918 beräknades kostnaden för sagda uppvärmning till cirka 7,500 kronor. Emellertid har denna beräkning befunnits för låg, i det att priset för barrved från härvarande lager för närvarande utgör 31:50 kronor per kubikmeter. Då hela åtgången för instundande bränsleperiod utgör cirka 700 kubikmeter uppgår totalkostnaden för barrveden sålunda till 22,050 kronor eller per uppvärmningsmånad (oktober—april) till 3,150 kronor. För tiden oktober—december kommer sålunda den faktiska kostnaden att uppgå till 9,450 kronor, vartill måste läggas kostnaden för koks och diverse andra omkostnader med cirka 1,000 kronor, varigenom totalkostnaden för uppvärmning innevarande höst torde komma att uppgå till cirka 10,500 kronor, vadan en brist kommer att uppstå med 3,000 kronor. Därest vedpriset även under år 1919 kommer att vara detsamma som det nuvarande, och styrelsen håller före, att någon nedgång i priset knappast kan förutses, skulle kostnaden för skolans uppvärmning under år 1919 uppgå till ett sammanlagt belopp av 26,300 kronor, på sätt framgår av en av skolans kassaförvaltare upprättad utredning. Därest till sistnämnda belopp, 26,300 kronor, lägges den brist av 3,000 kronor, som enligt vad ovan anförts är att förvänta för höstterminen 1918, framgår, att till täckande av sagda brist samt för skolans uppvärmning under år 1919 åtgår ett sammanlagt belopp av 29,300 kronor. Då ordinarie anslaget till skolans uppvärmning utgör 5,000 kronor, uppkommer sålunda en brist å 24,300 kronor, för vars täckande medel saknas.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte på extra stat utverka ett tilläggsanslag till skolans uppvärmning å 24,300 kronor.

Departementsschefen.

Vid anmälan av omförmälda ärende angående täckande av under åren 1916 och 1917 uppkomna brister i tekniska skolans räkenskaper, ansåg jag det med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke bidrag till täckande av nämnda brister skulle kunna vara att förvänta från Stockholms stad. Stadsfullmäktige ställde sig emellertid avvisande till frågan om sådant bidrag; någon förpliktelse för staden härutinnan kunde icke anses föreligga. Vid sådant förhållande och då jag icke ansåg tillrådligt att söka genom uttagande av ökade elevavgifter nedbringa bristen i bränslekostnaderna, syntes mig ingen annan utväg återstå än att genom framställning till riksdagen söka erhålla erforderliga medel för avhjälpande av skolans ifrågavarande ekonomiska svårigheter.

I avseende å skolstyrelsens nu gjorda framställning om täckande av beräknad brist för år 1918 och om ett förstärkningsanslag för år 1919

ställer sig förhållandet på enahanda sätt. Med den ståndpunkt, stadsfullmäktige i den förra frågan intogo, torde en hänvändelse till dem i det föreliggande ärendet näppeligen hava större utsikt att vinna beaktande från deras sida. En ökning av elevavgifterna anser jag lika litet nu böra ifrågasättas som då motsvarande fråga senast var före. Jag anser följaktligen, att riksdagens medverkan bör påkallas för tillgodoseende av skolans behov i förevarande avseende jämväl för innevarande år och beträffande bristen för år 1918.

Sistnämnda brist har uppskattats till 3,000 kronor. Till förstärkning av anslaget för innevarande år skulle erfordras 21,300 kronor. De nu angivna beloppen hava icke givit anledning till någon erinran från min sida.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att på tilläggsstat för år 1919 såsom särskilda förslagsanslag anvisa

dels till tackande av under år 1918 beräknad brist i de för tekniska skolan i Stockholm anslagna medel till uppvärmning ett belopp av högst 3,000 kronor,

dels ock till förstärkande av de för år 1919 läroanstalten till buds stående medel till uppvärmning ett belopp av högst 21,300 kronor.

5. Tillfälligt lönetillägg åt vaktmästarpersonalen vid tekniska fackskolan i Västerås. Under återopande av vad jag förut denna dag anført till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehoven under riksstatsens åttonde huvudtitel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels för beredande av tillfälligt lönetillägg för senare hälften av år 1919 åt vaktmästaren vid den tekniska fackskolan i Västerås bevilja ett belopp av 200 kronor,

dels — under förutsättning att Västerås stad förbinder sig att till de vid nämnda fackskola anställda laboratorievaktmästaren samt maskinisten och eldaren för år 1919 utbetala så stort arvode, att de sammanlagda löneförmånerna för en var av sagda befattningshavare uppgå till minst samma belopp, för helt år räknat, som är fastställt för de till den så kallade B-gruppen hörande vaktmästare, dock med avdrag av ett belopp motsvarande ordinarie befattningshavare åliggande

[59.]

Tillfälligt lönetillägg åt vaktmästarpersonalen vid tekniska fackskolan i Västerås.

avgifter för egen pensionering — såsom bidrag för beredande av tillfälligt lönetillägg för senare hälften av år 1919 åt laboratorievaktmästaren med 125 kronor samt åt maskinisten och eldaren med 75 kronor bevilja ett belopp av 200 kronor,

dels ock vid bifall härtill för ändamålet anvisa på *tilläggsstat* för år 1919, ett förslagsanslag, högst 400 kronor.

[60.]

Tillfälligt lö-
netillägg åt
vaktmästar-
personalen
vid tekniska
elementarsko-
lan och tek-
niska gymna-
siet i Örebro.

6. **Tillfälligt lönetillägg åt vaktmästarpersonalen vid tekniska elementarskolan och tekniska gymnasiet i Örebro.** Under hänvisning till vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehoven under riksstatens åttonde huvudtitel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för beredande av tillfälligt lönetillägg åt vaktmästaren samt maskinisten och eldaren vid tekniska elementarskolan och tekniska gymnasiet i Örebro anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 650 kronor. att utgå med 400 kronor till vaktmästaren samt med 250 kronor till maskinisten och eldaren.

[61.]

Täckande av
brist i staten
för tekniska
elementar-
skolan i
Örebro.

7. **Täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Örebro.** Under återopande av vad jag förut i dag anfört enligt i det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till tackande av dels under år 1917 uppkommen brist i den för tekniska elementarskolan i Örebro för sagda år gällande staten, dels ock för år 1918 beräknad brist i nämnda skolas stat anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 9,406 kronor.

[62.]

Tillfälligt lö-
netillägg åt
vaktmästar-
personalen
vid tekniska
elementarsko-
lan, tekniska
fackskolan
och tekniska
gymnasiet i
Malmö.

8. **Tillfälligt lönetillägg åt vaktmästarpersonalen vid tekniska elementarskolan, tekniska fackskolan och tekniska gymnasiet i Malmö.** Under återopande av vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehoven under riksstatens åttonde huvudtitel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för beredande av tillfälligt lönetillägg åt vaktmästaren samt maskinisten och eldaren vid tekniska elementarskolan, tekniska fackskolan och tekniska gym-

nasiet i Malmö anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 650 kronor, att utgå med 400 kronor till vaktmästaren samt med 250 kronor till maskinisten och eldaren.

9. **Ökade medel till utgifter för lyshållning, uppvärmning m. m. vid tekniska elementarskolan i Borås.** I anslutning till vad jag anfört i det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[63.]

Ökade medel till utgifter för lyshållning, uppvärmning m. m. vid tekniska elementarskolan i Borås.

att till beredande av ytterligare medel för lyshållning, uppvärmning m. m. vid tekniska elementarskolan i Borås anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor.

10. **Förstärkande av anslaget till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand.** I överensstämmelse med vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[64.]

Förstärkande av anslaget till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand.

att till förstärkande av anslaget till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand, utöver för sagda ändamål för år 1919 förut beviljade medel, anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,550 kronor.

11. **Bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte därmed förenade yrkesskolor.** Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna om regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[65.]

Bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte därmed förenade yrkesskolor.

att anvisa å *tilläggsstat* för år 1919

ej mindre såsom bidrag med $\frac{3}{5}$ till vissa vid uppgörandet av 1918 års stat för bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte därmed förenade yrkesskolor icke beräknade kostnader för dyrtidstillägg åt lärarna ett förslagsanslag, högst 10,053 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utbetala beloppet till brukssocietetens fullmåk-

Åttonde huvudtiteln: 1919 års tilläggsstat.

tige i järnkontoret, sedan villkoren för lyftandet av det utav 1917 års riksdag för år 1918 beviljade anslaget till undervisningsverksamheten vid nämnda skolor visats behörigen fullgjorda,

än även såsom bidrag med $\frac{3}{5}$ till täckandet av vissa vid uppgörandet av 1917 och 1918 års stater för skolorna icke beräknade men av fullmäktige i järnkontoret numera bestridda kostnader för bränsle m. m. under nämnda år vid bergsskolan i Falun ett förslagsanslag, högst 5,980 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utbetala beloppet till fullmäktige, i vad angår andelen i 1917 års kostnader, 2,980 kronor, omedelbart och beträffande den å 1918 års kostnader belöpande andelen, 3,000 kronor, sedan villkoren för lyftandet av det utav 1917 års riksdag för år 1918 beviljade anslaget till undervisningsverksamheten vid nämnda skolor visats behörigen fullgjorda.

[66.]

12. Täckande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s

Täckande av
brist i 1918 års
räkenskaper
för södra K.
F. U. K:s hus-
modersskola.

husmodersskola. I skrivelse den 26 oktober 1918 har södra K. F. U. K:s yrkesskolkommitté hemställt om ett extra anslag å 6,000 kronor för år 1918 såsom dyrtidshjälp åt södra K. F. U. K:s husmodersskola och till stöd för denna sin hemställan åberopat vid ansökningen fogad tablå över husmodersskolans inkomster och utgifter för nämnda år, vilken tablå utvisar en kapitalbrist för året av 20,985 kronor 18 öre. På grund av de ekonomiska svårigheter, med vilka skolan har att kämpa, torde fog finnas för ett understöd av statsmedel till täckande av berörda brist. Så vitt jag nu kan bedöma, torde emellertid sagda understöd icke böra överstiga ett belopp av 2,000 kronor.

Arendet kräver emellertid ytterligare beredning, varför jag nu hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition angående täckande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola, beräkna för ändamålet på *tilläggsstat* för år 1919 ett belopp av 2,000 kronor.

Handelsundervisningen.

13. **Handelsgymnasierna.** Under återopande av vad jag förut i dag anført enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

[67.]

Handelsgym-
nasierna.

dels till beredande för år 1919 av förhöjda understöd åt handelsgymnasierna utöver till dem redan anslagna belopp anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 93,400 kronor;

dels ock besluta, att av ifrågavarande anslag skola för sistnämnda år utgå till Göteborgs handelsgymnasium högst 25,000 kronor, till Stockholms handelsgymnasium högst 20,000 kronor, till Malmö handelsgymnasium högst 16,000 kronor, till Örebro handelsgymnasium högst 8,400 kronor samt till vartdera av Norrköpings handelsgymnasium och Hälsingborgs handelsgymnasium högst 12,000 kronor, med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla erforderliga lokaler för undervisningen samt årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

Åtgärder för fysisk utbildning.

[68.]

Täckande av
brist i gym-
nastiska cen-
tralinstitutets
räkenskaper
för åren 1918
och 1919.

1. **Täckande av brist i gymnastiska centralinstitutets räkenskaper för åren 1918 och 1919.** I en till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ställd skrivelse av den 30 december 1918, vilken inkom till ecklesiastikdepartementet samma dag, har föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet — med förmålan att å institutets anslag till ved, ljus, materiell, samlingar m. m. brist såväl uppstått för år 1918 som beräknades komma att uppstå för år 1919 — hemställt om åtgärders vidtagande för erhållande av medel till täckande av ifrågavarande brister. Enligt vad som beräknats skulle för ändamålet erfordras 22,000 kronor. Då denna skrivelse inkommit till ecklesiastikdepartementet så sent som den 30 december 1918 och ytterligare utredning i ärendet torde påkallas, kan en på densamma grundad framställning icke nu avlåtas till riksdagen.

Jag hemställer fördenskull, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående täckande av brist i gymnastiska centralinstitutets räkenskaper för åren 1918 och 1919, för ändamålet beräkna på *tilläggsstat* för år 1919 ett belopp av 22,000 kronor.

[69.]

Anordnande
av en gymnastikinstruk-
tionskurs
å Näås.

2. **Anordnande av en gymnastikinstruktionskurs å Näås.** I en av svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbunds förvaltningsutskott med eget utlåtande den 20 september 1918 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse av den 9 september 1918 har svenska gymnastikförbundets arbetsutskott anhållit om ett anslag å 3,000 kronor till anordnande av en kurs vid August Abrahamsons stiftelse å Näås för utbildande av instruktörer för den frivilliga gymnastikens bedrivande. Till stöd för sin anhållan har arbetsutskottet anfört:

De frivilliga gymnastikföreningarnas antal i vårt land har under de sista åren starkt ökat i syfte att tillgodose även deras behov av gymnastik, vilka dels icke varit särskilt väl utrustade för deltagande i kroppsövningar överhuvud och dels utöva sådana yrken, som nödvändiggöra en motvikt genom ensidigheten av det arbete, som där utföres.

Allt eftersom sammanslutningarnas antal växt, har behovet av ledare för deras övningar stigit.

De vid våra tre gymnastikinstitut utbildade lärarna och lärarinnorna hava ej på långt när varit tillräckliga, varför man varit tvungen att söka avhjälpa den förefintliga

bristen genom att utbilda instruktörer genom kortare kurser. I första hand har man härvid strävat efter att intressera landets folkskollärarkår, vars medlemmar äro särskilt skickade som ledare för den frivilliga gymnastiken, dels genom sin föregående gymnastikutbildning och dels genom sin ställning som lärare på landsbygden och i de mindre samhällena. Men man har även lyckats förvärva förmän inom skilda yrken, vilkas intresse för saken ställt dem i ledet av instruktörer.

Svenska gymnastikförbundet har hittills anordnat ett flertal kortare utbildningskurser samt en sex veckors kurs (sommaren 1917) å Nääs, viken plats genom tillmötesgående av direktionen för August Abrahamsons stiftelse upplåtits för gymnastikförbundet.

Förbundet ber att få anföra en översikt av kursdeltagarnas arbete under 1918 för att visa, att resultatet av denna senare kurs, den första i sitt slag, kan anses tillfredsställande.

Av de 17 kursdeltagarne, som genomgått kursen i sin helhet, hava 8 tjänstgjort som instruktörer på olika platser i landet. Några av dessa hava dessutom hållit föredrag om något gymnastiskt ämne, 8 hava i skolråd och för allmänheten hållit föredrag samt 4 av dem i samband därmed lyckats bilda nya avdelningar, medan de övriga 4 på grund av avsaknad på lokaler ej kunnat vare sig bilda nya eller komma i tillfälle leda förutvarande avdelningar.

Endast en har ej utfört något som helst gymnastiskt arbete och detta på grund av sjukdom under stor del av året.

Kursen 1919, som är avsedd att äga rum under sommaren och erhålla en utsträckning av sex veckor med en daglig arbetstid av sex timmar, skall omfatta dels teoretisk undervisning i ämnena anatomi, fysiologi, sundhetslära och gymnastik med lek samt dels praktiska övningar i gymnastik och lek, avseende uppövandets såväl av elevernas egen praktiska färdighet som framför allt av deras förmåga att leda avdelningar av olika åldrar och skicklighetsgrad.

Som elever skola högst 20 av skolmyndigheter eller gymnastiksammanslutningar väl rekommenderade män antagas.

Utgifterna, vilka, på grund av det alltjämt pågående fallet av penningvärdet, endast låta sig tillnärmelsevis uppskattas, beräknas bliva:

ledarearvode	kronor	800:—
arvode och reseersättning till eleverna à 150 kronor	»	3,000:—
hyra för gymnastikmateriell	»	25:—
inspektion	»	75:—

Summa kronor 3,900:—

Svenska gymnastikförbundet, vars enda tillgångar utgöras av den del (för närvarande 10,000 kronor), som förbundet erhåller av statsanslaget för understödjande av idrotten i landet, kan ej av egna medel bekosta en dylik kurs, varför förbundet i underdånighet får anhålla, att Kungl. Maj:t täckes bifalla vår framställan.

Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbunds förvaltningsutskott har, med kännedom om det goda resultat, som den under år 1917 anordnade kursen lämnat, ävensom om behovet utav gymnastikinstruktörer av den kategori, som dessa kurser avse att utbilda, på det livligaste tillstyrkt den gjorda framställningen.

[69.]

På grund av remiss hava utlåtanden i ärendet avgivits den 29 oktober 1918 av direktionen över gymnastiska centralinstitutet och den 25 november 1918 av läroverksöverstyrelsen och folkskolöverstyrelsen gemensamt, vilka hört konsumenten för fysisk uppfostran, professorn N. F. Sellén. Samtliga hava tillstyrkt bifall till ansökningen.

Direktionen över gymnastiska centralinstitutet har angående den under sommaren 1917 anordnade kursen uttalat, att sagda kurs syntes, efter vad som framginge av den till direktionen avgivna berättelsen över densamma, hava varit ändamålsenligt planlagd och följdriktigt genomförd samt, efter vad som framginge av den föreliggande framställningen, hava verkat i därmed avsedd riktning. Dylika kurser, säger direktionen, kunde därför antagas utgöra ett viktigt led i den frivilliga gymnastikens utbredning, särskilt å landsbygden.

Beträffande den under år 1919 tilltänkta kursen yttrar direktionen:

Det begärda anslaget uppgår nu visserligen till den dubbla summan mot föregående kurs. Ett stipendium å 150 kronor för varje elev under en 6 veckors lång kurs uppgår likväl icke ens till 4 kronor per dag, vilket icke utgör mer än något över hälften av vad Kungl. Maj:t anslagit för deltagare i de med statsunderstöd anordnade fortbildningskurserna i gymnastik för lärare vid folk- och småskolor under innevarande år. Direktionen har därför ingenting att erinra mot anslagets storlek.

I likhet med vad för föregående kurs ägde rum, torde vissa villkor böra fästas vid anslaget i fråga; sålunda bör kursen anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med 1917 års kurs och statsunderstödet utgå intill ett belopp av högst 3.000 kronor med 150 kronor för varje deltagare i kursen, dock under förutsättning att antalet kursdeltagare uppgår till minst 10, samt under villkor att, därest antalet sökande det medger, företräde till deltagande i kursen lämnas åt tillhoppa 12 lärare, anställda vid under läroverksöverstyrelsens eller folkskolöverstyrelsens inseende ställda läroanstalter, samt att förbundet inom 2 månader efter kursens slut till direktionen över gymnastiska centralinstitutet avgiver berättelse med redogörelse för kursens anordning och redovisning för till densamma använda medel; skolande nämnda redogörelse genom förbundets försorg i avskrift tillställas vardera av läroverks- och folkskolöverstyrelserna.

För utövande av behörig kontroll över kursens anordning och ledning av densamma torde böra uppdragas åt direktionen över gymnastiska centralinstitutet att genom därtill lämplig person låta inspektera densamma, med åliggande för den inspekterande att efter verkställt uppdrag därom till direktionen avgiva berättelse.

Departementschefen.

Givetvis är den frivilliga gymnastikens utbredning inom riket i högsta grad beroende av tillgången på lämpliga gymnastikinstruktörer å de olika orterna. Då nu ett tillräckligt antal sådana instruktörer icke förefinnes, har svenska gymnastikförbundet sökt avhjälpa bristen genom anordnande av särskilda utbildningskurser. Den senaste av dessa kurser hölls å Näås under sommaren 1917 och pågick under 6 veckor. Genom beslut den 14

juni 1917 beviljade Kungl. Maj:t för anordnande av sagda kurs understöd intill ett belopp av högst 1,500 kronor, att under vissa villkor utgå med 75 kronor för varje deltagare i kursen. Det för ändamålet erforderliga beloppet skulle av statskontoret förskottsvis utbetalas till gymnastikförbundet av tillgängliga medel, och den 18 oktober 1918 förordnade Kungl. Maj:t, att ersättning för det sålunda utbetalade förskottet, 1,208 kronor 40 öre, skulle utgå ur allmänna besparingarna å anslagen under riksstatens åttonde huvudtitel.

Förbundet har nu för avsikt att anordna en liknande sexveckorskurs under sommaren 1919, och då förbundet saknar egna medel för bekostande av kursen i dess helhet, har förbundet anhållit om bidrag av statsmedel för densamma. Enär förbundets initiativ och det sätt, varpå det utförts, utan tvivel är av stor betydelse för främjande av den allmänna folkhälsan, synes mig den nu ifrågasatta nya kursen böra understödjas av staten och, då medel icke på annat sätt finnas disponibla, framställning i ämnet göras hos riksdagen.

Förbundets arbetsutskott har anhållit om ett anslag av 3,000 kronor för ändamålet, och de hörda myndigheterna hava tillstyrkt bifall till denna anhållan. För min del vill jag också förorda bifall till densamma, i synnerhet som nämnda belopp endast motsvarar vad som enligt den gjorda kostnadsberäkningen skulle utgå i form av stipendier åt kursdeltagarna.

Ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, torde således böra för ändamålet uppföras på tilläggsstat för år 1919. Villkoren för anslagets utgående torde böra bestämmas av Kungl. Maj:t.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att för anordnandet av en gymnastikinstruktionskurs under sommaren 1919 anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, att utgå till svenska gymnastikförbundet under villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst.

[70.]

Under-
sökning av
svenska
folkmål.

1. **Undersökning av svenska folkmål.** Under åberopande av vad jag anfört enligt det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av ytterligare medel för år 1919 till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål anvisa på *tilläggsstat* för samma år ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor.

[71.]

Resestipen-
dier samt lä-
roböckers,
tidskrifters
och lärda
verks utgi-
vande.

2. **Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande.** I anslutning till vad jag förut denna dag anfört enligt det vid årets statsverksproposition i utdrag fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till förstärkande av det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande anvisa på *tilläggsstat* för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 50,000 kronor.

Diverse.

[72.]

1. **Krigstidstillägg och krigstidshjälp.** För beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst anvisade 1918 års lagtima riksdag på tilläggsstat för samma år under åttonde huvudtiteln ett förslagsanslag av 6,500,000 kronor. Vidare anvisade 1918 års urtima riksdag för beredande av extra krigstidstillägg under senare halvåret av 1918 åt befattningshavare i statens tjänst på extra tilläggsstat för samma år under åttonde huvudtiteln ett belopp av 2,850,000 kronor.

Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört i fråga om beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under innevarande år åt befattningshavare i statens tjänst, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst, tills vidare under åttonde huvudtiteln beräkna på *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag av 11,400,000 kronor.

2. **Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.** Under återopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande av tillfällig lönereglering för ordinarie befattningshavare i statsdepartementen, centrala verk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[73.]

Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig lönereglering under år 1919 åt vissa ordinarie befattningshavare å *tilläggsstat* för år 1919 under åttonde huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 440,018 kronor.

3. **Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.** Under återopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[74.]

Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar m.m. anvisade medel.

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till förstärkning av de till av-

lönande av vissa extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel å *tilläggsstat* för år 1919 under åttonde huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 125,000 kronor.

[75.]

Krigstidstill-
lägg till lä-
rare vid vissa
statsunder-
stödda under-
visnings-
anstalter.

4. **Krigstidstillägg till lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har 1918 års urtima riksdag anvisat medel till beredande av extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid folk- och småskolor, vid högre folkskolor, vid kommunala mellanskolor, vid de av landsting och av städer, som icke deltaga i landsting, underhållna småskoleseminarierna, vid statsunderstödda folkhögskolor samt vid privatläroverken (enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier). De skäl, som föranlett riksdagen att bevilja ifrågavarande förmån åt omförmälda lärarkategorier för senare halvåret av 1918, synas mig även tala för ett fortsatt utgående av krigstidstillägg till dem för år 1919. Den utredning, som i ärendet erfordras, är emellertid ännu icke slutförd. En överslagsberäkning av de för ändamålet erforderliga kostnaderna har givit vid handen, att härför skulle erfordras ett belopp av 9,275,000 kronor.

Jag hemställer i anledning härav, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående krigstidstillägg till lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter, för ändamålet beräkna på *tilläggsstat* för år 1919 ett belopp av 9,275,000 kronor.

Sammanfattning av anslagen å tilläggsstaten.

I enlighet med vad jag sålunda anför, har jag låtit uppgöra en sammanställning (se bil.) av samtliga de medelsbehov, som jag här ovan föreslagit skola tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1919. Såsom framgår av denna sammanställning erfordras ett belopp av sammanlagt 26,046,600 kronor, vilket i sin helhet torde böra utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Vad departementschefen sålunda yttrat, tillstyrkt och hemställt, tacktes, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet till ledning vid avfattandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:
Johan Lillieros.

**Sammanställning av anslagen under åttonde huvudtiteln
å tilläggsstat för år 1919.**

Sida.	Punkt.		Kronor.
		Ecklesiastikdepartementet.	
		Departementet.	
2	1	Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>förslagsanslag</i> , högst	8,125
		Arkiv, bibliotek och museer.	
		<i>Bibliotek.</i>	
3	2	Ökat bidrag till avlöning åt en skandinavisk bibliotekarie vid S:te Geneviève-biblioteket i Paris, <i>förslagsanslag</i> , högst	400
		<i>Museer.</i>	
		Nationalmuseet:	
3	3	Förstärkande av anslaget till bestridande av kostnader för tjänstedräkter åt vaktmästare, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,600
3		Förstärkande av anslaget till underhåll av golv, fönster och föreläsningmateriel, samt för renhållning, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,000
5	4	Inredning av bibliotek, <i>reservationsanslag</i>	6,110
5		Uppställning av biblioteket och katalogisering av detsamma m. m., <i>reservationsanslag</i>	2,000
8	5	Ändringsarbeten inom nationalmuseibyggnaden, <i>reservationsanslag</i>	126,500
10	6	Anordnande av tavelskärmar å vinden, <i>reservationsanslag</i>	1,650
		Naturhistoriska riksmuseet:	
11	7	Magasinering av till etnografiska avdelningen hörande samlingar, <i>förslagsanslag</i> , högst	1) 20,000
16	8	Täckande av brist för år 1918 i expensanslaget för avdelningarna vid Frescati, <i>förslagsanslag</i> , högst	1) 20,200
16		Förstärkande av expensanslaget för avdelningarna vid Frescati, <i>förslagsanslag</i> , högst	1) 57,160
16		Täckande av brist för år 1918 i expensanslaget för etnografiska avdelningen, <i>förslagsanslag</i> , högst	1) 5,500
16		Förstärkande av anslaget till vård, underhåll och förkovran av etnografiska avdelningen, <i>förslagsanslag</i> , högst	1) 4,000
17	9	Kulturhistoriska museet i Lund, <i>förslagsanslag</i> , högst	10,000
18	10	Svenska skolmuseet, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,000
		Akademier.	
		<i>Musikaliska akademien.</i>	
19	11	Ökade kostnader för uppvärmning av musikaliska akademiens lokaler, <i>förslagsanslag</i> , högst	7,000

1) Beräknat belopp.

Sida	Punkt		Kronor.
Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.			
<i>Universitetskanslersexpeditionen.</i>			
21	12	Uppehållande av arbetet å universitetskanslersexpeditionen	1) 10,000
<i>Uppsala universitet.</i>			
21	13	Ytterligare kostnader för materiell m. m. för hygieniska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	500
21	14	Ytterligare kostnader för psykologiska laboratoriet, <i>reservationsanslag</i>	400
22	15	Driftkostnader vid Klubbans biologiska station, <i>reservationsanslag</i>	1,400
22	16	Förstärkande av de ordinarie anslagen till:	
		Materiell m. m. för medicinska poliklinikerna, <i>reservationsanslag</i>	850
		Materiell m. m. för institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi, <i>reservationsanslag</i>	1,000
		Materiell m. m. för institutionen för allmän och analytisk kemi, <i>reservationsanslag</i>	7,200
		Materiell m. m. för mineralogisk-geologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	700
		Materiell m. m. för fysiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	800
		Materiell m. m. för astronomiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	3,000
		Materiell m. m. för meteorologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	4,100
		Materiell m. m. för botaniska institutionen:	
		botaniska museet, <i>reservationsanslag</i>	500
		botaniska trädgården, <i>reservationsanslag</i>	5,000
		Materiell m. m. för växtbiologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	1,000
		Materiell m. m. för zoologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	6 000
34	17	Förstärkning av universitetsbibliotekets materiellanslag, <i>förlagsanslag</i> , högst ..	15,000
36	18	Höjning av anslaget till respenningar för akademifogden, <i>förlagsanslag</i> , högst ..	1,500
<i>Lunds universitet.</i>			
36	19	Universitetets årsskrift, <i>reservationsanslag</i>	8,000
36	20	Förstärkande av de ordinarie anslagen till:	
		Materiell m. m. för anatomisk-histologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	5,050
		Materiell m. m. för fysiologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	3,500
		Materiell m. m. för medicinsk-kemiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	13,900
		Materiell m. m. för patologisk-anatomiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	7,500
		Materiell m. m. för astronomiska observatoriet, <i>reservationsanslag</i>	7,200
		Materiell m. m. för botaniska institutionens systematiska avdelning, <i>reservationsanslag</i>	11,000
		Materiell m. m. för botaniska institutionens fysiologiska avdelning, <i>reservationsanslag</i>	7,000
		Materiell m. m. för fysiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	14,000
		Materiell m. m. för geologisk-mineralogiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	3,200
		Materiell m. m. för kemiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	9,000
		Materiell m. m. för zoologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	12,000
		Materiell m. m. för musikkapellet, <i>reservationsanslag</i>	700
		Materiell m. m. för inrättningen för gymnastik och fäktkonst, <i>reservationsanslag</i> ..	3,000

Beräknat belopp.

Sida.	Punkt		Kronor.
		Materiell m. m. för institutionen för ärftlighetsforskning, <i>reservationsanslag</i> ...	750
		Materiell m. m. för farmakologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	500
		Materiell m. m. för universitetsbiblioteket, <i>reservationsanslag</i>	18,600
		Uppvärmning av universitetshuset och gamla biblioteksbyggnaden, <i>reservationsanslag</i>	5,000
		<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet.</i>	
49	21	Utvidgning av lärarkollegiets sammanträdesrum, <i>reservationsanslag</i>	12,325
52	22	Täckande av vid 1917 års slut förefintlig brist i anslaget till institutets materiell i allmänhet, <i>förslagsanslag</i> , högst	10,923
53	23	Pediatrisk klinik vid allmänna barnhuset, <i>förslagsanslag</i> , högst	1) 10,000
		<i>Serafimerlasarettet.</i>	
53	24	Täckande av motsedd brist i lasarettets räkenskaper för år 1919, <i>förslagsanslag</i> , högst	550,000
		<i>Gemensamma universitetsändamål.</i>	
56	25	Tryckning av doktorsavhandlingar	1) 40,000
56	26	Kurser i skyddskoppypmning	1) 250
		<i>Farmaceutiska institutet.</i>	
56	27	Täckande av under år 1918 uppkommet underskott i institutets anslag till materialier m. m., till uppvärmning m. m. och till egendomens underhåll m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	12,500
		Förstärkande av nyssnämnda tre anslag, <i>förslagsanslag</i> , högst	15,000
		<i>Undervisningsanstalter för barnmorskor m. m.</i>	
60	28	Fortbildningskurser för barnmorskor, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,000
61	29	Allmänna barnbördshuset i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , högst	89,000
		<i>Allmänna skolväsendet.</i>	
		<i>Det högre skolväsendet.</i>	
		Högre lärarinneseminariet:	
64	30	Expenser och inredning av lokal för hushållsskolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	4,620
		Statens läroverk:	
64	31	Förstärkning av läroverksöverstyrelsens anslag för tillfällig adjunktion, vikariatsersättning, <i>expenser m. m.</i>	1) 7,300
65	32	Bidrag till bestridande av utgifter för allmänna läroverkens ljus- och vedkassor, <i>förslagsanslag</i>	430,000
72	33	Bidrag till nya elementarskolans skolkassa, <i>förslagsanslag</i>	12,500
77	34	Extra arvoden åt teckningslärare, <i>förslagsanslag</i> , högst	15,700

1) Beräknat belopp

Sida.	Punkt		Kronor.
<i>Folkundervisningen.</i>			
78	35	Skolöverstyrelsen:	
		Ökade arvoden åt semestervikarier för överstyrelsens medlemmar, <i>förslagsanslag</i> , högst	1) 3,240
		Folkskoleseminarier:	
78	36	Omläggning av folkskoleseminariets i Kalmar lekplan, <i>förslagsanslag</i> , högst ...	10,990
81	37	Ytterligare anslag till nybyggnads- och ändringsarbeten vid folkskoleseminariet i Luleå, <i>reservationsanslag</i>	65,500
81	38	Ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Luleå	1) 40,000
82	39	Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier, <i>reservationsanslag</i>	21,810
83	40	Förstärkande av de i folkskoleseminariernas stater upptagna anslagen till materiell m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	120,000
86	41	Hyresbidrag till rektor vid folkskoleseminariet i Skara, <i>förslagsanslag</i> , högst ...	50
86	42	Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor:	
		Fortbildningskurser i allmänhet, <i>reservationsanslag</i>	4,600
		Särskilda fortbildningskurser i gymnastik, <i>reservationsanslag</i>	3,340
		Särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel, <i>reservationsanslag</i>	1,700
		Särskilda kurser i simning och livräddning, <i>reservationsanslag</i>	250
		Folkskolor:	
87	43	Svensk undervisning för svenska barn i utlandet, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,400
90	44	Tillfällig avlösningsförbättring åt lärare i manlig slöjd, <i>förslagsanslag</i>	335,000
92	45	Tillfällig avlösningsförbättring åt lärare i kvinnlig slöjd, <i>förslagsanslag</i>	495,000
94	46	Tillfällig avlösningsförbättring åt lärarinnor i huslig ekonomi, <i>förslagsanslag</i> ...	105,000
96	47	Sextonde allmänna svenska folkskollärarmötet i Göteborg, <i>förslagsanslag</i> , högst	—
Folkbildningsåtgärder i övrigt.			
<i>Populärvetenskapliga föreläsningar.</i>			
98	48	Ytterligare understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, <i>reservationsanslag</i>	8,700
98		Bidrag för uppehållande av arbetarnas bildningsförbunds föreläsningsverksamhet under arbetsåret 1918—1919, <i>reservationsanslag</i>	5,000
Abnormundervisningen.			
99	49	Införande av elektrisk belysning vid vissa av institutets och förskolans för blinda & Tomteboda lokaler, <i>reservationsanslag</i>	26,000
103	50	Förstärkande av ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda & Tomteboda	1) 83,700
104	51	Täckande av brist i staten för åren 1917 och 1918 för förskolan för blinda i Växjö samt förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för år 1919	1) 10,150
105	52	Förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda	1) 4,150

1) Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Kronor.
106	53	Täckande av brist i staten för år 1918 för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma m. fl. samt förstärkande av anslagen till nämnda anstalt för år 1919	¹⁾ 103,000
107	54	Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, <i>förslagsanslag</i>	¹⁾ 104,000
Den tekniska undervisningen m. m.			
<i>Den tekniska undervisningen.</i>			
108	55	Ytterligare kostnader för samlingar och laborationer vid tekniska högskolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	25,000
108		Ytterligare kostnader för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	190,000
108	56	Laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi, <i>reservationsanslag</i>	1,100,000
108	57	Täckande av beräknad brist vid 1918 års utgång i det i staten för Chalmers tekniska institut upptagna anslaget till uppvärmning m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	22,000
108		Ytterligare utgifter under år 1919 till uppvärmning m. m. för Chalmers tekniska institut, <i>förslagsanslag</i> , högst	20,000
109	58	Täckande av under år 1918 beräknad brist i tekniska skolans i Stockholm anslag till uppvärmning, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000
109		Förstärkande av tekniska skolan i Stockholm för år 1919 till buds stående medel till uppvärmning, <i>förslagsanslag</i> , högst	21,300
111	59	Tillfälligt lönetillägg åt vaktmästare m. fl. vid tekniska fackskolan i Västerås, <i>förslagsanslag</i> , högst	400
112	60	Tillfälligt lönetillägg åt vaktmästare m. fl. vid tekniska elementarskolan och tekniska gymnasiet i Örebro, <i>förslagsanslag</i> , högst	650
112	61	Täckande av brist för åren 1917 och 1918 i staten för tekniska elementarskolan i Örebro, <i>förslagsanslag</i> , högst	9,406
112	62	Tillfälligt lönetillägg åt vaktmästare m. fl. vid tekniska elementarskolan, tekniska fackskolan och tekniska gymnasiet i Malmö, <i>förslagsanslag</i> , högst	650
113	63	Ytterligare medel för lyshållning, uppvärmning m. m. vid tekniska elementarskolan i Borås, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000
113	64	Förstärkande av anslaget till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,550
113	65	Bidrag till dyrtidstillägg åt lärare vid bergsskolorna i Filipstad och Falun, <i>förslagsanslag</i> , högst	0,053
113		Bidrag till kostnader för bränsle m. m. vid bergsskolan i Falun, <i>förslagsanslag</i> , högst	,980
114	66	Täckande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola	¹⁾ 2,000
<i>Handelsundervisningen.</i>			
115	67	Förhöjda understöd åt handelsgymnasierna, <i>förslagsanslag</i> , högst	93,400

¹⁾ Beräknat belopp.

Sida.	Punkt.		Kronor.
Åtgärder för fysisk utbildning.			
116	68	Täckande av brist i gymnastiska centralinstitutets räkenskaper för åren 1918 och 1919	1) 22,000
116	69	Anordnande av gymnastikinstruktionskurs å Nääs, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000
Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.			
120	70	Ytterligare medel till undersökning av svenska folkmål, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000
120	71	Förstärkande av reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, <i>förslagsanslag</i> , högst	50,000
Diverse.			
121	72	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	1) 11,400,000
121	73	Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	1) 440,018
121	74	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i> ..	1) 125,000
122	75	Krigstidstillägg till lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter	1) 9,275,000
Summa			26,046,600

1) Beräknat belopp.

Tilläggsstaten för år 1919.

Nionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9
januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson, redogjorde härefter för de frågor, som rörde regleringen av utgifterna under nionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919, samt anförde därvid följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

A. Lanthushållningen.

1. Diverse behov vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

[1.] Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag har 1918 års lagtima riksdag till diverse behov vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet under nämnda år å tilläggsstat för samma år anvisat ett reservationsanslag av 40,000 kronor. Detta anslag var avsett att för mötande av ökade behov, vilka ej kunde tillgodoses av medel från anstaltens ordinarie stat, användas sålunda:

förbrukningsvaror vid försökslaboratorierna	kronor	1,850
bränsle	»	7,375
reskostnader	»	10,500
tryckningskostnader	»	3,500
byggnaders och vägars underhåll	»	11,500
kostnader för jordbruksavdelningen	»	350
» » avdelningen för husdjursskötsel	»	2,725
» » » » lantbruksbotanik	»	200
» » » » entomologi	»	500
» » » » bakteriologi	»	1,500

Summa kronor 40,000.

I skrivelse den 9 juli 1918 har nu centralanstaltens styrelse anhallit om ett anslag å 75,000 kronor för år 1919 till bestridande av ökade utgifter vid centralanstalten. Styrelsen har hänvisat på den starka prisstegring, som fortfarande vore rådande, och framhållit, att det begärda anslaget nödvändiggjordes av dyrtiden. Styrelsen har bekräftande de särskilda utgiftsbehoven anført följande.

»De utgiftsposter, som undergått den starkaste stegringen, äro för arbete, bränsle och lyse samt reskostnader. Arbetslönens fortgående ökning drabbar särskilt jordbruksavdelningens utgiftsstat, under det att den mindre berör övriga avdelningar, vid vilka behöfligt arbete till största delen utföres av de fast anställda vaktmästarna och extra biträden, vilkas stegrade avlöningsanspråk tillgodosetts genom krigstidshjälp och krigstidstillägg.

Prisen å kol, ved, gas och sprit hava också ytterligare ökats, vilket framträder i stegrade kostnader utöver förra årets för alla centralanstaltens avdelningar.

[1.]

Den under innevarande år ytterligare inträffade höjningen i prisen a järnvägsbiljetter, uppgående till 200 procent för resa å första klass, vartill styrelsemedlemmar, föreståndare och överassistenter äro berättigade, samt i dagtraktamentet, har nödgat att begära en ytterligare ökning i de för dessa utgifter sammanförda posterna. rubriken VII allmänna utgifter, utöver det tillägg, som beviljats för innevarande år, och dessa öknings skulle behöft vara än större, om ej den av tidsförhållandena förorsakade inskränkningen i utfodringsförsök i olika delar av landet minskat behovet av inspektionsresor å husdjursavdelningen.

Det i styrelsens underdåniga skrivelse den 12 november 1917 angående staten för år 1918 omnämnda trängande behovet av bostadsbyggnadernas ombonings för köldens utestängande torde vid innevarande års slut vara nödortfittigt tillgodosett, så att för år 1919 i huvudsak endast ordinarie underhåll av byggnaderna behöver ifrågakomma jämte anordningar för tillgodogörande av förefintligt utrymme för en bostadslägenhet för en assistent. Även om underhållsarbetena så mycket som möjligt undanskjutas, gör dock den starka stegringen i arbets- och materialkostnaden det i anstaltens ordinarie stat för denna utgift upptagna beloppet otillräckligt, varför styrelsen nödgas begära ett tillägg för byggnaders underhåll, om än avsevärt mindre än för innevarande år.

Jämte de kostnadsökningar som uteslutande bero på den inträdda prisstegringen, finnas i nedan åberopade sammanställning av de beräknade utgifterna för år 1919 några poster, som bero på utvidgningar av vissa avdelningars verksamhet, närmast framdrivna av de nuvarande tidsförhållandena, men av den art, att de böra bliva bestående även sedan normala förhållanden återinträtt.

Hit höra vissa utgifter å husdjursavdelningen. Redan för innevarande år begärdes och beviljades ett ökat anslag för täckande av omkostnader för smältbarhetsförsök. Dessa hava emellertid under innevarande år fått en betydligt ökad utsträckning till följd därav, att den inträdda svåra foderbristen föranlett omfattande undersökningar rörande lavs, lövfoders, cellulosafoders och andra nödfodermedels smältbarhet och fodervärde. Dessa undersökningar måste givetvis fortsättas, och för dem hava kostnaderna beräknats behöva ökas från 2,600 år 1918 till 5,000 kronor under år 1919. Men härtill komma ytterligare kostnaderna för förändringar i ladugården, som fordras för dessa försök, och som beräknats uppgå till 5,000 kronor.

De botaniska och entomologiska avdelningarnas verksamhet har under kris-tiden starkt ökats, särskilt därigenom att det av livsmedelsbristen framkallade intresset att skydda alla till föda användbara växter från skador av parasiter ur växt- och djurvärlden, medfört en betydligt ökad rådfrågning av de nämnda avdelningarnas tjänstemän med därav föranledd stegring av kostnaderna för såväl resor som av rådfrågningar och iakttagelser föranledda undersökningar. För botaniska avdelningen har föreståndaren sålunda ansett behöfvligt att öka avdelningens verksamhet och arbetskrafter. Då styrelsen beslutat att i ett sammanhang upptaga de från flera avdelningar gjorda framställningarna om ändringar i de fasta tjänstemännens antal och tjänsteställning, har styrelsen beslutat sig att för år 1919 begära endast behöfvliga extra anslag för försök med bekämpande av växtsjukdomar ute i landet på de ställen, där de uppträda, likasom för ordnandet av en rapporttjänst liknande den sedan några år vid den entomologiska avdelningen i gång varande och för anställandet av två extra assistenter under sommaren, vartill man

- [1.] tänkt kunna använda lantmannaskollärare, vilka under sin sommarledighet böra kunna anställas för en jämförelsevis billig avlöning — — —. Likaså begäres medel till arvode för två vetenskapligt utbildade extra assistenter vid den entomologiska avdelningens sommararbeten med 4,000 kronor.»

De utgifter, som sålunda ansetts oundgängligen nödvändiga, för att anstaltens hittillsvarande verksamhet utan större inskränkningar skulle kunna fortgå under år 1919, hava av styrelsen i en vid dess skrivelse fogad bilaga sammanställts med anstaltens ordinarie stat. Beräkningarna i denna bilaga kunna beträffande de nu ifrågasatta utgiftsökningarna under år 1919 lämpligen sammanfattas sålunda:

I. *Avdelningen för jordbruk:*

a) Försök å Experimentalfältet		
arbetskostnad	kronor 5,850	
hästars underhåll och rekrytering	» 2,000	
uppvärmning och belysning	» 1,350	
övriga utgifter	» 4,000	kronor 13,200
b) Lokala fältförsök och uppvisningsfält		
reskostnader	kronor 800	
övriga utgifter	» 1,000	» 1,800

II. *Avdelningen för lantbrukskemi:*

uppvärmning och belysning	kronor 1,850	
övriga utgifter	» 2,350	» 4,200

III. *Avdelningen för husdjursskötsel och mejerihantering:*

a) Underavdelningen för husdjursskötsel:		
kornas underhåll, vård och rekrytering	kronor 4,000	
uppvärmning och belysning	» 950	
3 extra försöksassistenter	» 1,140	
omkostnader för smältbarhetsförsöken	» 3,400	
anordningar i ladugården	» 5,000	
övriga utgifter	» 1,460	» 15,950
b) Underavdelningen för mejerihantering: mjölk m. m.		» 1,000

IV. *Avdelningen för lantbruksbotanik:*

uppvärmning och belysning	kronor 1,600	
rapportörer	» 1,000	
2 extra assistenter	» 3,000	
övriga utgifter	» 700	» 6,300

V. *Avdelningen för entomologi:*

uppvärmning och belysning	kronor 2,000	
rapportverksamheten	» 2,000	
2 extra assistenter	» 4,000	
reskostnader	» 1,300	
övriga utgifter	» 3,200	» 12,500

VI. Avdelningen för bakteriologi:

uppvärmning och belysning	kronor 1,400	
förbrukningsartiklar	» 2,100	kronor 3,500

VII. Allmänna utgifter:

reskostnader	kronor 9,500	
tryck- och expensutgifter	» 3,500	
underhåll av byggnader och vägar m. m.	» 3,500	
oförutsedda utgifter	» 50	16,550
		Summa kronor 75,000.

I häröver avgivet utlåtande den 21 oktober 1918 har statskontoret anført, att det måhända skulle kunna ifrågasättas, att de i det begärda anslaget inberäknade, till reseersättningar avsedda belopp skulle anvisas att utgå av nionde huvudtitelns förslagsanslag: »rese- och traktamentspenningar». Då emellertid hittills reskostnaderna upptagits bland de för centralanstaltens drift avsedda ändamål och alltså någon förändring i ifrågasvarande hänseende icke syntes kunna äga rum utan riksdagens medverkan, ville statskontoret, som ansåge anledning saknas att söka åstadkomma en dylik förändring, hemställa, att det belopp, som kunde finnas erforderligt för centralanstaltens behöriga drift under år 1919, måtte såsom förslagsanslag, högst, varda uppfört å tilläggsstat till riksstaten för nämnda år.

I särskild skrivelse har centralanstaltens styrelse därjämte, med anledning av ett från föreståndaren för anstaltens entomologiska avdelning professorn Hugo Albert Tullgren inkommet förslag, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos näst sammanträdande riksdag utverka anslag för en biodlingsanstalt i anslutning till nämnda avdelning. Härtill skulle behövas ett anslag för en gång å 42,000 kronor till en byggnad, inrymmande bostad åt biskötare, arbetslokaler m. m., samt till områdets planering och inhägnad m. m. ävensom till en bipaviljong jämte kupor. De årliga kostnaderna hava beräknats till avlöningar åt en försöksledare enligt andra lönegraden och åt en biskötare med 3,000 kronor ävensom för övriga utgifter 5,500 kronor.

Denna framställning har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen i utlåtande den 14 november 1918.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har lantbruksklubben i Stockholm anhållit, att Kungl. Maj:t måtte anvisa ett årligt, ej alltför lågt anslag att ställas till entomologiska och botaniska avdelningarnas vid

- [1.] centralanstalten förfogande för bestridande av kostnader för åtgärder till bekämpande av växtsjukdomar och skadeinsekter. Över denna framställning har utlåtande avgivits den 16 maj 1918 av centralanstaltens styrelse, vilken därvid åberopat ett från föreståndarna för anstaltens avdelningar för lantbruksbotanik och entomologi gemensamt avgivet yttrande. I detta yttrande hava föreståndarna förklarat sig vilja på det kraftigaste betona nödvändigheten av att deras institutioner såväl med avseende på arbetskrafter som ekonomiska resurser väsentligt utvidgades och understöddes i överensstämmelse med de önskemål de framhållit i av dem till styrelsen i mars månad 1918 ingivna skrivelser sådant syfte.

Departementsschefen.

Det är naturligt, att även under innevarande år de enligt centralanstaltens ordinarie stat till andra utgifter än avlöningar uppförda medel — 88,300 kronor — jämte påräkneliga inkomster av anstaltens jordbruk och ladugårdsskötsel skola på grund av dyrtiden bliva otillräckliga. Såsom centralanstaltens styrelse nu framhållit visar sig detta isynnerhet beträffande utgifterna för arbete, bränsle, lyse och reskostnader. För dessa ändamål hava i förestående sammanställning upptagits utgifter till belopp av tillhoppa 26,600 kronor, varvid dock är att märka, att sagda förhållanden torde inverkat stegrande även på ett flertal andra poster. Likaså är det tydligt, att exempelvis hästars och nötkreaturs underhåll och rekrytering nu skola ställa sig dyra. Härtill beräknas 6,000 kronors ökat anslag. De särskilt under rådande foderbrist betydelsefulla smältbarhetsförsöken, som utföras vid husdjursavdelningen, hava ansetts kräva, utöver vad som kan till dem utgå av det ordinarie anslaget dels en driftkostnad av 3,400 kronor och dels en kostnad av 5,000 kronor för vissa anordningar i ladugården. Att även till byggnadsunderhållet samt till allmänna utgifter för tryckning och andra expenser ökade medel behövas, nu beräknade tillhoppa till 7,000 kronor, torde ej tarva särskild motivering. I betraktande av vad centralanstaltens styrelse anført angående behovet av att i synnerhet under nuvarande tider, då det är särskilt angeläget att skydda grödan mot skador, förorsakade av växtsjukdomar eller insekter, äga tillräckliga arbetskrafter för att kunna hastigt taga kännedom om och genom lämpliga åtgärder söka begränsa och förebygga dylika skador, finner jag mig kunna biträda jämväl förslagen om medel till rapportverksamhet och extra assistenter vid botaniska och entomologiska avdelningarna, för vilka ändamål uppförts tillhoppa 10,000 kronor. De nu angivna beloppen uppgå sammanlagt till 58,000 kronor. Det ytterligare begärda beloppet, inalles 17,000 kronor,

fördelar sig på samtliga avdelningar och avser ett flertal ändamål samt grundar sig på av dyrtiden framkallade kostnadsökningar av skilda slag. Ej heller dessa ökningar ge mig anledning till erinran.

[1.]

Den i statskontorets utlåtande antydda möjligheten att låta reskostnaderna gäldas från nionde huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar synes mig förtjänt av beaktande. Att dylika kostnader inberäknats i centralanstaltens utgifter är ägnat att valla olägenhet så till vida, som det kan tänkas inträffa, att angelägna resor måste inställas av brist på medel. Då emellertid en förändring härutinnan torde böra bli beroende av framställning från centralanstalten själv samt föregås av närmare utredning, saknar jag anledning att nu framlägga förslag därom.

Vad därefter vidkommer den särskilda framställningen om anslag till en biodlingsanstalt i samband med centralanstaltens entomologiska avdelning, vill jag visserligen gärna medgiva, att en sådan anstalt skulle kunna bli till avsevärt gagn och utgöra ett verksamt stöd för biskötseln. Då statsmakterna genom anvisande av anslag å extra stat till biskötselns befrämjande ute i orterna visat sig behjärta denna näringsintressen, skulle en dylik central försöksanstalt på ett lämpligt sätt ansluta sig till sagda åtgärder. För närvarande finner jag dock anordnandet av en sådan anstalt böra uppskjutas, förnämligast enär denna fråga synes mig böra vara öppen, då centralanstaltens styrelse, på sätt den förmält sig hava för avsikt, i ett sammanhang upptager de från flera avdelningar gjorda framställningarna om ändringar i de fasta tjänstemännens antal och tjänsteställning. För övrigt synes mig under nuvarande dyrtid igångsättandet av ett byggnadsföretag, sådant som det för biodlingsanstalten ifrågasatta, böra om möjligt undvikas.

Vad slutligen angår lautbruksklubbens i Stockholm framställning torde syftet med densamma bli beaktat vid den utredning angående personalförhållandena m. m. vid centralanstalten, som anstaltens styrelse förmält sig ämna företaga.

Med anledning av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till diverse behov vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet under år 1919 å *tilläggsstat* för samma år anvisa ett reservationsanslag av kronor 75,000.

2. Assistenten hos lantbruksingenjörerna.

[2.] Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 6 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Assistenten
hos lantbruks-
ingenjörerna.

att såsom bidrag till avlönande av assistenter hos lantbruksingenjörerna å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 42,000.

3. Tillskott till krigstidstillägg för lantbruksingenjörerna.

[3.] På Kungl. Maj:ts förslag har tillskott till krigstidstillägg för lantbruksingenjörerna på grund av arbete enligt taxa beviljats vid 1918 års såväl lagtima som urtima riksdag. Dylikt tillägg är även i år erforderligt. I avvaktan å pågående utredningar bör hertill nu beräknas visst belopp, som synes kunna förslagsvis upptagas till 50,000 kronor.

Tillskott till
krigstidstill-
ägg för lant-
bruksingen-
jörerna.

Jag hemställer dertför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidaan på den proposition angående tillskott till krigstidstillägg för lantbruksingenjörerna, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett anslag av kronor 50,000.

4. Täckande av förlust å kosthåll för frielever vid lantbruksinstitutet vid Ultuna.

[4.] Enligt 17 § i stadgarna för lantbruksinstitutet vid Ultuna den 12 augusti 1912 skall betalande elev årligen erlægga för undervisning och bostad 175 kronor samt för kosthåll m. m. de avgifter, som för varje år bestämmas av styrelsen. Frielev skall kostnadsfritt erhålla dessa förmåner.

Täckande av
förlust å kost-
håll för fri-
elever vid
lantbruksin-
stitutet vid
Ultuna.

I skrivelse den 15 juli 1918 anförde styrelsen för nämnda lantbruksinstitut huvudsakligen följande.

Avgifterna för kosthåll, vilka under en följd av år utgått med 575 kronor, utgjorde för läsåret 1917—1918 enligt styrelsens beslut den 3 augusti 1917 825 kronor, motsvarande per dag omkring kronor 2.25. Från och med den 1 januari 1918 erhöles restauratriken vid institutet detta belopp oavkortat såsom betalning för kosthållet, men på grund av alla livsmedelsprisens oerhörda stigning under senaste tiden hade denna ersättning dock visat sig i hög grad otillräcklig. Förlusten på elevkosthållet under årets första fem månader hade uppgått till 5,644 kronor 82 öre, vilket, då antalet dagportioner under samma tid utgjort 7,698, motsvarade en förlust pr dagportion av omkring 71 öre. Betalningen behövde alltså höjas till 3 kronor pr dagportion, för att direkt förlust skulle förebyggas, och från restauratriken hade framställning härom inkommit. För att bereda restauratriken ersättning för den förlust, som då redan uppstått och ytterligare kunde beräknas för då pågående läsår, syntes det kunna ifrågasättas, huruvida icke retroaktivt verkande utdebitering på eleverna borde ske, men enligt styrelsens uppfattning skulle ett dylikt förfarande på grund av ordalydelsen av § 17 i stadgarna möta allvarliga betänkligheter. Styrelsen funne därför för sin del intet annat återstå än att förlusten ersattes av allmänna medel, och kunde härför erforderligt belopp, med hänsyn därtill att under ferietiden en del elever vore frånvarande från institutet, beräknas till högst 11,000 kronor. Med stöd av vad sålunda anförts hemställde styrelsen, att för höjande av betalningen för elevernas kosthåll till 3 kronor per dagportion under tiden från 1 januari till 31 oktober 1918 ett statsanslag av högst 11,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande.

Lantbruksstyrelsen uttalade i utlåtande den 18 september 1918, att avgifterna syntes hava kunnat av styrelsen höjas under löpande läsår och att, då så icke skett, en efterdebitering nu borde ske.

Statskontoret anförde i utlåtande den 30 september 1918:

»Vidkommande den del av den i förevarande framställning omförmälda merkostnad, som belöper å kosthåll åt de betalande eleverna vid lantbruksinstitutet vid Ultuna under innevarande läsår, torde, då utgifter för kosthåll för betalande elever vid nämnda institut icke äro avsedda att utgå av statsmedel, icke heller berörda merkostnad böra av dylika medel gäldas.

Däremot lär det få anses alldeles i sin ordning, att ifrågavarande merutgift täckes genom extra utdebitering å läsårets betalande elever, ett förfaringssätt, för vilket, efter vad statskontoret kunnat finna, icke föreligger något hinder i de för institutet gällande stadgar.

Vad åter angår den merkostnad, som är att hänföra till kosthållet för de vid institutet under läsåret sig uppehållande frielever, torde sagda kostnad, vid det förhållande att kosthållsutgifterna för frielever vid institutet bestridas av statsmedel, jämväl böra av sådana medel täckas.

Till gäldande av sistberörda merkostnad, som, enligt vad statskontoret inhämtat, lär för de fem frielever, som för närvarande vid institutet vistas, belöpa sig till omkring 1,300 kronor, och vilken, enligt vad tillika blivit upplyst, tillsvidare kan av institutet med till förfogande stående medel bestridas, synes erforderligt anslag lämpligen kunna av nästkommande års riksdag äskas å tilläggsstat till riksstaten för år 1919.»

[4.]

Vid ärendets föredragning den 15 oktober 1918 fann Kungl. Maj:t icke skäl bifalla framställningen i vad den avsåge bidrag av statsmedel till gäldande av kostnader för de betalande elevernas kosthåll. Beträffande täckandet av merkostnaden för kosthållet för de fem frieleverna förklarade Kungl. Maj:t sig vilja framdeles fatta beslut.

Departement-
schefen.

I likhet med statskontoret finner jag skäligt, att gottgörelse av statsmedel beredes restauratriken vid Ultuna för den förlust, som för henne uppkommit å kosthållet för de fem frieleverna under läsåret 1917—1918. Ett sådant förfaringssätt är en kousekvent tillämpning beträffande dessa frielever av att för betalande elever efterdebitering äger rum. Då institutet icke har tillgångar att utan särskilt anslag bestrida denna merkostnad för läsåret 1917—1918, anser jag lika med statskontoret anslag å 1,300 kronor därtill böra å tilläggsstat äskas av riksdagen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen

att för täckande av förlust å kosthåll för frielever vid lantbruksinstitutet vid Ultuna under läsåret 1917—1918 å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 1,300.

5. Bränsle m. m. vid lantbruksinstitutet vid Ultuna.

[5.]

Bränsle m. m.
vid lantbruks-
institutet vid
Ultuna.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatsens nionde huvudtitel anfört under punkten 13 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av vissa kostnader för bränsle m. m. vid lantbruksinstitutet vid Ultuna å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 31,900.

6. Hovbeslagsskolan vid Alnarp.

[6.]

Hovbeslags-
skolan vid
Alnarp.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet anvisade riksdagen på extra stat för år 1914 till hovbeslagsskolan vid Alnarp ett anslag av 7,000 kronor, därav 3,500 kronor skulle användas till täckande av förskottsvis bestridda utgifter för samma skola under år 1913.

För vartdera av åren 1915 och 1916 anvisade riksdagen, likaledes å extra stat, till skolan ett anslag av 3,500 kronor.

För år 1917 hemställde styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp om ett till 4,500 kronor förhöjt anslag samt motiverade denna begäran, dels med att en ganska dyrbar reparation å skolans byggnader i närmaste tid bleve oundgänglig, dels med att materielomkostnaderna, särskilt för stenkol, ökats och dels med att utgifterna för elevernas kosthåll stegrats genom livsmedlens fördyring. På Kungl. Maj:ts förslag beviljade också riksdagen för ändamålet 4,500 kronor å extra stat för år 1917.

För år 1918 begärde institutsstyrelsen, att årsanslaget måtte ytterligare höjas till 5,000 kronor på grund av dyrtiden och för utförande av vissa reparationer. Detta ansåg sig dåvarande departementschefen icke kunna tillstyrka. Anslaget beviljades även för år 1918 av riksdagen till belopp av 4,500 kronor. Därjämte anvisades till täckande av uppkommen brist ett särskilt anslag av 2,500 kronor.

Enligt beslut av 1918 års lagtima riksdag har till ifrågavarande skola anvisats ett ordinarie anslag av 4,500 kronor. Därjämte anvisades å tilläggsstat för år 1918 ett anslag av 1,400 kronor till reparation av södra flygelns tak.

I skrivelse den 1 juli 1918 har styrelsen för förenämnda institut anfört huvudsakligen följande.

Stegringen särskilt å bränsle och livsmedel hade fortsatt i långt hastigare tempo än styrelsen kunnat beräkna, då den år 1915 gjorde sin hemställan om anslagets höjning med 1,000 kronor för år 1917. Därför hade under sistnämnda år uppstått en brist å 461 kronor 81 öre. Då tillgångar för dennas gäldande icke stode styrelsen tillbuds, hemställde styrelsen, att medel härtill måtte ställas till dess förfogande.

För året 1918 hade styrelsen i skrivelse den 9 september 1916 begärt, på grund av ytterligare fördyring av alla nödvändighetsartiklar, att anslaget till skolan måtte höjas med 500 kronor eller till 5,000 kronor. Denna begäran hade emellertid icke beviljats. Under de två år som förflutit, sedan styrelsen framställde denna sin anhållan, hade emellertid ytterligare fördyringar inträffat vid så gott som alla utgiftsposter. Några av dessa poster, såsom matvaror, bränsle och vissa undervisningsmaterial (partier av hästar), vore av den art, att de för skolans drift vore oundgängligen nödvändiga, medan andra hörande under posterna inventarier och byggnadsunderhåll fortfarande — såsom hittills måst ske, av brist på medel — kanske kunde uppskjutas ännu ett år. Styrelsen ville dock framhålla, att ett ytterligare uppskov med vissa inventariers underhåll och med byggnadsreparationer måste förorsaka, att skolan ej längre skulle motsvara sitt ändamål och ej heller kunde vara staten värdigt. För att i någon mån förbättra skolans ekonomi hade styrelsen hos de hushållningssällskap, som ditsände elever, gjort framställning om avgiftens höjande men på grund av de ekonomiska svårigheter, varunder dessa hushållningssällskap

[6.] numera arbetade, hade endast en måttlig sådan kunnat ske eller från nuvarande 175 kronor till 250 kronor per elev, en summa, som blott motsvarade den beräknade kostnaden för mathållningen. En följd härav, liksom ock av att dyrtiden medfört bättre utkomstmöjligheter för smederna på annat håll, bleve, att styrelsen för närmaste tider icke kunde räkna med ett större antal elever än högst 20 årligen. Någon avsevärdare inverkan på skolans ekonomi hade emellertid denna nedgång i elevantalet icke numera, då elevavgiften jämt täckte omkostnaden för elevens bespisning. Trots det nämnda tillskottet i skolans budget måste alltså en avsevärd brist under nuvarande dyrtid uppstå, vilken styrelsen för år 1918 liksom för de närmaste åren beräknade till 2,500 kronor årligen.

På grund av vad sålunda anförts har styrelsen anhållit, att Kungl. Maj:t, under behjärtande av den utomordentligt svåra ställning i vilken hovbeslagsskolan råkat genom dyrtiden, måtte ställa till styrelsens förfogande dels nödigt belopp för täckande av förberörda brist uti 1917 års stat och dels för vart och ett av de närmast följande tre åren ett extra anslag av 2,500 kronor.

Vid skrivelsen har fogats beräkning, enligt vilken utgifterna upptagits till 12,000 kronor, medförande ett anslagsbehov av 7,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 19 juli 1918 tillstyrkt framställningen om täckandet av bristen för år 1917 samt anslag å 2,500 kronor för vartdera av åren 1919 och 1920.

Statskontoret har i häröver avgivet utlåtande den 12 oktober 1918 anfört, att ämbetsverket för närvarande och innan prisförhållandena under år 1920 kunde närmare beräknas, ansåge sig icke böra tillstyrka något tilläggsanslag för sistnämnda år. Statskontoret har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på tilläggsstat för år 1919 uppföra ej mindre ett förslagsanslag å högst 462 kronor för täckande av uppkommen brist i 1917 års stat än även såsom förslagsanslag, högst, ytterligare 5,000 kronor för täckande av uppkommen och motsedd brist i skolans stat under åren 1918 och 1919.

*Departementss-
chefen.*

Den å 1917 års rörelse uppkomna bristen bör givetvis tackas. Den allmänna prisstegringen synes med säkerhet föranleda till, att skolans anslag för såväl år 1918 som år 1919 visar sig otillräckligt. Mot det för dessa år beräknade ytterligare beloppet av 2,500 kronor för vartdera året har jag ej något att erinra. I likhet med statskontoret anser jag däremot något extra anslag för år 1920 icke böra redan nu beviljas.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å tilläggsstat för år 1919 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa

<i>dels</i> för täckande av brist under år 1917 vid hovbeslagsskolan vid Alnarp	kronor 462,	[6.]
<i>dels ock</i> för täckande av uppkommen och motsedd brist vid samma skola för åren 1918 och 1919.....	kronor 5,000,	
eller tillhopa	» 5,462.	

7. Trädgårdsskolan vid Adelsnäs.

År 1909 uppförde riksdagen å riksstaten ett ordinarie anslag till trädgårdsundervisningen av 34,800 kronor, därav 10,000 kronor till upprätthållande av en trädgårdsskola i mellersta Sverige.

[7.]
Trädgårds-
skolan vid
Adelsnäs

På grund av ökade omkostnader för skolan, som är förlagd till Adelsnäs i Östergötlands län, höjde 1914 års förra riksdag anslaget till skolan till 12,000 kronor.

Då med hänsyn till av rådande dyrtid föranledda kostnadsökningar av olika slag ökat statsbidrag till skolan för läroåret 1 november 1917—31 oktober 1918 syntes erforderligt, anvisade riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 18 september 1918 hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att även för år 1919 anvisa till ifrågavarande skola ett tilläggsanslag av 2,000 kronor att utgå såsom ökat statsbidrag för läroåret 1 november 1918—31 oktober 1919.

De skäl, som föregående år förefunnos att hos riksdagen begära ökat statsbidrag till skolan, föreligga i huvudsak alltjämt. Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departement-
schefen.

att såsom ökat statsbidrag för läroåret 1 november 1918—31 oktober 1919 till trädgårdsskolan vid Adelsnäs å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 2,000.

8. Ökat understöd åt lanthushållsskolor.

Sedan lantbruksstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande över gjorda framställningar om ökat understöd för år 1919 åt lanthushållsskolor, har styrelsen i skrivelse den 28 november 1918 anmält, att utredning i

[8.]
Ökat under-
stöd åt lant-
hushålls-
skolor.

- [8.] ämnet påginge inom styrelsen och att under förutsättning, att sådan anslagsförhöjning syntes böra beredas skolorna, härtill borde beräknas 25,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, ett Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående ökat understöd för år 1919 till lantushållsskolor, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å tilläggsstat för innevarande år beräkna ett anslag av kronor 25,000.

9. Tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmanna- och lantushållsskolor.

[9.] För tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmanna- och lantushållsskolor hava 1918 års lagtima och urtima riksdagar anvisat anslag. Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 28 november 1918 anmält, att styrelsen hade för avsikt att för år 1919 föreslå löneförbättring åt nämnda lärarpersonal utöver vad som redan beviljats av riksdagen, samt meddelat, att för detta ändamål syntes böra beräknas ett belopp av 50,000 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående ytterligare tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmanna- och lantushållsskolor, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett anslag av kronor 50,000.

10. Utbildningskurser för täckdikningsförmän.

[10.] I propositionen nr 357 den 23 april 1918 angående inrättande av en dräneringsfond m. m. föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bland annat, att å tilläggsstat för år 1918 anvisa till utbildningskurser för täckdikningsförmän ett reservationsanslag av 25,000 kronor. Detta förslag grundade sig på att det ansågs erforderligt, att väsentligt ökat antal utbildade och sakkunniga ledare funnes att tillgå vid utförandet av

[10.]

företag, som understöddes medelst lån ur dräneringsfonden. Antalet sådana nya förmän beräknades då till 130 och var anslagsbeloppet avsett att möjliggöra utbildandet av detta antal, men enär det icke kunde redan då bedömas, huru och när dessa kurser lämpligast borde ordnas, befanns det önskvärt, att anslaget anvisades å tilläggsstat för år 1918 samt erhöll reservationsanslags natur.

Riksdagen beviljade det begärda anslaget enligt anmälan i skrivelse nr 370 den 12 juni 1918.

Statens odlingskommitté har i skrivelse den 24 oktober 1918 anmält, att med hjälp av detta anslag hade under år 1918 anordnats fem utbildningskurser för sammanlagt 110 deltagare, vilka kurser dragit en totalkostnad av 19,933 kronor 71 öre. Dessutom påginge underhandlingar om anordnandet av ytterligare en utbildningskurs speciellt för täckdikningsförmän vid dränering av mossjord, vilken kurs preliminärt beräknats komma att kosta 2,500 kronor. Kommittén ansåge erforderligt att under år 1919 anordna fyra nya kurser för täckdikningsförmän och ytterligare en för sådana täckdikningsförmän, som skulle användas vid täckdikning av speciellt torvjord. Var och en av dessa kurser skulle omfatta en tid av tre veckor, medan de under år 1918 anordnade endast pågått under två veckor. För dessa nya kurser skulle enligt förslagsberäkning behövas ett belopp av 25,000 kronor, varvid förutsattes, att eventuellt uppstående överskott å 1918 års anslag även skulle användas.

Förslaget har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen.

De under år 1918 anordnade utbildningskurserna hava omfattats med livligt intresse och förvisso varit till stort gagn. Då nu odlingskommittén ansett det önskligt, att dylika kurser anordnas även under innevarande år, synes mig detta böra ske. I betraktande av att de nya kurserna, ehuru till antalet färre, böra pågå längre tid än dem, som hållits år 1918, finner jag mig icke böra göra någon erinran mot det begärda anslagsbeloppet.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utbildningskurser för täckdikningsförmän
å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 25,000.

11. Mätningsinstrument åt täckdikningsförmän m. fl.

[11.]
Mätning-
instrument åt
täckdiknings-
förmän m. fl.

Uti den i nästföregående punkt omförmälda propositionen nr 357 den 23 april 1918 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen jämväl att för anskaffande av mätningsinstrument, att enligt de närmare föreskrifter Kungl. Maj:t meddelade utlämnas till begagnande åt tekniska biträden och täckdikningsförmän, anvisa å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 50,000 kronor. Produktionskommittén hade ifrågasatt för detta ändamål ett anslag av 75,000 kronor, men jag ansåg för min del ett anslagsbelopp av 50,000 kronor böra få vara tillfyllest.

Riksdagen anvisade det av Kungl. Maj:t begärda anslaget.

Statens odlingskommitté har i förut omförmälda skrivelse den 24 oktober 1918 anmält, att av sagda anslag dittills hade för anskaffande av instrument använts 21,182 kronor 40 öre, varjämte beställts instrument att levereras i början av år 1919 för en preliminärt beräknad kostnad av 28,000 kronor. Kommittén ansåge erforderligt, att för samma ändamål måtte för år 1919 anvisas ytterligare 25,000 kronor.

Detta förslag har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen.

Departements-
chefen.

I betraktande av den omfattning täckdikningsarbetena tagit samt med hänsyn till de under år 1918 inträdda prisstegringarna, vilka medfört, att för det beviljade anslaget kunnat anskaffas endast ett mindre antal instrument än som beräknats, finner jag mig böra biträda nu ifrågasvarande förslag och hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anskaffande av mätningsinstrument, att utlämnas till begagnande åt tekniska biträden och täckdikningsförmän, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 25,000.

12. Ökat anslag till Fredrika Bremer-förbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa.

[12.]
Ökat anslag
till Fredrika
Bremer för-
bundets lant-

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 25 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av löneförbättringar åt lärarinnorna vid Fredrika Bremer-förbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa m. m. anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst..... kronor 3,000.

[12.]
hushållnings-
skola vid
Rimforsa.

13. Ökat anslag till lanthushållningsskolan å Brogård.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 26 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[13.]
Ökat anslag
till lanthushållningsskolan å
Brogård

att för beredande av löneförbättringar åt lärarinnorna vid lanthushållningsskolan å Brogård m. m. anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst kronor 3,000.

14. Ökat arbetsbiträde vid stuteriöverstyrelsen m. m.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 29 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[14.]
Ökat arbets-
biträde vid
stuteriöver-
styrelsen
m. m.

att för ökat arbetsbiträde vid stuteriöverstyrelsen m. m. å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 4,200.

15. Förstärkning av reservationsanslaget till hästavelns förbättrande m. m.

I skrivelse den 2 oktober 1917 anmälde stuteriöverstyrelsen, hurusom det till styrelsens förfogande ställda, under riksstatens nionde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till hästavelns förbättrande, vilket, förutom vad som vore anvisat till prisbelöningar för hästar och endast finge tagas i anspråk för detta ändamål, uppginge till 209,400 kronor, vore otillräckligt för bestridande av de utgifter, vilka kunde beräknas förekomma under år 1918. Anledningen härtill vore de under nu rådande dyrtid uppkomna prisstegringar å förnödenheter av alla

[15.]
Förstärkning
av reserva-
tionsanslaget
till hästavelns
förbättrande
m. m.

[15.] slag. Till följd av dessa prisstegringar hade så småningom måst tagas i anspråk de ganska avsevärda besparingar, som förut förefunnits å anslaget, och därutöver hade redan för år 1917 ett tillskott av 30,000 kronor visat sig erforderligt. Bristen i anslaget för år 1918 beräknades till 193,600 kronor.

Då jag den 14 januari 1918 anmälde detta ärende i sammanhang med frågan om avlåtande av statsverkspropositionen till årets lagtima riksdag, yttrade jag bland annat, att jag funne stuteriöverstyrelsen hava framlagt fullgiltiga skäl för en förstärkning av nu ifrågavarande anslag. De meddelade uppgifterna utvisade, att den förnämsta orsaken vore höjningen å prisen på furage, bränsle och beklädnad, vartill komme viss arrendeminskning vid Flyinge. Mot det av styrelsen beräknade beloppet av den erforderliga förstärkningen, i avjämnat tal 193,000 kronor, hade jag icke något att erinra.

Om än det syntes sannolikt — anförde jag vidare — att det ordinarie anslaget även för år 1919 komme att visa sig otillräckligt, ansåg jag någon ökning i detsamma icke böra ske vid 1918 års riksdag, enär huvudsakliga anledningarna till den dåvarande bristen vore att hänföra till dyrtiden och, om dessa förhållanden fortföre, av 1919 års riksdag lämpligen borde äskas det tilläggsanslag för samma år, som då kunde finnas nödvändigt.

Slutligen föreslog jag, att ifrågavarande förstärkningsbelopp, 193,000 kronor, jämte 30,000 kronor för täckande av det av stuteriöverstyrelsen under år 1917 uppburna förskottet, eller tillhopa 223,000 kronor, måtte anvisas såsom utgift å tilläggsstat för år 1918 samt att i samma stat måtte såsom inkomst upptagas motsvarande belopp av de till statsverket influtna inkomsterna genom försäljning av hästar till utlandet. Behållningen av dessa inkomster uppgingo då till i runt tal 775,000 kronor.

Den av Kungl. Maj:t i överensstämmelse med detta förslag hos riksdagen gjorda framställningen blev sedermera bifallen.

I skrivelse den 21 augusti 1918 har nu stuteriöverstyrelsen anført, att styrelsen alltså under år 1918 hade till förfogande för bestridande av utgifter för styrelsen och statens hingstdepåer, förutom behållning från år 1917, dels det ordinarie reservationsanslaget till hästavelns förbättrande, 209,400 kronor, dels ock ovannämnda förstärkningsanslag, 193,000 kronor, eller tillhopa 402,400 kronor. Huruvida något överskott av dessa medel komme att förefinnas vid 1918 års utgång, kunde då ännu icke med visshet angivas, men, även om så skulle vara förhållandet, finge sådant överskott icke beräknas såsom tillgång under år 1919, enär förstärkningsanslaget erhållit naturen av förslagsanslag,

högst. Stuteriöverstyrelsen ansåge sig emellertid därvid böra framhålla, att eventuell besparing å detta förslagsanslag borde få återgå till hästförsäljningsmedlen och icke, såsom andra besparingar å förslagsanslagen, till statsverket.

[15.]

Inom stuteriöverstyrelsen verkställt överslag av utgifterna under år 1919 visade, att dessa icke kunde antagas understiga dem för år 1918. De viktigaste och största utgiftsposterna, nämligen för furage, bränsle och beklädnadsartiklar, rönne allt fortfarande samma påkänning som under de senaste åren av dyrtidens tryck, och åtminstone vid tiden för skrivelsens avlätande funnes inga utsikter till nämnvärd lättnad däri. Inköpsprisen för hingstar och hingstförl vore dessutom i ständig stegring. Styrelsen måste alltså räkna med, att samma belopp av tillskottsmedel, eller 193,000 kronor, skulle erfordras under år 1919 som under år 1918; och då hästförsäljningsmedlen, enligt vad styrelsen under hand inhämtat från statskontoret, allt fortfarande lämnade tillgång till bestridande av de ökade utgifterna, ansåge styrelsen, att tillskottet även under år 1919 borde utgå av dessa medel.

I utlåtande häröver den 23 oktober 1918 har statskontoret tillstyrkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat för år 1919 för ändamålet uppföra ett förslagsanslag, högst 193,000 kronor, samt framhållit, att budgeten icke behövde bli belastad därmed, ifall en del av de till omkring 770,000 kronor uppgående, å diversemedelstiteln »hästförsäljningsmedel» bokförda tillgångar användes därför. Å inkomstsidan i riksstaten borde därför såsom förhöjd beräkning för år 1919 å inkomsttiteln »diverse inkomster» upptagas enahanda belopp, vilket i sådant fall borde, i den mån ovannämnda tilläggsanslag bleve taget i anspråk, omföras från hästförsäljningsmedlen.

Kristidens verkningar medföra uppenbarligen, att även i år det ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande icke blir tillräckligt för bestridande av de nödvändiga utgifterna. Mot det av stuteriöverstyrelsen begärda beloppet, 193,000 kronor, har jag ej något att erinra. Jag tillstyrker, att liksom i fjol medel hertill tagas från hästförsäljningsmedlen, och vill fästa uppmärksamheten på statskontorets uttalande, att omföring från dessa medel bör ske endast i den mån tilläggsanslaget tages i anspråk.

Departementschefen.

I fråga om inkomstberäkningen vidtager chefen för finansdepartementet, enligt vad han meddelat mig, härav föranledd åtgärd.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[15.]

att till förstärkning av den till stuteriöverstyrelsens förfogande ställda delen av ordinarie reservationsanslaget till hästavelns förbättrande anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst kronor 193,000.

16. Kemiska stationer.

[16.]

*Kemiska
stationer.*

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 42 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom ökat bidrag till underhåll av åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap, vart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än även avlöning till dessa och laboratorietjänaren ävensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp av böcker och inventarier för stationens behov — å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 16,000,

att utgå efter prövning av Kungl. Maj:t av omständigheterna i varje särskilt fall med högst 2,000 kronor för varje station.

17. Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län.

[17.]

*Kemisk-växt-
biologisk an-
stalt inom
Norrbottens
län.*

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 43 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till underhåll av kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens under-

håll med sammanlagt minst 2,500 kronor utöver det [17.] såsom villkor för till anstalten förut anvisat statsbidrag för år 1919 bestämda ortsbidraget av 10,950 kronor — å tilläggsstat för innevarande år anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 4,100.

18. Svenska mosskulturföreningen.

Då svenska mosskulturföreningen år 1917 gjorde hemställan om anslag för år 1919, upptogs i det statförslag, som låg till grund för framställningen, en post å 6,720 kronor till dyrtidstillägg med 15 procent åt föreningens personal. Lantbruksstyrelsen fann sig ej kunna tillstyrka detta belopp så långt i förväg, enär det vore ovisst, huruvida dyrtiden komme att räcka även under år 1919, och riksdagen dittills icke beviljat dylikt tillägg till statens egna tjänstemän annat än för löpande år. För egen del uttalade jag, att då frågan, huruvida staten borde bidraga till krigstidstillägg åt befattningshavare vid föreningar och andra institutioner, till vilka statsbidrag utginge, borde prövas i ett sammanhang, jag icke kunde tillstyrka, att vid behandlingen av frågan om anslag till föreningen för år 1919 något avseende fästes vid föreningens framställning därom. Frågan om dylikt bidrag för år 1919 syntes i varje fall vara för tidigt väckt. Det härtill i statförslaget upptagna beloppet av 6,720 kronor borde därför utgå ur beräkningen.

Kungl. Maj:ts i enlighet härmed avfattade framställning till riksdagen tillstyrktes av jordbruksutskottet i punkten 36 av dess utlåtande 9 A. Båda kamrarna återförvisade emellertid ärendet till utskottet för ny behandling.

I förnyat utlåtande nr 107 erinrade jordbruksutskottet om att riksdagen i samband med beviljande av krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst ställt sig avvisande mot ett motionsvis framställt förslag om sådant tillägg jämväl till tjänstemän vid med statsmedel understödda institutioner. Vidare erinrades, att riksdagen anvisat anslag å extra stat för år 1919 för beredande av tillfällig löneförbättring under läsåret 1918—1919 åt lärare vid statsunderstödda folkhögskolor samt att jordbruksutskottet tillstyrkt anvisande av dels anslag å extra stat för år 1919 till liknande löneförbättring åt lärare vid statsunderstödda lantmanna- och lanthushållsskolor, dels ock anslag å tilläggsstat för år 1918 för sådan löneförbättring åt lärarinnor vid sistnämnda skolor. För egen del anförde utskottet, att återremissen torde

[18.]
Svenska moss-
kulturför-
eningen.
(extra anslag.)

- [18.] hava närmast avsett att bereda utskottet tillfälle att pröva, om någon liknande löneförbättring lämpligen kunde beredas tjänstemännen vid svenska mosskulturföreningen. Då den av föreningens styrelse gjorda framställningen emellertid icke avsett en dylik löneförbättring utan ett dyrtidstillägg, och utskottet vore av den uppfattningen, att frågan om en höjning av det till föreningen utgående statsbidraget under alla omständigheter borde hava underställts Kungl. Maj:ts bedömande, innan densamma företoges till avgörande av riksdagen, hade utskottet icke funnit sig kunna frångå sin hemställan i ämnet i utlåtandet nr 9 A. Därest emellertid ifrågavarande förening, som själv ägde bestämma lönestaten för sina tjänstemän, skulle finna sig ur stånd att på ett nöjaktigt sätt tillgodose berättigade krav på förbättrade löner, ansåge utskottet den möjligheten alltid förefinnas att hos Kungl. Maj:t göra den framställning i ämnet, vartill omständigheterna i det särskilda fallet kunde föranleda. Utskottet förnyade därför sin hemställan om anslag till föreningen å det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet och blev denna hemställan godkänd av riksdagen.

Det bör anmärkas, att mosskulturföreningen anhöll om anslag till dyrtidstillägg jämväl för år 1918, men att denna begäran förklarats icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Nu har mosskulturföreningen i en till Kungl. Maj:t ställd skrift den 1 september 1918, under erinran om avslaget å föreningens sistnämnda begäran, anfört följande.

Enär föreningens tjänstemäns ställning till följd av de alltjämt så enormt stegrade levnadsomkostnaderna under dessa förhållanden skulle bli alldeles för bryd-sam, allrahelst de lönevillkor föreningen hittills kunnat lämna tjänstemännen i jämförelse med liknande tjänstemän på andra platser varit synnerligen blygsamma, hade föreningen sett sig nödsakad att genom upplåning av penningar anskaffa medel för att för året hålla tjänstemännen skadeslösa härför. Föreningen hade därför vid sitt ordinarie årsmöte den 10 juli 1918 beviljat tjänstemännen 10 procent av lönen som ytterligare dyrtidstillägg förutom de 15 procent, som förut utgått av föreningens medel.

Då svenska mosskulturföreningens tillgångar emellertid icke medgäve att även för år 1919 av tillgängliga medel bevilja något dyrtidstillägg, allrahelst det av föreningen begärda blygsamma beloppet för detta ändamål för år 1919 ej beviljats, såge sig föreningen icke i stånd att för att kunna bibehålla tjänstemännen och hjälpa dem att utan alltför stora ekonomiska svårigheter genomgå kristiden fortfarande lämna dem någon hjälp, såvida föreningen icke kunde påräkna understöd från Kungl. Maj:t och riksdagen för detta ändamål.

Det vore också i så fall att befara, att en del av tjänstemännen, som på annat håll kunde skaffa sig mera inkomstbringande och bekymmerfria befattningar, skulle lämna sin anställning i mosskulturföreningens tjänst, om dem ej kunde erbjudas sådana villkor, att de kunde åtminstone något så när hållas skadeslösa för penning-

värdets fall och prisstegringen på livsförnödenheter. För föreningens fortsatta verksamhet till befordrande av vårt lands mossmarkers tillgodogörande och ökande av produktionen på dessa jordar vore det synnerligen beklagligt, om tjänstemännen sålunda skulle lämna föreningen.

[18.]

Rörande det belopp, till vilket dyrtidsanslaget borde beräknas, ville föreningen hänvisa till en bifogad tablå över de olika tjänstemännens avlöningar under år 1918, slutande på 40,800 kronor. Såsom framhållits i föreningens skrivelse med begäran om statsbidrag för år 1919, måste dock dessa avlöningar något höjas dels för tjänstemän, som varit i föreningens tjänst en längre följd av år och således nu vore i tur att få ålderstillägg, dels också för sådana, som redan från början erhållit allt för låg avlöning. Denna ökning skulle enligt förslaget uppgå till sammanlagt 4,000 kronor emot år 1918.

På grund av vad sålunda anförts har svenska mosskulturföreningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av 1919 års riksdag äska ett så stort tilläggsanslag till föreningen för år 1919, att föreningen bleve iståndsat att bereda sina tjänstemän dyrtidstillägg efter samma grunder och till samma belopp, som för år 1919 komme att tilldelas statstjänare.

Lantbruksstyrelsen och statskontoret hava i utlåtanden häröver respektive den 11 oktober och den 18 november 1918 åberopat de utlåtanden ämbetsverken avgivit över en liknande framställning från Sveriges utsädesförening och för vilken jag redogjort vid behandlingen av anslagen för år 1920 under nionde huvudtiteln.

Med hänsyn till vad som, enligt vad ovan erinrats, i följd förekom inom riksdagen vid behandling av frågan om statsbidrag till dyrtidstillägg åt personal vid statsunderstödda institutioner, kan jag icke tillstyrka, att anslag till dylikt tillägg nu beviljas mosskulturföreningen.

Departementschefen.

Jag vill emellertid framhålla, att i den beräkning, som föreningen på sin tid framlade för motiverande av dess anslagsbegäran för år 1919, upptogs icke blott dyrtidstillägg å 6,720 kronor utan även en höjning i avlöningarna från 39,800 kronor till 44,800 kronor eller med 5,000 kronor. I enlighet med lantbruksstyrelsens hemställan fann jag emellertid icke skäl att taga sistnämnda ökning i beräkning vid bestämmande av det statsanslag, jag förordade och som sedan beviljades. Nu är emellertid att märka — såsom framgår såväl av föreningens här ovan refererade framställning som av den framställning om anslag till föreningen för år 1920, för vilken jag förut i dag redogjort — att föreningen varit nödsakad att, oavsett dyrtidstillägg, höja avlöningarna för personalen redan år 1918 till 40,800 kronor och nu finner sig böra för år 1919 ytterligare öka dem till 44,800 kronor. Med sistnämnda belopp upptagas de också i den beräkning över 1920 års utgifter, vilken jag förut i dag funnit mig kunna godkänna.

- [18.] Vid sådana förhållanden anser jag hinder ej möta för att betrakta det sålunda ökade avlöningsbeloppet för år 1919 som en sådan löneförbättring, vilken enligt riksdagens uttalande år 1918 kan grunda ökat statsbidrag, därest omständigheterna i övrigt därtill föranleda. Med hänsyn till de nu meddelade upplysningarna angående föreningens ekonomi anser jag ådagalagt, att föreningen är i behov av ökat statsbidrag för att kunna utbetala dessa höjda avlöningar. Jag vill därför tillstyrka, att för innevarande år må till föreningen beviljas förenämnda skillnadsbelopp av 5,000 kronor.

Jag får på grund härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ökat understöd åt svenska mosskultur-föreningen å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 5,000.

19. Sveriges utsädesförening,

- [19.] Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av *Sveriges utsädesförening* frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under rikstatens nionde huvudtitel anført under punkten 49 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *tilläggsstat* för år 1919 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa

dels till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet samt för ledning av och samarbete med föreningens filialer kronor 12,600

dels ock till uppehållande av verksamheten vid en var av föreningens sju filialer vid Ultuna, i Östergötland, Västergötland, Värmland, Västernorrland och Jämtland samt i Luleå 700 kronor eller tillhopa » 4,900
eller sålunda inalles » 17,500.

20. Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda företag.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 56 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda företag å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 1,000,000.

[20.]
Tilläggs-
bidrag till
vissa med
bidrag från
norrländska
avdiknings-
anslaget
understödda
företag.

21. Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från allmänna avdikningsanslaget understödda företag.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 57 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för tilläggsbidrag till vissa med bidrag från allmänna avdikningsanslaget understödda företag å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 200,000.

[21.]
Tilläggs-
bidrag till
vissa med
bidrag från
allmänna
avdiknings-
anslaget
understödda
företag.

22. Torvingenjörer och torvassistenter.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 59 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anställande från den 1 juli 1919 av ytterligare en torvassistent samt till resekostnad åt denne och ökade resekostnader för övriga torvtjänstemän å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 4,800.

[22.]
Torv-
ingenjörer
och torv-
assistenter.

23. Torvskola.

[23.]
Torvskola.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 60 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom ökat statsbidrag till upprätthållande av en torvskola anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst..... kronor 2,400.

24. Undersökningar av torvmarker i södra Sverige.

[24.]
Undersökningar av torvmarker i södra Sverige.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 62 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av ökade kostnader för den förrädsstatistiska undersökningen medelst linjeinventering av torvtillgångarna i Götaland och Svealand utom Dalarna, samt den i samband därmed och inom samma område bedrivna rekognosceringen av mossmarkerna närmast trafiklederna på *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 23,100.

B. Fiskeriväsendet.

1. Täckande av för anläggning av statens fiskodlingsanstalt vid Borensnult utbetalade förskott.

[25.]
Täckande av för anläggning av statens

På Kungl. Maj:ts förslag medgav riksdagen år 1912, att det till kronolägenheterna Motala kungsfiske nr 26 och Motala herrekvarn nr 27 i Motala socken av Östergötlands län för det dåvarande hörande fiskevatten finge disponeras för en statens fiskodlingsanstalt vid Motala, och anvisade

därjämte till anläggning av en sådan fiskodlingsanstalt på extra stat för år 1913 ett anslag av 28,000 kronor.

Emellertid visade det sig sedermera, att det vore olämpligt att förlägga anstalten till den år 1912 avsedda platsen vid Motala utan borde den istället komma till stånd å en plats alldeles invid Borenskhult. Då härigenom den förutsättning, under vilken riksdagen år 1912 beviljade ovannämnda anslag, skulle bortfalla, föreslog Kungl. Maj:t i proposition den 17 december 1915, nr 16, riksdagen medgiva, att berörda av riksdagen på extra stat för år 1913 anvisade anslag finge användas till anläggning av en statens fiskodlingsanstalt utan hinder därav, att densamma förlades till Borenskhult. Av infordrade anbud syntes framgå, att anstaltens anläggning å den nya platsen skulle kunna ske inom ramen för det år 1912 beviljade anslaget. I skrivelse den 9 maj 1916, nr 106, anmälde riksdagen sitt bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vid anmälan den 19 maj 1916 av sagda riksdagsskrivelse fann Kungl. Maj:t gott dels bemyndiga lantbruksstyrelsen att med Göta kanaldirektion träffa avtal om upplåtelse för en tid av femtio år och mot visst årligt arrende av nyttjanderätten till vissa kanalverket tillhöriga vid Borenskhult belägna områden, dels ock anbefalla samma styrelse att för en kostnad av högst 28,000 kronor å sagda område vid Borenskhult anlägga en fiskodlingsanstalt med därtill hörande fiskdammar, sumpar eller andra för anstalten erforderliga anordningar. Kostnaderna för anläggningen av fiskodlingsanstalten skulle gäldas av meranämnda av riksdagen anvisade anslag av 28,000 kronor.

Uti skrivelse den 27 februari 1917 förmälde emellertid lantbruksstyrelsen, att enligt uppgjort kontrakt uppförandet av ifrågavarande fiskodlingsanstalt med därtill hörande boningshus m. m. komme att på grund av stegrade arbets- och materialpris draga en kostnad av 26,100 kronor, samt att på grund därav för fiskkläckningsapparater, fisksumpar, dammar m. m. funnes att tillgå allenast 1,900 kronor, varav 500 kronor måste användas till avlönande av en kontrollant vid byggnadsarbetet. Styrelsen hemställde, att för anskaffande av en del redan för åren 1917 och 1918 för anstaltens drift erforderliga sumpar, kläckningsapparater, redskap, bassänger m. m. måtte till styrelsens förfogande ställas ett belopp av 2,600 kronor att i mån av behov få användas redan under år 1917.

Vid ärendets föredragning den 22 juni 1917 biföll Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsens framställning samt anbefallde statskontoret att till lantbruksstyrelsen av under händer varande medel för ändamålet förskottsvis utbetala ett belopp av 2,600 kronor.

[25.]

fiskodlings-
anstalt vid
Borenskhult
utbetalade
förskott.

[25.] I skrivelse den 31 maj 1918 hemställde lantbruksstyrelsen att för fullbordande under sommaren samma år av vid fiskodlingsanstalten erforderliga arbeten måtte till styrelsens förfogande anvisas utöver redan för ändamålet anslagna medel ytterligare ett belopp av 5,100 kronor. Denna kostnadsökning berodde dels på att under byggnadernas utförande måst vidtagas vissa ändringar och kompletteringar i det ursprungliga förslaget, vilka arbeten dragit en kostnad av 2,178 kronor 25 öre, dels ock på att vissa ytterligare anordningar borde vidtagas, vilka ej ingått i den ursprungliga planen och för vilka kostnaderna upptagits till 4,821 kronor 75 öre; hela den summa, som behövdes för utförande av dessa extra arbeten, uppginge alltså till 7,000 kronor. Då entreprenören ägde för de arbeten, som han kontraktsevenligt skulle utföra, uppbära 26,100 kronor, vartill komme nyssnämnda belopp av 7,000 kronor, uppginge således utgifterna för byggnadsarbetet till sammanlagt 33,100 kronor. Då det beviljade anslaget utgjorde endast 28,000 kronor, erfordrades alltså för anstaltens fullbordande ytterligare begärda 5,100 kronor.

I ärendet avgav statskontoret infordrat utlåtande den 25 juli 1918.

Vid föredragning av ärendet den 16 augusti 1918 fann Kungl. Maj:t gott att för arbetenas vid anstalten fullbordande till lantbruksstyrelsens förfogande anvisa det begärda beloppet, 5,100 kronor, samt anbefallde statskontoret att av under händer varande medel förskottsvis utanordna beloppet.

Departementschefen.

Då det belopp, som riksdagen anvisat till anläggning av ifrågasvarande fiskodlingsanstalt utgjorde 28,000 kronor, vilket ännu enligt propositionen till 1916 års riksdag antogs skola bli för ändamålet tillräckligt, men det sedermera, huvudsakligen på grund av därefter inträdda prisstegringar, icke befunnits möjligt att utföra anläggningen för detta belopp, har Kungl. Maj:t för att icke arbetena skulle avbrytas och anstalten bli ofullbordad sett sig nödsakad att förskottsvis anvisa 7,700 kronor. Jag vill erinra, att lantbruksstyrelsen i skrivelsen den 31 maj 1918 omförmält, att härtill torde framdeles komma ytterligare behov av medel till vissa dammar m. m. För närvarande böra emellertid de förskotterade kostnaderna ersättas och jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av förskottsvis bestridda utgifter för anläggning av statens fiskodlingsanstalt vid Borens-hult anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst kronor 7,700.

2. Underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 71 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.

[26.]
Underhålls-
och drift-
kostnad för
fartyget
Skagerak.

att till ytterligare underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 40,000.

(extra anslag.)

3. Utförande av vissa fiskehamnar.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 75 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[27.]
Utförande
av vissa
fiskehamnar.

att till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa av fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,185,000;

att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, användas för ifrågavarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att bedrivas i hamnarna, bör avskämmas för det gemensamma behovet.

C. Skogsväsendet.

1. Lönetillägg åt lektorer vid skogshögskolan.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 77 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[28.]
Lönetillägg åt
lektorer vid
skogshög-
skolan.

Nionde huvudtiteln: 1919 års tilläggsstat.

[28.]

att för beredande av lönetillägg för år 1919 med 1,700 kronor till en var av de två vid skogshögskolan anställda ordinarie lektorerna å *tilläggsstat* för samma år anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 3,400.

2. Diverse behov vid skogshögskolan.

[29.]
*Diverse behov
vid skogshög-
skolan.*

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 81 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för diverse behov vid skogshögskolan å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 4,500.

3. Diverse behov vid statens skogsförsöksanstalt.

[30.]
*Diverse behov
vid statens
skogsförsöks-
anstalt.*

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 78 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för diverse behov vid statens skogsförsöksanstalt å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 9,500.

4. Specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring.

[31.]
*Specialunder-
sökningar
rörande de
norrländska
skogarnas
föryngring.*

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 83 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av ökade kostnader under år 1919 för specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 2,100.

5. Diverse behov vid statens skogsskolor.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 84 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[32.]

Diverse behov
vid statens
skogsskolor.

att för diverse behov vid statens skogsskolor å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 34,800.

6. Byggnadsarbeten vid statens skogsskolor.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 84 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[33.]

Byggnads-
arbeten vid
statens skogs-
skolor.

att för vissa byggnadsarbeten vid statens skogsskolor å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 70,000.

7. Diverse behov vid fortsättningsskolan vid Kloten.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 86 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[34.]

Diverse behov
vid fortsätt-
ningsskolan
vid Kloten.

att för vissa behov vid fortsättningsskolan vid Kloten å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 4,800.

D. **Lantmäteriväsendet.**1. **Ökat arbetsbiträde hos lantmäteristyrelsen.**

[35.]
Ökat arbets-
biträde hos
lantmäteri-
styrelsen.

Å extra stat för år 1919 har riksdagen anvisat till ökat arbetsbiträde hos lantmäteristyrelsen ett anslag av 18,300 kronor.

I skrivelse den 7 september 1918 har lantmäteristyrelsen, under åberopande av de ökade arbetsuppgifter, som tillkommit för styrelsen genom kungörelsen den 16 augusti 1918 med vissa föreskrifter angående mätningstväsendet inom rikets städer och sådana samhällen å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, hemställt, dels att Kungl. Maj:t måtte ställa 5,300 kronor till styrelsens förfogande för förra halvåret 1919 och dels att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen äska såväl å tilläggsstat för innevarande år ett för senare halvåret 1919 avsett anslag av 10,000 kronor som ock å extra stat för år 1920 ett anslag av 35,700 kronor.

Sedan 1917 års lantmäterikommission den 11 december 1918 avgivit utlåtande i detta ärende, har Kungl. Maj:t den 31 december 1918, i enlighet med vad kommissionen tillstyrkt, ställt till lantmäteristyrelsens förfogande för ändamålet för förra halvåret 1919 ett belopp av 5,100 kronor.

I sitt nyssberörda utlåtande har lantmäterikommissionen beträffande frågorna om anslag å tilläggsstat för år 1919 och å extra stat för år 1920 anfört, att dessa frågor sammanhängde med spörsmålet om lantmäteristyrelsens omorganisation. I sitt huvudbetänkande den 30 november 1918 hade kommissionen avgivit förslag till dylik omreglering. Skulle förslag härutinnan antagas av 1919 års riksdag och träda i kraft från och med ingången av år 1920, erfordrades uppenbarligen ej något anslag å extra stat för sistnämnda år, varemot sådant syntes böra ifrågasättas å tilläggsstat för år 1919. Om åter dylikt förslag ej antoges av sagda riksdag, uppstode givetvis fråga om anslag jämväl å extra stat för år 1920. Mot lantmäteristyrelsens anslagsberäkningar i dessa avseenden har kommissionen därefter framställt vissa erinringar.

Då jag, såsom jag förut haft tillfälle meddela, har för avsikt att under riksdagens lopp förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition angående vissa lantmäteriväsendet berörande frågor, torde någon särskild åtgärd på grund av framställningen om extra anslag för år 1920 icke nu erfordras. För senare halvåret 1919 tarvas däremot ökade medel.

Då frågan därom i viss mån sammanhänger med frågan om hur lantmäteristyrelsen skall organiseras efter ingången av år 1920, böra dessa frågor upptagas till prövning i ett sammanhang och nu allenast visst belopp beräknas för år 1919. På grund av verkställda beräkningar anser jag detta belopp nu kunna lämpligen upptagas till 6,000 kronor.

[35.]

Jag får med anledning härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående förstärkning under senare halvåret 1919 av arbetskrafterna i lantmäteristyrelsen, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å tilläggsstat för samma år beräkna ett anslag av ... kronor 6,000.

2. Tillskott till krigstidstillägg för vissa lantmätare.

På Kungl. Maj:ts förslag har tillskott till krigstidstillägg för vissa lantmätare på grund av arbete enligt taxa beviljats vid 1918 års såväl lagtima som urtima riksdag. Dylikt tillägg är även i år erforderligt. I avvaktan å pågående utredningar bör härtill nu beräknas visst belopp, som synes kunna förslagsvis upptagas till 500,000 kronor.

[36.]

Tillskott till
krigstidstill-
lägg för vissa
lantmätare.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående tillskott till krigstidstillägg för vissa lantmätare, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett anslag av kronor 500,000.

E. Rikets allmänna kartverk.

Diverse behov vid rikets allmänna kartverk.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 95 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[37.]

Diverse behov
vid rikets
allmänna
kartverk.

att för diverse behov vid rikets allmänna kartverk å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 4,000.

F. Geologiska samt meteorologiska och hydrografiska undersökningar.

1. Extra personal m. m. vid Sveriges geologiska undersökning.

[38.]
Extra
personal m. m.
vid
Sveriges geolo-
giska under-
sökning.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 97 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ökade medel till extra personal m. m. vid Sveriges geologiska undersökning å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 3,000.

2. Fältarbeten m. m. vid Sveriges geologiska undersökning.

[39.]
Fältarbeten
m. m. vid
Sveriges geolo-
giska under-
sökning.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 98 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för vissa kostnader för fältarbeten m. m. vid Sveriges geologiska undersökning å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 19,800.

3. Täckande av brist för år 1918 i Sveriges geologiska undersöknings expensanslag.

[40.]
Täckande av
brist för år
1918 i
Sveriges geo-
logiska under-
sökningss-
expensanslag.

Utöver det å Sveriges geologiska undersöknings ordinarie stat upptagna anslag å 10,000 kronor till expenser anvisades av 1917 års riksdag till ytterligare expenser å extra stat för år 1918 ett anslag av 18,800 kronor, varav dock 5,000 kronor skulle utgå redan år 1917 och 13,800 kronor avsågos för år 1918. De sålunda för år 1918 till expenser disponibla medlen hava emellertid på grund av inträffade prisstegringar visat sig otillräckliga. Härom anføres i en skrivelse från geologiska undersökningen den 13 november 1918 följande.

[40.]

I den kostnadsberäkning för undersökningens expensutgifter, som legat till grund för beviljandet av 1917 års anslag, hade de med naturhistoriska riksmuseet gemensamma utgifterna för värme upptagits till cirka 8,300 kronor. Senare inträffade stegringar å bränsleprisen och å omkostnaderna för vedens transporter hade emellertid medfört, att utgifterna för värme under år 1918 komme att ställa sig väsentligt högre än som beräknats. Enligt från vetenskapsakademien erhållna uppgifter komme den på geologiska undersökningen fallande andelen i värmeomkostnader för sistnämnda år att belöpa sig till cirka 14,300 kronor och således med 6,000 kronor överskrida den beräknade summan, varigenom en mot detta belopp svarande brist å undersökningens expensanslag komme att uppstå.

Även flera övriga utgiftsposter hade stegrats i den grad, att de ej längre kunde täckas genom inskränkningar å andra poster. Detta gällde sådana ofrånkomliga utgifter som till telefon, elektrisk ström, skriv- och ritmaterial samt diverse förbrukningsartiklar för rengöring etc. Omkostnaderna härför under året uppvisade en av prisförhöjningar vållad stegring av minst 1,000 kronor, till vilken merutgift de avsedda expensmedlen ej räcka.

På grund av vad sålunda anförts har hemställts om åtgärder för täckande av den beräknade bristen av tillhoppa 7,000 kronor.

Mot ifrågavarande framställning finner jag icke något att erinra. Bristen bör täckas genom anslag å tilläggsstat för innevarande år och jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att för täckande av uppkommen brist för år 1918 å de till expenser för Sveriges geologiska undersökning anvisade medel å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 7,000.

4. Ökade medel för år 1919 till expenser vid Sveriges geologiska undersökning.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 99 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[41.]

Ökade medel
för år 1919
till expenser
vid Sveriges
geologiska
undersökning.

att till expenser för Sveriges geologiska undersökning å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 8,000.

5. Inredningsarbeten m. m. i Sveriges geologiska undersöknings lokaler.

[42.]
Inrednings-
arbeten m. m.
i Sveriges
geologiska
undersök-
nings lokaler.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 100 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till inredningsarbeten och anskaffning av möbler i Sveriges geologiska undersöknings lokaler anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av kronor 10,000.

6. Praktiskt-geologisk undersökning i Jämtlands och Västerbottens län.

[43.]
Praktiskt-
geologisk
undersökning
i Jämtlands
och Väster-
bottens län.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 102 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fullföljande av den genom Sveriges geologiska undersöknings försorg anordnade praktiskt-geologiska undersökningen av fjälltrakterna i nordligaste delen av Jämtlands län och i Västerbottens län, förnämligast för utredning av därvarande malmförekomster, å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 60,000.

7. Djupborrning i Skåne.

[44.]
Djupborrning
i Skåne.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag under punkt 83 i nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen till 1916 års riksdag beviljade riksdagen för verkställande av djupborrningar i Skåne i enlighet med en av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet i det propositionen bilagda statsrådsprotokollet tillstyrkt plan å extra stat för år 1917 ett anslag av 140,000 kronor. Enligt denna plan skulle borrhningarna utföras dels i trakten av Ängelholm till ungefär 500 meters djup dels ock i närheten av Kullemölla i Malmöhus län. Angående borrhålet å sistnämnda ställe, som Sveriges geologiska undersökning föreslagit till

1,000 meters djup, anförde chefen för jordbruksdepartementet, att detta åtminstone tillsvidare borde neddrivas endast till dess rät-liaslagret genomborrats och den underliggande keupern nåtts. I anslutning härtil yttrade departementschefen vidare: »Häri genom ernås även en mycket betydlig kostnadsbesparing. I geologiska undersökningens utlåtande yttras nämligen, att efter allt att döma skulle man vid Kullemölla nå keupern långt före det föreslagna djupet av 1,000 meter. I den vid diamantbergborrningsbolagets anbud fogade planen antages detta inträffa på 450 meters djup. Om borrhålet nu för erhållande av kostnadsberäkning antages skola bli högst 600 meter djupt, synes det mig kunna med så stor säkerhet, som nu är möjlig, antagas, att det betydelsefulla rät-liaslagret då genomborrats. För den händelse detta mot förmodan icke skulle bli händelsen, lär Kungl. Maj:t kunna förskottera ytterligare erforderligt belopp för borrnings fortsättande intill ett maximidjup av 1,000 meter.»

Enligt den tillstyrkta planen skulle, för att möjliggöra borrnings eventuellt nödiga bedrivande till större djup än 600 meter, borrhålet till detta djup givas sådana dimensioner, att en fortsättning till 1,000 meter kunde äga rum. Kontrakt om borrnings utförande har uppgjorts med svenska diamantbergborrningsaktiebolaget i Stockholm och blivit av Kungl. Maj:t godkänt. Enligt detta kontrakt skulle borringen vid Kullemölla på de överenskomna villkoren bedrivas till högst 800 meters djup.

I skrivelse den 2 december 1918 har nu chefen för geologiska undersökningen anmält, att undersökningsarbetena söder om Ängelholm påbörjats under senare delen av november månad 1916 samt fortgått utan avbrott till nära slutet av oktober månad 1917, då borringarna uti nämnda trakt avslutats på ett djup av 426 meter, varemot påbörjandet av borringen vid Kullemölla av särskilda skäl uppskjutits till i slutet av mars 1918, från vilken tid den sedermera oavbrutet fortgått med resultat, att man i början av december 1918 nedträngt till ett djup av omkring 420 meter.

I skrivelsen har vidare anförts:

»Flera samverkande omständigheter hava gjort, att de ifrågavarande borringarna blivit dyrare än i slutet av år 1915 och början av år 1916 kunde förutses. Sålunda hava prisen på materiel (såsom klädnadsrör m. m.), varför borrbolaget enligt kontrakt har att bekomma ersättning enligt gängse marknadspris, undergått mycket avsevärda stegringar sedan hösten 1915, då kostnadsberäkningen för 1916 års statsverksproposition uppgjordes. En ännu betydelsefullare omständighet har legat däruti, att ifrågavarande borringar erbjudit betydande tekniska svårigheter och därigenom dragit vida längre tid, än från början kunde beräknas. Medan så-

[44.]

lunda Ängelholmsborrningen enligt borrbolagets plan beräknades kunna utföras på 3 å 4 månader, tog densamma i verkligheten, oavsett arbetena för grundens iordningsställande, omkring 10 månader i anspråk. Även vid Kullemölla är det uppenbart, att borrningen icke kan utföras med den från början beräknade hastigheten. Då ersättningen för borrningen till en del utgår efter den använda tiden, medför tydligen arbetets utsträckande över en längre tid än från början beräknats ett betydligt fördyrande moment. Mindre betydelsefull men dock icke helt oväsentlig är den förhöjning, som dels härigenom, dels till följd av andra ökade kostnader uppkommer för arbetenas övervakande samt nödtorftiga vetenskapliga bearbetande vid borrarplatserna. På grund av ovan angivna fördyringar hava kostnaderna för borrningen vid Ängelholm uppgått till omkring 72,500 kronor samt kostnaderna för de till och med slutet av oktober utförda arbetena vid Kullemölla till omkring 51,000 kronor. Då det är sannolikt, att till innevarande dag ytterligare omkring 10,000 kronor förbrukats, torde sammanlagda omkostnaderna för borrarningarna till dato uppgå till omkring 133,500 kronor. Härav framgår, att borrningen vid Kullemölla måste avbrytas redan före innevarande månads utgång, sannolikt på ett djup av högst 450 meter, därest icke Eders Kungl. Maj:t finner för gott att genom anvisning av ytterligare medel möjliggöra dess fortsättning, till dess att det med borrningen avsedda syftemålet blivit helt uppnått.»

Vid härefter lämnad redogörelse för de praktiska resultat, som framgått av de hittills utförda arbetena, anmärkes, att några säkra slutsatser ännu icke kunde dragas rörande det djup i rät-lias, på vilket däri eventuellt befintliga stenkolsflötser kunna anträffas, och anföres i anslutning därtill vidare: »Om borrningen får fortsättas till det kontraktsenligt överenskomna djupet av 800 meter, borde man dock kunna vänta att före detta djup påträffa sådana, även om det, efter den vunna erfarenheten om kritans mäktighet och den ytterligare kunskap om rät-liasformationens byggnad, som Ängelholmsborrningen givit, knappast är sannolikt, att man kan uppnå rät-lias underlag ens på 1,000 meter, vilket djup, såsom borrarningen hittills bedrivits, från teknisk synpunkt väl skulle vara möjligt att uppnå.»

Chefen för geologiska undersökningen, som beräknade, att utöver då redan beviljade medel erfordrades för borrarningens neddrivande till 600 meters djup 30,000 kronor och för uppnående av minst 800 meters djup 65,000 kronor, har i sin ifrågavarande skrivelse hemställt, att djupborrningen efter stenkol vid Kullemölla måtte få fortsätta, om möjligt i överensstämmelse med geologiska undersökningens ursprungliga plan till ett djup av 1,000 meter, eller om detta ej kunde medgivas, till åtminstone 800 meter, ävensom att härför nödiga ytterligare medel måtte ställas till undersökningens förfogande.

I en sedermera till jordbruksdepartementet inkommen, av undersökningens chef den 11 december 1918 avgiven promemoria har fram-

hållits, att ett uppskov med arbetet, tills riksdagen hunnit fatta beslut i frågan, skulle medföra högst väsentligt ökade utgifter för fortsatt borrhning samt därjämte tekniska olägenheter, däribland icke minst den föreliggande risken, att borrhålet under uppehållet kunde bliva så deformerat, att fortsatt borrhning i hålet bleve ytterligare försvårad, kanske till och med omöjliggjord. För att utan avbrott kunna i överensstämmelse med gällande kontrakt bedriva borrhningen till den 1 mars 1919 beräknades ett belopp av högst 32,000 kronor vara erforderligt.

Vid ärendets föredragning den 20 december 1918 ställde Kungl. Maj:t för fortsattande av djupborrhningen efter stenkol vid Kullemölla till geologiska undersökningens förfogande ett belopp av ytterligare 32,000 kronor från det å tilläggsstat för år 1918 uppförda förslagsanslag å 500,000 kronor till oförutsedda utgifter.

Genom ovanberörda beslut den 20 december 1918 har Kungl. Maj:t velat bereda möjlighet till den i berörda framställning omförmälda djupborrhningens fortsattande, intill dess frågan hunnit underställas riksdagens prövning. Med de sålunda anvisade ytterligare medlen av 32,000 kronor åsyftas, att borrhningsarbetet må kunna hållas i gång intill den 1 mars 1919. Beträffande frågan om det djup, vartill borrhningen lämpligen bör bedrivas, är svårt att nu träffa något avgörande, men jag håller före att, då detta dyrbara arbete igångsatts, det icke bör avbrytas, förrän säkert resultat av detsamma vunnits. För detta ändamål synes mig nödvändigt att beräkna borrhningens fortsattande intill ett djup av 800 meter. I det i undersökningens skrivelse framställda förslaget hava kostnaderna beräknats för detta djup och upptagits till 65,000 kronor utöver det av riksdagen år 1916 anvisade anslaget. Då nu Kungl. Maj:t redan anvisat 32,000 kronor till arbetets fortsattande, torde av riksdagen behöva äskas allenast ett belopp av 33,000 kronor. Jag vill emellertid tillägga, att Kungl. Maj:t givetvis bör äga rätt att, därest omständigheterna skulle giva skälig anledning därtill, utanordna ytterligare medel för borrhningens fortsattande intill det ursprungligen beräknade djupet av 1,000 meter. En sådan rätt förutsattes då riksdagen beviljade förenämnda anslag till djupborrhningar och Kungl. Maj:t har vid fattande av omförmälda beslut den 20 december 1918 även begagnat sig därav.

Anslaget ifråga bör uppföras å tilläggsstat för år 1919 och betecknas såsom reservationsanslag.

I anslutning till vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementis-
chefen.

[44.]

att för fortsättande av djupborrning efter stenkol vid Kullemölla i Skåne å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 33,000.

8. Diverse behov vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.

[45.]
Diverse behov
vid statens
meteorologisk-
hydrografiska
anstalt.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 104 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för diverse behov vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 21,800.

9. Meteorologiska iakttagelser i Abisko.

[46.]
Meteorolo-
giska iaktta-
gelser i Abisko.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 107 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för ökade arvoden till för de meteorologiska iakttagelserna i Abisko använd personal å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 900.

10. Hydrogeologiska specialundersökningar.

[47.]
Hydrogeolo-
giska special-
undersökning-
gar.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 109 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för ökade kostnader vid de hydrogeologiska specialundersökningarna för den hydrografiska undersökningen av Sveriges färskvatten anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett förslagsanslag, högst ... kronor 2,000.

G. Veterinärväsendet.

1. Diverse behov vid veterinärhögskolan.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 113 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[48.]
Diverse behov
vid veterinär-
högskolan.

att för diverse behov vid veterinärhögskolan å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 80,000.

2. Täckande av brist för år 1918 å anslag till statens veterinärbakteriologiska anstalt.

I ordinarie staten för statens veterinärbakteriologiska anstalt finnas upptagna dels en post å 3,500 kronor till tillfälliga biträden och vikariatsersättningar, dels en post å likaledes 3,500 kronor till belysning, bränsle, gas, vatten, renhållning m. m. och dels en post å 16,000 kronor till beredning av tuberkulin och sera samt nyanskaffning och ombyte av djur ävensom till instrument, förbrukningsartiklar, reagentier, emballage, böcker och tidskrifter, skrivmaterialier, telefon m. m. För år 1918 har dessutom av samma års lagtima riksdag å tilläggsstat anvisats ett reservationsanslag av 25,700 kronor för diverse behov vid ifråga varande anstalt. Sistnämnda anslag var enligt utredning i fjolårets statsverksproposition avsett att utgå sålunda:

[49.]
Täckande av
brist för år
1918 å an-
slag till
statens vete-
rinärbakterio-
logiska an-
stalt.

Till anställande av extra personal	kronor	7,000
» belysning, bränsle m. m.	»	5,000
» beredning av tuberkulin och sera m. m.	»	12,000
» förhållande av lokaler	»	1,700

Summa kronor 25,700.

Jag vill erinra, att jag vid anmälan av behovet av sistnämnda extra anslag anförde, att jag icke kunde finna avgörande betänkligheter föreligga mot en måttlig höjning i prisen å de från anstalten levererade

[49.] sera för att härigenom skaffa anstalten större inkomst än som beräknats. Med anledning härav ansåg jag det extra anslaget kunna, så vitt anginge utgifterna för beredning av tuberkulin och sera m. m., bestämmas avsevärt lägre än medicinalstyrelsen beräknat. Dessa uttalanden lämnades av riksdagen utan erinran.

Vid anmälan den 11 juli 1918 av riksdagens beslut i ämnet anbefallde Kungl. Maj:t medicinalstyrelsen tillse, huruvida icke genom en måttlig höjning av prisen på de från anstalten levererade sera anstaltens inkomster kunde ökas.

Emellertid hade medicinalstyrelsen redan i en den 11 juni 1918 avlåten skrivelse gjort framställning om ökade medel för täckande av motsedd brist i anslagen för statens veterinärbakteriologiska anstalt för år 1918. Styrelsen har i denna skrivelse anfört huvudsakligen följande:

I de framställningar till Kungl. Maj:t, som medicinalstyrelsen vid föregående tillfällen haft anledning göra om höjning av anslag till statens veterinärbakteriologiska anstalt, hade styrelsen framhållit, att anstalten utvecklade sig efter önskan. Då styrelsen nu nödgades åter göra en sådan framställning, ansåge sig styrelsen böra uttala, att denna utveckling fortginge såsom förut och uppenbarligen betingades av det ökade förtroende, som trots de i flera avseenden svåra omständigheter, varunder anstalten arbetade, kommit densamma till del. Det hade nämligen visat sig, att anstalten allt mera toges i anspråk av flera myndigheter, främst av medicinalstyrelsen själv, och dessutom av veterinärer och djurägare. Denna stegring av anstaltens verksamhet hade icke avtagit utan snarare tilltagit under krigstiden.

Anstaltens utgifter berodde av de krav på arbete, som ställdes på densamma. Den kunde nämligen icke neka att utföra arbeten, vilka enligt instruktionen tillkomme den. Anslagen till anstalten borde därför alltför stå i rimligt förhållande till storleken av dessa krav. Detta vore emellertid för närvarande icke fallet. Såvitt styrelsen kunnat finna, hade onödiga utgifter icke heller gjorts.

I skrivelser till Kungl. Maj:t den 11 september och den 6 november 1917 hade styrelsen hemställt om ny stat för anstalten.

I detta statförslag hade räknats med de efter dåvarande förhållanden erforderliga anslag för anstaltens verksamhet. Sedan dess hade emellertid prisen på många för anstalten oundgängligt nödvändiga artiklar ytterligare betydligt stigit. Såsom exempel kunde anföras, att priset på kaniner till försöksdjur hade stigit med mer än 1,000 procent. Nästan allt, som behöfve anskaffas för anstaltens verksamhet, såsom kött, agar, pepton och glycerin till substratberedning, glasvaror, kemikalier, försöksdjur och foder m. m., hade på ett år stigit i pris 100—1,000 procent. Vad det stegrade köttpriset betydde för anstaltens ekonomi framginge därav, att anstalten behöfve bereda över 1,000 liter buljong om året. Dessutom hade avlöningarna för den extra personalen måst ökas, ehuru de dittills dock kunnat hållas lägre än för motsvarande personal vid veterinärhögskolan.

Veterinärbakteriologiska anstalten hade sig jämlikt instruktionen av den 19 november 1915 även ålagt att framställa tuberkulin och att kostnadsfritt överlämna detsamma till lantbruksstyrelsen. Årligen framställdes 40,000—50,000 gram tuber-

kulin med ett saluvärde före kriget av omkring 30,000 kronor. Tuberkulinberedningen krävde, bland annat, större delen av den gas, som förbrukades vid anstalten. Under övervägande syntes kunna tagas, huruvida icke ersättning till anstalten framdeles skulle kunna beredas för det till lantbruksstyrelsen levererade tuberkulinet.

Beredning av abortvaccin och autogen vaccin samt av sera gavs inkomst, som ungefär motsvarade utgifterna. Styrelsen ansåge sig böra avråda från att höja priset på dessa medel.

Vissa diagnostiska undersökningar vore mycket dyrbara. Dessa vore med vissa undantag kostnadsfria och borde enligt styrelsens mening så vara. För dessa undersökningar erfordrades stor mängd förbrukningsartiklar av olika slag såsom glasvaror, instrument, olika näringssubstrat för bakterier, delvis mycket dyrbara kemikalier och färger samt försöksdjur, varjämte de tvingade till alltjämt växande utgifter för gas, vatten och renhållning.

Undervisningsverksamheten föranledde även kostnader. I instruktionen för anstalten vore föreskrivet, att veterinärhögskolans kandidater skulle beredas tillfälle att studera vid anstalten, men härför utginge icke någon ersättning.

Anstaltens publikationer hade hittills kunnat utgivas mycket billigt, däri-genom att de befördrades till trycket i Skandinavisk veterinärtidskrift, men behovet av särtryck av dessa publikationer ävensom tryckningen av årsberättelsen föranledde dock ganska stora kostnader.

Enligt styrelsens mening vore det otvivelaktigt till skada för landets veterinär-väsande och boskapsskötsel, om anstalten icke skulle få fortsätta sin naturliga ut-veckling och ännu mer om dess verksamhet skulle behöva inskränkas.

Under nuvarande tider hotade smittsamma husdjursjukdomar mer än eljest från utlandet, särskilt från Finland och Ryssland. Under sådana förhållanden syntes statens veterinärbakteriologiska anstalt böra vara rustad att åtaga sig det arbete, som kunde komma att anförtros åt densamma.

Omkostnaderna under anslagsposten: till belysning, bränsle, gas, vatten, ren-hållning m. m., som i staten vore upptagen till 3,500 kronor för året, hade för tiden intill den 5 juni 1918 uppgått till 7,436.80 kronor, vadan å densamma redan då uppkommit en brist av 3,936.80 kronor. Med fäst avseende på de ytterst växlande prisen å gas, koks, ved m. m. vore det mycket svårt att beräkna kostnaderna för den återstående delen av året, men dessa syntes icke kunna sättas lägre än till 6,000 kronor, varför utöver årsanslaget skulle på denna post erfordras ett belopp av inalles 9,936.80 kronor.

Intill nyssnämnda tid hade kostnaderna å anslaget till tuberkulin och serum, instrument och förbrukningsartiklar m. m. uppgått till 28,464.10 kronor emot i staten beräknade 16,000 kronor för hela året, vadan en brist å detta anslag upp-stått av 12,464.10 kronor. För återstående sju månader av året borde kostnaden emellertid kunna beräknas proportionsvis något lägre eller till 24,000 kronor, emedan en del djur kunde hållas på bete vid Sättra egendom, från vilken även en del foder kunde levereras till anstalten. För denna anslagspost skulle utöver årsanslaget således erfordras 36,464.10 kronor.

Intill den 5 juni 1918 hade vidare å den i staten upptagna posten till till-fälliga biträden å 3,500 kronor förbrukats 2,220.10 kronor, vadan å detta anslag vid nyssnämnda tid återstått ett belopp av 1,279.90 kronor. Emellertid syntes återstodskostnaderna utöver sistnämnda belopp för året å denna anslagspost icke

[49. kunna beräknas till lägre än 3,000 kronor, enär styrelsen icke syntes kunna underlåta att bifalla en av en del utav dessa biträden gjord framställning om löneförhöjning, motsvarande en sådan, som beviljats likartade biträden vid veterinärhögskolan.

De utöver årsanslaget till anstalten erforderliga medlen skulle alltså bliva 49,400.90 kronor.

Emellertid beräknades inkomsten för året av försålda sera kunna uppgå till 10,000 kronor, varigenom de för anstaltens drift under återstående delen av år 1918 erforderliga medlen skulle kunna nedbringas till 39,400.90 kronor.

Därest emellertid Kungl. Maj:ts förslag till 1918 års riksdag om anvisande för diverse behov vid veterinärbakteriologiska anstalten å tilläggsstat för år 1918 av ett reservationsanslag av 25,700 kronor vunne riksdagens bifall, skulle återstående bristen bliva 13,700 kronor.

Medicinalstyrelsen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd för att till styrelsens förfogande måtte ställas sistnämnda belopp.

Därefter har medicinalstyrelsen i skrivelse den 1 oktober 1918 anmält, att styrelsen med anledning av Kungl. Maj:ts förberörda anbefallning den 11 juli 1918 och med fäst avseende på de ytterst stegrade omkostnaderna för serumtillverkningen beslutat att från och med samma dag höja priset på de från anstalten levererade sera från 5 till 7 öre per kubikcentimeter. Under förutsättning att omsättningen av dylika sera komme att liksom förut uppgå till cirka 200,000 kubikcentimeter per år, skulle inkomstökningen bliva 4,000 kronor.

Angående frågan om ersättning till veterinärbakteriologiska anstalten för till lantbruksstyrelsen levererad tuberkulin har jag förut denna dag lämnat en redogörelse vid behandling av frågan om anslag för år 1920 till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. Jag tillåter mig nu hänvisa därtill.

Över medicinalstyrelsens ovanberörda framställning den 11 juni 1918 har statskontoret avgivit utlåtande den 11 december samma år och därvid förklarat sig icke hava något att erinra mot att för tackande av den beräknade bristen å 13,700 kronor ett förslagsanslag å högst samma belopp äskades av riksdagen å tilläggsstat för år 1919.

Departements-
chefen.

Behovet av att medel anvisas till tackande av bristen i veterinärbakteriologiska anstaltens anslag för år 1918 är tydligtvis oavvisligt. Då den vidtagna höjningen i priset å sera samt beslutet om betalning för levererad tuberkulin icke kunna hava hunnit utöva någon större inverkan å anstaltens inkomster under år 1918 samt i varje fall beloppet av inkomstökningen ännu icke är känt lika litet som beloppet av den faktiskt inträdda bristen intill årets slut, saknar jag anledning att ifrågasätta ändring i det anslagsbelopp. som begärts för bristens tackande.

Det är givet, att det anslag, som må beviljas, endast skall användas i den mån det behövs till täckande av verkligt konstaterad brist.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för täckande av brist för år 1918 vid statens veterinärbakteriologiska anstalt å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 13,700.

3. Diverse behov vid statens veterinärbakteriologiska anstalt.

Jämte det 1918 års lagtima riksdag, på sätt jag erinrat i nästföregående punkt, å tilläggsstat för samma år anvisade ett anslag av 25,700 kronor till diverse behov vid statens veterinärbakteriologiska anstalt, anvisade riksdagen å extra stat för år 1919 för enahanda ändamål ett reservationsanslag av 28,900 kronor, som var beräknat sålunda:

[50.]
Diverse behov
vid statens
veterinärbak-
teriologiska
anstalt.

extra personal.....	kronor 10,000
belysning, bränsle, gas, vatten, renhållning m. m.	» 5,000
beredning av tuberkulin och sera samt nyanskaffning och ombyte av djur ävensom till instrument, förbruk- ningsartiklar m. m.....	» 12,000
lokalhyra.....	» 1,900

I skrivelse den 27 augusti 1918 har nu medicinalstyrelsen hemställt om ökat anslag för anstalten för år 1919 och därvid överlämnat avskrift av en utav anstaltens föreståndare, professor Arvid M. Bergman ingiven framställning i ämnet. Medicinalstyrelsen har anført, att det redan då syntes styrelsen uppenbart, att icke ens det för år 1919 anvisade extra beloppet skulle visa sig vara tillräckligt för att få anstaltens inkomster och utgifter att gå ihop.

På anförda skäl hade professor Bergman hemställt, att ett ytterligare reservationsanslag på tilläggsstat för år 1919 å 16,000 kronor måtte ställas till förfogande för verksamheten under sistnämnda år vid veterinärbakteriologiska anstalten, nämligen dels 13,700 kronor, eller samma belopp, som styrelsen förut begärt som ytterligare tilläggsanslag för år 1918, dels 1,979: 84 kronor till löneförhöjning åt vissa arbetare eller tillsammans 15,679: 84 kronor, vilket senare belopp avrundats till 16,000 kronor.

[50.]

Med stöd av de beräkningar, som gjorts och den erfarenhet, som vunnits under år 1918, ansåge sig medicinalstyrelsen kunna vitsorda behovet av ytterligare anslag å 13,700 kronor.

Vidkommande den ifrågasatta löneförhöjningen vore att märka, att fyra vid anstalten, respektive vid den för anstaltens räkning arrenderade egendomen Sättra anställda hästskötare och jordbruksarbetare hos föreståndaren för anstalten anhållit om löneförhöjning, vilken föreståndaren tillstyrkt från ingången av juni månad 1918. Jämväl medicinalstyrelsen, som icke ansett sig kunna själv bifalla denna framställning, tillstyrkte, att ifrågavarande löneförhöjning, som skulle betinga en årlig kostnad av i runt tal 2,000 kronor, måtte beviljas.

Medicinalstyrelsen har på grund härav hemställt, att av 1919 års riksdag måtte äskas å tilläggsstat ett anslag av 16,000 kronor för uppehållande under samma år av verksamheten vid ifrågavarande anstalt.

Statskontoret har i utlåtande den 11 december 1918, under erinran att ämbetsverket förut tillstyrkt medicinalstyrelsens förslag om ersättning till veterinärbakteriologiska anstalten för till lantbruksstyrelsen levererad tuberkulin samt under framhållande att i händelse av bifall härtill sagda ersättning torde komma att lämna tillgång till täckande av den beräknade bristen å 13,700 kronor, ansett något anslag för detta ändamål ej behöva äskas av riksdagen. Däremot ansåge sig statskontoret böra understödja framställningen om löneförhöjning åt vissa arbetare och tillstyrkte, att för detta ändamål ett förslagsanslag å högst 2,000 kronor måtte anvisas å tilläggsstat för år 1919.

Departement-
chefen.

Beträffande frågan om ersättning för levererad tuberkulin tillåter jag mig hänvisa till redogörelsen härför vid behandlingen av frågan om anslag för år 1920 till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Tillika får jag hänvisa till det under nästföregående punkt gjorda omnämnande av skedd höjning i priset å de från anstalten levererade sera.

Med hänsyn till de inkomster, som härigenom komma att tillföras ifrågavarande anstalt, anser jag lika med statskontoret den erforderliga anslagsökningen å tilläggsstat för innevarande år kunna begränsas till 2,000 kronor och hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för diverse behov vid statens veterinärbakteriologiska anstalt å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 2,000.

II. Diverse.

1. Kolonisation å vissa kronoparker.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 126 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[51.]
Kolonisation
å vissa krono-
parker.

att för anordnande av kolonat å vissa kronoparker i Norrland å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av kronor 167,000.

2. Undersökning av vissa mineralfyndigheter.

Genom en den 9 april 1918 dagtecknad proposition, nr 258, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att, under förutsättning av riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län, under nionde huvudtiteln anvisa å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 100,000 kronor att i de fall, där undersökning funnes böra med begagnande av kronans jordägarandel företagas av mineralfyndigheter, vilka enligt nämnda lag inmutats av enskilda, enligt Kungl. Maj:ts föreskrifter användas till bestridande av kostnader, som stode i samband med dylik undersökning.

[52.]
Undersökning
av vissa
mineral-
fyndigheter.

Enligt vad riksdagen anmälde i skrivelse nr 224 har riksdagen, som med viss ändring antagit nyssnämnda lagförslag, anvisat det begärda anslaget.

Sedan Kungl. Maj:t vid riksdagsskrivelsens föredragning den 28 maj 1918 anbefallt kommerskollegiet att inkomma med förslag till bestämmelser rörande anslagets användning samt lag i omförmälda ämne utfärdats den 31 maj 1918 (nr 288), har kollegiet avgivit det infordrade förslaget i utlåtande den 16 september 1918. Därefter har Kungl. Maj:t den 11 oktober 1918 ställt anslaget till förfogande av 1917 års kommission för undersökning av vissa mineralfyndigheter å kronojord att användas enligt vissa samtidigt meddelade föreskrifter.

[52.]

Enär detta Kungl. Maj:ts beslut icke kunnat meddelas och komma kommissionen tillhanda förr än ganska sent under året, då marken i Norrland redan blivit snötäckt, hava några undersökningar av förut icke bearbetade fyndigheter icke med anlitande av anslaget lämpligen kunnat ske under år 1918. Icke heller hava enligt vad förenämnda kommission den 4 december 1918 meddelat, de enskilda inmutarna själva, åtminstone såvitt dittills vore bekant, vid någon fyndighet gjort sådana fynd, att skäl förelegat att för kronans räkning ingripa för arbetenas påskyndande.

Vid sådant förhållande har anslaget, såsom varande förslagsanslag, i sin helhet vid årets utgång tillgodoförts kassafonden. Något anslag för detta ändamål å 1919 års stat finnes ej anvisat.

Omförmälda kommission har nu hos mig anmält, att anslag å samma belopp borde finnas för ändamålet tillgängligt för år 1919, enär kommissionens arbeten först då kunde komma att påbörjas i avsedd omfattning.

Kommerskollegiet har i utlåtande den 5 december 1918 i ärende angående anslag till praktisk-geologisk undersökning i Jämtlands och Västerbottens län berört jämväl nu förevarande ämne och därvid tillstyrkt, att det för år 1919 behövlige anslaget måtte få naturen av reservationsanslag.

Departements-
chefen.

De anförda omständigheterna göra det påtagligen önskvärt, att nytt anslag för nu ifrågakarande ändamål anvisas å tilläggsstat för år 1919. Vad beträffar frågan om anslagets förändring till reservationsanslag kan det påtagligen medföra viss fördel, om eventuell behållning får användas senare år. Då jag dessutom inhämtat, att det icke synes finnas anledning antaga, att arbeten behöva under år 1919 igångsättas till sådan omfattning, att anslagsbeloppet överskrides, därest det sättes till samma belopp, som beviljats för år 1918 eller 100,000 kronor, har jag ej något att erinra mot en sådan ändring.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 100,000 att i de fall, där undersökning finnes böra med begagnande av kronans jordägarandel företagas av mineralfyndigheter, vilka inmutats av enskilda enligt lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län,

enligt Kungl. Maj:ts föreskrifter användas till bestridande av kostnader, som stå i samband med dylik undersökning.

[52.]

3. Odlingsbidrag till vissa krononybyggare i Norrbottens län.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 132 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[53.]
Odlingsbidrag
till vissa
krononybyggare i Norrbottens län.

att i avbidan på den proposition angående odlingsbidrag till vissa krononybyggare i Norrbottens län, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål beräkna å tilläggsstat för år 1919 ett anslag av kronor 50,000.

4. Åtgärder i prisreglerande syfte.

Till åtgärder i prisreglerande syfte har riksdagen under nionde huvudtiteln anvisat förslagsanslag till belopp av 90 miljoner kronor å tilläggsstat för år 1918 och av 10 miljoner kronor å extra stat för år 1919. Sistnämnda anslag hade huvudsakligen till syfte, att medel skulle finnas till hands för prisregleringens fortsättande, därest så funnes erforderligt, även efter 1919 års ingång intill dess riksdagen hunne besluta i ärendet.

[54.]
Åtgärder i
prisreglerande
syfte.

Beträffande behovet av ytterligare medel för innevarande år för prisregleringsåtgärder har folkhushållningskommissionen den 23 november 1918 på min anmodan avgivit en P. M. Kommissionen har däri framhållit, att försiktigheten syntes bjuda, att man vid beräkningen utginge från de minst gynnsamma sannolika förhållandena, nämligen att läget i försörjnings- och prishänseende icke komme att betydligt förbättras under år 1919. Kommissionen har därefter beträffande behovet av medel för prisreglering yttrat sig sålunda:

»Enligt vad som nu kan bedömas, torde av de 90 miljonerna för prisregleringar ungefär 15 miljoner komma att återstå odisponerade vid 1918 års utgång. Under förutsättning att detta belopp må kunna överföras att användas även under år 1919, skulle alltså — om hänsyn även toges till de 10 miljonerna å 1919 års extra stat — sammanlagt ungefär 25 miljoner kronor redan finnas disponibla för

[54.] eventuella prisregleringsåtgärder under nästkommande kalenderår. Det torde dock vara tvivelaktigt, om den eventuella besparingen på 1918 års anslag verkligen kan överföras till år 1919.

Innan kommissionen ingår på beräkningar rörande nya prisregleringsanslag, vill kommissionen med några ord beröra sambandet mellan dyrtidsanslaget och prisregleringsanslagen ävensom ange den principiella utgångspunkt, som enligt kommissionens förmenande bör beaktas vid vidtagandet av statliga åtgärder för lindrande av dyrtidens tryck under det kommande året.

Ett av syftemålen med anslag för statliga prisregleringar har ju varit, att man dymedelst hoppats kunna i viss mån dämpa den allmänna prisstegringen. Närmast på grund av att prisregleringar överhuvud taget endast kunnat komma att omfatta ett mycket begränsat antal varor, har det dock visat sig omöjligt att hålla tillbaka den fortgående prisstegringen. Härigenom ha prisregleringsanslagens syfte till en viss grad förfelats, och de ha därför så gott som uteslutande haft betydelse som ett slags allmän dyrtidshjälp åt samtliga förbrukare av de varor, som rabatterats. Skillnaden mellan dyrtidsanslagets och prisregleringsanslagens verkningar har därför småningom endast blivit den, att dyrtidsanslaget mera smidigt anpassats efter de olika förbrukarnas verkliga behov av statlig hjälp, under det att prisregleringsanslagen kommit samtliga förbrukare till del. Kommissionen har därför velat ifrågasätta, huruvida icke statens åtgärder för lindrande av dyrtidens tryck hädanefter mera borde inriktas på den form av hjälp, som infattas i dyrtidsanslagen till kommunerna, och att direkta och allmänna prISRabatteringar som regel endast borde ske å sådana varor, som äro underkastade en *fullt genomförd statlig ransonering*. Under sådana förhållanden skulle rabattering väl ej komma att äga rum å annan vara än *mjölet*. Emellertid kunna undantag från denna regel påkallas av vissa förhållanden. Det lärer sålunda kunna inträffa, att med avseende å vissa importvaror priserna å desamma kunna komma att stå i sådant förhållande till det svenska marknadsläget, att det kan vara befogat att tillhandahålla desamma till konsumenterna till lägre pris än självkostnaden. Å andra sidan kunna priserna å vissa importvaror nödvändiggöra, att en motsvarande eller likartad hemmaproducerad vara tillhandahålles konsumenterna till lägre pris än självkostnadspriset.

Det förra kan inträffa i avseende å exempelvis danskt smör, sill samt fläsk. Skulle förhållandena gestalta sig så, att Norge blir i tillfälle att fritt exportera sill till vilket som helst land, så kommer detta säkerligen att medföra en konkurrens om den norska sillen, som driver de redan nu höga priserna ännu mera våldsamt i höjden. Under sådana förhållanden kan det bliva nödvändigt att å denna vara företaga prISRabattering. Priset på importerade margarinråvaror återigen synes möjliggöra, att margarin tillhandahålles till väsentligt lägre priser än de, som gälla och komma att gälla å hemmaproducerat fett (hushållsfött), vilket kan medföra nödvändigheten av att rabatt lämnas å den hemmaproducerade varan.

Med dessa synpunkter för ögonen har kommissionen gått att kalkylera de sannolika kostnaderna för prisregleringar under året 1919.

Vad först beträffar *mjölet* uppkommer — såsom kommissionen tidigare haft tillfälle framhålla — med nu gällande maximipris å mjöl och med nuvarande kostnader för spannmålels inköp, förmalning, lagring, transport etc. en förlust, som uppgår till för vetemjöl 6 kronor 85 öre och för rågmjöl till 15 kronor 76 öre. allt per 100 kilogram. För konsumtionsåret 1918–1919 har mjölkonsumtionen för

den korttransonerade befolkningens vidkommande beräknats med nu gällande grundranson av mjöl uppgå till 438,000 ton eller 36,500 ton i genomsnitt per månad. Med en mjöltilldelning av 60 procent i rågmjöl och 40 procent i vetemjöl skulle mjölatgången per månad belöpa sig till 21,900 ton rågmjöl och 14,600 ton vetemjöl. Med ovan kalkylerade förlust av 6.85 kronor för 100 kilogram vete och 15.76 kronor för råg skulle sålunda statens förlust per månad uppgå för rågmjölet till 3,451,440 kronor och för vetemjölet till 1,000,100 kronor eller tillsammans i runt tal till 4,450,000 kronor per månad. Totala förlustbeloppet för de 8 första månaderna av 1919, d. v. s. den tid som faller inom det löpande hushållsåret, skulle alltså under anförda förutsättningar utgöra 35,600,000 kronor. Det må tilläggas, att ovanstående kalkyl upptager svenskt vete och råg till högsta pris jämte tröskningspremien 2 kronor per 100 kilogram. För sådant mjöl, som tillverkas av spannmål, inköpt efter den 1 november, kan sålunda kalkylen minskas med detta belopp. Den spannmål, som inköpts med tröskningstillägget, beräknas räcka till april månads utgång. Av innevarande konsumtionsår skulle man följaktligen kunna för månaderna maj—augusti kunna räkna med 2 kronor mindre förlust än för de föregående månaderna, vilken minskning per månad skulle utgöra cirka 730,000 kronor eller för tiden maj—augusti tillsammans 2,920,000 kronor. Å andra sidan bliva ränteförlusterna högre än de kalkylerade.

En annan omständighet, som skulle verka reducerande på statens förlust, är den om fraktsatserna skulle falla. Detta är ju efter de förhållanden, som nu inträffat, att vänta, men att för närvarande angiva, när och i vilken utsträckning en fraktsänkning, såväl till sjöss som å järnväg, kan tänkas ske, är givetvis ogörligt och följaktligen även en beräkning av dess inverkan på ifrågakommande kalkyler.

Kommissionen har dock ej ansett sig böra taga några särskilda hänsyn till dessa senare omständigheter, utan räknar med en förlust å mjölet under tiden januari—augusti 1919 på i runt tal 35 miljoner kronor.

Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att kommissionen icke ansett sig böra eller kunna nu avlämna någon som helst uppgift om, huruvida och i vad mån prisreglering å mjöl erfordras jämväl under nästkommande hushållsår.

I fråga om sådana varor, som på grund av stor olikhet i priset å den inhemska marknaden och i importpris enligt ovan antydda principer böra bliva föremål för partiell prisrabattering, beräknar kommissionen, att ungefär 10 miljoner kronor kunna ifrågakomma för dylik prisreglering av livsmedel. Asyftade varor äro *danskt smör, importerad sill, ägg, fläsk, fett* och eventuellt *kött m. m.*

På grund av träffade avtal om tillverkning av kalkkväve samt i syfte att åstadkomma viss önskvärd utjämning i prisen å varandra närstående *gödselmedel*, har preliminärt beräknats, att ungefär 10 miljoner kronor komma att erfordras för prisreglering av konstgjorda gödselmedel.

I prisregleringsanslagen plägar dessutom inrymmas även anslag för *statens kostnader för det lokala livsmedelsarbetet*; för det förflutna konsumtionsåret är denna post beräknad till sammanlagt 6 miljoner kronor. Huru än förhållandena kunna komma att utveckla sig, torde det vara nödvändigt, att den lokala organisationen för livsmedelsförvaltningen bibehålles åtminstone under hela detta förbrukningsår. Efturu det visserligen kan tänkas bliva möjligt att på vissa punkter företaga någon avveckling redan under pågående hushållsår och kostnaden härigenom skulle kunna eventuellt nedbringas, synes dock å andra sidan tidsläget fordra, att någon förbättring

[54.] i lönerna även beredes tjänst innehavarna vid den lokala livsmedelsorganisationen. Kommissionen vågar därför ej räkna med minskade kostnader härför, utan kalkylerar desamma efter samma norm som förra året (6 miljoner kronor per år), d. v. s. 4 miljoner kronor för tiden till augusti månads utgång 1919. För den händelse förhållandena kräva ytterligare verksamhet av åsyftad art, vill kommissionen framdeles ingiva beräkningar rörande kostnaderna för livsmedelsförvaltningen under kalenderårets sista månader.

Slutligen har kommissionen ansett sig böra upptaga en *allmän reserv* för oförutsedda prisregleringar på 1 miljon kronor.

Sammanfattas ovanstående beräkningar rörande prisregleringsbelopp, erhålles följande:

För mjöl under tiden januari—augusti 1919	kronor 35,000,000
För sill, smör, fläsk, ägg, kött, fett m. m.	» 10,000,000
För konstgjorda gödselmedel	» 10,000,000
För den lokala livsmedelsorganisationen januari—augusti 1919	» 4,000,000
För oförutsedda prisregleringar m. m.	» 1,000,000
Summa kronor 60,000,000.	

Utöver de redan enligt nådig proposition nr 438 till 1918 års riksdag anvisade 10 miljonerna, skulle alltså — om hänsyn ej toges till eventuellt gjorda inbesparingar på 1918 års anslag — erfordras för år 1919 ett *nytt* anslag på ungefär 50 miljoner kronor.

Departementsschefen.

Ytterligare medel till prisregleringsåtgärder under innevarande år utöver det redan anvisade anslaget å 10 miljoner kronor äro givetvis behövlige. Kommissionen har nu beräknat totalbehovet till och med utgången av augusti månad till 60 miljoner kronor och har därvid utgått från att prisreglering icke skulle ske i fullt samma omfattning som förut eller omfatta alla hittills prisreglerade varor. En omläggning av statens prisregleringsverksamhet till att i relativt högre grad ske genom dyrtidsanslaget synes även mig riktig och av omständigheterna påkallad. Möjligen kan förändringen i sådan riktning böra göras mer genomgripande än kommissionen nu förutsatt, vilket skulle medföra minskade utgifter från nu ifrågavarande anslag. Det bör emellertid uppmärksammas, att kommissionen i sin kalkyl icke räknat med prisreglering å mjöl för längre tid än till den 1 september 1919. Då de garanterade minimiprisen å brödsäd gälla även för 1919 års inhemska skörd, lär dock en prisreglering å mjöl bliva nödvändig även under någon del av det hushållsår, som börjar den 1 september innevarande år. Kommissionen beräknar kostnaden för dylik prisreglering för innevarande konsumtionsår till nära 4½ miljoner kronor per månad. Med hänsyn till eventuella inskränkningar å prisregleringarna samt till möjligheten av billigare transporter, särskilt å importerad spannmål, anser jag emellertid

den nödvändiga ökningen kunna beräknas till endast 10 miljoner kronor, vadan behovet för hela kalenderåret skulle uppgå till 70 miljoner kronor. [54.]

Då den behållning, som må hava uppstått å 1918 års prisregleringsanslag, icke kan överföras till år 1919, enär sagda anslag hade förslagsanslags natur, kan från nyssnämnda kalkylerade anslagsbehov icke avräknas mer än det belopp av 10 miljoner kronor, som redan anvisats av 1918 års lagtima riksdag. Det ytterligare anslagsbehovet skulle alltså bliva 60 miljoner kronor.

Emellertid synes det lämpligast att låta med definitiv framställning till riksdagen i denna fråga ännu något anstå. Under de närmaste månaderna torde man kunna bättre överblicka det allmänna läget och bedöma vad som i detta avseende bör och kan göras. Jag inskränker mig därför nu till att hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition angående anslag för år 1919 till åtgärder i prisreglerande syfte, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å tilläggsstat för sagda år beräkna ett anslag av kronor 60,000,000.

5. Beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.

För beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor har riksdagen anvisat särskilda förslagsanslag å 24 miljoner kronor å tilläggsstat för år 1918 och å 8 miljoner kronor å extra stat för år 1919, det senare anslaget avsett att möjliggöra rörelsens fortsättande även efter det nya årets ingång intill dess riksdagen hunne fatta beslut. [55.] Beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.

Folkhushållningskommissionen har nu med P. M. den 23 november 1918 överlämnat en av kommissionens avdelning för dyrtidsanslaget upprättad beräkning över det återstående anslagsbehovet för detta ändamål under innevarande år. Ur denna utredning må återgivas följande:

»Den dyrtidsverksamhet, som bedrivits under år 1918, har icke mer än i relativt ringa grad tillgodosett behovet av dyrtidshjälp åt de mindre bemedlade. Till den 1 november 1918 har dock av dyrtidsanslaget av Kungl. Maj:t anvisats tillhoppa ungefär 28,600,000 kronor. Därest dyrtidsverksamheten under år 1919 skulle komma att bedrivas i åtminstone samma omfattning, som under innevarande

[55.] år, lärar alltså ett väsentligt högre statsbidrag krävas. Då 1918 års dyrtidsanslag i december månad föregående år fixerades, räknade man med en väsentlig höjning i 1918 års prisnivå. Man torde vara berättigad att nu vid fastställandet av de erforderliga beloppen för år 1919 nödgas räkna med att prisnivån för nästa år kommer att ligga åtminstone cirka 50 procent högre än prisläget under vintern 1918, vilket gör att jämväl dyrtidsanslaget för år 1919 bör höjas med inemot 50 procent. Endast härigenom torde samma effektivitet för stundande år kunna ernås som för år 1918. Det är dock önskvärt, att beloppet ökas med en så pass stor summa, att särskilt det kommande vinterhalvårets verksamhet erhåller en större omfattning än under motsvarande tid 1918.

Avdelningen för dyrtidsanslaget anser sig för den skull böra fixera det för år 1919 erforderliga dyrtidsanslaget till cirka 55 miljoner kronor. Avdelningen har därvid räknat med att kostnaderna för verksamheten under år 1919 skola uppgå till två gånger 16 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor + 50 procent å denna summa, d. v. s. två gånger kostnaderna för senare halvåret 1918, eller 33 miljoner kronor + 50 procent ökning å detta belopp. Härigenom erhålles ett belopp av 49 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Med senast nämnda belopp skulle 1919 års dyrtidsverksamhet emellertid allenast erhålla ungefär samma effektivitet som under år 1918, men då, såsom nyss anfördes, en viss ökning av denna effektivitet måste eftersträvas, har avdelningen ansett sig böra öka nyssnämnda belopp med 5 $\frac{1}{2}$ miljon kronor, varigenom slutsumman för år 1919 skulle bli 55 miljoner kronor.

Då nu redan ett belopp av 8 miljoner kronor avsatts av 1918 års riksdag såsom förslagsanslag för nästa års dyrtidsverksamhet, skulle följaktligen av 1919 års riksdag krävas ytterligare anslag för dyrtidslindrande åtgärder under år 1919 å 47 miljoner kronor.»

Departements-
chefen.

Jag har redan förut uttalat min anslutning till tanken, att den medelst dyrtidsanslaget bedrivna understödsverksamheten bör utvidgas i förhållande till den allmänna prisregleringsverksamheten. Vid sådant förhållande torde det nu kalkylerade tillökningsbeloppet av 47 miljoner kronor för innevarande år icke vara för högt upptaget. Emellertid lär med framläggande av definitivt förslag i detta ämne böra tillsvidare anstå, och jag får fördenskull hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag för år 1919 till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å tilläggsstat för sagda år beräkna ett anslag av kronor 47.000.000.

6. Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande av tillfällig lönereglering för ordinarie befattningshavare i statsdepartementen, centrala verk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen samt för jämnande av tilläggsstatens slutsumma, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig lönereglering under år 1919 åt vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen å *tilläggsstat* för år 1919 under nionde huvudtiteln beräkna ett anslag av kronor 334,938.

[56.]
Tillfällig
lönereglering
för vissa
ordinarie be-
fattningsha-
vare inom
den civila
statsförvalt-
ningen.

7. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel å *tilläggsstat* för år 1919 under nionde huvudtiteln beräkna ett anslag av kronor 70,000.

[57.]
Förstärkning
av de till av-
lönande av
vissa extra
befattnings-
havare inom
den civila
statsförvalt-
ningen samt
till vikariats-
ersättningar
m. m. anvisade
medel.

8. Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

[58.]
Krigstids-
tillägg och
krigstidshjälp.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om behovet av anslag å 1919 års tilläggsstat för täckande av kostnader för krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ärendet, som kan bli riksdagen förelagd, till täckande av kostnader för krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt tjänstemän och betjante i de till jordbruksdepartementet hörande ämbetsverk och kårer å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett anslag av..... kronor 2,500,000.

Summan av de utav mig nu tillstyrkta anslagen å tilläggsstat för år 1919 under nionde huvudtiteln uppgår till 114,163,700 kronor.

Enär för år 1918 av riksdagen anvisats anslag å tilläggsstat till belopp av 134,540,583 kronor och å extra tilläggsstat till belopp av 175,500 kronor, tillhopa 134,716,083 kronor, understiga de nu tillstyrkta anslagen sistnämnda belopp med 20,552,383 kronor.

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen tacktes därtill lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll överlämnas till finansdepartementet såsom ledning vid uppgörandet av förslag till tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:

Osborne Koch.

Innehållsförteckning.

		Extra anslag Kronor	Sid.
A. Lanthushållningen.			
[1.]	1. Diverse behov vid centralanstalten för försöks- väsendet på jordbruksområdet	75,000	2
[2.]	2. Assistenten hos lantbruksingenjörer	42,000	8
[3.]	3. Tillskott till krigstidstillägg för lantbruksingen- jörer	50,000	8
[4.]	4. Täckande av förlust å kosthåll för frielever vid lantbruksinstitutet vid Ultuna	1,300	8
[5.]	5. Bränsle m. m. vid lantbruksinstitutet vid Ultuna	31,900	10
[6.]	6. Hovbeslagsskolan vid Alnarp	5,462	10
[7.]	7. Trädgårdsskolan vid Adelsnäs	2,000	13
[8.]	8. Ökat understöd åt lanthushållsskolor	25,000	13
[9.]	9. Tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmanna- och lanthushållsskolor	50,000	14
[10.]	10. Utbildningskurser för täckdikningsförmän	25,000	14
[11.]	11. Mätninginstrument åt täckdikningsförmän m. fl.	25,000	16
[12.]	12. Ökat anslag till Fredrika Bremer-förbundets lant- hushållningsskola vid Rimforsa	3,000	16
[13.]	13. Ökat anslag till lanthushållningsskolan å Brogård	3,000	17
[14.]	14. Ökat arbetsbiträde vid stuteriöverstyrelsen m. m.	4,200	17
[15.]	15. Förstärkning av reservationsanslaget till häst- avelns förbättrande m. m.	193,000	17
[16.]	16. Kemiska stationer	16,000	20
[17.]	17. Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län	4,100	20
[18.]	18. Svenska mosskulturföreningen	5,000	21
[19.]	19. Sveriges utsädesförening	17,500	24
[20.]	20. Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norr- ländska avdikningsanslaget understödda företag	1,000,000	25
<i>Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)</i>			8

		Extra anslag Kronor	Sid.
[21.]	21. Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från allmänna avdikningsanslaget understödda företag	200,000	25
[22.]	22. Torvingenjörer och torvassistenter	4,800	25
[23.]	23. Torvskola	2,400	26
[24.]	24. Undersökningar av torvmarker i södra Sverige	23,100	26
B. Fiskeriväsendet.			
[25.]	1. Täckande av för anläggning av statens fiskod- lingsanstalt vid Borenhult utbetalade förskott	7,700	26
[26.]	2. Underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak	40,000	29
[27.]	3. Utförande av vissa fiskehamnar	1,185,000	29
C. Skogsväsendet.			
[28.]	1. Lönetillägg åt lektorer vid skogshögskolan	3,400	29
[29.]	2. Diverse behov vid skogshögskolan	4,500	30
[30.]	3. Diverse behov vid statens skogsförsöksanstalt	9,500	30
[31.]	4. Specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring	2,100	30
[32.]	5. Diverse behov vid statens skogsskolor	34,800	31
[33.]	6. Byggnadsarbeten vid statens skogsskolor	70,000	31
[34.]	7. Diverse behov vid fortsättningsskolan vid Kloten	4,800	31
D. Lantmäteriväsendet.			
[35.]	1. Ökat arbetsbiträde hos lantmäteristyrelsen	6,000	32
[36.]	2. Tillskott till krigstidstillägg för vissa lantmätare	500,000	33
E. Rikets allmänna kartverk.			
[37.]	Diverse behov vid rikets allmänna kartverk	4,000	33
F. Geologiska samt meteorologiska och hydrografiska undersökningar.			
[38.]	1. Extra personal m. m. vid Sveriges geologiska undersökning	3,000	34
[39.]	2. Fältarbeten m. m. vid Sveriges geologiska under- sökning	19,800	34
[40.]	3. Täckande av brist för år 1918 i Sveriges geolo- giska undersöknings expensanslag	7,000	34

		Extra anslag Kronor	Sid.
[41.]	4. Ökade medel för år 1919 till expenser vid Sveriges geologiska undersökning	8,000	35
[42.]	5. Inredningsarbeten m. m. i Sveriges geologiska undersöknings lokaler	10,000	36
[43.]	6. Praktiskt-geologisk undersökning i Jämtlands och Västerbottens län	60,000	36
[44.]	7. Djupborrning i Skåne	33,000	36
[45.]	8. Diverse behov vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt	21,800	40
[46.]	9. Meteorologiska iakttagelser i Abisko	900	40
[47.]	10. Hydrogeologiska specialundersökningar	2,000	40
G. Veterinärväsendet.			
[48.]	1. Diverse behov vid veterinärhögskolan	80,000	41
[49.]	2. Täckande av brist för år 1918 å anslag till statens veterinärbakteriologiska anstalt	13,700	41
[50.]	3. Diverse behov vid statens veterinärbakteriologiska anstalt	2,000	45
H. Diverse.			
[51.]	1. Kolonisation å vissa kronoparker	167,000	47
[52.]	2. Undersökning av vissa mineralfyndigheter	100,000	47
[53.]	3. Odlingsbidrag till vissa krononybyggare i Norrbottens län	50,000	49
[54.]	4. Åtgärder i prisreglerande syfte	60,000,000	49
[55.]	5. Beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor	47,000,000	53
[56.]	6. Tillfällig löne reglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen	334,938	55
[57.]	7. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel	70,000	55
[58.]	8. Krigstidstillägg och krigstidshjälp	2,500,000	56
		114,163,700	

Tilläggsstaten för år 1919.

Tionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
9 januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Härefter redogjorde departementschefen, statsrådet Thorsson för de
frågor, som rörde regleringen å 1919 års tilläggsstat till riksstaten av

tionde huvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna, och anförde därvid till
en början beträffande

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

A. **Det civila pensionsväsendet.**1. **Krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst.**

[1.]
Krigstidstill-
lägg åt f. d.
befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.

Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört i fråga om beredande av krigstidstillägg under år 1919 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, till beredande av krigstidstillägg under år 1919 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst — avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare därunder icke inbegripna — å *tilläggsstat* för år 1919 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av kronor 8,500,000,

2. **Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.**

[2.]
Krigstidstill-
lägg åt pen-
sionsberätti-
gade änkor
och barn efter
befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.

Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört i fråga om krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, till beredande av krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, å *tilläggsstat* för år 1919 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av kronor 4,000,000.

3. Ersättning för kostnader i samband med utbetalning av krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

För beredande under år 1917 av krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst anvisade 1917 års riksdag å extra stat för år 1918 under tionde huvudtiteln såsom förslagsanslag ett belopp av 700,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel under år 1917 låta utbetala vad som för ändamålet erfordrades, varjämte riksdagen för ifrågavarande krigstidshjälps utgående godkände vissa allmänna grunder av innehåll, bland annat, att krigstidshjälpen skulle utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

Sedan statskontoret den 8 juni 1917 avgivit utlåtande i ärendet, utfärdade Kungl. Maj:t den 19 juni samma år kungörelse angående krigstidshjälp under år 1917 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst (Svensk författningssamling n:r 368) och meddelade därvid vissa föreskrifter beträffande utbetalningen av krigstidshjälpen. I enlighet med dessa föreskrifter skulle den myndighet eller den pensionskassa, som utbetalade pension, understöd eller gratial mottaga ansökningarna om krigstidshjälp, varjämte myndigheten eller kassan hade att utbetala krigstidshjälpen. Vidare stadgades, bland annat, att vederbörande pensionskassor ägde att från statskontoret på rekvisition utbekomma erforderliga medel mot redovisningsskyldighet inför kammarrätten.

I skrivelse den 22 april 1918 har därefter direktionen över civilstatens änke- och pupillkassa anhållit om gottgörelse för sitt bestyr med utbetalandet av ifrågavarande krigstidshjälp och därvid, sedan direktionen meddelat, att civilstatens änke- och pupillkassa, efter rekvisition hos statskontoret av erforderliga medel, utbetalt sådan krigstidshjälp med tillhoppa 126,255 kronor, anført bl. a. följande:

»Då de särskilda kostnader, som varit förenade med krigstidshjälpens utbetalande, samt ersättning till de befattningshavare vid kassan, som haft att handlägga ifrågavarande ärenden, icke lära böra bestridas av änke- och pupillkassans medel eller utgå av det kassan för varje år av statsmedel anvisade förvaltningsbidrag av 35,000 kronor, får styrelsen över änke- och pupillkassan härmed i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes bereda kassan särskild gottgörelse för nyssnämnda kostnader med 35 kronor samt tillika anvisa medel för ersättning till befattningshavare vid kassan för bestyret med ärendenas handläggning med 890 kronor eller med sammanlagt 925 kronor.

[3.]
Ersättning
för kostnader
i samband
med utbetal-
ning av
krigstidshjälp
åt pensionsbe-
rättigade
änkor och
barn efter
befattnings-
havare i
statens
tjänst.

[3.]

Styrelsen tillåter sig härvid åberopa nådiga propositionen till 1918 års riksdag, nr 291, enligt vilken Eders Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för beredande av ersättning för kostnader i samband med verkställd utbetalning av krigstidshjälp under år 1917 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa anvisa på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 1,625 kronor; och får styrelsen till jämförelse av det arbete, som i förevarande avseende ålegat de båda änke- och pupillkassorna, upplysa, att till civilstatens änke- och pupillkassa inkommit 1,234 ansökningar om krigstidshjälp, av vilka 1,128 av styrelsen beviljats, medan till prästerskapets änke- och pupillkassa inkommit 412 sådana ansökningar, av vilka 338 beviljats, samt att summan av utbetald krigstidshjälp, som för civilstatens änke- och pupillkassa, såsom ovan nämnts, uppgått till 126,255 kronor, för prästerskapets änke- och pupillkassa utgjort 25,831 kronor 14 öre.»

Statskontoret.

Denna direktionens framställning remitterades därefter till statskontoret, som, under åberopande av utlåtanden den 1 februari och den 16 mars 1918 över liknande framställningar från prästerskapets änke- och pupillkassa samt statens järnvägars änke- och pupillkassa, icke fann något att erinra mot förevarande framställning, varför statskontoret hemställde, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen äska anslag för ifrågavarande ändamål att uppföras å tilläggsstat för år 1918. I fråga om berörda av statskontoret den 1 februari och den 16 mars 1918 avgivna utlåtanden, tillåter jag mig hänvisa, beträffande det förstnämnda till Kungl. Maj:ts proposition till 1918 års riksdag, nr 291 sid. 21, samt angående det sistnämnda till vad chefen för civildepartementet förut i dag till statsrådsprotokollet över civilärenden anfört i fråga om en liknande framställning från statens järnvägars änke- och pupillkassa.

Departementetschefen.

Då ärendet i slutremitterat skick inkom till finansdepartementet först i medio av maj månad 1918, ansåg jag icke lämpligt att ifrågasätta proposition i ämnet till 1918 års lagtima riksdag, utan tillåter jag mig i stället nu anmäla ärendet för Kungl. Maj:t.

Samma skäl som, på sätt direktionen över civilstatens änke- och pupillkassa erinrat, föranlett till anvisande av anslag till beredande av ersättning för kostnader i samband med verkställd utbetalning av krigstidshjälp under år 1917 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa, tala jämväl för bifall till nu ifrågavarande framställning. Mot det begärda beloppets storlek torde ej finnas något att erinra.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, för beredande av ersättning för kostnader i samband med verkställd utbetalning av krigstidshjälp under år 1917 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst å *tilläggsstat* för år 1919 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 925. [3.]

Härefter erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t enligt finansdepartementet tillhandakommet protokollsutdrag förut på *ecklesiastikdepartementets* föredragning beslutat avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

4. Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa.

(se bil. 5 vid detta prot., sid. 22)

att riksdagen måtte, i avvidan på proposition angående krigstidstillägg för år 1919 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa, beräkna för ändamålet under tionde huvudtiteln på *tilläggsstat* för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av kronor 700,000.

[4.]
Krigstids-
tillägg åt
pensionsberät-
tigade änkor
och barn efter
delägare i
prästerskapets
änke- och
pupillkassa.

5. Krigstidstillägg åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl.

(se bil. 5 vid detta prot., sid. 23)

att riksdagen måtte, i avvaktan på proposition angående krigstidstillägg för år 1919 åt vissa f. d. lärare och lärarinnor vid egentliga folkskolor och småskolor med flera undervisningsanstalter, beräkna för ändamålet under tionde huvudtiteln på *tilläggsstat* för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av kronor 1,700,000.

[5.]
Krigstids-
tillägg åt pen-
sionerade lä-
rare och
lärarinnor vid
folk- och små-
skolor m. fl.

6. Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

(se bil. 5 vid detta prot., sid. 24)

[6.] att riksdagen måtte, i avbidan på proposition angående krigstidstillägg för år 1919 åt änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, beräkna för ändamålet under tionde huvudtiteln på tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av kronor 500,000.

Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

Beträffande

B. Det militära pensionsväsendet

erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t enligt finansdepartementet tillhandakomna protokollsutdrag förut beslutat avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

på lantförsvarsdepartementets föredragning:

1. Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

(se bil. 1 vid detta prot., sid. 9)

att riksdagen måtte

[7.] dels medgiva, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som på grund av riks försäkringsanstaltens under år 1919 eller tidigare meddelade beslut utgått eller utgår såsom sjukhjälpsersättning eller livränta för tid under år 1919 eller under nämnda år såsom begravningshjälp, så ock den ersättning i anledning av dylik skada, som på grund av riks försäkringsanstaltens under år 1919 meddelade beslut därefter kommer att utgå såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda år, må höjas med 50 procent utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, dels ock för bestridande av härav föranledda kostnader å tilläggsstat för år 1919 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av kronor 175,000.

Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

2. Tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid armén.

(se bil. 1 vid detta prot., sid. 14)

att riksdagen måtte, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid armén, tillsvidare under tionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av ... kronor 170,000.

[8]
Tillfällig
pensionsför-
bättring för
viss personal
vid armén.

3. Förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.

(se bil. 1 vid detta prot., sid. 14)

att riksdagen måtte, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén, tillsvidare under tionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 för ändamålet beräkna ett belopp av ... kronor 381,860.

[9.]
Förhöjning i
gratialen åt
avskedat man-
skap vid
armén.

på sjöförsvarsdepartementets föredragning:

4. Förstärkande av ordinarie anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond.

(se bil. 2 vid detta prot., sid. 16)

att riksdagen måtte, till förstärkande av det i 1919 års stat uppförda ordinarie anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst ... kronor 11,900.

[10.]
Förstärkande
av ordinarie
anslaget för
bidrag till
flottans pen-
sionskassas
gratialfond.

5. Förhöjning i pensionerna åt avskedade båtsmän.

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 18)

att riksdagen måtte, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående förhöjning i pensionerna åt avskedade båtsmän, tillsvidare under tionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 för ändamålet beräkna ett belopp av ... kronor 20,760.

[11.]
Förhöjning i
pensionerna
åt avskedade
båtsmän.

6. Tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid marinen.

(se bil. 4 vid detta prot., sid. 20)

[12.]
Tillfällig
pensionsför-
bättring för
viss personal
vid marinen.

att riksdagen måtte, i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid marinen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål under tionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av kronor 40,000.

Slutligen anförde chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson:

7. Krigstidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.

[13.]
Krigstids-
tillägg åt
pensionerade
båtsmän och
marinsoldater
samt Vadstena
krigsmanshus-
kassas under-
stödstagare.

Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört beträffande krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte — under iakttagande, beträffande anslagsberäkningen, av önskvärt utjämnande av huvudtitelns slutsumma — föreslå riksdagen,

att, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bli förelagd riksdagen, till beredande av krigstidstillägg under år 1919 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare å tilläggsstat för år 1919 såsom *förslagsanslag* beräkna ett belopp av kronor 1,600,055.

Vid bifall till de av mig framställda förslag komma tionde huvudtitelns anslag å tilläggsstat för år 1919 att uppgå till sammanlagt kronor 17,800,500

Vad departementschefen sålunda rörande reglering å tilläggsstat för år 1919 av utgifterna under riksstatsens tionde huvudtitel hemställt, biträddes av statsrådets övriga ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat och godkänt.

Ur protokollet:
Sven Lidholm.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
18 december 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Nilson, anförde härefter följande:

13:o

»Uti förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, stadgas, att, därest under militärtjänstgöring i fred olycksfall inträffar, så att tjänstgörande värnpliktig, volontär vid hären eller någon, som tillhör flottans eller kustartilleriets stammanskap, varder skadad, eller därest person, som nu nämnts, skadas under tjänstgöring i krig, staten skall utgiva ersättning jämlikt vissa i förordningen stadgade grunder. Dylik ersättning utgives jämväl, om sjukdom med därav följande skada yppas under eller efter

[7.]
*Ersättning i
anledning av
kroppsskada,
ådragen under
mi idär-
tjänstgöring.*

slutad militärtjänstgöring och tjänstgöringen skäligen kan antagas hava till sjukdomen bidragit.

Ersättning enligt förordningen utgår i form av sjukhjälp eller livränta till den skadade samt, därest skadan inom viss tid medfört döden, begravningshjälp, livräntor till efterlevande änka och minderåriga barn och under vissa förutsättningar till fader, moder eller minderåriga syskon.

Sjukhjälp utgår, om skadan medfört väsentlig nedsättning i den skadades arbetsförmåga under mer än tre dagar, med 1 krona 50 öre för varje överskjutande dag, varunder den skadade icke varit i åtnjutande av underhåll och vård genom militär myndighets försorg, intill dess den skadade blivit från sådan nedsättning av arbetsförmågan återställd eller skadan medfört för framtiden bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan eller döden inträtt.

Om skadan medfört för framtiden bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan, utgives en årlig *livränta* i förra fallet å 450 kronor och i senare fallet å det lägre belopp, som svarar emot arbetsförmågans minskning, räknat från och med dagen, efter det den skadade upphört att åtnjuta såväl underhåll och vård genom militär myndighets försorg som innehavande avlöning av statsmedel, eller från den senare tidpunkt, då skadan medfört för framtiden bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan; dock att livränta icke skall utgå i de fall, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en tiondel.

Har skadan medfört döden inom två år från olycksfallet eller från det sjukdomen blev känd, utgives, förutom *begravningshjälp* med 75 kronor, till änka, när äktenskapet slutits före den tidpunkt, då skadan uppkom, en årlig *livränta* av 180 kronor och till minderårigt barn, som fötts före sagda tidpunkt eller födes därefter i ett förut slutet äktenskap, en årlig livränta av 90 kronor från dödsfallet till dess det uppnått femton års ålder. Om den avlidne icke efterlämnat änka eller barn men fader, moder eller minderåriga syskon, som varit av hans arbete för sitt uppehälle huvudsakligen beroende, utgives till fader eller moder, eller, om bägge leva, till dem gemensamt en årlig livränta av 180 kronor från dödsfallet och till varje minderårigt syskon en årlig livränta av 90 kronor från dödsfallet, till dess det uppnått femton års ålder. Beträffande livräntor till efterlevande är stadgat, att om de skulle sammanlagt överstiga 450 kronor, de skola, i förhållande till vad på en var livräntetagare belöper, till detta belopp nedsättas, så länge anledning till dylik nedsättning fortfar.

Enligt § 46 mom. 1 värnpliktslagen samt särskild kungl. förordning den 18 juni 1909 skall ersättning, varom här är fråga, utgå från beväringss-

manskapets invalid- och pensionsfond. Därjämte finnes under tionde huvudtiteln för ändamålet uppfört ett ordinarie anslag av 30,000 kronor.

I jämförelse med förenämnda ersättningsbelopp utgår enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete sjukhjälp med 1 krona för dag, livränta till skadad arbetare med högst 300 kronor, begravningshjälp med 60 kronor, livränta till änka med 120 kronor och till minderårigt barn med 60 kronor. Någon ersättning till efterlevande föräldrar och syskon utgår icke enligt 1901 års lag. Frånsett begravningshjälpen uppgå sålunda ersättningarna enligt 1909 års förordning till 50 procent högre belopp än motsvarande ersättningar enligt 1901 års lag.

Uti sin till 1918 års riksdag avlåtna ämbetsberättelse anförde riksdagens militieombudsman, att de ersättningsbelopp, som utginge enligt 1909 års ifrågavarande förordning, uppenbarligen vore beräknade för andra prisförhållanden än de nu rådande och att beloppen — oavsett om de varit tillräckliga vid tiden för förordningens tillkomst — numera icke på långt när motsvarade värdena vid berörda tid. Enahanda billighetsskäl, som föranlett beviljandet av tillfälliga löneförbättringar åt ett flertal ämbets- och tjänstemän, ävensom understöd åt pensionsberättigade f. d. befattningshavare eller änkor och barn efter sådana, talade enligt militieombudsmannens mening även för att något gjordes för lindrande av kristidens tryck för dem, som träffades av kroppsskada under fullgörande av militärtjänstgöring eller för sin utkomst varit huvudsakligen beroende av sålunda skadade personers arbetsinkomst. Men en alldeles särskild anledning att påkalla hjälp för sådana ersättningstagare föreläge på grund av en utav riksdagen i skrivelse den 9 juni 1917 gjord framställning om utredning rörande förbättrad ställning för vissa i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande. Om man också icke kunde helt likställa militärtjänstgöring med arbete i statens tjänst, funnes dock ingen anledning, varför icke de, som skadats under militärtjänstgöring, skulle av staten ses tillgodo lika väl som de, vilka träffats av olycksfall under arbete för statens räkning. Snarare kunde man vara benägen att finna de förras ställning än mera behjärtansvärd, på sätt även kunde antagas hava varit statsmakternas uppfattning, då ersättningsbeloppen enligt 1909 års förordning vore högre än enligt 1901 års lag.

Beträffande den höjning i ersättningsbeloppen, som kunde tänkas böra ifrågakomma, erinrade militieombudsmannen om, att det vid 1917 års riksdag beviljade krigstidstillägg blivit för de lägst avlönade befatt-

Framställning av riksdagens militieombudsman till 1918 års riksdag.

ningshavare i statens tjänst satt till 25 procent av de kontanta avlöningsförmåner, på vilka det finge beräknas. Med hänsyn till den alltför jämt fortgående prisstegringen syntes det emellertid önskvärt, att den ifrågasatta förhöjningen sattes avsevärt högre, exempelvis till 50 procent. De av en dylik förhöjning föranledda kostnaderna kunde beräknas till 175,000 kronor.

1918 års riksdags beslut.

Uti skrivelse den 12 juni 1918 (nr 312) anmälde riksdagen, att riksdagen vid behandlingen av föreliggande fråga visserligen funnit, att de för närvarande utgående ersättningarna enligt 1909 års förordning ställde sig 50 procent högre än ersättningar, som utbetalades enligt 1901 års lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, men att riksdagen dock ansett sig, utan risk att föregripa pågående utredning i ärendet, med hänsyn till rådande förhållanden kunna bifalla militieombudsmannens framställning om en förhöjning med 50 procent av samtliga enligt 1909 års förordning utgående ersättningsbelopp.

Då det här gällde en förhöjning blott under år 1918, hade riksdagen funnit, att kostnaderna härför, av militieombudsmannen beräknade till 175,000 kronor, borde kunna bestridas från beväringssmanskapets invalid- och pensionsfond.

Med anledning av vad riksdagen sålunda anført, hade riksdagen medgivit,

dels att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som på grund av riksförsäkringsanstaltens under år 1918 eller tidigare meddelade beslut utgått eller utginge såsom sjukhjälpersättning eller livränta för tid under 1918 eller under nämnda år såsom begravningshjälp, så ock den ersättning i anledning av dylik skada, som på grund av riksförsäkringsanstaltens under år 1918 meddelade beslut därefter komme att utgå såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda år, finge höjas med 50 procent utöver det belopp, vartill ersättningen kunde bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

dels ock att kostnaderna för denna förhöjning finge bestridas på samma sätt som skedde i fråga om dylika ersättningar i övrigt.

Med anledning av riksdagens sålunda fattade beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 28 juni 1918 kungörelse angående höjning för år 1918 av ersättning, som utgår jämlikt nådiga förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Såsom den lämnade redogörelsen giver vid handen, uppgå ersättningarna enligt 1909 års förordning, fränsett begravningshjälpen, till 50 procent högre belopp än motsvarande ersättningar enligt 1901 års lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. Härutinnan har emellertid en ändring inträtt genom den nya lagen om olycksfall i arbete den 17 juni 1916. Enligt sistnämnda lag hava i densamma avsedda arbetare tillerkänts ersättningar vid olycksfall i arbete, vilka i regel uppgå till avsevärt högre belopp än motsvarande ersättningar enligt 1909 års förordning. På grund härav uttalades också under förarbetena till den nya olycksfallsförsäkringslagen önskvärldheten av att bestämmelserna i nämnda förordning omarbetades till närmare överensstämmelse med den nya lagens grunder. Med anledning härav och ett riksförsäkringsanstalten genom dåvarande statsrådets och chefs för civildepartementet ämbetsskrivelse den 17 juni 1916 lämnat bemyndigande att inkomma med förslag till de bestämmelser och föreskrifter, som be-
tingades av genomförandet av 1916 års olycksfallsförsäkringslag, har under de senaste åren inom riksförsäkringsanstalten pågått utredning angående omarbetning av 1909 års förordning. Sedan jämlikt Kungl. Maj:ts den 19 april 1918 givna bemyndigande sakkunniga tillkallats för att inom riksförsäkringsanstalten biträda vid granskning av ett i ämnet utarbetat förslag, kommer riksförsäkringsanstalten jämte nämnda sakkunniga att inom den närmaste tiden avgiva betänkande i ämnet, innefattande förslag till lag om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Enligt vad jag inhämtat, skulle ifrågavarande lag, vilken bygger på samma grunder som den nya olycksfallsförsäkringslagen, träda i kraft från och med ingången av år 1920. Då detta ärende ännu icke föreligger i fullt utrett skick, kan jag icke nu underställa detsamma Kungl. Maj:ts prövning, men är det min avsikt att, där så ske kan, föreslå avlåtande av proposition i ämnet till årets riksdag.

Den av nästlidet års riksdag medgivna förhöjningen av de enligt 1909 års förordning utgående ersättningsbeloppen avsåg endast år 1918. Då emellertid de skäl, som lågo till grund för riksdagens ifrågavarande medgivande, allt fortfarande äro för handen, torde enahanda förhöjning av ersättningsbeloppen böra utgå för innevarande år.

Beträffande kostnaderna för nämnda förhöjning hava dessa, i överensstämmelse med riksdagens beslut, under år 1918 utgått från beväringsmanskapets invalid- och pensionsfond. Enligt från statskontorets fondbyrå lämnad uppgift uppgick nämnda fond den 31 december 1917 till 4,213,545 kronor 23 öre, och visade fonden, sedan från densamma utgående utgifter blivit guldna, en ökning under år 1917 av endast

Departements
chefen.

13,224 kronor 13 öre. För utbetalande av den utav riksdagen för år 1918 medgivna förhöjningen av ersättningsbeloppen, vilken beräknades draga en kostnad av 175,000 kronor, hava således fondens kapitaltillgångar måst tagas i anspråk. Då emellertid ett fortgående på denna väg icke synes lämpligt, torde för bestridande av kostnaderna för ersättningsbeloppens höjning under innevarande år särskilt anslag böra av riksdagen äskas. Detta torde, i likhet med nu utgående anslag för bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, böra upptagas under riksstatens tionde huvudtitel.

På grund av vad sålunda anförts, får jag, efter att hava i ärendet samrätt med chefen för sjöförsvarsdepartementet, hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t förslå riksdagen

dels medgiva, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som på grund av riks försäkringsanstaltens under år 1919 eller tidigare meddelade beslut utgått eller utgår såsom sjukhjälpsersättning eller livränta för tid under år 1919 eller under nämnda år såsom begravningshjälp, så ock den ersättning i anledning av dylik skada, som på grund av riks försäkringsanstaltens under år 1919 meddelade beslut därefter kommer att utgå såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda år, må höjas med 50 procent utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

dels ock för bestridande av härav föranledda kostnader å tilläggsstat för år 1919 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 175,000 kronor.

14:o.

[8.]
Tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid armén.

Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden vid anmälan av vissa anslagskrav under riksstatens tionde huvudtitel, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående *tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid armén*, tillsvidare under tionde huvud-

titeln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslags-
anslag av 170,000 kronor.

15:o.

Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört till statsråds-
protokollet över lantförsvarsärenden vid anmälan av vissa anslagskrav
under riksstatens tionde huvudtitel, får jag hemställa, det tacktes Eders
Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

[9.]
*Förhöjning i
gratialen åt
avskedad man-
skap.*

att, i avvaktan på den proposition, som kan
komma att avlätas angående *förhöjning i gratialen åt
avskedad manskap vid armén*, tillsvidare under tionde
huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 för ändamålet
beräkna ett belopp av 381,860 kronor.»

Till vad departementschefen ovan under punkterna
13:o—15:o hemställt, däri statsrådets övriga leda-
möter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bi-
fall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finans-
departementet för iakttagande vid uppgörande av för-
slag till reglering av utgifterna under riksstatens
tionde huvudtitel på tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:

E. H. Odencrants.

Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 december 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet friherre Palmstierna:

62:o.

[10.] Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt 61:o anför, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riks-
Ang. tilläggs- stat för år 1919 till för- stärkande av ordinarie anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond.
att, till förstärkande av det i 1919 års stat uppförda ordinarie anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 11,900 kronor.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 61:o—65:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18
december 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN.
 THORSSON.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet friherre Palm-
stierna:

5:o.

[11.] Under återopande av vad jag förut denna dag anfört till stats-
Förhöjning i rådsprotokollet över sjöförsvarsärenden vid anmälan av visst anslagskrav
pensionerna åt avskedade under riksstatens tionde huvudtitel, får jag hemställa, det tacktes Eders
båtsmän. Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtats angående *förhöjning i pensionerna åt avskedade båtsmän*, tillsvidare under tionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 för ändamålet beräkna ett belopp av 20,760 kronor.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 4 och 5 här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Johan Nilson.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:et Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23
december 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet friherre Palm-
stierna:

5:o.

[12.]
Tillfällig
pensionsför-
bättring för
viss personal
vid marinen.

Jämlikt den 14 juni 1918 givet nådigt bemyndigande hava sär-
skilda sakkunniga tillkallats för att inom lantförsvars- och sjöförsvars-
departementen biträda med verkställande av utredning och utarbetande
av förslag rörande tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid
marinen.

De sakkunniga hava nu under hand meddelat, att de hade för

avsikt att under den närmaste tiden till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet. Enligt av de sakkunniga verkställda approximativa beräkningar hava kostnaderna i förevarande hänseende för år 1919 beräknats till 40,000 kronor.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid marinen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål under tionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av 40,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 4:o och 5:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Rydén anhöll vidare att få underställa Kungl. Maj:ts prövning de särskilda medelsbehov, som under tionde huvudtiteln borde för ecklesiastikdepartementets vidkommande tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1919, och anförde där-
efter:

11:o.

[4.] För beredande under år 1918 av krigstidshjälp åt pensionsberätti-
grade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupill-
kassa anvisade 1918 års lagtima riksdag på Kungl. Maj:ts framställning
å tilläggstat för samma år ett förslagsanslag av 360,000 kronor. Vidare
beviljade 1918 års urtima riksdag för beredande av extra krigstidstillägg
för senare halvåret av 1918 å ifrågavarande pensionärer å extra till-
läggsstat för samma år ett förslagsanslag av 200,000 kronor.

*Krigstids-
tillägg åt
pensionsbe-
rättigade än-
kor och barn
efter delägare
i prästerska-
pets änke- och
pupillkassa.*

Jag anser det uppenbart, att understöd av statsmedel även under år 1919 bör beredas pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa i likhet med vad som ägt rum under år 1918. I överensstämmelse med vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om krigstidstillägg för år 1919 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst torde emellertid dylikt understöd böra utgå efter vissa förändrade grunder. Enligt inom ecklesiastikdepartementet verkställda beräkningar erfordras för bestridande av kostnaderna för krigstidstillägg efter dessa förändrade grunder åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa ett belopp av 700,000 kronor.

Då emellertid beredningen av ifrågavarande ärende ännu icke är slutförd, hemställer jag för närvarande, att Eders Kungl Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående krigstidstillägg för år 1919 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa, beräkna för ändamålet under tionde huvudtiteln på *tilläggsstat* för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av 700,000 kronor.

12:o.

I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1918 års lagtima riksdag för beredande under år 1918 av krigstidstillägg åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl. ett förslagsanslag av 1,100,000 kronor. Vidare beviljade 1918 års urtima riksdag för beredande av extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt ifrågavarande pensionärer å extra tilläggsstat för samma år ett förslagsanslag å 428,000 kronor.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till det vid årets statsverksproposition i utdrag fogade statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om beredande för år 1919 av krigstidstillägg med höjda belopp och enligt vissa ändrade grunder åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, anser jag det vara av omständigheterna påkallat, att jämväl f. d. lärare och lärarinnor vid egentliga folkskolor och småskolor m. fl. för år 1919 komma i åtnjutande av krigstids-

[5.]
Krigstidstillägg åt pensionerade lärare och lärarinnor vid egentliga folkskolor och småskolor m. fl.

tillägg enligt väsentligen samma grunder, som komma att tillämpas för motsvarande tillägg åt f. d. statstjänare och under samma namn, krigstidstillägg. Med hänsyn tagen härtill hava kostnaderna för sistberörda krigstidstillägg beräknats. Enligt dessa beräkningar skulle ett förslagsanslag av 1,700,000 kronor vara för ändamålet erforderligt.

Då utredningen i detta ärende icke är avslutad, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t nu tacktes föreslå riksdagen

att, i avvaktan på proposition angående krigstidstillägg för år 1919 åt vissa f. d. lärare och lärarinnor vid egentliga folkskolor och småskolor med flera undervisningsanstalter, beräkna för ändamålet under tionde huvudtiteln på *tilläggsstat* för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av 1,700,000 kronor.

13:o

[6.]

Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1918 års lagtima riksdag till beredande under år 1918 av krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa ett förslagsanslag av 230,000 kronor. Vidare beviljade 1918 års urtima riksdag för beredande av extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt ifrågavarande pensionärer å extra tilläggsstat för samma år ett förslagsanslag av 145,000 kronor.

Jämväl pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa synas mig böra för år 1919 komma i åtnjutande av krigstidstillägg enligt väsentligen samma grunder, som må komma att gälla för pensionsberättigade efterlevande efter befattningshavare i statens tjänst. Med hänsyn tagen härtill har jag låtit verkställa beräkningar rörande kostnaderna för beredande av sådant krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa. Enligt dessa beräkningar skulle ett belopp av 500,000 kronor vara för ändamålet erforderligt.

På grund av vad jag sålunda anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående krigstidstillägg för år 1919 åt änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, beräkna för ändamålet under tionde huvudtiteln på *tilläggsstat* för

år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av 500,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 11—13 här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel på tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:

Gustaf Florén.

Innehållsförteckning.

Punkt	Extra anslag Kronor	Sid.
A. Civila pensionsväsendet.		
[1.] Krigstidstillägg under år 1919 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst	8,500,000	2
[2.] Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst	4,000,000	2
[3.] Ersättning för kostnader i samband med utbetalning av krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst	925	3
[4.] Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa ..	700,000	5
[5.] Krigstidstillägg åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl.	1,700,000	5
[6.] Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa ..	500,000	6
B. Militära pensionsväsendet.		
[7.] Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring	175,000	6
[8.] Tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid armén	170,000	7
[9.] Förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén	381,860	7
[10.] Förstärkning av ordinarie anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond	11,900	7
[11.] Förhöjning i pensionerna åt avskedad båtsmän	20,760	7
[12.] Tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid marinen	40,000	8
[13.] Krigstidstillägg under år 1919 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshushuskassas understödstagare	1,600,055	8
	Summa 17,800,500	

Tilläggsstaten för år 1919.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 januari
1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anhöll härefter
att få anmäla de frågor, som berörde reglering å tilläggsstaten för år
1919 av statens

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

utgifter för kapitalökning.

Vad först angick

statens affärsverksamhet,

erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t på civildepartementets föredragning förut denna dag beslutit avlåtande till riksdagen av vissa framställningar, varom i bilagda utdrag av protokollet över civilärenden (se *bil. 1*) närmare förmäles.

Beträffande de för år 1919 i *bil. 1* ifrågasatta anslag, tillhopa å 59,602,200 kronor, hemställde föredragande departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att vart och ett av de sålunda ifrågasatta anslagen eller anslagsbeloppen finge utgå av lånemedel.

Vidkommande därefter ifrågasatta anslag till

statens utlåningsfonder

erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t på civildepartementets och jordbruksdepartementets föredragning förut denna dag beslutit avlåtande till riksdagen av vissa framställningar, varom i bilagda utdrag av protokollet över civilärenden (se *bil. 1*) samt protokollet över jordbruksärenden (se *bil. 2*) närmare förmäles; och hemställde departementschefen beträffande samtliga ifrågavarande anslag till statens utlåningsfonder, tillhopa 1,950,000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att berörda anslag finge utgå av lånemedel.

Föredragande departementschefen hemställde därefter, att, i likhet med vad som vore fallet i tilläggsstaten för år 1918 i tilläggsstaten för innevarande år måtte under utgifter för kapitalökning få intagas en titel

låneunderstöd,

varefter departementschefen erinrade om Kungl. Maj:ts på justitiedepartementets föredragning denna dag fattade beslut om anslag för nämnda ändamål (se *bil. 3*).

Beträffande ifrågavarande anslag, 65,000 kronor, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva
att detsamma finge utgå av tillfälliga lånemedel.

Departementschefen erinrade härefter om, att Kungl. Maj:t tidigare under dagen beslutat att under vissa angivna förutsättningar å tilläggsstaten upptaga inkomst av spirituosaaccis. Då dylik inkomst jämlikt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusedrycksmedel, sådan sagda paragraf lyder efter ändring den 10 november 1916, skall tillföras fonden, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte under titel

{1.]
Avsättning
till stats-
verkets fond
av rusedrycks-
medel.

statsverkets fond av rusedrycksmedel

föreslå riksdagen

att för avsättning till statsverkets fond av rusedrycksmedel av den å 1919 års tilläggsstat uppförda inkomst av spirituosaaccis såsom förslagsanslag anvisa ett belopp av ... kronor 20,000,000.

Slutligen hemställde departementschefen, att en förteckning över de å tilläggsstat för år 1919 föreslagna utgifterna för kapitalökning måtte få såsom *bil. 4* fogas vid detta protokoll.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Sven Lidholm.

Bil. 1.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9
januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte anmälde frågan om de anslag för kapitalökning, som beträffande de till civildepartementet hörande affärsdrivande verk ansetts böra anvisas å tilläggsstat för år 1919, och anförde:

Postverket.

I. Inköp av inventarier.

[1.] Under åberopande av vad jag denna dag under punkten 1 anført
Inköp av till statsrådsprotokollet i fråga om anslagsäskandena beträffande post-
inventarier. verket i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat, får jag
hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp av *inventarier för postverkets behov*
på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag
av 250,000 kronor.

II. Inköp och bebyggande av fastigheter.

1. Posthusbyggnad i Gällivare.

[2.] Med hänvisning till vad jag i samma statsrådsprotokoll under
punkten 5 anført hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå
riksdagen

att för uppförande av *en posthusbyggnad i Gälli-
vare* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservations-
anslag av 125,000 kronor.

2. Inköp av byggnadstomt i Ludvika.

[3.] I skrivelse den 25 oktober 1918 med förslag i fråga om anslag till
Inköp av utgifter för kapitalökning beträffande postverket å tilläggsstat för år
byggnads- 1919 och å 1920 års stat har generalpoststyrelsen gjort framställning
tomt i om inköp av byggnadstomt i Ludvika.
Ludvika.

Till stöd härför anför styrelsen följande:

[3.]

»Jämlikt kontrakt av den 27 april 1915 förhyr generalpoststyrelsen för tiden den 1 oktober 1915—30 september 1920 mot en årlig hyressumma av 1,700 kronor lokal för postkontoret i Ludvika. Lokalen har av postkontoret disponerats alltsedan 1905.

År 1915, då nu gällande kontrakt om lokalens förhyrande avslutades, sökte generalpoststyrelsen att, så långt det lät sig göra, av den disponerade lokalen utvinna största möjliga utrymme. Generalpoststyrelsen uppställde nämligen som villkor för lokalens fortsatta förhyrande, att vissa ändringsarbeten skulle utföras för att göra lokalen mera ändamålsenlig.

Lokalen i sitt nuvarande skick består av ett större och tre mindre rum jämte kassavalv och toalettutrymme med en sammanlagd golvyta av 125 kvadratmeter. På grund av posttrafikens stora utveckling vid postkontoret är lokalen emellertid för sitt ändamål nu mindre tillfredsställande och bliver i en snar framtid alldeles otillräcklig. Kravet på ökat utrymme måste därför snart tillgodoses genom anskaffande av annan, rymligare lokal.

Efterföljande statistiska uppgifter lämna en bild av posttrafiken vid postkontoret under sexårsperioden 1911—1917:

	År 1911.	År 1917.	Absolut ökning.	Relativ ökning. %
Uppbörd	65,457 kr.	103,914 kr.	38,457 kr.	58.75
Inlämnade försändelser <i>alla slag</i>	209,526 st.	387,512 st.	177,986 st.	84.94
Assurerade försändelser	6,874 st.	10,074 st.	3,200 st.	46.55
Dessas sammanlagda assurancesbelopp	1,970,966 kr.	5,908,016 kr.	3,937,050 kr.	199.75
Oassurerade paket	3,355 st.	7,928 st.	4,573 st.	136.30
Postanvisningar	47,050 st.	72,024 st.	24,974 st.	53.07
Dessas sammanlagda belopp	1,297,564 kr.	3,065,493 kr.	1,767,929 kr.	136.24

Som synes är poströrelsens stegring högst avsevärd.

Att, såsom hittills skett, förhyra lokal för postkontoret har visat sig förenat med stor svårighet. Tillgången på tjänliga och väl belägna lokaler i Ludvika är nämligen synnerligen knapp. Då denna utväg till anskaffande av lokal för postkontoret sålunda visat sig föga framkomlig och då den dessutom endast för någon kortare tid framåt kunde trygga postkontorets lokalbehov, anser generalpoststyrelsen, att mera betryggande åtgärder härvidlag böra vidtagas. Generalpoststyrelsen vill fördenskuil förorda, att i Ludvika uppföres för postkontorets behov en ny byggnad. Detta anser sig generalpoststyrelsen så mycket mer böra göra, som möjlighet då jämväl skulle uppstå att bereda bostäder åt den i Ludvika stationerade postpersonalen, vilken nu, på grund av den rådande bostadsbristen, i bostadshänseende befinner sig i en svår situation.

Generalpoststyrelsen har förfrågat sig hos telegrafstyrelsen, huruvida eventuellt lokalbehov i Ludvika för telegrafverkets vidkommande kunde tillgodoses genom uppförande av gemensam post- och telegrafbyggnad, men härå erhållit det svar, att telegrafverket väl har behov av ökade lokaler i Ludvika, men att detta behov är av den omfattning, att det anses nödvändigt anlita utvägen att

[3.] bygga särskilt för telegrafverkets räkning, samt att telegrafstyrelsen ingått med framställning om erforderligt anslag.

I syfte att för postverkets räkning förvärva fastighet i Ludvika hava sedan någon tid underhandlingar förts. Av de erbjudanden, som lämnats, har generalpoststyrelsen ansett sig kunna reflektera allenast på ett enda. Men beträffande detta anbud har generalpoststyrelsen icke haft anledning hysa någon tveksamhet.

Tomten, betecknad med nr 2 inom kvarteret nr 6 i Ludvika municipalsamhälle, vilken är belägen i omedelbar närhet av järnvägsstationen och således ur trafiksynpunkt erbjuder de alla största fördelar, har en areal av 2,690 kvadratmeter. Ägaren har för tomten betingat sig ett pris av 30,000 kronor eller 11 kronor 15 öre per kvadratmeter. Detta pris kan, med hänsyn till tomtens läge och till de på platsen rådande tomtpriser, betecknas som synnerligen fördelaktigt.

Emellertid står ägaren av tomten i fråga fast vid sitt anbud allenast intill den 1 augusti 1919. Då det icke är uteslutet, att tomten efter denna tid kan komma att betinga väsentligt högre pris, är det angeläget, att det nu ifrågasatta tomtköpet kommer snarast till stånd.

Väl äro svårigheterna för Ludvika postkontor att reda sig inom den nuvarande lokalen så pass betydande, att generalpoststyrelsen med avseende därå skulle anse befogat att i detta sammanhang begära anslag för uppförande av erforderlig posthusbyggnad. Men då generalpoststyrelsen hyser förhoppning, att de avsevärdaste olägenheterna av postkontorets trångboddhet ännu något är kan övervinnas, och då det ju tillhör styrelsen att, där någon möjlighet finnes, uppskjuta med anslagsbegäran av här ifrågavarande slag, har generalpoststyrelsen ansett sig icke böra redan nu hemställa om anslag för den till inköp ifrågasatta tomtens omedelbara bebyggande.»

På grund av det anförda har generalpoststyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för inköp av tomten nr 2 i kvarteret nr 6 i Ludvika på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

Departements-
chefen.

Såsom ovan anförts, har poströrelsen i Ludvika under senare år i hög grad utvecklats, så att postlokalen därstädes, redan nu för ändamålet mindre tillfredsställande, inom en nära framtid blir alldeles otillräcklig. För att i tid möta behovet av större utrymme har generalpoststyrelsen sökt förhyra rymligare lokaler men utan framgång. Då någon annan möjlighet ej heller stått till buds, har styrelsen föreslagit inköp av en tomt, varå sedermera för postverkets behov skulle uppföras en byggnad.

Då den till inköp ifrågasatta tomten i fråga om såväl storlek som läge är synnerligen lämplig samt den för densamma fordrade köpeskillingen, 30,000 kronor eller 11 kronor 15 öre per kvadratmeter, synes antaglig, anser jag mig böra tillstyrka den gjorda framställningen. Med hänsyn därtill, att köpeanbudet är bindande endast till den 1 au-

gusti 1919, torde de för köpet erforderliga medlen böra anvisas å tilläggsstat för år 1919. [3.]

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp för postverkets räkning av *tomten nr 2 i kvarteret nr 6 i Ludvika* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

3. Inköp av fastighet i Västanfors.

Generalpoststyrelsen har därjämte i sin skrivelse den 25 oktober 1918 framlagt förslag om inköp av fastighet i Västanfors. Styrelsen anför härutinnan följande: [4.]

Inköp av
fastighet i
Västanfors.

»För postkontoret i Västanfors, som öppnats för tiden från och med den 1 oktober 1918, har generalpoststyrelsen hyrt ändamålsenlig lokal inom fastigheten nr 1 och 2 i kvarteret Banken, tillhörig byggmästaren Per Isaksson. Hyran utgår med 2,000 kronor per år. Isaksson har samtidigt salubjudit fastigheten till postverket för en köpeskilling av 45,000 kronor.

Byggnaden är belägen i omedelbar närhet av järnvägsstationen och har fördenskuU ett ur såväl allmänhetens som postverkets synpunkt tillfredsställande läge. Den är uppförd av trä år 1902 och har vid besiktning genom av byggnadsstyrelsen utsedd sakkunnig förklarats vara solid och väl utförd. Tomten är 1,354 kvadratmeter; på sätt framgår av en av C. Birger Rydberg i november 1902 upprättad karta över jordlägenheten Banken, avsöndrad från $\frac{1}{8}$ mantal Aspbenning nr 2 litt. F. i Västanfors socken av Västmanlands län, finnes å tomten plats för eventuell tillbyggnad. Å tomten finnes, förutom huvudbyggnaden, nödiga uthus.

Inom huvudbyggnadens bottenvåning har tidigare varit banklokal. Den är ändamålsenligt inredd med kassavalv. Utöver postlokalen upptager bottenvåningen två rum, som för närvarande kunna uthyras till postfunktionärer men sedermera lämna möjlighet till framtida erforderlig utvidgning av lokalen. Våningen en trappa upp utgöres av 4 rum, jungfrukammare och kök. Å vinden finnes för närvarande endast inrett ett större rum, men fullt tillräckligt utrymme finnes för inredande därstädes av en mindre bostadslägenhet med kök.

De hyresbelopp, som kunna betingas för nämnda bostadslägenheter, jämte det belopp, som bör beräknas för postkontorslokalen, torde komma att giva skälig ränta på det i fastigheten eventuellt nedlagda kapitalet. Genom densammas förvärvande skulle icke blott lokalfrågan vara löst för postkontoret för mycket lång tid framåt, utan även bostadssvårigheterna för åtminstone den vid postkontoret i Västanfors nu stationerade postpersonalen vara avhjälpt.

Fastighetens nuvarande ägare önskar sälja densamma och har fördenskuU icke velat teckna kontrakt om postkontorslokalens uthyrande till postverket längre än till den 1 oktober 1920. Efter denna tidpunkt torde hyresförhöjning

[4.] med säkerhet vara att förutse, för så vitt postverket överhuvud taget kan få behålla lägenheten.

Någon annan lämpligt belägen lokal står åtminstone för närvarande icke att uppbringa.

Med hänsyn härtill anser generalpoststyrelsen sig böra ifrågasätta fastighetens inköp. Anbudet står icke längre än till den 1 juni 1919, före vilken tidpunkt frågan alltså måste vara avgjord.»

På grund av det anförda har generalpoststyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för inköp av fastigheten nr 1 och 2 i kvarteret Banken i Västanfors på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor.

Departements-
chefen.

Den nuvarande lokalen för postkontoret i Västanfors har icke kunnat förhyras för postverkets räkning för längre tid än till den 1 oktober 1920, enär ägaren av den fastighet, vari nämnda lokal är inrymd, nämligen fastigheten nr 1 och 2 i kvarteret Banken, har för avsikt att försälja densamma. I sådant syfte har nu berörda fastighet hembjudits postverket för en köpeskillning av 45,000 kronor, vilket anbud äger bindande kraft endast till den 1 juni 1919.

Såsom av den förebragta utredningen framgår, har ifrågavarande fastighet ett lämpligt läge samt innehåller utom postkontorslokalen flera rum, i vilka kunna beredas bostäder åt postpersonalen samt i framtiden ökat utrymme för postkontoret. Då därtill förefinnes möjlighet till eventuell tillbyggnad, skulle postkontorets lokalfråga genom inköp av fastigheten bliva säkerställd för mycket lång tid framåt. Mot den betingade köpeskillningen torde någon erinran ej vara att göra. Med hänsyn härtill och då någon annan lämpligt belägen lokal icke synes kunna erhållas, har jag funnit mig böra förorda generalpoststyrelsens framställning.

Därvid torde den korta giltighetstiden för köpeanbudet medföra, att det för köpeskillningens gäldande erforderliga anslaget bör anvisas på tilläggsstaten för innevarande år.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp för postverkets räkning av fastigheten nr 1 och 2 i kvarteret Banken i Västanfors på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor.

4. Inköp av fastighet i Värnamo.

I sin skrivelse den 25 oktober 1918 har generalpoststyrelsen ytterligare gjort framställning om inköp av fastighet i Värnamo.

Till stöd för sin framställning har styrelsen anfört följande:

»För postkontoret i Värnamo förhyr postverket på tio års tid, räknat från och med den 1 oktober 1909, lokal i en Skåne—Smålands järnvägsaktiebolag tillhörig fastighet, lägenheten 'Posten' därstädes, för en årlig hyressumma av 1,200 kronor.

Lokalen består av ett stort expeditionsrum, två mindre rum, kassavalv, arkiv- och toaletterum samt källarutrymme. Densamma är för sitt ändamål tjänlig och anses vara fullt tillräcklig för att möta de närmaste årens trafikökning.

Järnvägsbolaget har nu för avsikt att försälja fastigheten i fråga och därvid ansett sig böra först hembjuda densamma åt postverket. Köpesumman är 48,600 kronor, och står anbudet fast till den 1 augusti 1919.

Fastigheten är belägen i omedelbar närhet av järnvägsstationen och har sålunda ett för postkontoret synnerligen lämpligt läge. Den består, som av en utav Nils Christiansen år 1918 upprättad karta över lägenheten Posten, avsedd att avsöndras från förut avsöndrade lägenheten Galjamon nr 28 under $\frac{1}{4}$ mantal Västhorja Mellangård litt. I i Värnamo socken av Jönköpings län, framgår, av ett tomtområde av 746 kvadratmeter — vilket lämnar utrymme för eventuell framtida tillbyggnad — med en därå befintlig i gott skick varande tvåvåningsbyggnad av sten, uppförd år 1899.

Nedre botten i byggnaden upptages helt och hållet av postkontorslokalen. Våningen en trappa upp inrymmer en bostadslägenhet om sex rum och kök. I källaren finnes, förutom erforderliga utrymmen för bränsleupplag, tvätt- och bagarstuga. Vattenledning och elektrisk belysning äro inledda.

Därest fastigheten icke förvärfvas för postverkets räkning, kommer den samma att hembjudas annan spekulant. Ny ägare kommer givetvis att använda sig av det tillfälle, som utlöpandet den 1 oktober 1919 av postverkets nuvarande hyresavtal erbjuder, att höja hyran, i vilket fall postverkets utgifter för lokalen i fråga med all sannolikhet komma att högst betydligt stegras. Men det kan också med skäl befaras, att fastigheten på grund av dess gynnsamma läge kommer att förvärfvas för att inrymma affärslokaler. I sådant fall skulle postverket sättas inför nödvändigheten att behöva anskaffa annan lokal för postkontoret, vilket under nu rådande förhållanden å hyresmarknaden bleve förenat med stora svårigheter. En eventuell nybyggnad, som naturligen bleve för statsverket ur ekonomisk synpunkt mindre gynnsam än ett förvärfvande av den nu ifrågakomna fastigheten, skulle ej kunna hinna utföras, innan det nu gällande hyresavtalet utlöper.

Vid nu anförda förhållanden synes det vara med statens intresse förenligt, att fastigheten i fråga inköptes för postverkets räkning. Detta så mycket hellre, som därigenom postverkets lokalbehov på platsen skulle vara för en lång följd av år tillgodosett och fastigheten torde förränta det i densamma eventuellt nedlagda kapitalet. Hyran för postkontorslokalen torde nämligen framdeles icke böra beräknas till lägre belopp än 2,000 kronor, och för bostadslägenheten, som för närvarande är uthyrd för 1,000 kronor per år, torde skäligen böra betingas åtminstone 1,200 kronor. En beräknad hyresinkomst av 3,200 kronor motsvarar 6,6 % å köpeskillingen.»

[5.]

Inköp av
fastighet i
Värnamo.

- [5.] På grund av det anförda har generalpoststyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för inköp av lägenheten »Posten» med därå uppförd byggnad i Värnamo på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 48,600 kronor.

Departements-
chefen.

Jämväl i Värnamo har den fastighet, lägenheten Posten, vari lokal för postkontoret är förhyrd för tiden den 1 oktober 1909—1 oktober 1919, av ägaren, Skåne—Smålands järnvägsaktiebolag, förklarats skola försäljas, och har därvid fastigheten hembjudits åt postverket för en köpeskilling av 48,600 kronor. Därest icke detta anbud antages före den 1 augusti 1919, kommer fastigheten att försäljas till annan spekulant, och lär den antagligen vid kontraktstidens slut den 1 oktober 1919 komma att betinga sig högre hyra än den nu gällande, för så vitt icke fastigheten på grund av sitt fördelaktiga läge invid järnvägsstationen kommer att tagas i anspråk för affärslokaler. I sistnämnda fall blir postverket nödsakat att antingen förhyra annan lokal för postkontoret, vilket erbjuder stora svårigheter, eller också låta uppföra en ny byggnad, vilket skulle medföra betydligt större kostnader än det ifrågasatta fastighetsförvärvet.

På grund härav och då ifrågavarande fastighet, enligt vad som blivit upplyst, erbjuder möjligheter att tillfredsställa postverkets lokalbehov för en avsevärd tid framåt, anser jag mig böra tillstyrka inköp av densamma för den begärda köpesumman, 48,600 kronor, vilken torde vara skälig. Med hänsyn till villkoret för köpeanbudets giltighet lär berörda belopp böra upptagas å tilläggsstat för år 1919.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp för postverkets räkning av lägenheten *Posten i Värnamo med därå uppförd byggnad* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 48,600 kronor.

Angående
inköp av
byggnads-
tomt i
Karlskrona.

I sin skrivelse den 25 oktober 1918 har generalpoststyrelsen vidare gjort framställning om inköp av byggnadstomt i Karlskrona. Styrelsen har därvid framhållit otillräckligheten av de nuvarande postkontorslokaler i nämnda stad samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för inköp av angiven del av tomten nr 62 och bebyggt intag i ödetomt i kvarteret nr 2 Dahlberg därstädes på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 125,000 kronor.

Då jag emellertid funnit ytterligare utredning av förevarande byggnadsfråga böra äga rum samt priset å den ifrågasatta tomten synts mig ganska högt, har jag icke ansett mig böra framlägga generalpoststyrelsens förslag till nu instundande riksdag.

[5.]

Telegrafverket.

I. Inköp och bebyggande av fastigheter.

1. Stationsbyggnad i Uppsala.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgav 1915 års riksdag, att för telegrafverkets räkning finge inköpas tomten nr 2 i kvarteret Draken i Uppsala för en köpeskilling av 85,000 kronor och att å nämnda tomt finge uppföras en telegrafstationsbyggnad för en kostnad icke överstigande 300,000 kronor, varjämte riksdagen för ändamålet för år 1916 anvisade 100,000 kronor. Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet medgav därefter 1916 års riksdag, med ändring av riksdagens år 1915 fattade beslut, att å ifrågavarande tomt i Uppsala finge uppföras en telegrafstationsbyggnad för en kostnad icke överstigande 450,000 kronor, varjämte för ändamålet för år 1917 anvisades 102,800 kronor.

[6.]
Stations-
byggnad i
Uppsala.

Sedan Kungl. Maj:t därefter den 30 juni 1916, med ändring av sitt den 23 oktober 1915 i ämnet meddelade beslut och med godkännande av utav arkitekten Aron Johansson uppgjorda förnyade ritningar, be- myndigat telegrafstyrelsen att låta å omförmälda tomt i enlighet med berörda ritningar för en kostnad av högst 450,000 kronor uppföra en telegrafstationsbyggnad, har 1917 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning, till fortsättande av ifrågavarande stationsbyggnad anvisat återstående beloppet, 332,200 kronor.

I skrivelse den 24 september 1918 angående anslag för kapital- ökning att upptagas å tilläggsstat för år 1919 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel till täckande av brist, som upp- kommit vid ifrågavarande byggnadsarbete.

Styrelsen anför härutinnan följande:

»Sedan stationsbyggnaden i Uppsala nu fullbordats och avsynats samt skiljedom fallit i tvist angående likvid för vissa arbeten mellan telegrafstyrelsen och huvudentreprenören, varvid dennes anspråk dock i huvudsak avvisats, visar

[6.] det sig, att kostnaderna för byggnaden uppgått till ett belopp av 460,634 kronor 26 öre och sålunda med 10,634 kronor 26 öre överstigit det anvisade anslaget.

Kostnadsberäkningarna för nybyggnaden uppgjordes redan under år 1915, och beräknades kostnaderna därvid med hänsyn till de pris å materiel och arbete, som kunde förväntas föreligga vid tiden för entreprenadens uppgörande. Att kostnaderna överstigit de beräknade, torde nu, sedan kännedom vunnits om kristidens intensiva verkningar under de senare åren på prisbildningen, icke väcka förvåning, och för sin del hade telegrafstyrelsen, med hänsyn till de förhållanden, under vilka byggnadsarbetet måst fortgå, knappast vågat hoppas, att det anvisade anslagets överskridande skulle hållas nere vid den jämförelsevis obetydliga summan av omkring 10,700 kronor, utgörande omkring 2,3 % av anslaget. Detta har också kunnat ske allenast genom att under byggnadsarbetets gång vidtaga alla möjliga åtgärder för att nedbringa kostnaderna utan att dock äventyra byggnadens soliditet.»

På grund av det anförda har telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom tilläggsanslag för uppförande av en telegrafstationsbyggnad å tomten nr 2 i kvarteret Draken i Uppsala å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag å 10,700 kronor.

Departements-
chefen.

Då kostnadsberäkningarna för stationsbyggnaden i Uppsala verkställdes redan år 1915, synes med den stegring, som arbets- och materialprisen under de senaste åren undergått, den brist, som trots alla åtgärder i besparingssyfte uppkommit i det anvisade anslaget, icke föranleda anmärkning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av brist, som uppkommit å av riksdagen anvisade anslag till uppförande av telegrafstationsbyggnad å tomten nr 2 i kvarteret Draken i Uppsala, på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 10,700 kronor.

2. Upplagsplats och smedja i Sundsvall.

[7.]
Upplags-
plats och
smedja i
Sundsvall.

I sin skrivelse den 24 september 1918 har telegrafstyrelsen vidare gjort framställning om inköp av tomt i Sundsvall för anordnande för telegrafverkets räkning av upplagsplats och smedja därstädes.

Styrelsen anför härvid följande:

»I Sundsvall äger telegrafverket tomterna nr 4, 5 och 6 i kvarteret Saturnus. Å tomten nr 4 samt den postverket tillhöriga tomten nr 1 finnes uppfört

[7.]

ett post- och telegrafhus, vilket emellertid enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens tidigare fattade beslut, skall utvidgas, därvid tomterna nr 5 och 6 äro avsedda att tagas i anspråk. Å tomten nr 5 har varit anordnad en mindre förråds- och verkstadsbyggnad. Dessutom disponerar telegrafverket intill gasverket en tomt, som användes till upplagsplats. Genom de beslutade tillbyggnaderna kommer visserligen att i källarutrymmena kunna beredas plats för verkstad och en del förråd, varemot utrymmen för upplag fortfarande måste beredas på annat håll.

Den för sistnämnda ändamål disponerade tomten lär icke länge kunna påräknas. Den under byggnad varande ostkustbanan kommer nämligen att framdragas genom staden på sådant sätt, att telegrafverkets upplagsplats måste flyttas. Vidare har det visat sig alltmör av behovet påkallat att erhålla en egen smedja för telegrafverket, och tillfälle att övertaga någon redan anordnad sådan står icke till buds. Telegrafstyrelsen har därför, med hänsyn till att plats för smedja icke kan beredas inom telegrafbyggnaden, låtit utreda möjligheten av att förvärva lämplig tomt, å vilken såväl smedja som upplagsplats skulle kunna anordnas. Styrelsen har funnit en dylik plats i tomterna nr 7 och 8 i kvarteret Kredit. Dessa tomter hava en sammanlagd areal av 19,921 kvadratfot och betinga tillsammans en köpeskillning av 7,400 kronor. Tomterna äro belägna i närheten av den blivande järnvägsstationen och hava även i övrigt ett ändamålsenligt läge. Priset synes mycket billigt i betraktande av tomternas goda läge och det i denna del av staden med hänsyn till ovannämnda järnvägs tillkomst starkt stegrade markvärdet.

Telegrafstyrelsen har därför, under förutsättning att Kungl. Maj:ts bifall till tomtköpet erhålles före tillträdesdagen, som är bestämd till den 1 augusti 1919, slutit skriftligt avtal om inköp av ovannämnda tomter för en köpeskillning av 7,400 kronor. Medel till tomternas anordnande för sitt avsedda ändamål torde böra utgå av det i telegrafverkets stat för driftkostnader upptagna anslag för förråden.»

På grund av vad sålunda anförts har telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att för telegrafverkets räkning må inköpas tomterna nr 7 och 8 i kvarteret Kredit i Sundsvall för en sammanlagd köpeskillning av högst 7,400 kronor, dels ock för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 7,400 kronor.

Då de tomter, varå telegrafverkets upplag i Sundsvall för närvarande äro anordnade, komma att tagas i anspråk för andra ändamål och den av riksdagen beslutade tillbyggnaden av post- och telegrafbyggnaden i nämnda stad icke erbjuder utrymme för upplag, måste särskild plats för ändamålet beredas. Vidare torde erforderlig mark böra förvärfvas för anordnande för telegrafverkets räkning av en smedja, enär behovet därav allt mer framträtt och någon befintlig sådan icke finnes att övertaga. Då de av telegrafstyrelsen till inköp föreslagna tomterna synas lämpliga och den betingade köpeskillningen skälig, har

Departements-
chefen.

- [7.] jag ansett mig böra tillstyrka den gjorda framställningen. Med hänsyn till det uppställda villkoret för köpeavtalets giltighet torde det erforderliga beloppet, 7,400 kronor, böra anvisas å tilläggsstat för år 1919. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp för telegrafverkets räkning av *tomterna nr 7 och 8 i kvarteret Kredit i Sundsvall* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag å 7,400 kronor.

3. Inköp av arbetarbostäder i Nynäshamn.

- [8.] I sin skrivelse den 24 september 1918 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anvisande av anslag till inköp av arbetarbostäder i Nynäshamn.

Inköp
av arbetar-
bostäder
i Nynäs-
hamn.

Innan jag närmare ingår på styrelsens berörda framställning, anholder jag att få redogöra för de åtgärder, som hittills av statsmakterna vidtagits för beredande av bostäder åt arbetarna vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn.

I anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 326 i ämnet gjorda framställning medgav 1917 års riksdag, att för beredande av bostäder åt arbetare vid nämnda verkstad finge, efter Kungl. Maj:ts prövning och avgörande, disponeras ett belopp av högst 900,000 kronor, varjämte riksdagen anvisade för ändamålet erforderliga medel.

Vid avgivande av det förslag, som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen om åtgärder för beredande av bostäder åt arbetarna vid verkstaden i Nynäshamn, förordade telegrafstyrelsen såsom för ändamålet lämpligt markområde ett Nynäshamns köping tillhörigt, vid Nickstaviken beläget område, benämnt lägenheten Nicksta nr 6. Detaljerna av förslaget hade emellertid icke hunnit så utformas, att detsamma kunde föreläggas riksdagen.

I skrivelse den 18 juni 1917 meddelade styrelsen, att förenämnda område vid Nickstaviken befunnits ligga för långt bort från verkstaden för att lämpligen kunna användas såsom plats för bostäderna. Styrelsen hade emellertid lyckats erhålla köpeanbud å en del inom nämnda köping belägna, bebyggda fastigheter, vilka lämpade sig till uthyrning åt telegrafverkets arbetare. Genom ett inköp av dessa fastigheter vunnes, enligt styrelsens mening, att bostäder tidigare än eljest vore fallet kunde beredas ett antal arbetare, vartill komme, att priset på dessa bostäder

bleve billigare än priset för framdeles uppförda byggnader. På grund därav hade styrelsen uppgjort preliminära avtal om inköp för telegrafverkets räkning av Nynäs villastadstomter nr 60, 143, 330, 334, 488, 494, 495 samt 508 med därpå uppförda byggnader till ett pris av sammanlagt 185,000 kronor. Vidare meddelade styrelsen, att berörda lägenheter, vilka på anmodan av styrelsen besiktigats av arkitekten Victor Holmgren i Uppsala och av honom förordats till inköp, tillsammans innehölle 91 rum med eldstäder, och skulle priset per eldstadsrum efter vissa av arkitekten Holmgren föreslagna ombyggnader bliva omkring 2,150 kronor, inberäknat tomt, vilket pris styrelsen med hänsyn till tidsläget funne synnerligen lågt. På grund av vad sålunda anförts hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte godkänna inköpen av förenämnda lägenheter. [8.]

Genom brev den 29 juni 1917 uppdrog Kungl. Maj:t åt telegrafstyrelsen att för statsverkets räkning inköpa berörda lägenheter i Nynäshamn för en köpeskilling av sammanlagt högst 185,000 kronor samt ställde för ändamålet erforderliga medel till styrelsens förfogande. Vidare anbefallde Kungl. Maj:t styrelsen att inkomma med förslag i fråga om användningen av återstoden av det av riksdagen för beredande av bostäder åt arbetarna vid ifrågavarande verkstad beviljade belopp, därvid styrelsen hade att taga under överbäggande, i vilken utsträckning lägenheterna kunde inredas för två rum och kök.

I skrivelse den 28 augusti 1917 anförde styrelsen, att styrelsen uppgjort preliminära avtal om inköp av följande obebyggda fastigheter, nämligen dels de å $\frac{1}{7}$ mantal Grönvik nr 2 inom Nynäshamns köping belägna tomterna nr 1 i kvarteret Bofinken, nr 1 i kvarteret Ekorren, nr 1 i kvarteret Elefanten, nr 4 i kvarteret Malmtäppan, nr 1 i kvarteret Morkullan samt nr 1 och nr 4 i kvarteret Mården om sammanlagt 278,118 kvadratfot emot en köpeskilling av 11 öre för kvadratfot eller i ett för allt 30,593 kronor, dels ock lägenheterna Nynäs villastadstomter nr 471, 472, 473, 474, 477, 479, 498, 501 och 502 om tillhopa 123,513 kvadratfot för en köpeskilling av 15 öre för kvadratfot för lägenheterna nr 471, 472, 473, 474, 477 och 479 samt 11 öre för kvadratfot för lägenheterna nr 498, 501 och 502 eller i ett för allt 17,256 kronor. Med förmälan, att de avtalade priserna å lägenheterna enligt styrelsens förmenande måste anses fördelaktiga, hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte godkänna inköpen av berörda fastigheter för en sammanlagd köpesumma av 47,849 kronor.

Genom brev den 5 oktober 1917 uppdrog Kungl. Maj:t åt telegrafstyrelsen att för statsverkets räkning inköpa oförmälda fastigheter

- [8.] i Nynäshamns köping för en köpeskillning av sammanlagt högst 47,849 kronor, varjämte för ändamålet erforderliga medel ställdes till styrelsens förfogande.

Sedan styrelsen i skrivelse den 28 december 1917 avgivit förslag i fråga användningen av återstoden, 667,151 kronor, av ovan omnämnda, av 1917 års riksdag beviljade anslag å 900,000 kronor och därvid hemställt, att beloppet måtte få disponeras till uppförande av arbetarbostäder, har Kungl. Maj:t genom brev den 5 april 1918 bemyndigat styrelsen att, för beredande av bostäder åt arbetarna vid verkstaden i Nynäshamn, å de i kungl. brevet den 5 oktober 1917 omnämnda fastigheter i huvudsaklig överensstämmelse med utav förenämnde arkitekten Holmgren uppgjorda ritningar med vissa jämkningar däri uppföra bostadshus för en kostnad av sammanlagt högst 667,151 kronor, varjämte Kungl. Maj:t ställt för ändamålet behövliga medel till styrelsens förfogande.

I sin förevarande skrivelse anför telegrafstyrelsen följande:

»I en den 4 mars 1911 avgiven förbindelse åtog sig aktiebolaget Nynäs villastad, bland annat, att, under förutsättning att då föreliggande förslag om flyttning av telegrafverkets verkstäder till Nynäshamn bleve av Kungl. Maj:t och 1911 års lagtima riksdag antaget, ansvara för att erforderliga, vinterbonade bostäder funnes att tillgå för telegrafverkets arbetare, därvid bolaget garanterade, att hyrorna för bostäderna icke skulle överstiga vissa särskilt angivna belopp.

Sedan nämnda års riksdag bifallit förslaget om verkstadens flyttning till Nynäshamn och Kungl. Maj:t den 11 augusti 1911 bemyndigat telegrafstyrelsen att därstädes på för ändamålet kostnadsfritt till statsverket överlåten tomt uppföra en verkstadsbyggnad m. m., erhöll således nämnda åtagande laglig giltighet.

I skrivelse till telegrafstyrelsen den 22 november 1916 anförde aktiebolaget Nynäs villastad, att för Södertörns fastighetsaktiebolag, vilket efter överenskommelse med aktiebolaget Nynäs villastad under de senaste åren för dess räkning uthyrt ett visst antal lägenheter till arbetarna vid verkstaden, under dessa år uppstått icke endast högst väsentligt ökade kostnader å arbetslöner och materialier utan även avsevärda räntestegringar å bolagets fastighetslån, varför bolaget liksom andra hyresvärdar icke hade någon annan utväg än att höja sina hyror för att få sina ökade utgifter åtminstone i någon mån betäckta. Aktiebolaget Nynäs villastad såge sig fördenskull nödsakat att till upphörande med 1916 års utgång uppsäga ovan omnämnda förbindelse av den 4 mars 1911, i vad densamma avsåge skyldigheten för bolaget att på angivna villkor tillhandahålla bostäder åt arbetare vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn.

Att under pågående kristid ställa arbetarna i fråga om deras bostadsförhållanden i fullständigt beroende av bolagen ansåg telegrafstyrelsen icke kunna komma i fråga, och detta så mycket mindre som arbetarna hade grundad anledning att göra anspråk på att telegrafstyrelsen ordnade dessa förhållanden på ett för dem så tillfredsställande sätt som möjligt. Därtill kom, att, därest arbetarna bleve nödsakade att på grund av höjda hyror avflytta från de av dem med 3

månaders uppsägningsrätt förhyrda lägenheterna, nya sådana icke vore att tillgå på annat sätt än genom uppförande av nya bostäder.

[8.]

Vid sådana förhållanden fann telegrafstyrelsen sig böra träffa överenskom-
melse med Södertörns fastighetsaktiebolag om förhyrande för telegrafverkets räkning
av större delen av de av bolaget åt arbetarna upplåtna lägenheterna för att i sin
ordning uthyra dessa lägenheter åt de arbetare, som redan bebodde dem. Sam-
tidigt härmed gick telegrafstyrelsen i författning om beredande jämväl på annat
sätt av bostäder åt ifrågavarande arbetare; och har telegrafstyrelsen i sådant av-
seende dels, jämlikt särskilda bemyndiganden i ovanberörda kungl. brev den 29
juni och den 5 oktober 1917, inköpt vissa bebyggda fastigheter samt för bebyg-
gande lämpliga tomter i Nynäshamns köping, dels ock, jämlikt bemyndigande i
förenämnda kungl. brev den 5 april 1918, beslutat uppförande å dessa senare av
arbetarbostäder enligt vissa av Kungl. Maj:t fastställda typer.

Telegrafstyrelsen upprättade alltså den 14 september 1917 med Södertörns
fastighetsaktiebolag kontrakt om förhyrande för tiden från och med den 1 okto-
ber 1917 till och med den 30 september 1920 av 54 fastigheter innehållande 112
lägenheter om 1 rum och kök samt 35 lägenheter om 2 rum och kök för en
sammanlagd hyressumma av 44,070 kronor, samt uthyrde omedelbart dessa lägen-
heter till arbetarna mot den hyra, som för varje särskild lägenhet bestämdes i
det mellan telegrafstyrelsen och bolaget upprättade kontraktet.

Telegrafstyrelsen ansåg emellertid, att förhyrandet av dessa fastigheter en-
dast var en provisorisk åtgärd och att, för tryggandet av tillgången på arbetar-
bostäder, jämväl dessa fastigheter snarast möjligt borde inköpas för telegraf-
verkets räkning, varför i hyreskontraktet intogs bestämmelse om rätt för telegraf-
styrelsen att inlösa de förhyrda fastigheterna. Därvid bestämdes som villkor,
att inlösen skulle komma till stånd före den 1 oktober 1919 och kontrakt därom
i god tid upprättas. Köpeskillingen bestämdes till sammanlagt 660,600 kronor.
Denna köpesumma uppdelades sålunda: 15,500 kronor skulle erläggas för var och
en av följande 23 fastigheter, vardera bebyggd med villabyggnad innehållande 4
lägenheter om 1 rum och kök, eller tillhopa 356,500 kronor:

[8.]

Villa nr	Tomt nr	Kvarter	Areal
67	354—355	Transformatorn ... 12—13	18,421 kvadratfot
56	357—358	Vårdkasen 7—8	18,898 »
58	360—361	» 11—12	19,715 »
66	362—363	• 13—14	16,993 »
37	364—365	Örnen 2—3	18,943 »
38	366—367	» 4—5	17,083 »
39	368—369	Merkurius 2—3	20,884 »
40	370—371	» 4—5	19,363 »
53	380—381	Hållaren 4—5	18,977 »
51	382—383	» 6—7	19,476 »
70	385—386	Triangeln 1—2	18,751 »
43	390—391	Vaktberget 1—2	19,442 »
44	392—393	» 3—4	19,000 »
45	394—395	» 5—6	19,601 »
63	397—398	» 11—12	18,876 »
59	400—401	Tangenten 1—2	17,866 »
61	403—404	» 4—5	18,887 »
55	409—410	Tratten 3—4	19,306 »
8	420—421	Långlinien 12—13	19,125 »
9	422—423	» 14—15	19,102 »
31	429—430	Transformatorn .. 7—8	19,374 »
28	450—451	Vårdkasen 4—5	19,182 »
35	458—59, 463	Isolatorn ... 7 A, 7 B—8	18,887 »

För var och en av följande 5 fastigheter, vardera bebyggd med villabyggnad, innehållande 4 lägenheter om 1 rum och kök, skulle erläggas en köpeskilling av 15,200 kronor eller tillhopa 76,000 kronor:

Villa nr	Tomt nr	Kvarter	Areal
47	372—373	Transformatorn 11	19,079 kvadratfot
41	387—388	Lejonet 3—4	19,045 »
5	416—417	Långlinien 8—9	20,054 »
13	427—428	» 19—20	19,284 »
36	464—465	Isolatorn 9—10	18,739 »

För var och en av följande 17 fastigheter, vardera bebyggd med villabyggnad innehållande en lägenhet om 2 rum och kök, skulle erläggas ett belopp av 6,800 kronor eller tillhopa 115,600 kronor:

[8.]

Villa nr	Tomt nr	Kvarter	Areal
—	353	Transformatorn 11	9,324 kvadratfot
—	359	Vårdkasen större..... 9	10,391 »
—	374	Klangen 3	10,334 »
—	379	Hållaren 3	8,712 »
—	384	» 9	9,517 »
—	396	Vaktberget 10	9,699 »
—	399	» 13	9,540 »
—	402	Tangenten 3	10,504 »
—	424	Långlinien 16	9,335 »
—	425	» 17	9,460 »
—	426	» 18	9,925 »
—	431	Transformatorn 9	9,642 »
—	436	Klykan 6	9,335 »
—	437	» 7	9,687 »
—	444	Undulatorn 10	10,084 »
—	447	» 13	9,483 »
—	449	Vårdkasen mindre ... 2	9,766 »

För var och en av följande 9 fastigheter, vardera bebyggd med villabyggnad, innehållande 2 lägenheter om 2 rum och kök, skulle erläggas en köpesumma av 12,500 kronor eller tillhopa 112,500 kronor:

Villa nr	Tomt nr	Kvarter	Areal
49	375—376	Hållaren..... 1 o. 10	18,489 kvadratfot
50	377— 78	» 2 o. 8	19,012 »
62	405—406	Tangenten 10—11	18,920 »
54	407—408	Tratten 1—2	19,283 »
14	433—434	Klykan 3—4	19,562 »
21	438—439	Undulatorn..... 2—3	19,170 »
26	445—446	» 11—12	18,898 »
34	452—55	Isolatorn... 3 A/B—4 A/B	19,260 »
32	460—62	Transformatorn 4—5 A/B	19,567 »

[8.]

Ovannämnda fastigheter innefatta således en sammanlagd areal av 869,252 kvadratfot och äro bebyggda med tillhoppa 54 bostadshus med inalles 182 bostadsrum och 147 kök eller 329 eldstäder.

Med en köpeskillning av 660,600 kronor utgör detta 2,007 kronor 90 öre per eldstad. Vid uppgörandet av ovannämnda allmänna hyresavtal bestämdes hyran för samtliga fastigheterna till 44,070 kronor, motsvarande 134 kronor per eldstad. Med en beräknad inkomst av 7 % på köpeskillingen, eller 46,242 kronor, skulle telegrafstyrelsen sålunda vara i stånd att för framtiden utan förlust uthyra lägenheterna till ungefär samma hyror som de nu utgående, något som med hänsyn till den allmänna hyresstegringen torde få anses som synnerligen fördelaktigt. Fastigheterna torde med hänsyn till nu gällande tomtpris och byggnadskostnader vara värda ett belopp, som är omkring tre gånger så stort som det, till vilket telegrafstyrelsen äger inlösa dem, därest inlösen kommer till stånd före den 1 oktober 1919.»

På grund av vad sålunda anförts har telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att ovan uppräknade 54 fastigheter i Nynäshamn, innehållande en areal av tillhoppa 869,252 kvadratfot, må inköpas för telegrafverkets räkning för en köpesumma av tillhoppa 660,600 kronor, dels ock för ifrågavarande ändamål på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 660,600 kronor.

*Departements-
chefen.*

Den övervägande delen av arbetarna vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn bor i de bostadshus, som aktiebolaget Nynäs villastad låtit uppföra i enlighet med sin utfästelse vid verkstadens förflyttning till sin nuvarande plats. Då nämnda bolag på grund av stegrade räntor och omkostnader fann sig nödsakat att höja hyrorna, ansåg sig telegrafstyrelsen, för att arbetarna icke under rådande dyrtid med dess svåra bostadsbrist skulle råka i beroende av bolaget, böra träda emellan samt förhyrde för tiden den 1 oktober 1917—den 30 september 1920 54 närmare angivna fastigheter, innehållande 112 lägenheter om 1 rum och kök samt 35 lägenheter om 2 rum och kök, varefter styrelsen i sin tur uthyrde dessa lägenheter till arbetare vid verkstaden. För att emellertid för framtiden trygga tillgången på arbetarbostäder i Nynäshamn har styrelsen nu föreslagit, att ifrågavarande fastigheter måtte förvärfvas för telegrafverkets räkning för en sammanlagd köpesumma av 660,600 kronor, motsvarande 2,007 kronor 90 öre per eldstad.

De åtgärder, som telegrafstyrelsen vidtagit på grund av ovan omnämnda, av 1917 års riksdag fattade beslut och Kungl. Maj:ts i anledning därav givna bemyndiganden, hava huvudsakligen avsett anskaffande av bostäder åt de arbetare, som komme att anställas vid verkstaden i Nynäshamn, sedan den av nämnda riksdag beslutade till-

byggnaden blivit utförd. Men jämväl åt den nuvarande arbetarstammen vid verkstaden, uppgående till omkring 600 personer, synes staten böra bereda säker tillgång till lämpliga bostäder till rimligt pris, något som är så mycket mera nödvändigt, som — vilket på en del orter redan varit händelsen — svårigheter eljest torde komma uppstå att kunna för verkstaden förvärva och bibehålla skickliga arbetare. Jag anser därför alla förslag i dylik riktning förtjänta av synnerligt beaktande.

[8.]

Vad telegrafstyrelsens föreliggande framställning beträffar, avser den samma, såsom förut nämnts, förvärv av redan bebyggda fastigheter. Härvid skulle kunna invändas, att genom det föreslagna köpet bostadsbristen i Nynäshamn icke bleve på något sätt lindrad. 1918 års riksdag uttalade också i samband med beviljande av medel till inköp av mark för verkstaden i Nynäshamn, att riksdagen förutsatte, att beträffande användningen av återstoden av förenämnda, av 1917 års riksdag beviljade anslag å 900,000 kronor vederbörlig hänsyn komme att tagas till angelägenheten av att, för avhjälpande av bostadsbristen m. m. i Nynäshamns köping, *nya* lägenheter bleve uppförda. Denna riksdagens synpunkt har ock varit bestämmande för Kungl. Maj:ts ovan omförmälda beslut i fråga om berörda anslag den 5 oktober 1917 och den 5 april 1918. Emellertid torde de nu rådande höga byggnadskostnader möjligen under flera år framåt komma att hålla sig på samma nivå, vadan ett bebyggande av fastigheter i den omfattning, som här erfordras, skulle bliva synnerligen kostsamt. Då därför ett gynnsamt tillfälle nu erbjuder sig att till ett pris, som utgör endast en tredjedel av deras nuvarande värde, förvärva ett avsevärt antal lämpliga bebyggda fastigheter och därmed bereda arbetarna möjlighet att för framtiden kunna kvarstanna vid verkstaden i Nynäshamn, anser jag, att staten icke bör underlåta att begagna detta tillfälle, och tvekar förty icke att tillstyrka telegrafstyrelsens framställning.

Då emellertid det av mig nu förordade köpet är bindande endast under förutsättning att inlösen av fastigheterna äger rum före den 1 oktober 1919, torde frågan böra underställas innevarande års riksdag och de erforderliga medlen anvisas på tilläggsstat för år 1919.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp för telegrafverkets räkning av ovan angivna 54 bebyggda fastigheter i Nynäshamns köping om tillhopa 869,252 kvadratfot på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag å 660,600 kronor.

4. Bostadshus i Nynäshamn.

[9.]
Bostadshus
i Nynäs-
hamn.

Vidare har telegrafstyrelsen i sin skrivelse den 24 september 1918 gjort framställning om inköp av bostadshus för tjänstemännen vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn.

Till stöd härför anför styrelsen följande:

»Bostadsförhållandena i Nynäshamn tarva åtgärder från telegrafstyrelsens sida icke blott till förmån för arbetarna, utan även för verkstadens tjänstemän. För dessa blir svårigheten att till skäligen pris anskaffa bostäder allt större. Då för närvarande och för närmaste framtid ingen privat byggnadsverksamhet synes uppstå i samhället och de för telegrafverkets räkning under byggnad varande bostadshusen endast äro avsedda för arbetare, ligga tjänstemännen i händerna på de enskilda husägarna, vilka hålla allt för höga hyrespriser i förhållande till dessa tjänstemäns inkomster. Som det ej heller finnes några möjligheter att i dessa tider förvärva egna hem, även om något understöd därtill i form av lån kunde beredas, har verkstadsledningen föreslagit, att en till salu varande fastighet, som lämpar sig till bostäder för verkstadens tjänstemän, skulle inköpas av telegrafstyrelsen, som sedan skulle tillhandahålla bostäder åt dem mot skälig hyra. Ifrågavarande fastighet, nr 142 i kvarteret Malmen i Nynäshamn, har ett lämpligt läge i omedelbar närhet av verkstaden och är den enda för ändamålet tillgängliga. Tomten har en areal av 2,546 kvadratmeter, den är bebyggd med en huvudbyggnad samt en stuga. Huvudbyggnaden är uppförd av sten på betonggrund i fyra våningar, varav den översta är mansardvåning. Yttertaket är av plåt å bräder, ledningar för vatten (även W. C), elektrisk belysning och signalering äro inlagda. Rummen uppvärmas med kakelugnar. Huset innehåller följande lägenheter, 8 å 1 rum och kök, 8 å 2 rum och kök, 4 å 3 rum och kök, 1 å 4 rum och kök, kafélokal med kök samt lagerlokal i källaren.

Stugan innehåller 2 rum och kök. Härjämte finnas ved- och materialbodar uppförda å gården.

Egendomens taxeringsvärde är 162,300 kronor, brandförsäkringsvärdet är 195,600 kronor. Försäljningspriset är 180,000 kronor. Fastigheten är belastad med ett lån å ursprungligen 63,000 kronor mot inteckningar å samma belopp. Lånet löper ouppsägbart mot 5 1/2 % ränta till den 1 november 1924, då det kan uppsägas med 6 månaders uppsägning. Lånet skall amorteras med 1,000 kronor den 30 juni varje år, till dess det utgör 53,000 kronor; det utgör den 1 april 1919 59,000 kronor.

Som telegrafstyrelsen anser syftet med det föreslagna inköpet behjärtansvärt och håller före, att något måste göras, såvida verket skall kunna behålla och stärka sin tjänstemannastam vid verkstaden, samt det föreslagna inköpet i och för sig synes vara en förmånlig affär, får styrelsen för sin del tillstyrka inköpet. Styrelsen anser visserligen, att i regel förvärv av bostadslägenheter för statens räkning under nuvarande förhållanden helst bör ske genom nybyggnad, så att nya bostäder skapas, men dels skulle det kosta avsevärt mycket mera att nu uppföra en byggnad av sådant omfång som den ifrågavarande, dels äro förhållandena i Nynäshamn något egenartade. Den industri, som för sitt folk kan förvärva bostadslägenheter, har en given fördel framför den, som sedan blir

[9.]

nödsakad att bygga nytt för sina arbetare och tjänstemän. Härom har telegrafstyrelsen erfarenhet, då de till inköp föreslagna arbetarbostäderna i Nynäshamn betinga en kostnad av endast 2,007 kronor 90 öre per eldstad, under det de av telegrafstyrelsen föreslagna arbetarhusen i Norrköping skulle kosta 6,245 kronor per eldstad. Kostnaden per eldstad för den här till inköp föreslagna fastigheten är 2,857 kronor. Styrelsen anser därför det vara även ur ekonomisk synpunkt förkastligt att refusera ett anbud av ifrågavarande slag.

Under förutsättning att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet erhålles före tillträdesdagen, som är bestämd till den 1 april 1919, har styrelsen avslutat avtal om inköp av ifrågavarande fastighet. För dess likviderande behöva 122,000 kronor upptagas att utgå under år 1919. Sedermera skola under åren 1920—1924 utgå under varje år 1,000 kronor. Telegrafstyrelsen föreslår att styrelsen bemyndigas utbetala dessa belopp, tillsammans 5,000 kronor, av sådana tillgängliga medel, som utgöra rester av anslag till inköp och bebyggande av andra fastigheter. Framställning om anvisande av medel till gäldande av återstoden av köpeskillingen, 53,000 kronor, torde i sinom tid få av telegrafstyrelsen göras.»

På grund av det anförda har telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:ts måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att för telegrafverkets räkning må inköpas fastigheten nr 142 i kvarteret Malmen i Nynäshamns köping för en köpeskillning av högst 180,000 kronor, dels för ifrågavarande fastighetsköp å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av 122,000 kronor, dels ock medgiva, att för avbetalning av ett i samma fastighet bundet lån må under vartdera av åren 1920—1924 av uppkomna överskott å anslag till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning utbetalas ett belopp av 1,000 kronor.

De svåra bostadsförhållandena i Nynäshamn hava gjort sig kännbara jämväl för de vid telegrafverkets verkstad därstädes anställda tjänstemännen. Till följd av bostadsbristen hava nämligen hyrorna stigit så, att de kommit i ett oskäligt förhållande till bemälda tjänstemäns löner. Då härigenom möjligheten att bibehålla och rekrytera tjänstemannakåren äventyras, synes tiden vara inne för staten att träda hjälpende emellan och anskaffa lämpliga bostäder till rimliga priser. Under sådana förhållanden har jag funnit mig böra tillstyrka telegrafstyrelsens framställning om förvärfv för telegrafverkets räkning av fastighet för anordnande av bostäder åt tjänstemännen. Givetvis vore det för bostadsbristens i Nynäshamn avhjälpande förmånligare, om nybyggnad av bostäder åt ifrågavarande tjänstemän ägde rum, men av skäl, som telegrafstyrelsen anført, anser jag mig böra förorda inköp av en bebyggd fastighet.

*Departements-
chefen.*

- [9.] Ifrågavarande fastighet, nr 142 i kvarteret Malmen, synes mig lämplig såväl till läge som inredning. Mot den betingade köpesumman, 180,000 kronor, motsvarande 2,857 kronor per eldstad, torde ej heller någon anmärkning kunna göras. Då fastigheten är belastad med en skuld, som den 1 april 1919 utgör 59,000 kronor och för varje år skall amorteras med 1,000 kronor, till dess densamma utgör 53,000 kronor, vilket inträffar år 1924, synes för närvarande böra anvisas endast ett belopp av 122,000 kronor; och torde med hänsyn till tiden för köpeanbudets giltighet berörda belopp böra utgå å tilläggsstat för innevarande år. Mot telegrafstyrelsens förslag till gäldande av avbetalningar å det i fastigheten bundna lånet under åren 1920—1924 har jag intet att erinra.

Med anledning av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att för telegrafverkets räkning må inköpas *fastigheten nr 142 i kvarteret Malmen i Nynäshamns köping* för en köpeskilling av högst 180,000 kronor;

dels för ändamålet på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 122,000 kronor;

dels ock medgiva, att för avbetalning av ett i berörda fastighet intecknat lån må under vart och ett av åren 1920—1924 av uppkomna överskott å förut anvisade anslag till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning utbetalas ett belopp av 1,000 kronor.

5. Inköp av fastighet i Mjölby.

- [10.] I sin skrivelse den 24 september 1918 har telegrafstyrelsen gjort framställning om inköp för telegrafverkets räkning av fastighet i Mjölby. Styrelsen anför till stöd för denna framställning följande:

»I Mjölby förhyr telegrafverket enligt kontrakt den 23/30 oktober 1908 och den 2/8 oktober 1914 hela våningen 1 trappa upp, bestående av 6 rum och kök m. m., i fastigheten nr 24 i Mjölby. Kontrakten utgå den 1 oktober 1919, om de från någondera sidan uppsägas före den 1 oktober 1918. Lokalen, som befinner sig i mycket gott stånd, reparerades år 1915, då utvidgning jämväl ägde rum.

Stationen i Mjölby har under de senaste tio åren utvecklats på sätt, som framgår av nedanstående tablå:

År	Antal apparater	Telefoninkomster kronor	Telegram-expeditioner
1908	338	36,772	13,523
1909	355	39,117	11,715
1910	375	41,494	12,461
1911	401	45,279	12,879
1912	455	51,096	15,598
1913	491	54,780	17,105
1914	541	58,386	18,249
1915	634	64,560	19,322
1916	766	71,537	23,702
1917	878	85,014	28,843

Genom den proportionsvis mycket stora ökning av abonnentantalet, vilken ägt rum under de senaste tre åren, har utvecklingen tagit ett så stort steg framåt, att man måste tänka på att under de närmaste åren bereda större lokalutrymme för telefonstationen. Lokalerna äro i övrigt tillräckligt rymliga.

En utvidgning av telefonstationen kan med fördel ske inom fastigheten, men blir det då av nöden att få dispositionsrätt till ännu en våning. Enär fastigheten äges av ett stärbhus, som för arvskiftes skull önskar avyttra fastigheten, hava vid förhandlingar därom ägarna icke kunnat förmås att träffa något nytt hyresavtal, som för längre tidsperiod skulle tillförsäkra telegrafverket dispositionsrätt till nuvarande lokalen och möjlighet till lokalutvidgning.

Under sådana förhållanden har telegrafstyrelsen måst taga i överbäggande, huruvida trygghet beträffande lokalfrågan i Mjölby borde åstadkommas genom en nybyggnad eller genom inköp av den fastighet, i vilken lokal nu förhyres. Särskilt med tanke på att byggnadskostnaderna nu äro abnormt höga och att själva stationsflyttningen skulle kräva stora belopp, har det syntts styrelsen vara allt skäl att inköpa fastigheten, därest en dräglig uppgörelse stode att vinna. Fastighetens läge är också mycket lämpligt för stationen.

Förda underhandlingar hava resulterat i ett förslagskontrakt, varigenom ifrågavarande fastighet, den från $\frac{1}{2}$ mantal kronoskatte Mjölby nr 11 Munke eller Gästgivaregården i Mjölby socken avsöndrade med nr 24 betecknade tomten om 1,270 kvadratmeter med därå uppförda byggnader försäljes mot en köpeskilling av 100,000 kronor.

Telegrafstyrelsen har låtit genom sakkunnig värdera egendomen, som är brandförsäkrad för 54,200 kronor och taxerad till 85,000 kronor. Den sakkunnige uppskattar egendomens värde inklusive tomt till 123,662 kronor; huset är cirka 13 år gammalt och väl bibehållet. Enligt uppgift anser vederbörande brandstodsbolag, att brandförsäkringsvärdet efter nuvarande förhållanden bör vara 80,000 kronor. Fastigheten avkastar årligen i hyror 4,630 kronor, men anser den sakkunnige, att dessa efter kontraktens utgång kunna höjas till 8,100 kronor.

Under sådana förhållanden anser telegrafstyrelsen detta köp vara för telegrafverket synnerligen fördelaktigt och har därför avslutat kontrakt därom, under

- [10.] förutsättning, att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet erhålles före tillträdesdagen, som är bestämd till den 1 oktober 1919.»

Telegrafstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att för telegrafverkets räkning må inköpas den från $\frac{1}{2}$ mantal kronoskatte Mjölby nr 11 Munke eller Gästgivaregården i Mjölby socken avsöndrade, med nr 24 betecknade tomten om 1,270 kvadratmeter med därå uppförda byggnader för en köpeskillning av 100,000 kronor, dels ock för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Departements-
chefen.

Av utredningen i ärendet framgår, att telegrafverkets verksamhet i Mjölby, särskilt telefonrörelsen, på de senare åren hastigt utvecklats, så att behovet av större lokaler för telefonstationen inom en snar framtid blir oavvisligt. För att tillgodose detta behov har telegrafstyrelsen sökt för en längre tid förhyra ytterligare lokaler i den fastighet, vari stationen för närvarande är inrymd, men därvid icke lyckats. Genom det av styrelsen nu föreslagna inköpet av samma fastighet skulle telegrafverkets lokalfråga kunna för framtiden på ett tillfredsställande sätt ordnas. Den fordrade köpeskillingen, 100,000 kronor, synes skälig. Därjämte är att märka, att fastigheten framdeles torde kunna lämna en väsentligen högre avkastning än för närvarande. Jag tillstyrker därför styrelsens framställning. Då köpeanbudet är bindande endast under förutsättning att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet erhålles före den 1 oktober 1919, torde frågan härom böra föreläggas innevarande års riksdag och det erforderliga beloppet anvisas å tilläggsstat för år 1919.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp för telegrafverkets räkning av den från $\frac{1}{2}$ mantal Mjölby nr 11 Munke eller Gästgivaregården avsöndrade tomten nr 24 i Mjölby socken med därå uppförda byggnader å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag å 100,000 kronor..

6. Angående inköp av byggnadstomt i Lidköping.

Angående
inköp av
byggnads-
tomt i
Lidköping.

Vidare har telegrafstyrelsen i sin skrivelse den 24 september 1918 av anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att för telegrafverkets räkning må inköpas fastigheten nr 1,568 i Lidköping för en köpeskillning av högst 100,000 kronor,

dels ock för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Som telegrafverket disponerar nuvarande lokal i Lidköping till den 1 oktober 1927 och behovet av nya lokaler dessförinnan icke synes trängande, anser jag, att med fråga om inköp av tomt för nybyggnad ännu kan anstå något år, vadan jag icke funnit anledning att hänskjuta telegrafstyrelsens förevarande framställning till beslut av 1919 års riksdag.

7. Angående inköp av byggnadstomt i Halmstad.

Vidare har telegrafstyrelsen i sin skrivelse den 24 september 1918 angående anslag för kapitalökning att upptagas å tilläggsstat för år 1919 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att för telegrafverkets räkning må inköpas fastigheten nr 19, 20, 21, 22 och 23 och valltomten litt. A i Halmstads norra rote samt nr 235 i stadsdelen Fredriksvall, allt i Halmstad, för en köpeskilling av högst 100,000 kronor samt att å denna tomt må uppföras en stationsbyggnad för en beräknad kostnad av 570,000 kronor, dels ock till förenämnda tomtinköp samt till påbörjande av samma stationsbyggnad å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 170,000 kronor.

Angående
inköp av
byggnads-
tomt i
Halmstad.

Därjämte har telegrafstyrelsen i sin skrivelse den 24 september 1918 angående anslag för kapitalökning under år 1920 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för fortsättande av ifrågasvarande byggnadsarbeten för sistnämnda år anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Vid övervägande av förevarande framställning har jag emellertid funnit priset å den till inköp ifrågasatta tomten vara alltför högt, vadan och då andra utvägar för tillgodoseende av telegrafverkets behov av ökat utrymme torde böra undersökas, jag icke funnit anledning hemställa, att ifrågasatta tomtköp och byggnadsföretag måtte underställas 1919 års riksdag.

Under återopande av vad jag denna dag under punkterna 8, 9, 10 och 11 anfört till statsrådsprotokollet i fråga om anslagsäskandena beträffande telegrafverket i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

- [11.] att till täckande av brist, som uppkommit å av riksdagen anvisade anslag till uppförande av en telefonstationsbyggnad å den telegrafverket tillhöriga *tomten nr 9 i fjärde kvarteret av Göteborgs stads elfte rote*, på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 210,000 kronor;
- [12.] att för inköp av *tomterna nr 1, 2, 3, 4, 5 och 6 i kvadraten Klinten i Norrköping* samt uppförande därstädes av arbetarbostäder, för en beräknad kostnad av 306,000 kronor, på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 133,000 kronor;
- [13.] att för inköp av *tomterna nr 12, 13, 14 och 15 i kvarteret Opalen i Eskilstuna* samt för uppförande å samma tomter av arbetarbostäder, för en beräknad kostnad av 221,000 kronor, på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 105,900 kronor;
- [14.] att för inköp av *tomterna nr 9 och 10 i sjuttioandra kvarteret i Ludvika* ävensom för uppförande å nämnda tomter av ett bostadshus, för en beräknad kostnad av 120,000 kronor, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 66,900 kronor.

II. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

- [15.] Med hänvisning till vad jag anfört till statsrådsprotokollet denna dag under punkten 13 beträffande telegrafverket i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
- Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.**

att för *fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor.

Statens järnvägar.

A. Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

I. Bangårdar.

1. Utvidgning av spårsystemet vid Värtan.

I skrivelse den 1 november 1916 framlade järnvägsstyrelsen förslag i fråga om åtgärder för en utvidgning av spårsystemet vid Värtan, och beräknades dessa åtgärder komma att draga en kostnad av 400,000 kronor. Med bifall till av Kungl. Maj:t i anslutning till berörda förslag gjord framställning anvisade 1917 års riksdag för ifrågavarande ändamål för år 1918 ett anslag å sistnämnda belopp, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

[16.]
Utvidgning
av spår-
systemet vid
Värtan.

I skrivelse den 9 oktober 1918 meddelar nu järnvägsstyrelsen, att kostnaderna för arbetets utförande på grund av de stegrade arbets- och materialpriserna komma att överskrida de ursprungligen beräknade med 110,000 kronor, och hemställer styrelsen, att detta belopp måtte anvisas på tilläggsstat för år 1919.

Då det av styrelsen begärda tilläggsanslaget torde vara erforderligt redan under innevarande år för fullbordandet av ifrågavarande arbeten, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att för *utvidgning av spårsystemet vid Värtan* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 110,000 kronor.

2. Ombyggnad av Göteborgs bangård.

I förenämnda skrivelse den 9 oktober 1918 hemställer styrelsen om ett anslag av 1,500,000 kronor på tilläggsstat för år 1919 för förvärfv av vissa för nya bangårdsanordningar samt för nya verkstadsanläggningar i Göteborg erforderliga markområden. Styrelsens framställning i denna del lyder:

[17.]
Ombyggnad
av Göte-
borgs ban-
gård.

[17.]

I samband med pågående utredning av frågan om nya bangårdsanordningar i Göteborg har järnvägsstyrelsen ansett det erforderligt utarbeta förslag till framtida utbyggnad av den invid staden belägna Sävenäs rangerbangård. Härvid har det visat sig, att för denna bangård under åren 1906 och 1911 förvärvade markområden icke äro tillfyllest för beredande av tillräckliga utvidgningsmöjligheter för bangården.

Sedan Sæveåns aktiebolag, såsom ägare till en stor del av de härför erforderliga markområdena, under meddelande, att bolaget komme att från sina ägor uteder bangårdens norra sida inom den närmaste tiden avyttra tomter för industriella anläggningar, under år 1917 hos styrelsen anhållit om angivande av de markområden, som från bolagets ägor på nämnda sida av bangården erfordrades för dennas utvidgningar, lämnade styrelsen under hand till bolaget uppgift å de områden, som enligt styrelsens åsikt antagligen komme att härför erfordras. Sedermera har bolaget hos styrelsen anhållit om bestämt besked, ifall styrelsen ämnade förvärva de sålunda uppgivna områdena, i vilket fall köp snarast borde ske, då bolaget icke ansåg sig längre kunna undanhålla områdena från försäljning. Då styrelsen anser det angeläget, att ifrågavarande markområden bliva förvärvade av statens järnvägar, innan de hunnit övergå i annan hand och möjligen bebyggda, har styrelsen inlett underhandlingar med bolaget angående förvärv av desamma.

Dessa underhandlingar äro visserligen icke ännu helt slutförda, men under hand har en preliminär överenskommelse träffats med bolaget på villkor, att köpeskillingen bestämmes till 8 kronor per kvadratmeter jämte 6 % ränta från den 1 juli 1918, tills likvid sker, samt att överenskommelsens giltighet blir beroende av att Kungl. Maj:t och riksdagen före den 1 juli 1919 ställa erforderliga medel till styrelsens förfogande för köpeskillingens gäldande.

De områden, som innefattas i berörda preliminära överenskommelse, komma enligt styrelsens åsikt att erfordras för ovannämnda framtida utvidgning av rangerbangården, huru än Göteborgs bangårdsfråga i övrigt kommer att lösas, och det överenskomna priset av 8 kronor per kvadratmeter torde, med hänsyn till vad som betalats vid försäljning av närliggande tomter, icke kunna nedprutas, vadan styrelsen anser det ifrågasatta köpet böra komma till stånd.

Det till köp ifrågasatta området innehåller en areal av cirka 37,500 kvadratmeter, vadan köpeskillingen skulle uppgå till 300,000 kronor jämte 6 % ränta från den 1 juli 1918 tills likvid sker. Rantan till den 1 januari 1920, då området skulle av statens järnvägar tillträdas, uppgår till 27,000 kronor, vadan summan av köpeskillning och ränta utgör 327,000 kronor.

Markprisen i Göteborg och trakten närmast däromkring äro stadda i starkt uppgående, och torde det icke utan snart förvärv låta sig göra att, åtminstone för någon längre tid, undanhålla från bebyggande vissa områden, som för ordnande av Göteborgs bangårdsfråga äro oundgängligen erforderliga och som genom spekulation eller bebyggande hota att ådraga statens järnvägar oskäligt uppdrivna markförvärvskostnader.

Styrelsen anser det därför önskvärt, att för ifrågavarande ändamål till styrelsens disposition ställes ett belopp å 700,000 kronor, häri inräknat för förutnämnda förvärv från Sæveåns aktiebolag erforderliga 327,000 kronor.

I samband med markförvärv för en blivande bangårdsombyggnad bör därjämte mark förvärvas för en ny huvudverkstad invid Göteborg.

Den nuvarande huvudverkstaden i Göteborg är nämligen synnerligen trång och omodern och kan ej utvidgas. Som den enligt en av styrelsen uppgjord

[17.]

plan för verkstadsväsendets systematiska utveckling vid statens järnvägar ej heller kan beräknas få kvarligga på den plats, där den nu är belägen, under någon längre följd av år, har styrelsen ansett sig böra planera för anläggande av en ny huvudverkstad.

Uti återopade plan, som nu ej kan överlämnas, har man med hänsyn till de dåliga grundförhållandena utgått ifrån, att åtminstone till en början icke planlägga någon större lokomotivreparationsverkstad i eller i närheten av Göteborg, utan endast dit förlägga en vagnreparationsverkstad med tillhörande hjälpverkstäder, varvid dock området om möjligt bör tilltagas så stort, att, ifall så visar sig lämpligt, plats finnes även för en lokomotivreparationsverkstad.

En större vagnverkstad bör nämligen under alla förhållanden vara förlagd i eller i närheten av Göteborg för att i möjligaste mån fränkomma tomvagnstransporter till huvudverkstäderna i Örebro och Malmö. Göteborgs egenskap av stor export- och importhamn gör nämligen, att en betydande mängd reparationsmässiga godsvagnar bliva tillgängliga därstädes, och beträffande personvagnar är Göteborg hemstation för en stor del, vilket allt gör, att transporterna av vagnar till en därstädes förlagd verkstad kunna nedbringas till de minsta möjliga.

För att ett lämpligt markområde för den blivande verkstaden skall kunna förvärfvas för ett ej allt för högt pris anser styrelsen, att denna fråga bör lösas inom den närmaste framtiden, enär för industrier välbelägna områden i trakten av Göteborg äro stadda i hastig värdestegring.

Enligt preliminärt uppgjorda avtal hava kostnaderna för sistnämnda markförvärf beräknats till sammanlagt 800,000 kronor.

De skäl, som av styrelsen anförts för ifrågavarande markförvärf, *Departements-*
chefen. synas mig tillfyllestgörande. Enligt styrelsens beräkning skulle för förvärf av vissa för bangårdsfrågans lösande erforderliga markområden erfordras sammanlagt 700,000 kronor, därav 327,000 kronor för inköp från Sæveåns aktiebolag av ett område med en areal av omkring 37,500 kvadratmeter. Då den för nämnda område preliminärt avtalade köpeskillingen icke torde vara oskäligen, synes köpet böra komma till stånd.

Beträffande det föreslagna markförvärfvet för ny huvudverkstad må meddelas följande kompletterande uppgifter.

För verkstadsanläggningen äro följande områden ifrågasatta till inköp, nämligen hemmanen Storegården om 700,000 kvadratmeter, Hökegården om 64,000 kvadratmeter och Lilla Kråketorp om 103,000 kvadratmeter samt viss del av hemmanet Stora Kråketorp om 57,000 kvadratmeter.

I Storegården ingå cirka 157,000 kvadratmeter mark, avsedd för verkstadsområde och bestående av huvudsakligen inägojord, samt cirka 543,000 kvadratmeter utmark. Denna senare mark måste inköpas, därest köpet av den övriga marken skall komma till stånd utan expropriationsförfarande. En sådan expropriation skulle eventuellt kunna medföra en högre kostnad för ifrågavarande område än den, som stipulerats i köpeavtalet, vilket i sin tur skulle kunna föranleda en höjning av för-

- [17.] säljningsanbudet för de till Storegården gränsande ägor. Vidkommande användningen av utmarken torde den till en mindre del kunna utnyttjas exempelvis till bostadsområden för verkstadspersonalen, varjämte den för detta ändamål icke erforderliga delen lämpligen skulle kunna avyttras.

Beträffande förvärvandet av de för verkstadsanläggningen erforderliga områdena har preliminärt köpeavtal träffats angående Storegården, och i fråga om de övriga hava anbud av respektive ägare avlämnats. Köpeskillingen för Storegården har bestämts till 325,000 kronor, vilket innebär, att kostnaden för det för verkstadsanläggningen erforderliga området kommer att uppgå till omkring 1 krona 50 öre per kvadratmeter och för utmarken till omkring 20 öre per kvadratmeter. Enligt de ingivna anbudet skulle kostnaden för övriga ifrågasatta områden komma att uppgå till 2 kronor à 2 kronor 25 öre per kvadratmeter.

Kostnaderna för de ifrågasatta inköpen för verkstadsanläggningen hava beräknats till sammanlagt 800,000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda i detta ämne anförts, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för förvärv av vissa för nya bangårdsanordningar samt nya verkstadsanläggningar i Göteborg erforderliga markområden på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

3. Utvidgning av rangerbangården i Nässjö.

- [18.] Utvidgning av rangerbangården i Nässjö. Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning beslöt 1916 års riksdag utvidgning av rangerbangården i Nässjö för en beräknad kostnad av 700,000 kronor och anvisade för ändamålet för år 1917 300,000 kronor. Sedermera har 1917 års riksdag för år 1918 anvisat återstoden av det såsom erforderligt beräknade anslaget eller 400,000 kronor.

I skrivelsen den 9 oktober 1918 anför styrelsen i detta ämne följande.

På grund av de alltjämt stegrade arbets- och materialprisen komma de för ifrågavarande företag anvisade medlen icke att vara tillräckliga för arbetets utförande utan erfordras härför enligt nu verkställd utredning ytterligare ett anslag av 692,000 kronor. Att kostnadsökningen blivit så betydande är beroende på, att en stor del av den förut beräknade kostnaden hänför sig dels till spåröverbbyggnad, för vilken kostnaden stigit till mer än det dubbla, dels till en person-

tunnel, för vilken erforderliga materialier såsom cement och armeringsjärn stigit i ännu högre grad, speciellt vidkommande armeringsjärn, å vilket priset nu är omkring fem gånger så högt, som då de tidigare kostnadsförslagen upprättades.

[18.]

På grund av vad sålunda anförts hemställer styrelsen om ett anslag å tilläggsstat för år 1919 av 692,000 kronor för fullbordande av rangerbangårdens utvidgning.

Då ifrågavarande arbeten, såsom jämväl vid tidigare framställningar i ämnet särskilt betonats, äro av brådskande natur, torde det för arbetenas fullbordande erforderliga tilläggsanslaget böra anvisas att utgå redan under innevarande år. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att för *utvidgning av rangerbangården i Nässjö* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 692,000 kronor.

4. Ombyggnad och utvidgning av spårsystemet vid bangården i Norrköping.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag har 1915 års riksdag till vissa byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar för år 1916 anvisat 480,000 kronor, därav 250,000 kronor voro avsedda för ombyggnad och utvidgning av spårsystemet vid bangården i Norrköping. I skrivelse den 17 november 1915 anmälde styrelsen sedermera, att ifrågavarande ombyggnad och utvidgning, som skulle utföras i samband med inledande av statsbanan Järna—Norrköping å Norrköpings bangård, beräknats kosta 1,025,000 kronor, vilken kostnad skulle bestridas dels till ett belopp av 160,000 kronor av medel ur förnyelsefonden, dels med 465,000 kronor av anslaget för nämnda statsbanebyggnad, dels slutligen med 400,000 kronor av särskilt nybyggnadsanslag, varför sålunda för arbetets avslutande skulle erfordras återstoden av det erforderliga nybyggnadsanslaget eller 150,000 kronor. I anslutning härtill har av 1916 års riksdag sistnämnda belopp anvisats för år 1917 för ombyggnad och utvidgning av spårsystemet vid bangården i Norrköping.

[19.]

Ombyggnad
och utvidg-
ning av
spårsystemet
vid
bangården
i Norrköping.

Beträffande detta företag anför nu styrelsen följande:

Till grund för beviljande av anslag för ifrågavarande arbete har legat 1915 års kostnadsberäkning, slutande å ovannämnda belopp 1,025,000 kronor.

På grund av sedan dess inträffade fördyringar har det emellertid visat sig, att nämnda kostnad kommer att överskridas, och har under år 1918 uppgjort

- [19.] kostnadsberäkning, upptagande — bortsett från den så kallade Ståthögaviadukten, vilken tillsvidare anses icke böra komma till utförande — samma arbeten, som ursprungligen avsetts, givit vid handen, att ett ytterligare belopp av 600,000 kronor erfordras för arbetenas färdigställande. Av denna summa anses 125,000 kronor kunna tagas från den del av överskottet å statsbanan Järna—Norrköping, som ännu icke disponerats, varför ytterligare ett anslag av 475,000 kronor skulle erfordras för arbetenas färdigställande.

Styrelsen hemställer med stöd av det anförda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels för fullbordandet av ifrågavarande företag på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett belopp av 475,000 kronor, dels ock medgiva, att den ännu ej disponerade delen — utgörande 125,000 kronor — av det överskott, som uppstått å statsbanebyggnaden Järna—Norrköping, må användas för nämnda bangårdsarbeten.

Departements-
chefen.

Mot vad sålunda föreslagits har jag intet att invända, och får jag därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för ombyggnad och utvidgning av spårsystemet vid bangården i Norrköping på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 475,000 kronor;

dels ock medgiva, att den ännu ej disponerade delen av de besparingar, som uppstått å för statsbanebyggnaden Järna—Norrköping anvisade medel, eller 125,000 kronor, må användas för nämnda bangårdsarbeten.

5. Provisorisk utbyggnad av bangården vid Falkenberg.

- [20.] Med bifall till av Kungl. Maj:t i ämnet gjord framställning har riksdagen på tilläggsstat för år 1918 anvisat ett reservationsanslag av 190,000 kronor för utförande av en provisorisk utbyggnad av Falkenberg station. Återstoden av de för dessa arbeten beräknade kostnaderna, utgörande tillhopa 240,000 kronor, skulle bestridas med medel ur förnyelsefonden.

Provisorisk
utbyggnad
av ban-
gården vid
Falkenberg.

I sin skrivelse den 9 oktober 1918 meddelar järnvägsstyrelsen, att på grund av sedan hösten 1917, då de kostnadsberäkningar utfördes, efter vilka ifrågavarande anslag begärdes, alltjämt stegrade arbets- och materialpriser ytterligare 50,000 kronor beräknades bliva erforderliga, och hemställer styrelsen om detta belopp anvisande på tilläggsstat för år 1919.

I anslutning till vad järnvägsstyrelsen sålunda föreslagit, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[20.]

Departements-
chefen.

att för utförande av *provisorisk utbyggnad av Falkenbergs station* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

6. Ombyggnad av bangården vid Uppåkra.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet har riksdagen för ombyggnad av bangården vid Uppåkra på tilläggsstat för år 1918 anvisat ett reservationsanslag av 175,000 kronor.

[21.]

Ombyggnad
av ban-
gården vid
Uppåkra.

Enligt av järnvägsstyrelsen i september år 1917 framlagd beräkning skulle kostnaderna för ifrågavarande arbetsföretag komma att uppgå till 195,000 kronor; och skulle dessa kostnader bestridas dels med förenämnda anslag och dels till belopp av 20,000 kronor med medel ur förnyelsefonden. I sin skrivelse den 9 oktober 1918 meddelar järnvägsstyrelsen, att enligt nu verkställd beräkning, på grund av ökade arbets- och materialpris, ytterligare 40,000 kronor av anslagsmedel skulle erfordras för arbetets fullbordande, och har styrelsen hemställt, att detta belopp måtte anvisas på tilläggsstat för år 1919.

Mot vad sålunda föreslagits har jag icke funnit anledning till erinran, och hemställer jag därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att för *ombyggnad av bangården vid Uppåkra* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

7. Utvidgning av Ockelbo station m. m.

På framställning av Kungl. Maj:t beslöt 1917 års riksdag, att en provisorisk utvidgning av Ockelbo station skulle ske för en då beräknad kostnad av 227,000 kronor, däri även ingick ett belopp av 55,000 kronor för anläggning av en ny mötesplats i stationens närhet. I anslutning härtill beviljade riksdagen ett anslag å 150,000 kronor för år 1918 för påbörjande av arbetena ifråga. Sedan järnvägsstyrelsen därefter i skrivelse den 29 september 1917, i samband med framställning om fortsättningsanslag för berörda arbetens fullföljande och färdig-

[22.]

Utvidgning
av Ockelbo
station
m. m.

[22.] ställande, meddelat, att på grund av ökade arbets- och materialpris kostnaden för anläggningen i sin helhet komme att uppgå till ej mindre än 350,000 kronor, har riksdagen för ifrågavarande ändamål å 1918 års tilläggsstat anvisat ett reservationsanslag av 60,000 kronor samt för år 1919 ett reservationsanslag av 140,000 kronor.

I sin skrivelse den 9 oktober 1918 meddelar nu järnvägsstyrelsen, att ytterligare 37,000 kronor måste beräknas bliva erforderliga för ifrågavarande arbetens fullbordande. Orsaken härtill vore att söka i de stegrade material- och arbetsprisen. Järnvägsstyrelsen hemställer för den skull om anvisande av sistnämnda belopp å tilläggsstat för år 1919.

Departements-
chefen.

Beträffande det av styrelsen nu begärda konjunkturtillägget torde anledning till anmärkning icke föreligga. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *utvidgning av Ockelbo station m. m.* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 37,000 kronor.

8. Utvidgning av bangården vid Kiruna.

[23.] I skrivelsen den 9 oktober 1918 hemställer styrelsen om ett anslag å tilläggsstat för år 1919 av 220,000 kronor för utvidgning av Kiruna bangård. I detta ämne anför styrelsen följande:

Utvidgning
av bangården vid
Kiruna.

För avvecklande av den malmtrafik, som enligt gällande malmtransportavtal påvilar statens järnvägar dels mellan Kiruna och Narvik dels ock mellan Kiruna och Svartön, komma att under de närmaste åren ej oväsentliga utvidgningar av Kiruna bangård att erfordras, avseende bland annat anordnande av tillräckliga spårutrymmen för uppställning av lastade och tomma malmvagnar. I samband därmed torde ock förbättrad förbindelse mellan huvudbangården och den så kallade malmbangården komma att bliva behöfelig. Järnvägsstyrelsen har emellertid med hänsyn till de nuvarande på grund av kriget ovissa förhållandena ej ansett sig nu böra framlägga förslag till en dylik utvidgning.

Emellertid har 1918 års riksdag beslutat biträda Kungl. Maj:ts förslag till överenskommelse dels angående malmbrytning inom Luossavaara och Grängesbergs malmfält, dels angående redan medgiven malmbrytning inom Kiruna-vaara och Gällivare malmfält, vilket bland annat innebär en malmbrytning från Luossavaara malmfält av 350,000 ton årligen. Utfraktningen av denna malm förutsätter anläggandet av ett spårssystem med anslutning till Kiruna malmbangård, i vilket avseende även styrelsen låtit uppgöra ett förslag, vilket styrelsen anser böra komma till utförande redan år 1919.

Den utbyggnad av Kiruna bangård i sin helhet, som styrelsen enligt ovanstående anser vara nära förestående, behöver ej föregripas av den anläggning,

som nu av styrelsen föreslås, enär båda utvidgningsförslagen så planerats, att de samtidigt ansluta sig till ett slutligt utbyggnadsstadium av Kiruna bangårdsanordningar.

Kostnaderna för det sålunda föreslagna spårsystemet beräknas till 220,000 kronor, och skulle med 1914 års priser samma arbetskvantiteter hava erhållits för 100,000 kronor, varför 120,000 kronor äro att betrakta såsom konjunkturtillägg å 1914 års priser. Järnvägsstyrelsen vill dock härvid meddela, att Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag under hand framfört som sin åsikt, att ett större för bolagets driftsekonomi mera gynnsamt förslag borde komma till utförande, dragande en kostnad av cirka 550,000 kronor, men har styrelsen för sin del ej ansett sig kunna biträda detta på grund av bland annat de för förslaget genomförande höga kostnaderna och därför att detsamma för statens järnvägar icke medför motsvarande fördelar ur driftsynpunkt.

I utlåtande den 4 maj 1918 angående ifrågasatt överenskommelse beträffande malmbrytningen inom Luossavaara malmfält meddelade järnvägsstyrelsen, att den föreslagna utfraktningen av malm förutsatte anläggande av ett spårsystem vid Luossavaara med anslutning till Kiruna malmbangård samt malmficksbrygga jämte elektriska spel för vagnarnas manövrerande invid densamma. Styrelsen beräknade kostnaderna för dessa anläggningar — förutom malmficksbryggan och de elektriska spelen, vilka senare båda anläggningar enligt styrelsens mening borde bekostas av malmbolaget ensamt — till 120,000 kronor. Av denna summa ansåg styrelsen omkring hälften, utgörande kostnader för omändring av vissa befintliga anordningar m. m., böra bestridas av bolaget, under det att statens järnvägar borde påtaga sig övriga kostnader för spåranordningarna, enär dessa kunde anses erforderliga för vagnuppställning och vagnomsättning. Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 10 maj 1918 uttalade chefen för finansdepartementet sin anslutning till styrelsens mening angående kostnadsfördelningen. *Departements-
chefen.*

Till nu berörda förslag ansluter sig jämväl i huvudsak den av styrelsen den 9 oktober 1918 föreslagna utvidgningen av spårsystemet vid Kiruna, för vilken anläggning kostnaderna beräknats till 220,000 kronor. I detta belopp ingå även kostnader för de nya spårens elektrifiering, för vilket arbete kostnaderna ej medräknades i den tidigare uppgivna kostnadssumman, 120,000 kronor. Enär någon överenskommelse angående kostnadsfördelningen vid tidpunkten för avgivande av styrelsens ifrågavarande förslag ännu icke träffats, ansåg sig styrelsen vid anslagsäskandet tills vidare böra begära hela kostnadsbeloppet, därvid styrelsen handlat i överensstämmelse med de principer, som av styrelsen i regel tillämpas vid anslagsbegäran för arbeten å stationer, där enskilda äro skyldiga att lämna bidrag till kostnadernas bestridande.

[23.]

Nu berörda förslag förutsätter en utlastningsplats med malmfickor i lågt läge. På framställning av Luossavaara—Kiirunavara aktiebolag har styrelsen emellertid senare låtit utreda möjligheterna för spåranslutning till en malmutlastningsplats med malmfickorna förlagda i högt läge i huvudsaklig överensstämmelse med av bolaget uttalade önskemål. Därvid har befunnits, att, förutom en mottagningsstation vid utlastningsplatsen ävensom själva förbindelsespåret, en mindre mottagningsstation skulle bli behöfelig intill Kiruna malmgård. I skrivelse till bolaget den 29 november 1918 har styrelsen därefter meddelat, att styrelsen för sin del icke hade något att erinra mot att sistnämnda anläggningar komme till stånd i stället för de i styrelsens skrivelse den 9 oktober 1918 angivna, och har styrelsen tillika föreslagit, att statens järnvägar skulle påtaga sig hela kostnaden för de spåranordningar, som vore erforderliga för vagnuppställning och vagnomsättning, samt att bolaget skulle tillfullo bekosta anläggningen av den övre mottagningsstationen jämte förbindelsespåret till de av statens järnvägar bekostade spåranordningarna. Sedermera har trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, som enligt avtal med Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag kommer att ombesörja brytningen i Luossavaara, hos Kungl. Maj:t förklarat sig godkänna sistnämnda förslag i fråga om kostnadsfördelningen samt hemställt, att utvidgning av Kiruna bangård måtte utföras i enlighet med detta senare förslag.

Det nya förslaget till utvidgning av bangården kommer givetvis att ställa sig något dyrbarare än som tidigare avsetts, men kunna, enligt vad jag inhämtat, på frågans nuvarande ståndpunkt några definitiva kostnadsberäkningar icke framläggas. Med det till hands liggande utredningsmaterialet hava emellertid de på statens järnvägar kommande kostnaderna enligt den föreslagna fördelningen beräknats till approximativt 150,000 kronor. Malmbolagets kostnader torde med sannolikhet komma att bli betydligt större. Då det synes vara till fördel för malmbolaget och till ingen olägenhet för statens järnvägar, att det större förslaget i fråga om bangårdsutvidgningen kommer till utförande, anser jag mig kunna tillstyrka Grängesbergsbolagets framställning.

Beträffande det erforderliga anslagsbeloppet, torde detsamma i brist på tillförlitlig utredning kunna upptagas till det av järnvägsstyrelsen i skrivelsen den 9 oktober 1918 begärda beloppet, 220,000 kronor. I den mån detta belopp överstiger de på statens järnvägar fallande kostnaderna, torde detsamma bli behöfligt såsom förskott vid utförande av anläggningar, vilka skola bekostas av malmbolaget.

Jag hemställer alltså, att Kungl Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *utvidgning* av *bangården vid Kiruna* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 220,000 kronor. [23.]

9. Anordnande av nya stationer och mötesplatser.

I denna del anför styrelsen följande:

[24.]

Med upprepande av vad styrelsen föregående år i enahanda fråga framhållit, får styrelsen meddela, att vid enkelspåriga linjer med långa stationssträckor, det vill säga långt avstånd mellan angränsande stationer, föreligger å ett flertal ställen starkt behov av att dem emellan anordna möjlighet för tågmöten. Dylåka långa stationssträckor hava nämligen till följd, att rubbning av ett tågs gång starkt inverkar på övriga tåg, och utan tillräckliga möjligheter i allmänhet för genomförande av behöfliga tågföljdsändringar kunna de krav beträffande tågexpediering, som måste ställas på statens järnvägar, icke nöjaktigt uppfyllas. Kungl. Maj:t och riksdagen hava även tidigare funnit de framställningar av nu föreliggande art, som av styrelsen gjorts, berättigade och i regel beviljat de här för begärda anslagen.

Anordnande av nya stationer och mötesplatser.

I planen för 10-årsperioden 1918—1927 under år 1919 upptagen tillbyggnad av hållplatsen vid Norrviken till station, linjen Tureberg—Rotebro, liksom nya mötesplatser vid Tallnåset, linjen Nybo—Ramsjö, och Stasskölen, linjen Ljuså—Gransjö, anser styrelsen med hänsyn till nödvändiga inskränkningar i anslagsåskandena liksom vid förlidet års framställning kunna framskjutas ytterligare ett år. Vidkommande anläggandet av mötesplats vid Forsmo å linjen Österås—Selsjön år 1919, så får denna fråga sin lösning i samband med anläggandet av den av riksdagen beslutade tvärbanan Forsmo—Höting och behöver sålunda i detta sammanhang icke upptagas. För år 1920 upptager planen anläggandet av fullständig station vid Uttran, mellan Tumba och Rönninge, samt ny mötesstation vid Aborrtjärn mellan Skinnskatteberg och Krampen, vilka anläggningar av ovan angivna anledning även synas tills vidare kunna framskjutas ett år.

Däremot upptog styrelsen i sin förlidet år ingivna framställning medel till anläggande av en mötesstation dels vid *Hammarvsjön* mellan Medskogsheden och Ockelbo och dels vid *Långviksmon* mellan Björna och Trehörningsjö, för vilka anläggningar dock icke av riksdagen anvisades erforderliga medel. Det hade varit styrelsens avsikt att förnya sin framställning om anslag till dessa arbeten, men har nu styrelsen på grund av det ekonomiska nödlåget ansett sig böra för tillfället avstå därifrån.

Förutom dessa tvenne anläggningar hade styrelsen tänkt sig göra framställning om utbyggnad av militärmötesplatsen vid *London* mellan Vännås och Hörsjö till fullständig mötesstation, vilket enligt 10-årsplanen skulle komma till utförande först år 1921, men anser sig styrelsen av samma orsak även böra härifrån avstå.

Av 1918 års riksdag har för anordnandet av nya stationer och mötesplatser dels å tilläggsstat för detta år anslagits 300,000 kronor dels för år 1919 anvisats ett reservationsanslag av 367,000 kronor. Alltjämt stegrade kostnader hava emellertid visat, att de beviljade medlen bliva otillräckliga för utförande av de sålunda beslutade arbetena, och beråknas för närvarande ett tilläggsanslag av 281,900 kronor för ändamålet erforderliga.

[24.]

Emellertid har styrelsen ansett sig böra i kapitalbesparingssyfte kunna föreslå, att med utförande av de häri ingående arbetena vid Kalltjärn och Yxen-haga tills vidare få anstå, varigenom nyssnämnda belopp 281,900 kronor kan minskas med 85,800 kronor till 196,100 kronor.

På grund av vad sålunda anförts, har styrelsen hemställt om ett anslag på tilläggsstat för år 1919 av 196,100 kronor såsom erforderligt konjunkturtillägg å anslagsmedel, som beviljats av 1918 års riksdag.

Departements-
chefen.

Med biträdande av styrelsens framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande av *nya stationer och mötesplatser* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 196,100 kronor.

10. Vatten- och avloppsledningar vid Kiruna.

[25.]

Vatten-
och avlopps-
ledningar
vid Kiruna.

I och för anläggning av vatten- och avloppsledningar vid Kiruna har av riksdagen för åren 1917—1919 anvisats sammanlagt 247,000 kronor. Detta belopp beräknades föregående år bliva tillräckligt för fullbordande av ifrågavarande anläggning, för vilken kostnaderna ursprungligen beräknades till 170,000 kronor.

I skrivelsen den 9 oktober 1918 meddelar styrelsen, att den för anläggningen anvisade summan, 247,000 kronor, så vitt nu kan bedömas blir otillräcklig och att totalkostnaderna numera beräknas uppgå till 411,000 kronor, varigenom sålunda en brist kommer att uppstå å 164,000 kronor. Styrelsen hemställer, att detta belopp måtte anvisas för år 1919.

Departements-
chefen.

Enligt den av Kungl. Maj:t och riksdagen godkända planen för ifrågavarande anläggning skulle kostnaderna för densamma fördelas på tre år. För arbetenas planmässiga bedrivande torde därför det nu erforderliga tilläggsanslaget böra utgå redan under år 1919. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *vatten- och avloppsledningsanläggning vid Kiruna* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 164,000 kronor.

Under åberopande av vad jag denna dag anført till statsrådsprotokollet i fråga om anslagsäskandena för statens järnvägars räkning under punkterna 19, 21, 22 och 24 i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat får jag härefter hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande av *ny lokal godsbangård i Kristinehamn* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor; [26.]

att för utförande av *spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor; [27.]

att för utförande av *anläggningar vid kol- och vattenstationer* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 77,000 kronor; samt [28.]

att för utförande av *speciella anläggningar å bangårdar* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 43,400 kronor. [29.]

II. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.

Hänvisande till vad jag anført till statsrådsprotokollet denna dag i fråga om anslagsäskandena för statens järnvägars räkning under punkterna 25, 27 och 29 i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat får jag vidare hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anläggande av *ytterligare ett järnvägsspår mellan Norrköping och Mjölby* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor; [30.]

att för anläggande av *ytterligare ett järnvägsspår mellan Aneby och Sandsjö* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor; samt [31.]

att för *omläggning av södra ingångslinjen till Varbergs bangård* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor. [32.]

III. Större broanläggningar.

1. Broförbindelse över Dalälven vid Mora.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1917 års riksdag beslutat utförande av ny broförbindelse över Dalälven vid Mora för en beräknad kostnad av 750,000 kronor och för arbetets påbörjande för år 1918 anvisat 500,000 kronor. Sedermera har riksdagen år 1918 för [33.]
 Broförbindelse över Dalälven vid Mora.

[33.] arbetets fullbordande för år 1919 anvisat återstoden av den beräknade kostnaden eller 250,000 kronor.

I skrivelsen den 9 oktober 1918 anmäler nu styrelsen, att de sålunda anvisade anslagen visat sig otillräckliga för företagets fullbordande, och hemställer styrelsen i anledning därav om anvisande för nämnda ändamål å tilläggsstat för år 1919 av ett anslag å 450,000 kronor. Till stöd härför anför styrelsen:

I skrivelse den 24 mars 1917 angående bland annat anordnande av ny förbindelse mellan Mora strand och linjen Mora Noret—Orsa framhöll styrelsen, att, om de vid dåvarande tidpunkt i högsta grad uppdrivna prisen å i synnerhet järn skulle komma att hålla sig, den uppgivna kostnadssumman av 750,000 kronor icke torde visa sig tillräcklig. Någon kostnadsberäkning med användande av dessa då gällande priser hade styrelsen emellertid icke låtit utföra. Konjunkturerna voro nämligen, ansåg styrelsen, då så svävande, att det icke ens med ringa grad av säkerhet kunde avgöras, huru de komma att ställa sig vid tiden för arbetenas utförande, vadan kostnadsberäkningar med användande av då gällande pris måste anses vara av ringa värde. Emellertid hava, sedan styrelsen avgav sin nyssnämnda skrivelse, priserna alltjämt stegrats, och komma som naturlig följd härav de förut beräknade kostnaderna för anläggningen att överskridas. Enligt nu verkställd utredning torde kostnaderna komma att uppgå till 1,200,000 kronor i stället för 750,000 kronor, vadan ett tilläggsanslag å 450,000 kronor är erforderligt.

Beträffande kostnaderna får styrelsen erinra om, att styrelsen genom skrivelse den 25 mars 1918 överlämnat förslag till överenskommelse med Falu—Rättvik—Mora järnväg angående anläggande och underhåll av en för statens järnvägar och bolagsbanan gemensam bro, vilken överenskommelse genom brev den 24 maj 1918 vunnit Kungl. Maj:ts godkännande. Enligt berörda överenskommelse skall bolaget bidraga till den nya brobyggnaden med 107,000 kronor. Den ovan angivna kostnaden av 1,200,000 kronor utgör det belopp, som enligt utredningen skall falla på statens del och erfordras således för anläggningens utförande härjämte bolagets bidrag.

Visserligen kommer i enlighet med sagda överenskommelse bron att förläggas nedanför den nuvarande i stället för ovan densamma, som förut var ifrågasatt, varigenom den kommer att draga något större kostnader än de förut beräknade, men den härav orsakade kostnadsökningen motväges av bolagets omnämnda bidrag till anläggningen. Den nu beräknade kostnadsökningen för bron och spårförbindelsen är alltså att helt och hållet tillskriva de stegrade arbets- och materialprisen.

Departements-
chefen.

Under åberopande av vad styrelsen i ämnet anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att för utförande av broförbindelse över Dalälven vid Mora på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor.

IV. Anläggningar vid huvudverkstäder.

1. Ombyggnad av statens järnvägars reparationsverkstäder i Malmö.

Med anledning av i ämnet väckt motion beslöt 1915 års riksdag att för ombyggnad av statens järnvägars reparationsverkstäder i Malmö bevilja ett anslag av 1,000,000 kronor samt därav för år 1916 anvisa ett belopp av 600,000 kronor. Återstående beloppet, 400,000 kronor, anvisades sedermera av riksdagen för år 1917. Kostnaderna för verkstadsanläggningen i dess helhet beräknades ursprungligen till 2,400,000 kronor, varav 1,400,000 kronor skulle bestridas av förnyelsefonden.

Järnvägsstyrelsen meddelade i skrivelse den 1 november 1916, att väsentliga kostnadsöverskridanden främst på grund av stegrade materialpris vore att emotse, och uppgav styrelsen, att kostnaden för hela verkstadsanläggningen enligt då verkställda beräkningar torde komma att uppgå till sammanlagt 3,630,000 kronor, d. v. s. en ökning i förhållande till den ursprungligen beräknade av 1,230,000 kronor. Härvid framhöll dock styrelsen, att de då angivna kostnadsbeloppen icke kunde anses som definitiva, utan vore beroende på de ändringar i konjunkturerna, som därefter kunde inträffa under byggnadstiden. Av det för ändamålet erforderliga tilläggsanslaget, 1,230,000 kronor, ansåg styrelsen 600,000 kronor lämpligen böra utgå under år 1918 och återstoden 630,000 kronor under år 1919. I enlighet härmed har riksdagen jämväl, med bifall till av Kungl. Maj:t gjorda framställningar, för ifrågasvarande ändamål anvisat för år 1918 600,000 kronor samt för år 1919 630,000 kronor.

I skrivelse den 29 september 1917 anförde styrelsen beträffande tillräckligheten av det äskade tilläggsanslaget, att denna fråga givetvis vore beroende på de under byggnadstiden inträdande konjunkturerna. Med hänsyn till de stegringar beträffande såväl arbets- som materialpriser, som alltjämt fortginge, ville det emellertid synas styrelsen, som om ytterligare kostnadsöverskridanden vore att vänta, varom emellertid styrelsen för det dåvarande icke ansåge sig kunna lämna närmare redogörelse.

I anslutning till sina tidigare uttalanden i ämnet anför nu styrelsen i skrivelsen den 9 oktober 1918 i denna del följande:

Stegringen i arbets- och materialpriser har som bekant oavbrutet fortgått, och har densamma för närvarande uppnått en höjd, som styrelsen långt ifrån kunde förutse, när styrelsen beräknade det förutnämnda tilläggsanslaget av

[34.] 1,230,000 kronor. Vid nu verkställda utredningar har det nämligen visat sig, att verkstadsanläggningen ifråga — oaktat styrelsen vidtagit alla de förenklingar i anläggningen, som styrelsen ansett sig kunna göra utan att anläggningens kapacitet skulle i någon större mån minskas — torde komma att draga en kostnad av 5,930,000 kronor och således komma att överskrida den senast beräknade kostnaden med icke mindre än 2,300,000 kronor, vilket belopp enligt styrelsens mening torde böra äskas av 1919 års riksdag, på det att fullbordandet av dessa för trafikens skötsel angelägna anläggningar icke måtte behöva framskjutas av brist på medel.

De beräknade kostnaderna för de till ombyggnaden hörande olika anläggningarna dels år 1916 vid den tidpunkt, då ombyggnaden beräknades komma att draga den förut nämnda kostnaden av 3,630,000 kronor, dels i augusti år 1918 framgå av nedanstående tablå.

Tablå

över de beräknade kostnaderna för ombyggnad av reparationsverkstäderna i Malmö.

A n l ä g g n i n g.	Beräknad kostnad		Skillnad ökning + minskning —.
	oktober 1916.	augusti 1918.	
Portvaktstuga med portal	245,000	245,000	—
Kontorsbyggnad			
Förrådshus			
Oljekällare inberäknat rörledningar	59,000	75,000	+ 16,000
Ångcentral	281,000	333,000	+ 52,000
Smedja, hjulverkstad m. m.	210,000	445,000	+ 235,000
Lokomotivverkstad	1,200,000	2,500,000	+ 1,300,000
Vagnverkstad	1,100,000	1,560,000	+ 460,000
Diverse bodar	41,000	85,000	+ 44,000
Vatten- och avloppsledningar	130,000	156,000	+ 26,000
Stängsel	15,000	15,000	—
Spåranordningar	164,500	270,000	+ 105,500
Terrassering	35,000	56,000	+ 21,000
Elektriska ledningar m. m.	50,000	45,000	— 5,000
Ångledningar m. m.	53,000	97,000	+ 44,000
Traversbana	46,500	48,000	+ 1,500
Summa	3,630,000	5,930,000	+ 2,300,000

De ökade kostnaderna äro uteslutande beroende på de våldsamma konjunkturstegringar, som ägt rum särskilt beträffande de för ombyggnadsarbetena erforderliga materialerna.

Med stöd av det anförda har järnvägsstyrelsen hemställt om anvisande på tilläggsstat för år 1919 av ett belopp å 2,300,000 kronor till fullbordande av ifrågavarande ombyggnadsarbete. [34.]

Då det är av vikt, att ifrågavarande anläggningar kunna fullbordas inom beräknad tid, d. v. s. under år 1919, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

att för ombyggnad av statens järnvägars reparationsverkstäder i Malmö på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 2,300,000 kronor.

Under åberopande av vad jag denna dag anført till statsrådsprotokollet i fråga om anslagsäskandena för statens järnvägars räkning under punkten 34 i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utförande av anläggningar vid huvudverkstäderna i Örebro, Östersund—Bollnäs och Notviken—Boden på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 39,500 kronor. [35.]

V. Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar.

1. Nya lokomotivstallar vid Kiruna och Gällivare.

Med bifall till av Kungl. Maj:t gjord framställning har riksdagen för uppförandet av nya lokomotivstallar vid Kiruna och Gällivare för år 1919 anvisat ett reservationsanslag av 290,000 kronor. [36.]

Enligt av järnvägsstyrelsen i skrivelse den 29 september 1917 framlagd plan skulle det sålunda anvisade beloppet vara tillräckligt för fullbordande av ifrågavarande arbeten, vilka äro avsedda att i sin helhet komma till utförande under år 1919. Järnvägsstyrelsen meddelar emellertid nu, att på grund av ökade material- och arbetspris ytterligare 256,000 kronor beräknats bliva erforderliga för täckande av uppkommen brist i det redan beviljade anslaget, och hemställer styrelsen, att sistnämnda belopp måtte anvisas på tilläggsstat för år 1919.

Nya lokomotivstallar vid Kiruna och Gällivare.

[36.] Under återopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.
*Departements-
 chefen.*

att för uppförande av *nya lokomotivstallar vid Kiruna och Gällivare* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 256,000 kronor.

2. Nya och förändrade anläggningar för maskinavdelningens behov vid Krylbo.

[37.] I anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar har riksdagen för uppförande av ny lokomotivstation vid Krylbo för åren 1918 och 1919 anvisat sammanlagt 575,000 kronor, vilket belopp vid 1918 års riksdag beräknades bliva erforderligt av anslagsmedel för anläggningarnas färdigställande.
*Nya och för-
 ändrade an-
 läggningar
 för maskin-
 avdelnin-
 gens behov
 vid Krylbo.*

I skrivelsen den 9 oktober 1918 meddelar järnvägsstyrelsen, att på grund av ökade material- och arbetspris ytterligare 155,000 kronor beräknats bliva behövlige såsom konjunkturtillägg å förut beviljade anslag. Styrelsen hemställer fördenskull, att detta belopp måtte anvisas på tilläggsstat för år 1919.

Med biträdande av styrelsens ifrågavarande framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
*Departements-
 chefen.*

att för *uppförande av ny lokomotivstation vid Krylbo* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 155,000 kronor.

På grund av vad jag anført till statsrådsprotokollet denna dag i fråga om anslag för statens järnvägars räkning under punkterna 36 och 37 i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat, hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[38.] att för utförande av *tillbyggnad av och diverse anläggningar vid vissa lokomotivstationer* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 332,000 kronor; samt

[39.] att till utförande av arbeten vid *driftverkstäder* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 35,000 kronor.

Under åberopande av vad jag till sistnämnda statsrådsprotokoll anfört under punkterna 38 och 40 får jag vidare hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

VI. Husbyggnader.

att för *husbyggnader* på tilläggsstat för år 1919 [40.]
anvisa ett reservationsanslag av 4,435,100 kronor;
samt

VII. Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten.

att för anläggande av *telegraf- och sektionstelefon-* [41.]
ledningar samt för utförande av *kabelarbeten* på till-
läggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av
225,000 kronor.

VIII. Elektriska belysningsanläggningar.

I sin skrivelse den 29 september 1917 angående anslag att äskas av 1918 års riksdag meddelade järnvägsstyrelsen, att den allt mer framträdande fotogenbristen då tvingat järnvägsstyrelsen att med driftmedel bekosta anordnande av elektrisk belysning å ett antal bangårdar, i allmänna och tjänstelokaler samt i boställslägenheter. Enligt vad styrelsen nu meddelar, har styrelsen under år 1918 av samma skäl låtit anordna dylik belysning å ett stort antal stationer i allmänna och tjänstelokaler samt i bostäder. Då styrelsen finner det angeläget att fortfarande, i den mån elektrisk ström blir tillgänglig invid järnvägen, installera elektrisk belysning för nämnda behov, har styrelsen för avsikt att framdeles under rådande brist på lysoljor använda driftmedel för möjliggörande av anordnande av elektrisk belysning. Under sådana förhållanden anser styrelsen sig icke nu böra begära anslagsmedel för nya anläggningar av ifrågavarande slag.

Av 1918 års riksdag har för elektriska belysningsanläggningar för år 1919 anvisats ett reservationsanslag av 154,000 kronor. Järnvägsstyrelsen framhåller nu, att alltjämt stegrade kostnader visat, att de beviljade medlen bliva otillräckliga för utförande av de beslutade arbe-

[42.]
Elektriska
belysnings-
anlägg-
ningar.

- [42.] tena och att för närvarande ytterligare ett belopp av 75,000 kronor beräknas för ändamålet erforderligt. Styrelsen hemställer jämväl, att sistnämnda belopp måtte anvisas på tilläggsstat för år 1919.

Departements-
chefen.

Under åberopande av vad styrelsen i förevarande ämne anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utförande av *elektriska belysningsanläggningar* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

På grund av vad jag under punkterna 41, 45 och 46 i statsrådsprotokollet denna dag anført i fråga om anslag för statens järnvägars räkning i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

IX. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

- [43.] att för utförande av *växel- och signalsäkerhetsanläggningar* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor;

X. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

- [44.] att såsom *dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor; samt

XI. Konjunkturtillägg till vissa före år 1918 beviljade anslag.

- [45.] att såsom *konjunkturtillägg till vissa före år 1918 av riksdagen beviljade anslag till utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

B. Nya statsbanebyggnader.

I. Järnvägsförbindelse mellan svenska och finska järnvägsnäten vid Haparanda.

Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1915 års riksdag *dels* — under förutsättning att mellan Kungl. Maj:t och dåvarande kejserliga ryska regeringen överenskommelse träffades angående åvägabringandet av järnvägsförbindelse mellan statsbanan Karungi—Haparanda och finska järnvägsnätet i huvudsaklig överensstämmelse med ett av särskilda delegerade för svenska och ryska regeringarna den 12 april 1915 upprättat förslag till konvention — beslutat ej mindre anordnande av dylik järnvägsförbindelse medelst framdragande av järnvägsspår från Haparanda söder om staden belägna station i östlig riktning över Torne älv på bro, sträckande sig mellan lämplig punkt söder om Haparanda och Pirkkiö (Björkö) å finska sidan, än även till följd därav erforderlig utvidgning av Haparanda station, *dels* för påbörjande av berörda arbeten, såvitt på Sverige ankomme, för år 1916 anvisat ett anslag av 1,000,000 kronor.

[46.]
Järnvägs-
förbindelse
mellan
svenska och
finska järn-
vägsnäten
vid Hapa-
randa.

Sedan därefter mellan Kungl. Maj:t och ryska regeringen träffats sådan överenskommelse, som ovan nämnts, har 1917 års riksdag *dels* för fullföljande av järnvägsförbindelsen ifråga anvisat för år 1918 ett belopp av 1,230,000 kronor, *dels* ock medgivit, att för enahanda ändamål finge användas de besparingar, dock högst 1,000,000 kronor, som beräknades uppkomma å de för statsbanorna mellan Lappträsk och Veittijärvi samt mellan Karungi och Haparanda beviljade anslagen.

Sammanlagt har således för denna järnvägsförbindelse anvisats ett belopp av 3,230,000 kronor, vilket belopp av styrelsen i skrivelse den 1 november 1916 beräknades bliva erforderligt för anläggningarnas fullbordande. Av detta belopp avsågs 1,520,000 kronor för själva brobyggnaden, 1,259,600 kronor för utbyggnad av Haparanda bangård och 450,400 kronor för övriga delar av huvudlinjen mellan Haparanda och finska gränsen m. m.

I skrivelsen den 9 oktober 1918 anmäler nu styrelsen, att anläggningarna icke kunna fullbordas för den förut beräknade kostnaden. Styrelsen anför i denna del följande:

I sin skrivelse den 1 november 1916, däri styrelsen gjorde framställning om anvisande av anslag för arbetenas fullbordande, framhöll styrelsen, att de då angivna kostnadsbeloppen icke kunde betraktas som slutgiltiga särskilt vid-

[46.]

kommande bangården och till densamma hörande husbyggnader med mera, i det att fullständigt utarbetade planer, för vilka fordrades ytterligare samarbete med dels den finska järnvägsstyrelsen, dels de svenska post- och tullmyndigheterna, icke förelägo i avseende på de utrymmen med mera, som erfordrades för tillgodoseende av nämnda myndigheters intressen.

I detta sammanhang vill styrelsen meddela, att arbetena icke kunnat bedrivas så, att anläggningen kan öppnas för allmän trafik under år 1918 utan först under loppet av år 1919. Dels hava svårigheterna att anskaffa järn till den stora bron över Torne älv förorsakat försening av brobyggnaden, så att denna icke torde bli fullt färdig förrän i början av år 1919, dels har arbetskonflikt vid stationshusbyggnaden hindrat detta arbete, dels slutligen hava beträffande arbetsintensiteten och möjligheten att anskaffa tillräckliga arbetskrafter samma företeelser gjort sig gällande vid denna banbyggnad, som styrelsen omtalat ifråga om statsbanan Sveg—Brunflo. Särskilt bör framhållas, att vissa arbeten å Haparanda bangård, bland annat större bergarbeten, icke kunnat igångsättas, oaktat för desamma av arbetsbefälet bjudits priser ungefär tre gånger så höga, som brukat betalas före kristidens inträdande. Visserligen hava avtal träffats om dessa arbeten med dugande förmän till de pris, som arbetsbefälet sålunda bjudit, men dessa förmän hava sedermera före arbetenas igångsättande förklarat sig tvingade att avstå från de avtalade arbetena, enär de av vissa ytterlighetsgrupper bland arbetarna förbjudits bedriva arbetena, om de icke kunde betinga sig de pris, som nämnda arbetargrupper fordrat eller omkring fyra gånger så mycket som betalats för dylika arbeten före kristiden. Då styrelsen icke ansett sig kunna stå till svars med att betala sådana priser, hava arbetena ifråga hittills måst ligga nere. Särskilt å nu ifrågavarande arbetsplats hava arbetarnas krav på höga förtjänster gjort sig gällande, antagligen såsom en följd av att under den tid, den stora genomfartstrafiken till och från Finland pågick, de många speditörerna i konkurrens med varandra drevo upp arbetsprisen till orimlig höjd. Å andra sidan kan det ej förnekas, att prisen på livsförnödenheter samtidigt stigit synnerligen kraftigt och mera än på de flesta andra platser i landet. Av sistnämnda skäl har det blivit nödvändigt att vid denna arbetsplats i särskilt hög grad vidtaga anordningar för arbetsstyrkans inkvartering och förplägnad, vilket icke kunnat ske utan högst betydande kostnader för statsverket.

På sätt styrelsen förutsatt i sin skrivelse den 1 november 1916, har det vid utarbetande av ritningarna till de på Haparanda bangård erforderliga husbyggnaderna visat sig, att vissa lokaler måst tillkomma eller måst göras större än som då förutsågs. Så har för att tillgodose utrymmesbehovet för tullmyndigheterna tillkommit en särskild tullkammarbyggnad samt större lokaler för de resandes visitering, läkarundersökning med mera. Dessa ökade anordningar hava nu beräknats i runt tal draga en kostnad av 230,000 kronor. Då dessutom av kända skäl arbets- och materialprisen undergått en mycket avsevärd stegring sedan senaste kostnadsberäkningar verkställdes år 1916, och ökade kostnader jämväl förorsakats på grund av de anordningar, styrelsen ovan angivit hava varit behövliga för arbetarnas inkvartering och förplägnad, har den för bananläggningen år 1916 beräknade kostnaden visat sig komma att överskridas.

Styrelsen har nu låtit verkställa ny kostnadsutredning, varav framgår, att överskridelsen kommer att belöpa sig till icke mindre än 2,000,000 kronor. Förutom den del härav eller 230,000 kronor, som enligt vad ovan sagts är att hänföra till ökade anordningar, är den övriga delen av kostnadsöverskridelsen för-

orsakad av konjunkturstegringarna, beträffande vilka, förutom vad här ovan anförts, gäller vad styrelsen därom meddelat ifråga om enahanda sak i sin redogörelse för överskridelserna å statsbanan Sveg—Brunflo. Av den del av kostnadsöverskridelsen å Haparanda—Finska gränsen, som är att hänföra till konjunkturstegringarna eller 1,770,000 kronor, komma i runt tal 563,000 kronor på bron över Torne älv, 517,000 kronor på bangårdsutbyggnaden med tillhörande husbyggnader, 214,000 kronor på spåröverbyggnad, 260,000 kronor på provisoriska kraftstationer, belysningsanläggningar och dylikt, 200,000 kronor på allmänna omkostnader för arbetets ledning, arbetarnas inkvartering och förplägnad med mera samt återstoden av överskridelsen på övriga poster såsom terrassering, vägkorsningar, telegraf och signaler m. m.

För att arbetena i sin helhet och i förut planerad omfattning skulle kunna fullbordas under år 1919, vore det nödvändigt, att ovan angivna belopp av 2,000,000 kronor ställdes till styrelsens disposition för år 1919. Emellertid har styrelsen med hänsyn till angelägenheten att i möjligaste mån begränsa anslagskraven nu tänkt sig, att det tillsvidare bör kunna anstå med utläggandet av en del spår och växlar å bangården, intill dess det visar sig, att dessa spår och växlar med nödvändighet krävas för trafikens skötande. Det i de beräknade kostnaderna ingående beloppet för nu nämnda spår och växlar utgör i runt tal 200,000 kronor, vadan det ovan angivna belopp av 2,000,000 kronor för arbetenas fullbordande skulle kunna för närvarande minskas till 1,800,000 kronor.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer styrelsen om ett anslag på tilläggsstat för år 1919 av 1,800,000 kronor till fullbordande av järnvägsförbindelsen mellan de svenska och finska järnvägsnäten vid Haparanda.

Efter framställningar av chefen för generalstaben har Kungl. Maj:t, *Departements-
chefen.* på föredragning av dåvarande chefen för lantförsvarsdepartementet, genom beslut den 26 januari 1917 bemyndigat järnvägsstyrelsen att utföra vissa militära skyddsanordningar i omedelbart samband med järnvägsbron över Torne älv vid Haparanda för en kostnad av högst 120,000 kronor, och har Kungl. Maj:t sedermera den 12 juni 1917 förklarat, att samtliga av nyssnämnda beslut föranledda kostnader skola bestridas av anslaget för anordnande av järnvägsförbindelse mellan svenska och finska järnvägsnäten vid Haparanda. I skrivelse den 4 september 1918 har järnvägsstyrelsen därefter meddelat, att på grund av de avsevärt stegrade material- och arbetsprisen det för ifrågavarande militära anordningar bestämda beloppet, 120,000 kronor, komme att bli otillräckligt, och att ytterligare 50,000 kronor erfordrades för arbetenas fullbordande.

Enligt vad jag inhämtat, har förevarande anslag till följd av den däri uppkomna bristen icke till någon del kunnat tagas i anspråk för täckande av kostnaderna för de beslutade skyddsanordningarna, vilka icke ingingo i de ursprungliga kostnadsberäkningarna. Nämnda kostnad

- [46.] ingår ej heller i det nu begärda tilläggsanslaget å 1,800,000 kronor. Då skyddsanordningarna torde böra utföras i omedelbart samband med brobyggnaden i övrigt, bör därför till sistnämnda belopp läggas den för nämnda anordningar beräknade kostnaden eller 170,000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande av *järnvägsförbindelse mellan de svenska och finska järnvägsnäten*, såvitt på Sverige ankommer, på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,970,000 kronor.

II. Statsbanan Karungi—Haparanda.

- [47.] Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1913 års riksdag — under förbehåll att vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark med mera iakttoges — beslutat anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda för en beräknad kostnad av 1,495,000 kronor samt för påbörjande av nämnda anläggning för år 1914 anvisat ett anslag av 600,000 kronor. Sedan ytterligare utredningar för banans sträckning blivit verkställda och kostnaden ökats utöver den förut beräknade med 147,500 kronor för anläggning av en militärstation vid Tossa, har 1914 års senare riksdag — efter ett från sistnämnda belopp gjort mindre avdrag — för år 1915 för arbetenas avslutande beviljat ett ytterligare anslag av 1,042,400 kronor. Såsom av föregående punkt inhämtas, har emellertid 1917 års riksdag medgivit, att för den beslutade järnvägsförbindelsen mellan de svenska och finska järnvägsnäten vid Haparanda finge användas de besparingar, dock högst 1,000,000 kronor, som då beräknades uppkomma å de för statsbanorna mellan Lappträsk och Veittijärvi samt mellan Karungi och Haparanda av riksdagen beviljade anslag. På grund härav hava från statsbanan Karungi—Haparanda överförts 770,000 kronor till statsbanan Haparanda—Finska gränsen.

I detta ämne anför styrelsen i skrivelsen den 9 oktober 1918 följande:

Vid den tidpunkt, då styrelsen hos Kungl. Maj:t föreslog överförande av medel till Haparanda—Finska gränsen från Karungi—Haparanda, beräknade styrelsen, att på sistnämnda statsbana skulle finnas kvar fullt tillräckliga medel för fullbordande av å densamma återstående arbeten. Vidkommande dessa arbeten må anföras, att, ehuru rälsläggningen redan på sommaren år 1915 var framdragen till Haparanda, så att banan då kunde öppnas för provisorisk trafik, å själva banlinjen dock återstodo avsevärda kompletteringsarbeten, vilka bland

[47.]

annat på grund av svårigheter att anskaffa tillräcklig arbetsstyrka samt i följd av den pågående livliga tågtrafiken först så småningom under årens lopp kunde utföras. Men därjämte återstodo och återstå till stor del ännu jämväl de på nu ifrågavarande statsbana fallande arbetena på Haparanda bangård. Så snart rälsläggningen framkommit till Haparanda, blev det nödvändigt att med största skyndsamhet provisoriskt ordna förhållandena därstädes för mottagande av den synnerligen livliga genomgångstrafik, som varit rådande därstädes under krigsåren. Dels har det under denna tid icke varit möjligt att utan hinder för trafiken verkställa nämnvärda arbeten för den permanenta bangården, dels hava planerna för denna bangård av skäl, som styrelsen omnämnt i sin framställning här ovan beträffande spårförbindelsen Haparanda—Finska gränsen, icke kunnat fastställas eller genomföras förrän på senaste tid. Ovan angivna omständigheter hava gjort, att såväl omtalade kompletteringsarbeten å linjen som bangårdsarbetena blivit eller komma att bliva utförda under en tidsperiod, då de i dessa trakter särskilt stora konjunkturstegringarna gjort sig fullt gällande.

På grund härav har det vid nu verkställda förnyade kostnadsutredningar och med nu rådande priser visat sig, att det verkliga överskottet å banan icke uppgår till tidigare beräknade och nu för annat ändamål i enlighet med statsmakternas beslut disponerade 770,000 kronor utan endast till 340,000 kronor, vadan sålunda arbetena icke kunna fullbordas, utan att för ändamålet ytterligare anslås ett belopp av 430,000 kronor, vilka böra få disponeras under år 1919, då arbetena beräknas bliva fullbordade.

Med stöd av vad sålunda anförts har järnvägsstyrelsen hemställt om anvisande på tilläggsstat för år 1919 av ett belopp å 430,000 kronor för fullbordande av arbetena å ifrågavarande bana.

Då styrelsens framställning i denna del icke givit mig anledning till erinran, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen Departements-
chefen.

att för arbetena å statsbanan *Karungi—Haparanda*
på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservations-
anslag av 430,000 kronor.

III. Statsbanan Veittijärvi—Karungi—Matarengi.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1911 års riksdag — under förbehåll att vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark med mera iakttoges — beslutat anläggning av en statsbana från Veittijärvi till Karungi och från Karungi till Matarengi, för vilken bana kostnaden i sin helhet beräknades till 2,837,000 kronor, samt för påbörjandet av arbetena med nämnda bana för år 1912 beviljat ett anslag av 900,000 kronor. Sedermera hava 1912 och 1913 års riksdagar för banans fullbordande dels beviljat sammanlagt 1,737,000 kronor, dels

[48.]

Statsbanan
Veittijärvi—
Karungi—
Matarengi.

- [48.] ock medgivit, att härutöver finge användas de besparingar intill ett belopp av 200,000 kronor, som uppkommit å det till anläggning av en statsbana från Morjärv till Lappträsk samt en landsväg från Boden till Lappträsk anvisade anslaget.

Järnvägsstyrelsen meddelar emellertid i skrivelsen den 9 oktober 1918, att de sålunda till bananläggningens disposition förefintliga medlen icke varit tillräckliga, utan att en brist å 190,000 kronor uppkommit. Anledningen till denna brist är, enligt vad styrelsen vidare meddelar, att söka i olika omständigheter. Sålunda har ökat bostadsutrymme beretts viss personal genom att densamma tilldelats, som numera är brukligt, två rum och kök, i stället för, som avsett var, ett rum och kök. Vidare har åt vissa trafikplatser givits något ökad omfattning, postlokal anordnats i stationshuset i Matarengi med mera. Slutligen hava en del kompletteringsarbeten utförts under nu rådande kristid, varigenom desamma avsevärt fördyrats. Med stöd av vad sålunda anförts har styrelsen hemställt, att för fullbordande av arbetena med ifrågavarande anläggning å tilläggsstat för år 1919 måtte anvisas 190,000 kronor, varav 40,000 kronor äro att betrakta såsom konjunkturtillägg å 1914 års prisnivå.

*Departements-
chefen.*

I anslutning till vad styrelsen sålunda anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för arbetena med statsbanan *Veittijärvi—Karungi—Matarengi* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 190,000 kronor.

IV. Utfartsvägar till landsvägen Boden—Lappträsk.

[49.]
Utfarts-
vägar till
landsvägen
Boden—
Lappträsk.

Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1913 års riksdag beslutat anläggning av utfartsvägar till landsvägen Boden—Lappträsk från stationer och mötesplatser å statsbanan Boden—Lappträsk för en beräknad kostnad av 172,600 kronor. Sedermera har 1914 års senare riksdag för utförande av de beslutade arbetena anvisat nämnda belopp.

I skrivelsen den 9 oktober 1918 anmäler järnvägsstyrelsen, att kostnaderna för vägarnas anläggning, vilket arbete till större delen utförts, sedan kristiden inträtt, nu beräknas på grund av konjunkturstegrin-garna komma att överskrida de ursprungligen beräknade med 40,000

kronor. Styrelsen hemställer därför, att sistnämnda belopp måtte anvisas på tilläggsstat för år 1919. [49.]

Då styrelsens föreliggande framställning icke givit mig anledning till erinran, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen Departements-
chefen.

att för anläggande av *utfartsvägar till landsvägen Boden—Lappträsk från stationer och mötesplatser å statsbanan Boden—Lappträsk* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Under åberopande av vad jag denna dag anfört till statsrådsprotokollet i fråga om anslag för statens järnvägars räkning under punkten 47 i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsättning av *statsbanan Sveg—Brunflo* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor. [50.]

Med hänvisning till vad jag under punkterna 48 och 51 i sistnämnda statsrådsprotokoll anfört, får jag slutligen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

C. **Markförvärv.**

att för *inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer och för blivande dubbelspår-anordningar*, på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor; samt [51.]

D. **Inventarier.**

att för *nya inventarier vid statens järnvägar* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor. [52.]

Statens vattenfallsverk.

Under återopande av vad jag denna dag anført till statsrådsprotokollet i fråga om anslagsäskandena för statens vattenfallsverks räkning under punkterna 53, 54 och 55 i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

I. Södertälje kanalverk.

- [53.] att för fortsättande av arbetena med *Södertälje kanals ombyggnad* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

II. Trollhätte kraftverk.

- [54.] att för fortsättande av *första utbyggnaden av en kraftstation vid Lilla Edet* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,550,000 kronor;

III. Porjus och Harsprångets kraftverk.

- [55.] att på tilläggsstat för år 1919 bevilja
dels för fortsättande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor;
dels ock för ytterligare arbeten för Stora Lule älvs reglering ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Konjunkturtillägg till tidigare beviljade anslag för utbyggnad av kraftstationen vid Porjus.

- [56.] För fullbordande av Porjus kraftverks första utbyggnad genom insättande av ett nytt trefasaggregat i kraftstationen utöver förut be-
 finnlige fyra maskinaggregat beviljade 1916 års riksdag ett anslag av 775,000 kronor, varav 625,000 kronor anvisades för år 1917 och återstoden, 150,000 kronor, för år 1918.
 Vidare anvisade 1917 års riksdag för påbörjande av en andra utbyggnad av Porjus kraftstation, innefattande utförande av byggnads-

Konjunkturtillägg till tidigare beviljade anslag för utbyggnad av kraftstationen vid Porjus.

arbeten för installation av ytterligare ett maskinaggregat ävensom anskaffande av turbin härför, för år 1918 ett anslag av 925,000 kronor.

[56.]

Slutligen beviljade 1918 års lagtima riksdag 1,000,000 kronor för fortsättande av andra utbyggnaden av Porjus kraftverk, därav 500,000 kronor på tilläggsstat för år 1918 och 500,000 kronor för år 1919, vilka anslag avsågo anskaffande av en trefasgenerator jämte tillhörande upptransformatorer från 10,000 till 70,000 volt, kablar och ställverk samt en mindre tillbyggnad av ställverkshuset.

I skrivelse den 31 oktober 1918 har nu vattenfallsstyrelsen anmält behov av ytterligare anslag för fullbordande av hittills beslutade utbyggnader. Styrelsen anför därvid följande:

»De kostnadsberäkningar, som ligga till grund för de av riksdagen hittills beviljade anslagen för fullbordande av första och påbörjande av andra utbyggnaden av Porjus kraftverk, basera sig på prisförhållandena i oktober 1915 för de båda anslagen å 775,000 respektive 925,000 kronor och i augusti 1917 för anslaget å 1,000,000 kronor. Med anledning av de prisstegringar, som därefter ägt rum, komma dessa anslag icke att vara tillräckliga för arbetenas fullbordande. På grund av den fördyring, som redan kunnat konstateras, kan man beräkna, att ett fyllnadsanslag av minst 800,000 kronor kommer att erfordras, varav omkring 500,000 kronor för fullbordande av kraftverkets första utbyggnad och resten för den andra utbyggnaden i dess hittills beslutade omfattning. Dessa belopp böra vara disponibla redan under år 1919. Någon tillförlitlig beräkning av fyllnadsanslagets storlek låter sig ej för närvarande utföra, särskilt därför att vissa delar av anläggningen såsom transformatorer med tillhörande ställverk äro avsedda att beställas först efter fredsslutet för ernående av rimligt pris.»

I anslutning till det ovan anförda har vattenfallsstyrelsen föreslagit, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen å tilläggsstat för år 1919 äska 800,000 kronor, utgörande konjunkturtillägg för de anläggningar, som erfordras för fullbordande av dels Porjus kraftverks första utbyggnad, dels samma kraftverks andra utbyggnad i hittills beslutad omfattning.

Då jag icke har någonting att erinra mot bifall till förevarande framställning, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att såsom konjunkturtillägg till tidigare beviljade anslag för utbyggnad av Porjus kraftstation å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor.

Under åberopande av vad jag denna dag anfört till statsrådsprotokollet i fråga om anslagsäskandena för statens vattenfallsverks räkning under punkterna 57, 61, 62 och 63 i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* å 1920 års stat får jag härefter hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.

IV. **Motala kraftverk.**

- [57.] att för fortsättande av *arbetena med en statens kraftstation vid Motala* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor;

V. **Distributionsanläggningar för statens kraftverk.**

- [58.] att för utförande av *distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

VI. **Inventarier för statens vattenfallsverk.**

- [59.] att till *inventarier för statens vattenfallsverk* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

VII. **Uppförande av bostadshus åt statens vattenfallsverks personal m. m.**

- [60.] att för *uppförande av bostadshus åt statens vattenfallsverks personal m. m.* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Statens utlåningsfonder.

1. Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

För avsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby har riksdagen anvisat för år 1912 ett anslag av 930,000 kronor, för år 1913 ett anslag av 200,000 kronor, vid 1917 års riksdag för år 1918 ett anslag av likaledes 200,000 kronor, vilket anslag Kungl. Maj:t tillerkändes rätt att redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna samt vid 1918 års riksdag, på tilläggsstat för samma år, ett anslag av ytterligare 200,000 kronor. Av de anvisade beloppen hava 330,000 kronor avsetts för anläggande av vägar m. m. å den till tjänstemannasamhället upplåtna delen av Mörby kronoegendom, medan återstoden, 1,200,000 kronor, avsetts till lån för bebyggande av området i fråga.

[61.]
Lånefonden
för tjänste-
manna-
samhället
vid Mörby.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har nu tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening meddelat, att, sedan statskontoret av nämnda fond beviljat byggnadslån, för utlämnande av ytterligare byggnadslån återstode endast omkring 96,000 kronor. Under uppförande vore inom samhället byggnader, varför enligt gällande bestämmelser beräknades byggnadslån till sammanlagt belopp av 190,000 kronor, varjämte dessutom å redan överlåtna tomter inom närmaste tiden komme att påbörjas byggnader, för vilka beräknades lån för omkring 60,000 kronor. För beredande av möjlighet att från ovannämnda lånefond erhålla lån för dessa byggnader och för vidare fullföljande av byggnadsverksamheten å det till föreningen upplåtna området har föreningen anhållit, att av Kungl. Maj:t måtte hos innevarande års riksdag utverkas anslag för avsättning till lånefonden med 200,000 kronor.

Framställning
av egnahems-
föreningen.

Till följd av remiss har statskontoret den 16 oktober 1918 avgivit utlåtande i ärendet. Statskontoret har därvid meddelat, att å ifrågavarande fond för det dåvarande funnes en disponibel kassatillgång av 149,699 kronor 64 öre. Av detta belopp måste emellertid vid 1918 års slut omkring 53,000 kronor användas till gottgörande av statsmedlen för de för samma år å lån från fonden belöpande räntorna och kunde alltså det för utlämnande av nya lån tillgängliga beloppet be-

Statskontoret.

- [61.] räknas till omkring 96,000 kronor. På grund härav och med hänsyn till vad av sökanden meddelats angående storleken av det under den närmaste tiden förefintliga lånebehovet, syntes intet vara att erinra mot beviljande av ett ytterligare anslag till fonden å 200,000 kronor. Härigenom skulle det belopp av 1,400,000 kronor, som vid fondens inrättande år 1911 avsågs böra disponeras för utlämnande av byggnadslån, vara uppnått. Anslaget ifråga, vilket torde böra, såsom hittills varit fallet, uppföras under titel »utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder» samt utgå av lånemedel, torde av sökanden vara avsett att uppföras å tilläggsstat för år 1919, på samma sätt som det av 1918 års riksdag anvisade anslaget för enahanda ändamål uppförts på 1918 års tilläggsstat. Då, enligt vad av ansökningsen syntes framgå, anslaget till åtminstone en avsevärd del torde bliva erforderligt för understödjande av under år 1919 pågående byggnadsverksamhet, ville statskontoret icke motsätta sig dess anvisande redan för nämnda år. Statskontoret ansåge sig dock icke böra därvid underlåta att framhålla, att anvisande å tilläggsstat vore avsett att förekomma endast i de fall, där medelsbehovet icke kunnat förutses vid uppgörande av statsregleringen för det år, då utgiften skulle bestridas, och att, då det låge synnerlig vikt uppå att denna tilläggsstatens karaktär av undantag från det normala förfarandet uppehölls, användningen av densamma måtte varda inskränkt till det minsta möjliga.

Departements-
chefen.

Av det belopp om högst 1,400,000 kronor, som enligt den av riksdagen godkända planen rörande anordnande av ett egnahemssamhälle å kronoegendomen Mörby beräknades bliva erforderligt till lån för områdets bebyggande, har riksdagen hittills anvisat 1,200,000 kronor. Emellertid torde vid det förhållande, att vad sålunda anvisats blivit i det närmaste disponerat, av riksdagen böra äskas ytterligare medel för att tillföras lånefonden för tjänstemannasamhället. Då det begärda beloppet, 200,000 kronor, såsom statskontoret framhållit, ligger inom ramen för beräkningen av erforderliga byggnadslån, har jag icke funnit något att erinra mot storleken av detsamma. Enär de belopp, som anvisats vid 1917 och 1918 års riksdagar, enligt riksdagens medgivande fått tagas i anspråk under samma år de beviljats, i följd varav det för utlämnande av nya lån tillgängliga beloppet för närvarande utgör allenast omkring 96,000 kronor, lärer, för att det av föreningen nu begärda anslaget skall kunna fylla därmed avsett ändamål, det vara nödvändigt, att anslaget får redan under innevarande år disponeras. Med hänsyn härtill och då jämväl det kan anses som ett statsintresse, att den bygg-

nadsverksamhet, som ifrågavarande anslag avser att befrämja, under nu rådande förhållanden å bostadsmarknaden utan uppskov understödjes, anser jag i likhet med statskontoret anslaget böra uppföras på tilläggsstat för innevarande år.

[61.]

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avsättning till *lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt och hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnade, att avtryck av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet för att tjäna till ledning vid författande av Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.

Sammandrag och register

till

utgifter för kapitalökning å tilläggsstat för år 1919

för

**de till civildepartementet hörande affärsdrivande verk
och utlåningsfonder.**

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			lånemedel		andra stats- inkomster			
			Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
		Postverket.						
1	2	I. Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	250,000	—				
		II. Inköp och bebyggande av fastigheter:						
2	2	Posthusbyggnad i Gällivare, <i>reservations- anslag</i>	125,000	—				
3	2	Byggnadstomt i Ludvika, <i>reservationsanslag</i>	30,000	—				
4	5	Fastighet i Västanfors, <i>reservationsanslag</i>	45,000	—				
5	7	Fastighet i Värnamo, <i>reservationsanslag</i> ...	48,600	—				
		Säger för postverket	498,600	—	—	—	498,600	—
		Telegrafverket.						
		I. Inköp och bebyggande av fastigheter:						
6	9	Stationsbyggnad i Uppsala, <i>reservations- anslag</i>	10,700	—				
7	10	Upplagsplats och smedja i Sundsvall, <i>reservationsanslag</i>	7,400	—				
8	12	Arbetsbostäder i Nynäshamn, <i>reserva- tionsanslag</i>	660,600	—				
9	20	Bostadshus i Nynäshamn, <i>reservations- anslag</i>	122,000	—				
		Transport	800,700	—	—	—	498,600	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			länemedel		andra stats- inkomster			
			Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
		Transport	800,700	—	—	—	498,600	—
10	22	Fastighet i Mjölby, <i>reservationsanslag</i>	100,000	—				
11	26	Telefonstationsbyggnad i Göteborg (Järntorgsstationen), <i>reservationsanslag</i>	210,000	—				
12	26	Arbetsarbostäder i Norrköping, <i>reservationsanslag</i>	133,000	—				
13	26	Arbetsarbostäder i Eskilstuna, <i>reservationsanslag</i>	105,900	—				
14	26	Bostadshus i Ludvika, <i>reservationsanslag</i> ..	66,900	—				
15	26	II. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, <i>reservationsanslag</i>	15,000,000	—				
		Säger för telegrafverket	16,416,500	—	—	—	16,416,500	—
Statens järnvägar.								
A. Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.								
I. Bangårdar:								
16	27	Utvidgning av spårsystemet vid Värtan, <i>reservationsanslag</i>	110,000	—				
17	27	Ombyggnad av Göteborgs bangård, <i>reservationsanslag</i>	1,500,000	—				
18	30	Utvidgning av rangerbangården i Nasjö, <i>reservationsanslag</i>	692,000	—				
19	31	Ombyggnad och utvidgning av spårsystemet vid bangården i Norrköping, <i>reservationsanslag</i>	475,000	—				
20	32	Provisorisk utbyggnad av Falkenbergs station, <i>reservationsanslag</i>	50,000	—				
21	33	Ombyggnad av bangården vid Uppåkra, <i>reservationsanslag</i>	40,000	—				
22	33	Utvidgning av Ockelbo station m. m., <i>reservationsanslag</i>	37,000	—				
23	34	Utvidgning av bangården vid Kiruna, <i>reservationsanslag</i>	220,000	—				
		Transport	3,124,000	—	—	—	16,915,100	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			lånemedel		andra stats- inkomster			
			Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
		Transport	3,124,000	—	—	—	16,915,100	—
24	37	Nya stationer och mötesplatser, <i>reservationsanslag</i>	196,100	—				
25	38	Vatten- och avloppsledningar vid Kiruna, <i>reservationsanslag</i>	164,000	—				
26	39	Ny lokal godsbangård i Kristinehamn, <i>reservationsanslag</i>	100,000	—				
27	39	Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000	—				
28	39	Anläggningar vid kol- och vattenstationer, <i>reservationsanslag</i>	77,000	—				
29	39	Speciella anläggningar å bangårdar, <i>reservationsanslag</i>	43,400	—				
		II. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:						
30	39	Dubbelspår Norrköping—Mjölby, <i>reservationsanslag</i>	2,500,000	—				
31	39	Dubbelspår Aneby—Sandsjö, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000	—				
32	39	Ombyggnad av Varbergs bangård, <i>reservationsanslag</i> ..	600,000	—				
		III. Större broanläggningar:						
33	39	Broförbindelse över Dalälven vid Mora, <i>reservationsanslag</i>	450,000	—				
		IV. Anläggningar vid huvudverkstäder:						
34	41	Ombyggnad av statens järnvägars reparationsverkstäder i Malmö, <i>reservationsanslag</i>	2,300,000	—				
35	43	Anläggningar vid huvudverkstäderna i Örebro, Östersund—Bollnäs och Notviken—Boden, <i>reservationsanslag</i>	39,500	—				
		Transport	11,594,000	—	—	—	16,915,100	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			låne-medel		andra stats- inkomster			
			Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
		Transport	11,594,000	—	—	—	16,915,100	—
		V. Lokomotivstations- och driftverkstads- anläggningar:						
36	43	Nya lokomotivstallar vid Kiruna och Gällivare, <i>reservationsanslag</i>	256,000	—				
37	44	Ny lokomotivstation vid Krylbo, <i>re- servationsanslag</i>	155,000	—				
38	44	Tillbyggnad av och diverse anlägg- ningar vid vissa lokomotivstationer, <i>reservationsanslag</i>	332,000	—				
39	44	Driftverkstäder, <i>reservationsanslag</i>	35,000	—				
40	45	VI. Husbyggnader, <i>reservationsanslag</i>	4,435,100	—				
41	45	VII. Telegraf- och sektionstelefonledningar m. m., <i>reservationsanslag</i>	225,000	—				
42	45	VIII. Elektriska belysningsanläggningar, <i>re- servationsanslag</i>	75,000	—				
43	46	IX. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	600,000	—				
44	46	X. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten, <i>reservationsanslag</i> ..	500,000	—				
45	46	XI. Konjunkturtillägg till vissa före år 1918 beviljade anslag, <i>reservationsanslag</i> ...	3,000,000	—				
		B. Nya statsbanebyggnader.						
46	47	Järnvägsförbindelse mellan de svenska och finska järnvägsnäten, <i>reservations- anslag</i>	1,970,000	—				
47	50	Statsbanan Karungi—Haparanda, <i>re- servationsanslag</i>	430,000	—				
48	51	Statsbanan Veittijärvi—Karungi—Mata- rengi, <i>reservationsanslag</i>	190,000	—				
49	52	Utfartsvägar till landsvägen Boden— Lappträsk, <i>reservationsanslag</i>	40,000	—				
50	53	Statsbanan Sveg—Brunflo, <i>reservations- anslag</i>	3,000,000	—				
		Transport	26,837,100	—	—	—	16,915,100	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			låne-medel		andra stats-inkomster			
			Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
		Transport	26,837,100	—	—	—	16,915,100	—
51	53	C. Markförvärv, reservationsanslag ...	500,000	—				
52	53	D. Inventarier, reservationsanslag ...	3,000,000	—				
		Säger för statens järnvägar	30,337,100	—	—	—	30,337,100	—
		Statens vattenfallsverk.						
		I. Södertälje kanalverk:						
53	54	Ombyggnad av Södertälje kanal, reservationsanslag	1,000,000	—				
		II. Trollhätte kraftverk:						
54	54	Kraftstation vid Lilla Edet, reservationsanslag	1,550,000	—				
		III. Porjus och Harsprångets kraftverk:						
55	54	Kraftstation vid Harsprånget, reservationsanslag	2,000,000	—				
55	54	Stora Lule älvs reglering, reservationsanslag	1,000,000	—				
56	54	Porjus kraftstation, reservationsanslag..	800,000	—				
		IV. Motala kraftverk:						
57	56	Kraftstation vid Motala, reservationsanslag	1,500,000	—				
58	56	V. Distributionsanläggningar för statens kraftverk, reservationsanslag	3,000,000	—				
59	56	VI. Inventarier, reservationsanslag	1,000,000	—				
60	56	VII. Bostadshus åt statens vattenfallsverks personal m. m., reservationsanslag	500,000	—				
		Säger för statens vattenfallsverk	12,350,000	—	—	—	12,350,000	—
		Statens utlåningsfonder.						
61	57	Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby, reservationsanslag	200,000	—				
		Säger för statens utlåningsfonder	200,000	—	—	—	200,000	—
		Summa av utgifter för kapitalökning	—	—	—	—	59,802,200	—

Bilaga 2.

Tilläggsstaten för år 1919.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9
januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson, anmälde de till jordbruksdepartementet hörande ärenden angående utgifter för kapitalökning, vilka syntes böra föranleda äskande av anslag av riksdagen å tilläggsstat för år 1919, och yttrade därvid följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

Statens utlåningsfonder.

[1.]
Kraftled-
ningslåne-
fonden.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av ärendena angående utgifter för kapitalökning för år 1920 anført i punkten 8 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att under år 1919 lån ur kraftledningslånefonden må beviljas intill ett belopp av 2,500,000 kronor,

dels ock till kapitalökning för denna fond å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,500,000.

[2.]
Lånefond för
mindre lin-
berednings-
anstalter.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av ärendena angående utgifter för kapitalökning för år 1920 anført i punkten 10 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition angående inrättande av en lånefond för mindre linberedningsanstalter, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, såsom kapitalökning för denna fond å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av kronor 150,000.

[3.]
Norrbottens
nybygges-
lånefond.

I det av mig uti punkten 132 av min framställning denna dag angående regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel omförmälda ärende beträffande odlingsbidrag till vissa krononybyggare i Norrbottens län har förslag framställts, bland annat, om inrättande av en fond, förslagsvis benämnd Norrbottens nybyggeslånefond, för utlämnande av byggnadslån åt ifrågavarande krononybyggare samt om anvisande såsom kapitalökning för denna fond för år 1919 av ett anslag av 100,000 kronor.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition angående inrättande av en fond, benämnd Norrbottens nybyggeslånefond, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till

för anläggningskostnaden skulle lämnas av statsmedel och att i årlig hyra skulle erläggas viss procent å anläggningskostnaden, nämligen 2 procent mer än räntefoten å det lån, som för ändamålet lämnades av statsmedel. Till upplysning om anläggningskostnaden hade styrelsen — som samtidigt framhållit, att byggnadskostnaderna möjligen kunde komma att stiga på ett sätt, som icke då kunde förutses — en av arkitekten C. A. Danielsson-Bååk den 1 februari 1918 uppgjord, nu förevarande skrivelse bilagd beräkning enligt *dåvarande* prisförhållanden. Denna beräkning, däri kostnaden för själva byggnadsarbetet enligt i januari 1918 avgivet entreprenadanbud upptagits till 101,310 kronor, hade slutat på ett belopp av 155,000 kronor.

Den förmodan i fråga om byggnadskostnadernas stegring, som styrelsen sålunda uttalat, hade besannats. Sedan ritningarna till fjärde hemmet underställts Kungl. Maj:ts prövning och nådigt beslut i anledning därav den 31 maj 1918 meddelats, hade styrelsen den 28 juni 1918 antagit entreprenadanbud å själva byggnadsarbetet, slutande å 157,500 kronor — sålunda en betydligt högre summa än arkitekten i sin beräkning av den 1 februari 1918 därför upptagit. Efter det numera även entreprenad å värme, vatten- och avloppsledningar antagits, hade styrelsens arkitekt uppgjort en ny, den 16 september 1918 dagtecknad, skrivelsen bifogad beräkning över totala anläggningskostnaderna. Denna slutade å ett belopp av 220,000 kronor eller 65,000 kronor mer än beräkningen av den 1 februari detta år.

Anläggningskostnaderna komme sålunda, så vitt man nu kunde förutse, att överstiga det beviljade statslånet med 65,000 kronor, med vilket belopp i enlighet med förhandlingarna mellan Kungl. Maj:t och sällskapet statslånet därför syntes böra ökas. Såsom villkor för ett dylikt tillägglåns åtnjutande torde samma föreskrifter, som föreskrivits för lånet å 155,000 kronor, i tillämpliga delar böra få gälla; och torde lånebeloppet få disponeras i den mån styrelsen efter byggnadens avsynande och godkännande visade, att den för anläggningen av det fjärde hemmet gjort utbetalningar utöver 155,000 kronor.

Av vad diakonissällskapets styrelse sålunda anfört framgår, att kostnaden för det ifrågavarande fjärde skyddshemmets uppförande icke kunnat hålla sig inom det först beräknade beloppet 155,000 kronor, utan att nämnda kostnad kan antagas komma att överskrida berörda belopp med 65,000 kronor. På sätt redan förut nämnts, har staten, i överensstämmelse med ett av 1918 års lagtima riksdag fattat beslut, ått svenska diakonissällskapet på vissa villkor beviljat ett lån å förstnämnda belopp 155,000 kronor. Att, då byggnadskostnaden nu kommer att överstiga denna summa, staten beviljar sällskapet ett nytt lån å det överskjutande beloppet 65,000 kronor, synes mig icke vara annat än i överensstämmelse med vad vid de med sällskapet i detta ämne förda underhandlingar förutsatts. Jag är alltså beredd att göra hemställan i enlighet härmed. Det nu ifrågasatta nya lånet torde böra beviljas på samma villkor som det föregående och säkerhet för detsamma alltså erhållas genom inteckning i egendomen Viebäck.

Departements-
chefen.

Med stöd av vad jag sålunda andragit får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ytterligare lån å 65,000 kronor till svenska diakonissällskapet, utöver det förut i överensstämmelse med ett av 1918 års lagtima riksdag fattat beslut redan lämnade å 155,000 kronor, för uppförande å Viebäck av ett fjärde skyddshem för minderåriga kvinnliga förbrytare å tilläggsstat för år 1919 under titel »utgifter för kapitalökning» bevilja ett reservationsanslag å..... kronor 65,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnade, att utdrag av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet för att tjäna till ledning vid författande av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

Ivar Brynolf.

Bilaga 3.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 9 januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anförde härefter:
På sätt jag redan förut denna dag vid anmälan av de frågor, som
tillhöra regleringen för år 1920 av riksstatens andra huvudtitel, om-
nämnt vid behandlingen av de spörsmål, som hade samband med
uppfostran av minderåriga kvinnliga förbrytare, beviljade 1918 års lag-
tima riksdag, i anledning av en av Kungl. Maj:t i ämnet avlåten pro-
position (nr 161), för beredande av lån å 155,000 kronor till svenska
diakonissällskapet för uppförande å Viebäck i Almesåkra socken av
Jönköpings län av ett fjärde skyddshem för minderåriga kvinnliga för-
brytare å tilläggsstat för år 1918 under titel »utgifter för kapitalökning»
ett reservationsanslag å samma belopp, därvid riksdagen tillika uttalade,
att riksdagen förutsatte, att staten bereddes erforderlig säkerhet för åter-
betalning av det ifrågasatta lånet.

Lån till sven-
ska diakoniss-
sällskapet
för upp-
förande å
Viebäck av
ett fjärde
skyddshem.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

Sedan statskontoret, efter hörandet av diakonissällskapets styrelse, samt fullmäktige i riksgäldskontoret avgivit utlåtande i ärendet, beslöt Kungl. Maj:t den 11 oktober 1918 att åt diakonissällskapet såsom lån för uppförande å Viebäck av ett fjärde skyddshem anvisa förutnämnda belopp 155,000 kronor att uppbäras och åtnjutas under följande villkor, nämligen:

att ränta å lyftat försträkningsbelopp efter en räntefot av 5 $\frac{1}{2}$ procent skulle erläggas första gången den 31 december 1919 och sedermera samma dag varje år, till dess försträckningen blivit till fullo gulden;

att lånet skulle återgäldas i sammanhang därmed, att det avtal upphörde att gälla, som mellan staten och sällskapet träffats eller kunde komma att träffas, varigenom sällskapet åtog sig att å Viebäck till vård emottaga minderåriga kvinnliga förbrytare, om vilka domstol förordnat att de skulle insättas i allmän uppfostringsanstalt;

att sällskapets förenämnda egendom Viebäck med därå uppförda byggnader skulle utgöra säkerhet för ifrågavarande försträckning, därvid staten skulle till säkerhet för sin fordrans utfående erhålla inteckning i egendomen med förmånsrätt näst efter den inteckning å 4,000 kronor, som vilade å egendomen enligt i ärendet företett gravationsbevis av den 17 september 1918; samt

att sällskapet skulle få av försträkningsbeloppet lyfta 100,000 kronor mot avlämnande av sällskapets förbindelse å hela lånebeloppet, försedd med ovan angiven säkerhet, samt återstoden, sedan sällskapet styrkt, att arbetet med uppförandet av det fjärde hemmet vid anstalten fortskridit så långt, att entreprenören för verkställda arbeten uppburit 100,000 kronor.

*Svenska
diakonissällskapets
styrelse.*

Emellertid har diakonissällskapets styrelse till Kungl. Maj:t ingivit en den 22 november 1918 dagtecknad skrivelse, i vilken styrelsen under åberopande därav, att det sålunda till sällskapets förfogande ställda beloppet ej komme att räcka till täckande av hela byggnadskostnaden för det fjärde hemmet, anhåller, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen utverka, att sällskapet bereddes ett ytterligare lån för samma ändamål å högst 65,000 kronor. Härom heter det i nyssnämnda skrivelse bland annat följande:

I den skrivelse av den 1 februari 1918, däri styrelsen framlagt det förslag till överenskommelse mellan staten och diakonissanstalten i Stockholm angående upp- rättandet under år 1919 av nu ifrågavarande fjärde skyddshem, som sedermera legat till grund för Kungl. Maj:ts förutberörda proposition i ämnet till 1918 års lagtima riksdag, hade styrelsen betingat sig bland andra villkor, att erforderligt lån

riksdagen, såsom kapitalökning för denna fond å
tilläggsstat för år 1919 beräkna ett
anslag av kronor 100,000.

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen
sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen tacktes därtill lämna bifall
samt förordnade, att utdrag av detta protokoll skulle
överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid
uppgörandet av förslag till tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:

Osborne Koch.

Bil 4.

FÖRTECKNING

över

utgifterna för kapitalökning.

Punkt i bil. 1.	Att täckas av		Sid. i bil. 1.
	lånemedel Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	
Statens affärsverksamhet.			
A. Postverket.			
[1.] Inköp av inventarier	250,000: —	—	2
[2.] Posthusbyggnad i Gällivare	125,000: —	—	2
[3.] Inköp av byggnadstomt i Ludvika	30,000: —	—	2
[4.] Inköp av fastighet i Västanfors	45,000: —	—	6
[5.] Inköp av fastighet i Värnamo	48,600: —	—	7
B. Telegrafverket.			
[6.] Stationsbyggnad i Uppsala	10,700: —	—	9
[7.] Upplagsplats och smedja i Sundsvall	7,400: —	—	10
[8.] Inköp av arbetarbostäder i Nynäshamn	660,600: —	—	12
[9.] Bostadshus i Nynäshamn	122,000: —	—	20
[10.] Inköp av fastighet i Mjölby	100,000: —	—	22
[11.] Telefonstationsbyggnad i Göteborg	210,000: —	—	26
[12.] Arbetarbostäder i Norrköping	133,000: —	—	26
[13.] Arbetarbostäder i Eskilstuna	105,900: —	—	26
[14.] Bostadshus i Ludvika	66,900: —	—	26
[15.] Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegraf- väsende	15,000,000: —	—	26
C. Statens järnvägar.			
[16.] Utvidgning av spårsystemet vid Värtan	110,000: —	—	27
[17.] Ombyggnad av Göteborgs bangård	1,500,000: —	—	27
Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)			

Punkt i bil. 1.	Att tackas av		Sid. i bil. 1.
	länamedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	
[18.] Utvidgning av rangerbangården i Nässjö	692,000: —	—	30
[19.] Ombyggnad och utvidgning av spårsystemet vid bangården i Norrköping	475,000: —	—	31
[20.] Provisorisk utbyggnad av bangården vid Falkenberg ..	50,000: —	—	32
[21.] Ombyggnad av bangården vid Uppåkra	40,000: —	—	33
[22.] Utvidgning av Ockelbo station m. m.	37,000: —	—	33
[23.] Utvidgning av bangården vid Kiruna	220,000: —	—	34
[24.] Anordnande av nya stationer och mötesplatser	196,100: —	—	37
[25.] Vatten- och avloppsledningar vid Kiruna	164,000: —	—	38
[26.] Ny lokal godsbangård i Kristinehamn	100,000: —	—	39
[27.] Spårplanordningar i anslutning till förefintliga spårsystem	1,000,000: —	—	39
[28.] Anläggningar vid kol- och vattenstationer	77,000: —	—	39
[29.] Speciella anläggningar å bangårdar	43,400: —	—	39
[30.] Dubbelspår Norrköping—Mjölby	2,500,000: —	—	39
[31.] Dubbelspår Aneby—Sandsjö	1,000,000: —	—	39
[32.] Ombyggnad av Varbergs bangård	600,000: —	—	39
[33.] Broförbindelse över Dalälven vid Mora	450,000: —	—	39
[34.] Ombyggnad av statens järnvägars reparationsverkstäder i Malmö	2,300,000: —	—	41
[35.] Anläggningar vid huvudverkstäderna i Örebro, Östersund—Bollnäs och Notviken—Boden	39,500: —	—	43
[36.] Nya lokomotivstallar vid Kiruna och Gällivare	256,000: —	—	43
[37.] Nya och förändrade anläggningar för maskinavdelningens behov vid Krylbo	155,000: —	—	44
[38.] Tillbyggnad av och diverse anläggningar vid vissa lokomotivstationer	332,000: —	—	44
[39.] Driftverkstäder	35,000: —	—	44
[40.] Husbyggnader	4,435,100: —	—	45
[41.] Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten	225,000: —	—	45
[42.] Elektriska belysningsanläggningar	75,000: —	—	45
[43.] Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	600,000: —	—	46
[44.] Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten	500,000: —	—	46
[45.] Konjunkturtillägg till vissa före år 1918 beviljade anslag	3,000,000: —	—	46
[46.] Järnvägsförbindelse mellan svenska och finska järnvägsnäten vid Haparanda	1,970,000: —	—	47
[47.] Statsbanan Karungi—Haparanda	430,000: —	—	50
[48.] Statsbanan Veittijärvi—Karungi—Matarengi	190,000: —	—	51
[49.] Utfartsvägar till landsvägen Boden—Lappträsk	40,000: —	—	52

Punkt i bil. 1.	Att täckas av		Sid. i bil. 1.
	lånemedel	andra stats- inkomster	
	Kronor.	Kronor.	
[50.] Statsbanan Sveg—Brunflo	3,000,000: —	—	53
[51.] Markförvärv	500,000: —	—	53
[52.] Nya inventarier	3,000,000: —	—	53

D. Statens vattenfallsverk.

[53.] Södertälje kanals ombyggnad	1,000,000: —	—	54
[54.] Första utbyggnaden av en kraftstation vid Lilla Edet	1,550,000: —	—	54
[55.] Fortsättande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget	2,000,000: —	—	54
[55.] Stora Lule älvs reglering	1,000,000: —	—	54
[56.] Konjunkturtillägg till tidigare beviljade anslag för ut- byggnad av kraftstationen vid Porjus	800,000: —	—	54
[57.] Motala kraftverk	1,500,000: —	—	56
[58.] Distributionsanläggningar för statens kraftverk	3,000,000: —	—	56
[59.] Inventarier för statens vattenfallsverk	1,000,000: —	—	56
[60.] Uppförande av bostadshus åt statens vattenfallsverks personal m. m.	500,000: —	—	56

Statens utlåningsfonder.

Punkt i bil. 1.			Sid. i bil. 1.
[61.] Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby	200,000: —	—	57

Punkt i bil. 2.			Sid. i bil. 2.
[1.] Kraftledningslånefonden	1,500,000: —	—	2
[2.] Lånefond för mindre linberedningsanstalter	¹⁾ 150,000: —	—	2
[3.] Norrbottens nybyggeslånefond	¹⁾ 100,000: —	—	2

Låneunderstöd.

Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
[1.] Lån till svenska diakonissanstalten för uppförande å Vieböck av ett fjärde skyddshem, att utgå av tillfäl- liga lånemedel	65,000: —	—	1

Statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Punkt i prot.			Sid. i prot.
[1.] Avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel: Spirituosaaccis.	—	20,000,000: —	8
Summa	61,617,200: —	20,000,000: —	

¹⁾ Beräknat belopp.